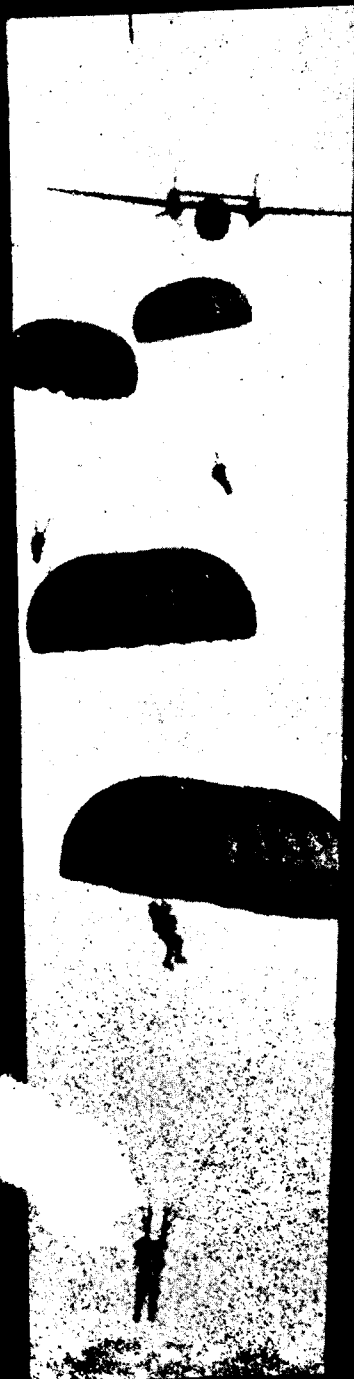

מנערכות

ל"קדש"

חשון תשכ"ז • אוקטובר 1966 • קע"ח-קע"ט

מערכות

תוכן הענינים

2	מי ומה בחוברת?
	<u>80 שנה לדוד בן-גוריון</u>
3	ברכת צה"ל
4	פקודת יום להקמת צה"ל
5	"צבא ובטחון" — קטעים
	<u>עשור ל"קדש"</u>
10	דבר ראש הממשלה ושרי הבטחון
12	לקחי מערכת סיני — דבר הרמטכ"ל
17	נסיונות סיני
23	ניצול ההפתעה במבצע "קדש"
28	תנופת המפע
	"קדש" בתמונות
29	הגיגי הצבא של תיאודור הרצל
35	הקצונה הערבית — דמותה ודרכיה
41	מה בצבאות?
42	המפקדים בפלוגה
47	אווירת מלחמה: המגמה — מטוס מובהק לסיוע התקפי
50	מה חדש בספרי "מערכות"?
52	ההדרכה כשיטת התרגולות
55	מסע בזק משוריין — 1919
61	נשק נ"ט על פרשת דרכים
64	גייסות מוטסים

צקלון (לקט תרגומים)

● התקפות בהריהשומרון ● גמישות טקטית

עורך גראפי: דב קרפטי

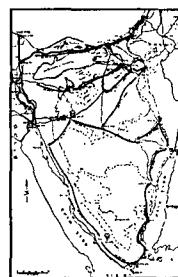
העורך: סא"ל צבי סיני

עורך-משנה: רס"נ ל. מרחב

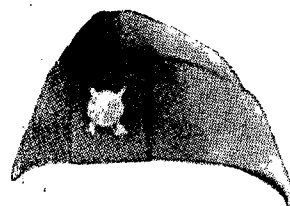

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

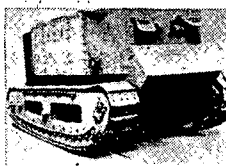
כשמתחולל מאורע צבאי נחרץ — כזה המשנה מצבים ויחסים-כוחות —
הופך הוא לתמרוך היסטורי ומתגבש לסמל. אך לאותו מאורע היו בשעתו, במציאות, פנים רבות; עברו עליו בדרך התבצעותו שלבים שונים, נתגלו בן בחינות שונות: של מעשים ושל מחשבות, של הצלחות ושל אי-הצלחות, של תכנון מוכתר-תוצאות ושל מקרה הממשש תכניות או הפותח פתח בלתי-צפוי. עם העשור ל"קדש" — ראוי לא רק להעלות את הסמל, אלא גם להוסיף על הכרתנו את המעשים שנעשו במבצע זה ועל הערכתנו את הלקחים. מאמריהם של אל"מ. גור, "נסיונות סיני" (עמ' 17) ושל סא"ל מ. אילן, "ניצול ההפתעה במבצע קדש" (עמ' 23) באו לשמש תכלית חיונית זו. סקירתו של מ. אילן מוקד דשת במיוחד לשיקול בדבר טיבו של גורם ההפתעה במערכת-סיני 1956, אך אי אפשר היה, כמובן, שמאמרו של מ. גור יוכל לפסות כליל על צד כה חיוני שבתכנון מסע-מלחמה קצר זה ובמהלכו. אין צורך לומר שעם כל חשיבות הניתוחים שבשני המאמרים, והמסקנות המוצעות עלידי בעליהם, טרם מוצה בכך אוצר העובדות והלקחים; ועוד המלאכה מרובה.

שלא מרצוננו, עדיין צפויה לנו ככלי-עית פגישה לוחמת בקצין הערבי.
המיוחד שבדבר הוא, כי פגישה זו צפויה (או קיימת) בשני מישורים בבת-אחת: בצבאי פיקודי — אך גם מדיני-ממשלתי, כי גורלו המוקשה של העולם הערבי בימינו גור — עליו ועליו — שקציני-צבאותיו יהיו האוהבים-ברסן ברוב מדינותיה. מדוע קרה הדבר? כיצד? ומה המגמה? אלה הן שאלות חיוניות — וספרו של בארי, "הקצונה והשלטון בעולם הערבי", הנסקר (עמ' 35) עלידי א. רבינוביץ, מנסה לעלות את התשובות להן. הוא מנתח גורמי-מציאות ומאויי-נפש, ובוחר וקושר האם המתרחש בקצונה הערבית אמנם משקף את מה שתוסס, ומבקש לו דרכים ומוצא, בתוככי עמי ערב.

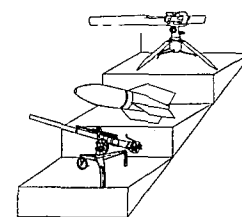

בסיפור דמיוני של אחד מגדולי סופריה של אמריקה, מרק טוויין, נמצא
אישם העולם-הבא ב"קיע-שביע", והוא מאוכלס, כמובן, ברוחות הנפטרים. אלא שאלה מאורגנים שם לפי משלח-יד הקודמים שלהם — ומעמדם לא לפי מה שהשיגו בפועל בחייהם. אלא לפי מידת-כשרונם האמיתית, אילו רק ניתנה להם ההזדמנות... נפוליון נמצא שם רוטן — משום שאינו אלא ראש-מטהן של איזה חייל אמריקאי בלתי-נודע, שנהרג מוקדם-מדי... יש וגם לרעינות ולתכניות יקרה כזאת. אילו רק נמשכת "המלחמה הגדולה" גם ב-1919 — אפשר ואפשר כי קול' פולר דאו (גנרל וסופר נודע אחר כך), מעבדה של "תכנית 1919", הוא שהיה נכנס להיסטוריה כ"רבי-שריין" הראשון אשר פרץ דרכים טקטיות ואופרטיביות חדשות והפך מושגי מלחמה ואפשרויותיה. בדיעבד — הטבח העולמי הראשון נגמר "מוקדם-מדי". אך כעבור עשרים ומעלה שנה הגשימו אחרים תפיסות-היסוד שבתכניתו זו — ועדיין לא נס לחן אף כיום. פולר מת לפני חודשים מעטים, שבע שנים ורעינות. היה זה איש-צבא ברוך-כשרון בהגיגיו הצבאיים — וחוליה-חיונית בהפלגותיו לתחום המדיני-חברתי; התכנית היא, מכל-מקום, שמרה על החנית שבה, דברי המבוא של אל"מ ד"ר יהודה ואלך (עמ' 55) ופרקים מתוך התכנית גופה (עמ' 57), מפרי-עטו של ג. פולר עצמו — עוקצם ולקחם מכוונים לא רק אל מה שהיה, אלא אף כלפי מה שעשוי עוד להתרחש.

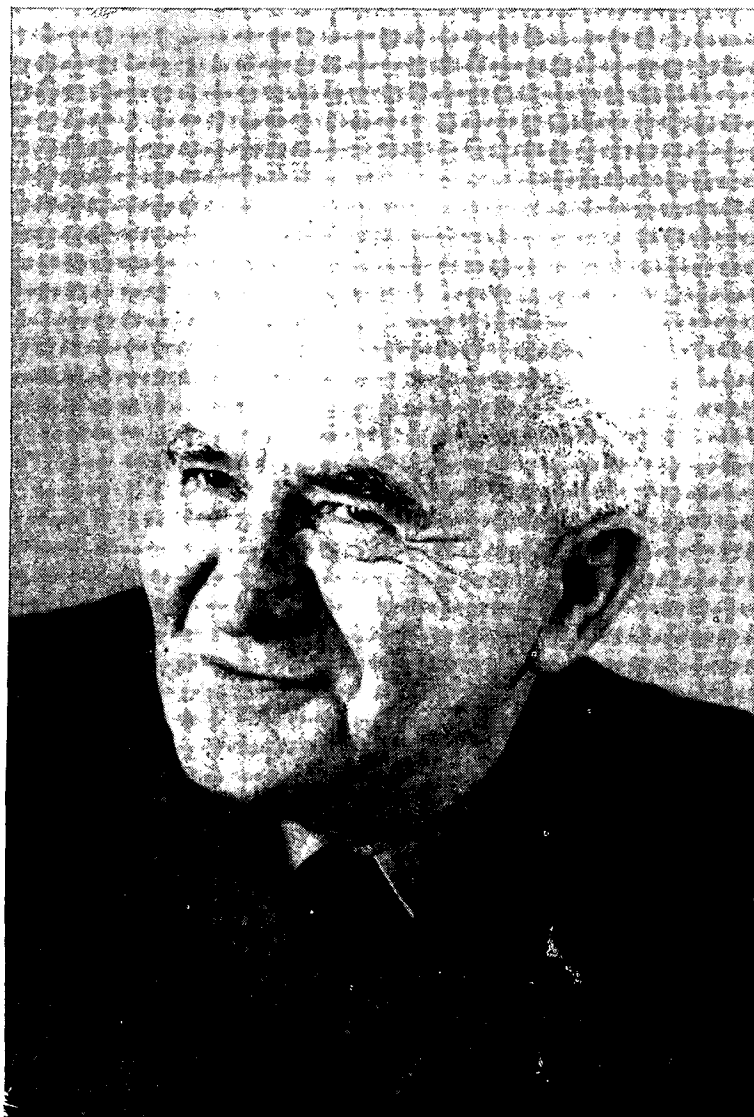

הרואים-נכוחה הבחינו, ערב מלחמ"ע השניה, כי הבעיה הטקטית
העיקרית בה תהיה אולי חימושים: האמנם יצלח הנשק הנ"ט המצוי (רובים נ"ט ותותחים ועירי-קוטר, בעיקר עד 25 מ"מ) לבלום שריון מסתער? אכן, בעלייה-תששות — לא לשוא חששו.

בימינו אלה העז קציני-שריון אמריקאי, קפ' ר' קולאשסקי, לרמוז (עמ' 61), שגלגל-ההתפתחות חוזר אולי לנקודה דומה. ברשימתו החד הוא פן תגלה, כי הכלים הנ"ט המצויים לא יצליחו, ברובם, לסכל את הטנק הנוכחי. אין כל ודאות שהצדק עמו. אך כל בחינה, בעין בוחנת, של נתוני סוגי-הכלים הנהוגים — ברכה בה: כי היא עוזרת להבין מצביהם (והנדרש מהם) במציאות הטקטית של שדה-קרב אפשרי. אכן, גם מצוות-עשה כרוכות ברשימה זו: א. לקרוא בה; ב. להרהר בתוכנת; ג. רצוי ביותר — להעלות על הגיר תמצית ההרהורים, ולהמציאה למערכת. "עובדות-חיים" שכאלו — מוטב להכירן היטב; כי אז יקל אולי לגבור עליהן.

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

ברכת צבא-הגנה-לישראל

לדוד בן-גוריון

שר-הבטחון הראשון של מדינת ישראל

במלאת לו 80 שנה

פקודת יום להקמת צבא-הגנה לישראל

עם הקמת מדינת ישראל יצאה ההגנה ממחלת זעזועה לעבא סדור. עצום ורב החוב שחייב הישוב והעם היהודי להגנה בכל שלבי קיומה והתפתחותה. מהניצנים הבודדים בימי היסוד הראשונים-בפתח תקוה, ראשון לציון, גדרה, ראש-פינה, זכרון-יוקב, כחולה, דרך-הישוב-של חלוצי העלייה השנייה, הלגיון העברי במלחמת-העולם הראשונה, מינעו תל-חן, והגידול המתמיד של ארגון-הגנה ארצי בתקופה שבין שתי מלחמות-העולם, הקמת חיל הנוטרים במאורעות 48-49, יסוד הפלמ"ח, נדודי חי"ש, ההתנדבות ההמונית במלחמת-העולם השנייה והקמת הבריגדה העברית הראשונה, ועד מאבקה האדיר של ההגנה במחצית השנייה הראשונה של המלחמה נדדו מ-30 בנובמבר 1947 עד יום במאי 1948.

בלי הנסיון, התכנון, כושר הפעולה והפיקוד, הנאמנות ורוח הגבורה של ההגנה לא היה היישוב עומד במבחן-הדמים האיום שבא עליו בששת חודשים אלה, ולא היינו מניעים למדינת ישראל, ובשם דברי הימים של עם ישראל יורה פרק ההגנה בהוד ואון שלא יכה למח. ועכשיו נפתח פרק הרש-מוקם צבא סדור של מדינת ישראל. צבא החרות והעצמאות של ישראל בארצו, בהתאם לפקודת הממשלה הזמנית שנתפרסמה בריבוי על צבא-ההגנה לישראל.

בידיו של צבא זה יופקד מעכשיו בטחון העם והמולדת, ומעלת החרות של מדינת ישראל תהיה לעינים לכל העצמות בישראל; ואלה דברי המעלה:

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקביטן גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החרות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שיוון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מעפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומו-הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מדינת האומות המאוחדות.

כלמדו דיו לקרב ובמחצו כוחות הרישע והזון המנסים להרוס קיומו, גידולו וחרותו-ישא צבא ישראל בלבו את חזונו הגדול של נביאיו על הימים בהם "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה".

הצבא הסדור במדינת ישראל יהיה מורכב מחילור-יבשה, מחיל ים ומחיל אויר. לרבות שירותים צבאיים מתאימים. כל אלה אשר ישרתו עד 1 ביוני 1948 בחטיבות ובגופים שונים והשתתפו בהגנת היישוב ובמלחמות על חרות ישראל, וק כל אלה אשר יצאו עכשיו מחדש לפי פקודת מכישלת ישראל-יהיו את צבא-ההגנה לישראל.

כל אחד מהחילים וההיילות המשרתים בצבא חייב להישבע השבעה הבאה:

הנני נשבע(ת) ומתחייב(ת) בהן עדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטון-העליון; וללחם המוסמכים, לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעותו של צבא-ההגנה לישראל, לציינת לכל העקודות וההוראות הניתנות על ידי המפקדים המוסמכים, ולהקדיש כל כוחותי ואף להקדיש את חיי להגנת המולדת וחרות ישראל. הסנו המוסרי הטעני של כל חייל ומפקד נאמנות במילוי תפקידו יצאו את צבא-ההגנה לישראל מבטח עוז לשלום האומה והמולדת.

2.7.47

ראש הממשלה יצחק בן-צבי

כב מדי תש"ח, יום במאי 1948
שנה א' לחרות לישראל

דוד בן-גוריון, שאנו חוגגים עתה את יום-הולדתו השמונים, תרם ללא הפסק תרומה משלו לאוצר הגותנו הבטחונית, ובה דברים שהפכו נכסי-צאצא-ברזל במחשבתנו. לפני 28 שנים היה מיוזמי הבמה הראשונה למחשבה ההגנתית והצבאית בישראל — „מערכות“ — מבחר נאומיו והרצאותיו משנות כינון צה"ל ועיצוב דמותו כונסו בספר „צבא ובטחון“, שהופיע בהוצאת „מערכות“. הרבה מתוכם עומד אף כיום בתוקפו ובאקטואליות שלו — להבנת העבר ולהערכת בעיותינו הקיימות. משהו מדבריו אלה כלול בקטעים המובאים להלן.

על מה אנו כוגנים?

3 פברואר 1948

— נאמר כאן, שעלינו לשמור על הקיים, ואסור לבזבז כוחות על כיבוש המדבר שאינו בידינו. ועוד אומרים: הנגב לא יברח, והישוב הקיים עומד בסכנה, ועל כן — כל הכוחות להגנת הקיים.

אני חולק על גישה זו ושולל בהחלט וללא כל סייג את רעיון השמירה על הקיים. אמנם, אנחנו מגינים, כאז כן עתה, על כל נקודה ישובית, אבל הפעם אין זאת מגמת התגוננותנו. אין זה ויכוח תיאורטי. בקביעת מגמת מלחמתנו תלוי, לדעתי, הכל: גם המאמץ שייעשה וגם התוצאות שיושגו.

עלינו לראות בבהירות מלאה מהי מטרתו של האויב. הפעם אין זו התנקשות בישוב זה או אחר, במספר ישובים, או אפילו בישוב כולו. האויב מבקש הפעם לעקור את „הסכנה הציונית“ הצפויה לפלשתינה כחלק משטח-ערב, ומנקודת מבטו הוא רואה את הדבר נכחה. ואף מלחמתנו אנו יש לה מטרה אחת ויחידה: מלחמה על הגשמת הציונות, אם לא במלואה, הרי לפחות על התנאים ההיסטוריים המבטיחים את הגשמתה, ולא רק הגנה על קיומו של הישוב. זהו הכיוון של מלחמתנו, אם כי דרכיה ישתנו מזמן לזמן. איני יודע אם אני מביע דעת המוסדות, אבל אם ישנו כיוון זה — הרי האיש המדבר אליכם לא ישב במוסדות ההם ואף לא בועד זה.

מלחמתנו אינה הגנה על הקיים — כי לדעתי אין „קיים“ בארץ, במובן ההיסטורי של מלה זו. הקיים — אם עליו בלבד נגן — אינו אלא בית-קלפים שיתפזר עליידי כל רוח מצויה ובלתי מצויה. לא אוכל לקבל העצה שלא להגן על המדבר — באשר אנו חייבים בהגנת תל-אביב. אם לא נעמוד על המדבר — לא תעמוד תל-אביב. קיומו של הנגב הוא אולי ממשי יותר מקיומה של תל-אביב. הראיה ההיסטורית אומרת לנו, ששום דבר יהודי לא יהיה קיים בארץ אם לא נבטיח נצחונה של הציונות. הוצאת שנים עשר מיליון דונם אדמת מדבר מהחשבון — הוא חשבון לא ציוני, והמגינים מגינים על הציונות, לא פחות ולא יותר. טעות היא להניח, שהנגב „לא יברח“ — ועלינו עכשיו לקיים בידינו מה שבידינו, כפי שסבורים פלוני ופלוני מהיושבים כאן. אם לא ניקח עכשיו את המדבר — לא זו בלבד שהנגב „יברח“, אלא איני בטוח אם נוכל לשמור בידינו את תל-אביב. והשאלה אינה אם לעזוב או לא לעזוב את הנגב, אלא אם ללכת או לא ללכת לנגב.

אין אנו נמצאים עדיין בנגב. הנקודות המעטות שיש לנו בדרום אינן הנגב, ואם לא נשלח כוח מספיק לנגב, פירוש הדבר שאנו עוזבים אותו. אם אנחנו לא נהיה שם — הם יקחו אותו באפס־יד, ואין זו אלא אשליה ריקה שלאחר זמן יתנוהו לנו.

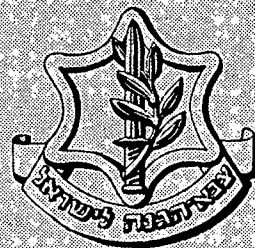
מההגנה במחתרת לצבא סדיר

19 ביוני 1948

יש לנו נשק סודי אחד (מלבד מינים אחרים של נשק סודי שעליהם לא אדבר), שהוא אולי העיקרי, המבטיח סיכוי לנצחון, ועלינו לחשלו. נשק סודי זה נמצא בידים — בידי אלה הנמצאים כאן ובידי אלה שאינם נמצאים כאן — הרוח, והיא היא שתכריע במערכה בה אנו נתונים. אני אומר זאת לאחר טיפול של שנתיים אך ורק בענין זה הנקרא צבא ונשק: רובים ומקלעים ותותחים ואניות־מלחמה ואוירונים. יודע אני ערך הדברים האלה, שמילאו תפקיד לא קטן. תולדות ציודו של צבאנו הן מהדברים המופלאים והמכריעים בתולדות המערכה הזאת. לצערי טרם הגיעה השעה לדבר בפומבי על פרשה גדולה זו כיצד נרכש, הועבר והוחסן, וכיצד יוצר ונרכש הנשק, שבו נלחמים עכשיו בחורינו, נשק קל וכבד על תחמושתו, ולא רק נשק — אלא כל־רכב ואוירונים וכל־יים. זוהי אפופיה אדירה של עבודה צנועה ומסורה, רבת־גבורה ועשירת־תחבולות, שאינה נופלת מעלילות הגבורה המפורסמות ביותר של ההגנה ושל צבא־ההגנה לישראל. אך חייב אני פה לציין לפחות שם אחד של חברה שיש לה חלק ונחלה בציוד הצבא — גולדה מאירסון. ואציין בכלל חלקה של האשה שלנו במערכות ההגנה ובמלחמה זו, ביחוד חלקן של האמהות שלנו. לא היו לנו בנים כאלה אלמלא היו להם אמהות כאלו. אלמלא היתה אם כרחל לביא, לא היו לנו בנים כבני לביא.

הרוח תכריע, אך לא כשהיא לבדה; בלי אימון ובלי משמעת ובלי חטיבות מגויסות ובלי ציוד ותותחים ואוירונים — הרוח בלבד לא תעמוד לנו. אולם כל התותחים והאוירונים לא יועילו אם לא תקום בנו רוח, שכמותה אינה מצויה בצבאות אחרים. רוח זו נתנה לנו עד היום כוח לעמוד, ובה ננצח.

לא מעט מחברי ההגנה שימשו בצבא. אחדים — בגדודים העבריים בימי מלחמת־העולם הראשונה, כגון אליהו גולומב, דוב הוז וחברים אחרים החיים עוד אתנו, ורבים ביחידות היהודיות בצבא הבריטי במלחמת־העולם השנייה, וביחוד בבריגאדה. היו אחדים שהיו מתנדבים בצבא זר במלחמת־העולם הראשונה וגם בשנייה. כמה מהם הצטיינו בקרבות ורכשו להם ידיעות לא מעטות, גם עיוניות וגם נסיוניות. אחדים מחיילים אלה תפסו מקומות חשובים בהגנה, אולם בדרך־כלל חברי ההגנה לא היה להם נסיון צבאי, וההגנה היתה רחוקה ממשטר צבאי, והרוב המכריע של חבריה לא קיבל אימון צבאי מספיק, והחיילים המנוסים ממלחמת־העולם השנייה נשארו ברובם, מטעמים שונים, מחוץ לשורות ההגנה, או שלא מילאו בתוכן תפקידים יעילים. היה קיים מעין ניגוד בין ותיקי ההגנה ובין חניכי הצבא. אולם המצב שהועמדנו לפניו חייב אותנו להקים כוח צבאי, שבאימונו, ארגונו, ציודו ומשטרו יוכל לעמוד בפני כוחות־צבא סדירים של מדינות ערב. לא קל היה להקים את הדבר.

6 באפריל 1950

לצבא יש תפקידי ארגון, הנהלת-משק, ציוד ואספקה. אלה מוטלים על חילות מיוחדים או על אגפים מסוימים במטה. אך יש תפקיד כללי בצבא, המוטל על כל מפקד צבאי, מכל הדרגות, מהנמוכה ועד הגבוהה ביותר, ועל כל סוגי הצבא בלי יוצא מן הכלל, ביבשה, בים ובאוויר, והוא התפקיד החינוכי. בחלקו הוא חינוכי-טכני: אימון החייל להשתמש בכלי מגן והת-קפה; בחלקו הוא חינוכי-איש, גופני ונפשי: חינוך החייל לסדר, לנקיון, לדייקנות, לסבילות, לאחריות, לחסכון, להתמצאות, למשמעת, לחברות, לפעולה מתואמת, לאומץ-לב, לאי-רתיעה מפני שום סכנה. תפקיד חינוכי זה משותף לכל הצבאות בעולם. לצבא-הגנה לישראל יש תפקיד חינוכי מיוחד, שאין בו צורך או אין לו מקום בצבאות אחרים. צבא-הגנה לישראל אינו יכול להסתפק בחינוך הניתן לכל צבא — ובחינוך מעולה ומתוקן הכתוב מדבר — והוא זקוק לחינוך נוסף מיוחד מפני היחוד ההיס-טורי של אומתנו ומפני יעודה של התקופה בה אנו חיים. ביחוד ההיסטורי אני מתכוון לקיבוץ-גלויות, זו העובדה המרכזית של ימינו אלה, שלא היתה כמוה אף פעם בתולדות העמים ואף לא בתולדות עמנו, ואשר ממנה תוצאות לכל עתידותינו, לבטחוננו ולמעמדנו, הלאומי והבין-לאומי, ואולי במידה לא מעטה גם לעתידות החברה האנושית.

כור מצרף לעם

29 בנובמבר 1951

צבא-הגנה לישראל כולו יש לו שליחות כפולה. הוא גם שומר הבטחון והשלום של המדינה והוא גם אחד המכשירים המרכזיים בחינוך הדור הצעיר ובעיצוב דמות האומה. על שליחות כפולה זו בנוי חוק שירות הבטחון, וה"נח"ל הוא הביטוי המובהק ביותר של ההכשרה הצבאית והחלוצית כאחת. אולם לא רק ה"נח"ל עושה את השליחות הכפולה. הצבא כולו מקנה לנוער, שברובו הוא עכשיו נוער עולה, ידיעת הלשון, הארץ, תולדות האומה, ערכי הציונות, הרגשה אזרחית של בן-חורין, כושר גופני ובטחון בעצמו; הוא גם מנחיל לרבים מקצועות-עבודה חיוניים לא רק לבטחון אלא למשק הארץ: מסגרות, חשמלאות, קשרות, נהגות, נגרות, ועוד, ומעלה השכלתו הכללית של הנוער המגויס.

הצבא מקיף רק גיל מסוים בשירות-חובה — מבני 18—20, ורק שנתיים חייבים הנערים והנערות בישראל לשרת בצבא. שירות-חובה זה אינו מספק לא את צורכי הבטחון ולא את ההכשרה החלוצית.

בשנים המעטות של קיומו עשה הצבא גדולות בשני השטחים והפך להיות בית-הספר הגדול ביותר בארץ. עם הקמת העתודות, מקיף הצבא רוב העם הבוגר עד גיל 49, ובטחון המדינה תלוי בעיקרו בכוחות המילואים — אלה שכבר שירתו בצבא ואלה שלא שירתו בו, ובאים לאימונים קצרים חודש או שבועיים בשנה. אחרי תום המלחמה — זה פחות משלוש שנים — יש השבחה ניכרת גם בשטח הציוד, הזיון, האספקה — ועל הכל באימון ובארגון. אנו רחוקים כמובן מהשיא, כי השיא יש לו טבע כזה, שהוא הולך ומתרחק, במידה שמתקרבים אליו.

אולם בפני צבאנו עומדת בעיה אחת מרכזית, בעית האיכות. במלחמת השחרור התגברנו על אויבנו לא בכמות הזיון ולא ברוב כוח האדם; נשק האויב היה מרובה ומעולה מהנשק שהיה בידינו, ובכוח האדם — ודאי

שאין אנו יכולים ולא נוכל אף פעם להשתוות לעמי ערב. התגברנו על האויב
ביתרוננו המוסרי והאינטלקטואלי, וביתרון זה תלוי כל עתידנו, גם הבטחון
וגם כושר עצמאותנו.

מבחינה זו — וזוהי בחינה מכרעת — מצבנו עכשיו גרוע משהיה לפני קום
המדינה. כמחצית ישובנו עכשיו מורכב עולים חדשים, שבאו ארצה לאחר קום
המדינה. רובם הגדול של עולים אלה באו מארצות ירודות, ורק מעטים
ביניהם קיבלו השכלה כללית ויהודית; הרוב המכריע של העולים אינם יוד-
עים את הלשון העברית, אין להם מושג מתולדות ישראל, אינם יודעים את
הארץ ואין להם זיקה לערכים ציוניים וחלוציים.

תמיד ידענו, שלמרות פיזורנו וריבוי לשונותינו אנו מהווים עם אחד.
ומאחדותו של העם היהודי ינקה התנועה הציונית. עם הקמת המדינה
נתבצרה ונתעמקה אחדות העם. למורשת העבר, שאיחד את היהודים בכל
תפוצותיהם, נוסף נכס חדש המעלה קרנם של היהודים בעולם: מדינת
ישראל. ואם בתפוצות אחדות זו של העם היהודי היא רוחנית וערטילאית,
הרי במדינת ישראל היא מגובשת, ממשית, גלומה במסגרות חיים רבות-
תוכן ובעלות תוקף ממלכתי. ואף על פי כן — עלינו להכיר, שאין אנו עדיין
עם, דוקא פה, במדינת ישראל. ונדרשים מאתנו מאמצים חינוכיים אדירים
למען נהיה עם בפועל ולא רק בכוח.

ביום השבעת ראשי צה"ל בתש"ח. במרכז, עלייד בן-גוריון ורעייתו, יושבים סגניו: י. גלילי ול. אשכול

חלפו 10 שנים מאז מערכת סיני. היה זה מבחן צבאי חמור וגורלי, בו עמד צה"ל בכבוד. במבצע מפואר זה נכבש מרחב נשימה ארוך וחפשי יותר לשם פיתוח המדינה ללא הפרעות. תהילת נצח לאלה אשר נפלו בקרבות. בדמם ציוו ללוחמים ולעם את הנצחון שהושג במערכה.

כל מבחן שמאחורינו משמש תמיד אות וסימן לקראת מבחנים שלפנינו. אך נזכור שמלחמת סיני זו, יחידה במינה היתה. אין לראותה כדוגמה העשויה לחזור. הנסיבות, הרקע הבינלאומי, המצב האיסטרטגי ושלב ההתעצמות של כל אחד מן הצדדים המשתתפים — שונים ואחרים הם מכפי שהיו אז. אם כי יש ללמוד הרבה ממה שנרחש בסיני, ניוהר לכל נהיה כאותם גנרלים המתכוננים למלחמת העתיד על-פי נסיונם במלחמת הקודמת.

אפשר כי גם שלא מרצוננו עוד נכוננו לנו עלילות-קרב. החייב להתכונן ולהסתכל קדימה, להתכונן לשנים הקרובות ולצפוי לנו בהן, לא יוכל לשקוט על עלי-הדפנה ולכטוח כי לפנינו שנות שלום ושלוה.

העתיד עלול להביא בכנפיו מערכות-קרב אחרות ושונות, ובתנאים אחרים, שתחייבנה תכנון אחר, מחשבה גמישה וחדשה ונתיבות לפתרונות שונים. עלינו להתכונן לקראת אפשרויות המחר ותביעותיו. הצפוי לנו עלול לעלות בהיקפו ובחומרתו על כל מה שהתנסינו בו עד כה.

מאורעות תרצ"ו—תרצ"ט עלו בהיקפם וחרירותם על כל מה שידענו לפנייהם; מלחמת הקוממיות חייבה אותנו למאמצים ולגילוי כוחות גנויים, שלא ידענו כמותם ושרם היו מאז. מערכת סיני תבעה יכולת צבאית והעזה מסוכנת במימדים שטרם הורגלנו להם כאותם ימים.

לא ייפלא כי נעמוד בעתיד בפני משימות אשר לפתרונן נבקש תשובה גם בנמיון אתמול; אך לא תמיד נמצא בו מענה מן המוכן, וקנה-המידה של העבר לא יימצא מתאים למימדים ולקצב המשתנים בעולם המתפתח סביבנו.

חידוש מתמיד של יכולתנו, יניקה בלתי-פוסקת מאפשרויות שבטכניקה, במדע ובכיצוע, יישום של מה שהשגנו וגיבשנו עד כה ללשון מצבים וצרכים חדשים — באלה נבחן, ומובטחני כי אף נוכל.

הרבה מכווננו במערכות הקודמות, צבאיות כמדיניות, נבע וינק מחוסר אשליות, מראיה מפוכחת של המציאות הסובבת אותנו כמות-שהיא. היה זה לגבינו גורם שדרך את רצוננו עד גבול יכולתנו. אילו סמכנו, מתוך אופטימיות או נאיביות בלתי-מוצדקת, על כך כי אחרים ישלמו את מלוא מחיר תחיתנו כמדינה — מי יודע, אם יכולנו לעמוד. המצבים והזמנים נשתנו. מפתו המדינית של המזרח-התיכון כיום שונה מכפי שהיתה. גם המצב הכללי בעולם, על התמורות במושגי הגנה, התקפה ובטחון של מדינות — שונה מאד מאז 1948.

ישראל הפכה בינתיים לעובדה מושרשת, מתחזקת ומתבצרת. ישראל היא כיום גורם חשוב באיזור. היא רכשה כבוד וידידות באירופה, באמריקה הצפונית והדרומית, באפריקה ובאסיה. היא סוללת נתיבים לארצות מזרח אירופה.

אך כאז כן עתה עלינו לדעת: מלאכת בטחוננו, הגנת קיומנו, סלילת דרכנו לקראת עתיד מוכטח, תוך קיום יחסי שכנות ושיתוף במקום מצב של איבה, לא בידי האחרים יעשו. בשום פנים ואופן אין להקל בידדותן, ברצונן הטוב ובעזרתן של מעצמות ידידותיות, אבל כאז כן עתה, "אל נכטח בנדיבים" בלבד. זרוענו, שכלנו, יכולתנו, כוח החלטתנו — כאלה עיקר מבטחנו כיום עברה. נדיבים וידידים, אם ישנם, יבואו לנו לעזרה.

ואין יכולתנו קטנה כלל ועיקר. יכולת זו, שנתחסנה במבחני עבר, גדלה בלי-הרף. לא פיגרנו — ונעשה כל מאמץ לא לפגר גם בעתיד — בקידמה כלכלית, התישבותית, תרבותית ואנושית, בהעמקת הידע ובשכלול הטכני, ואף בעוצמת נשקנו ויעילותו. וביום-סיני זה ייאמר: נהיה ראויים למופת מלחמת סיני, נשאף להשיג שיאים גבוהים יותר, וניכון לקראת כל מערכה ומבחן העלולים לפקוד אותנו, בין במערכות שלום ובין במערכות מלחמה.

ל ק ח י ס י נ י

דבר ראש המטה הכללי

רב־אלוף י. רבין

עשור
לקדש

לוי אשכול, ראש ממשלה

ושד"ה בטחון

בעשור ל"קדש"

כאשר באים לבחון מערכה צבאית, אפשר לעשות זאת מזווית-ראיה שונות. אפשר לבחון את המערכה על מהלכיה השונים — האם מוצו בה באמת כל האפשרויות עלידי צד זה או אחר, בהתאם למשי-מותיהם; האם כלי הנשק השונים הובאו לידי ביטוי מקסימלי; האם המפקדים, על זרגותיהם השונות, הוכיחו מנהיגות, כושר-החלטה ויכולת למצות כהל-כה את האפשרויות המזדמנות בקרב; והאם הכו-חות הלוחמים גילו אותו כוח לחימה, שבלעדיו לא הנשק ולא המהלכים הטקטיים הנכונים יכולים לבוא לידי ביטוי שלם.

אין כונתי לבחון כאן את מערכת סיני בסוג זה של ניתוח. נוהגים לומר בדרך אירוניה על הגנרלים, שהם מתכוננים למלחמה הבאה כפי תלמודם במלחמה הקודמת. מאז "קדש" ועד היום נשחנו הרבה ממרכיבי-היסוד, הן בסוג כלי-הנשק ובאיכותם והן במספר הכלים שיופעלו בהתנגשות אם תקרה; ואף הרקע המדיני, שהיה מסגרת לפעולות סיני, לא יחזור שנית. לפיכך, לא אנתח מהלכים, אלא אנסה להתרכז בעיקרי ההישגים של מבצע "קדש", אלה שמשמעותם לא רק בעבר, אלא גם בהווה ואולי אף בעתיד. גישה כזו לבחינת מערכה-שבעבר יש לה מגבלות משלה; ועיקרן בכך, שבראיה לאחור יש נטיה לראות את הדברים בצורה מאוזנת, שהיא לפעמים מנותקת מהקשרי-המושגים ואופני-הראיה, שקבעו לא במעט את דמות המערכה בשעתה. זאת ועוד. אין זה קל להשתחרר, לעתים, מיחס רגשי למערכה, שהפכה גם לאגדה יפה, ולא קל לעמוד על עובדות ולהגיע למסקנות, שלפעמים אינן תור-אמות הל-רירות זה.

כונתי לחלק את דברי לפרקים הבאים:

- הישגי "קדש", ובעיקר אלה שלהם משמעות בהווה ובעתיד.
- מה לא הושג ב"קדש".
- הדברים, שסביר שהיו מיוחדים ואופייניים ל"קדש" בלבד, וספק היחזור בעתיד.
- הדברים מלקחי "קדש", שיש לטפחם ולהעמיקם.

הישיגי "קדש"

בתיספר צבאיים מלמדים את אמנות ניהול המלחמה, וכלי-מוד זה כללי "עשה" ו"לא תעשה". אך כל קרב, כל מערכה וכל מלחמה נמדדים, בראש וראשונה, בתוצאותיהם. אין חשי-בות רבה, אם התוצאות הללו הושגו על פי כללים נכונים או בלתי נכונים של ניהול מלחמה, ואם המסיבות הצבאיות והמדיניות בשעת מעשה היו קבועות ועומדות או משתנות. מלחמה היא מאבק אכזרי, שמבחנו העליון הוא הצלחה, וכל השאר הם דברים משניים לחלוטין.

לכן, עלינו להדגיש בראש וראשונה, שמבצע "קדש", בתור צאותיו הצבאיות, היה מן המבצעים המוצלחים ביותר של צבא-הגנה-לישראל עד כה. ואין זה משנה כלל, אם היו לכך תנאים מסייעים, שאין להניח כי יעמדו לנו גם בעתיד.

ההישג הראשון והחשוב בעיני מכולם הוא, לדעתי, הישג משולב, בחינת מטבע ששתי פנים לה. הראשונה — חיזוק כוח ההרתעה הישראלי והעמקת התודעה הערבית, כי פעולה מלחמתית נגד ישראל היא קשה ביותר, וטמונות בה סכנות רציניות. והשניה — הדגשת יכולתה הצבאית של ישראל

והגברת בטחון צה"ל בכוחו. לא נוכל לעמוד נכונה על מש-מעות זו, בלי שנסקור לאחור את התקופה שקדמה למערכת סיני. משטר כת הקצינים של עבד-א-נאצר קם במצרים ב-1952, בעקבות הדחת המלך פארוק, על רקע הכשלון המצרי במלחמת-הקוממיות — אך לא היתה זאת הסיבה היחידה למרירות שהצטברה במצרים נגד משטר המלך פארוק. המפלה במלחמה עם ישראל שימשה כקטליזטור, שעורר את שאיפת כת הקצינים להתאגד ולבצע את ההפיכה. באופן טבעי, השקיעה כת הקצינים לאחר נצחונה מאמץ בחיזוק עוצמתו של הצבא המצרי ובנסיון לחולל מהפכה בדמות החייל, הקצין והיחידה המצריים. כאשר נחתמה עסקת הנשק עם ברה"מ, גבר החשש, כי מהפכה חברתית בצבא המצרי, שתשולב בהתעצמות רבה בכלי-נשק חדישים ומשוכללים, עלולה להוביל להתחזקות גדולה של מצרים, ובעקבותיה — לסיכון ממשי שיעורערו יחסי הכוחות בין ערב לישראל. גם משקיפים צבאיים מעולים שביקרו במצרים לא יכלו שלא להתרשם (התרשמות, שהוכחה לאחר מכן כשטחית) מהשוני והשינוי בדמותו של צבא זה ובציודו. נסתמנה בבהירות סכנה, ששליטי מצרים החדשים יעריכו הערכה מוגזמת את כוחם הצבאי, דבר אשר יביאם לאמונה, שיכולים הם לקרוא תגר על ישראל. סביר להניח, שהפעלת ה"פידאיון" בהיקף ובמשימות כפי שפעלו בשנות 1954, 1955 ו-1956 היתה שלב ראשון בתכנית מצרית משולבת, שנתכונה לערער את בט-חונה של ישראל ולמוטט את מערכת ישובי-הספר; לאחר שלב זה, עם השלמת ההתעצמות וקליטת הנשק הרוסי על-ידי מצרים, יבוא השלב השני — הכרעת ישראל בכוח צבאי, באמצעות המפקדה הערבית וההסכמים הצבאיים שמדי-נות ערב חתמו עליהם באותה תקופה.

תוצאותיו של מבצע "קדש" הוכיחו, שביסודו של דבר, דמות החייל והקצין ביחידה המצרית לא שונו מהותית. יתר על כן, המסקנות המדיניות-צבאיות שהסיקו שליטי מצרים ממערכת סיני היו בבחינת, "הנכחה ברותחין" — נזהר בצו-נים". את מסקנות המשטר המצרי ממבצע "קדש" ניתן לסכם בשתי נקודות עיקריות:

● התמודדות עם ישראל היא מבצע צבאי קשה, המחייב מאמצים ואמצעים אדירים. הכנתם של אלה ובנייתם, ויצירת המסיבות המדיניות שתאפשרה להביאם לידי ביטוי — הינם מעשים גדולים, מורכבים ומסובכים, שלא היום או מחר יהיו נכונים להם. אפשר להסיק זאת מדברי מנהיגי מצרים בהז-דמנויות שונות, כמו, לדוגמה, בנאום עבד-א-נאצר לרגל ה-1 במאי 1965: "בוא יבוא היום, שהערבים אכן יצליחו לגייס 2—3 מיליון חיילים, ואז לא יהיה לאל ידה של ישראל לעמוד בפני מיליונים אלה. לנו יש כוח-אדם, ובכוח זה יכולים אנו להיות בעמדה עדיפה על ישראל".

בנאומו בועידת "ארגון השחרור הפלשטינאי" בקהיר, בי-31 במאי אשתקד, אמר עבד-א-נאצר: "האם נוכל להילחם בצורה ספונטנית? לא ולא! עלינו להיערך, להצטייד ולהת-כונן, כדי לעמוד מול ישראל ומול אלה העומדים מאחורי ישראל".

בנאומיו בהזדמנויות נוספות בקהיר, במוסקבה בקיץ 1965 ובאלכסנדריה בקיץ 1966, הוסיף עוד, כי מלחמה בישראל ובעומדים מאחוריה מחייבת כוננות והצטיידות, פיתוח תעשיה

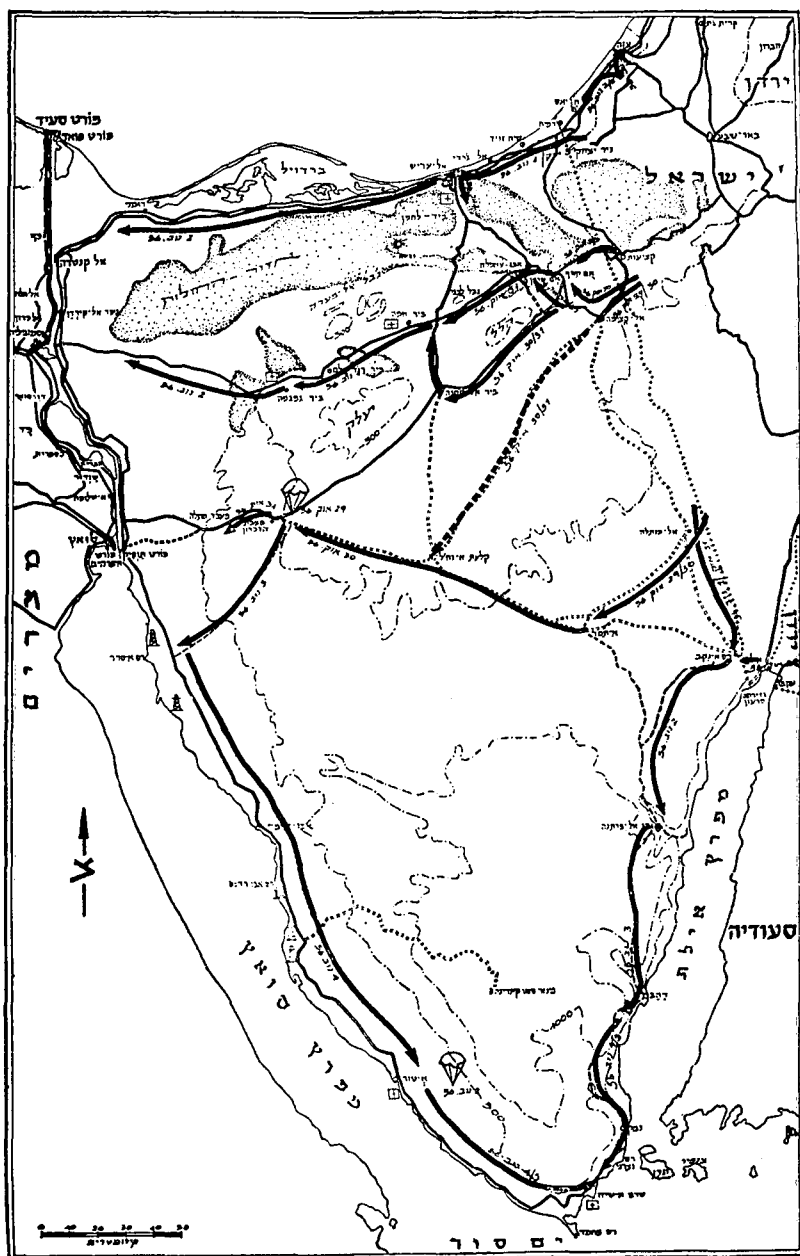
„בהגיע הרגע בו יהיה עלינו להיכנס למלחמה, חייבת זו להיות כוללת. מה יהיה, אם נפתח במלחמה-למחצה, אשר תתפתח למלחמה מקפת, בעוד אנו בלתי מוכנים למאמץ המכריע?“ והדברים נש- מעו שוב בכנס אש"פ לאמור: „עלינו להיות גלויי-לב ולקבוע, כי קודם כל יש להבטיח הגנה ערבית, ובאותו זמן גם נתכונן להשיג את מטרותינו העיקריות...“

מאז תום מערכת סיני ועד היום רואים אנו, ששני עקרונות אלה הם המכונים והמדריכים את מדיניות המשטר הנוכחי במצרים, כמעט בכל שאלה בטחונית- צבאית הקשורה בישראל. כך הוא באשר לקיום השקט בגבולות ישראל-מצרים ובהשארת כוח-החירום של ה"א"מ על מכוננו, וכך בסוגית חופש השיט במיצי- אילת — שני ההישגים הבולטים. המר- חשיים והממשיים של מערכת סיני; וכך אף לגבי הבעיות החדשות שצצו מאז, כמו פעולות ה"פתח" ו"המלחמה העמ- מית" — להם מטיפה סוריה — וכך גם באשר להפעלת המוביל הארצי ולעמיד- תה של מצרים מן הצד לנוכח ההתנג- שויות לרגל ביצוע תכנית ההסיה הסר- רית. כל זה שריר וקיים, כל עוד יחסי- הכוחות הצבאיים-הבסיסיים בין ישראל לארצות-ערב אינם מופרים לרעת ישר- אל, כל עוד עוצמתה הצבאית של ישר- ראל היא כזו, שאין ביכולתן של מצרים ומדינות ערב האחרות לצאת נגדה למל- חמה, וכל עוד יודעים הערבים, שישנם עניינים, שהם לגבי ישראל בחינת „ייהרג ובל יעבור“.

בעיני, זהו ההישג העיקרי והמרכזי של מערכת סיני; וכל ההישגים שעוד אמנה בהמשך הם, בעיקרם, פועל-יוצא ממנו.

הנקודה השניה, שאותה ציינתי כ"צד השני של המטבע בעלת שתי הפנים", היא תחושת הבטחון של צה"ל בכוחו, והוכחת יכולתה הצבאית של ישראל. במערכת סיני הוכיח צה"ל התקדמותו הרבה ביכולתו הצבאית מאז מלחמת הקוממיות, במיוחד בכל הקשור בקרב-תנועה מהיר של עוצבות שריון, בהפעלת צנחנים לעומק, מערכי האויב, בכושר הלחימה המעולה של חטיבות הרגלים, במבצעי הבקעה, בשילוב יעיל של חיל-האוויר למשימות-אמנעה וסיוע-קרוב ובפעולת הזרוע הימית. הישגיו הבולטים בשדה-הקרוב הקנו — ובצדק — בטחון בדרך הפעולה, בכושר המפקדים וביעילות המסגרת הכללית.

בהכרעה כוללת זו אין חשיבות לטפל בפרטי משגים, שודאי אירעו במהלך קרב זה או אחר. עם זאת אין להתעלם מכך, כי בהרגשת בטחון — אם היא מופרזת, וחלה על תנאים

וחקלאות ותכנון מושלם. הוא חוזר ומדגיש בדבריו, כי אם רוצים מלחמה בישראל, יש להצטייד ולהתארגן בצורה, שתודא מראש יחסי כוחות צבאיים ומסיבות מדיניות, אשר יודאו מצדם את ההכרעה במלחמה עוד טרם החלה.

● המלחמה של הערבים בישראל אינה ניתנת לחלוקה לשני עורין. לקח זה נלמד מהפעלת ה"פידאיון", שנכשלה והביאה בעקבותיה את מערכת סיני. מאלפים בעניין זה דברי עבד- אנ-נאצר בהודמנויות שונות, ובמיוחד בשיחה עם מי שהיה סגן-נשיא קע"מ, אכרם חוראני הסורי, בה אמר (על-פי חוסנין הייכל ב"18 במאי 1962): „אינני מכיר דבר, ששמו פעולות, צבאיות-למחצה, יש מלחמה ולא, מלחמה-למחצה. זה מזכיר לי את מלחמת 1948, שאכן היתה בחינת פעולות, צבאיות-למחצה מן הצד הערבי.“

יותר מכל מדינה ערבית אחרת. מערכת סיני גרמה, אמנם, שינוי מהותי בגישת מצרים לבעיה הישראלית, אך ספק אם שינתה את מטרותיה היסודיות כלפי ישראל. מערכת סיני לא הביאה שום שינוי בגבולות ישראל, כפי שהללו הותוו כתוצאה ממלחמת הקוממיות, בהסכם שביתת הנשק בין ישראל למצרים. אכן, בעקבות מערכת סיני נוצר מעין תקדים מדיני, שלא היה קיים אחרי מלחמת הקוממיות. אחרי מלחמה זו נסוגונו, בלחץ מדיני, משטחים שנכבשו על ידי צה"ל בלבנון ובסין. גם בתום מערכת סיני נסוגונו, בלחץ מדיני משטח סיני, אך הפעם נסוגונו גם משטח רחב ידיים — רצועת עזה — שהיה בשעתו חלק מארץ ישראל המנדטורית, ויש בכך שוני מהותי ניכר בין מלחמת הקוממיות לבין מערכת סיני. אין לשכוח, כמובן, שבענין זה לא נותרה ברירה, במסיבות המדיניות שנוצרו באותה עת.

מדיניות ישראל במסגרת מערכת סיני

את גודלו של צה"ל ועוצמתו הכוללת יקבעו:

- הצורך לעמוד בעת מלחמה מול כל צבאות ערב, ומול עוצמתם הכוללת.
- איכותו של צה"ל, המלמדת אותנו, שאין הכרח להעמיד מול כל מטוס, כל טנק, וכל חייל של צבאות ערב אותו מספר של חיילים וכלי נשק ישראליים.
- העובדה, שצה"ל הוא צבא אחיד, ושצבאות ערב הם צבאות של מספר מדינות. באופן טבעי, כשעומד צבא אחיד מול צבאותיהן של מספר מדינות, יש לו כבר יתרון בכך. בדרך כלל, חייב צה"ל להניח, שייגורו עליו לעמוד תמיד בנחיתות מספרית בהשוואה לכלל הכוח הצבאי העומד מולו, ועל אף זאת יהיה עליו למלא את משימתו — אם בהגנה ואם בהתקפה. אך נחיתותו המספרית הכוללת אסור לה שתתבטא גם במקום בו יבחר צה"ל כנקודת המאמץ העיקרי. היכולת להביא לידי עדיפות כמותית במקום ובזמן בו בחר צה"ל להשיג את ההכרעה, היא המבחן ליכולת פיקודו. על אף העובדה, שבמבצע "קדש" היו כוחות ניכרים מרותקים בגבולות המדינות האחרות, שמא תנסינה להתערב כנגד ישראל, הרי היה לצה"ל, למעשה, יתרון מספרי כולל מול הכוחות המצריים שבזירת סיני. יתר על כן, המשימה העיקרית והמרכזית של חיל-האוויר — ניטרול חיל-האוויר המצרי והריסתו — לא על-ידו בוצעה, בעקבות המסיבות המיוחדות שהתפתחו תוך כדי מערכת סיני. לפיכך יכול היה עיקרו של חיל-האוויר, ובמידה מסוימת אף חיל-הים, להיפנות למשימות סיוע-צמוד לכוחות היבשה. צירוף מסיבות זה, של שנת 1956, סייע להחשת מהירות התקדמותם של של כוחות צה"ל מכאן, ועזר למוטט את כושר עמידתם ואת רצון הלחימה של המצרים בסיני מכאן. יתר על כן, הודות לצירוף המסיבות ומהירות הפעולות ניתן היה להשלים פעולה צבאית, רחבת-היקף כל-כך ובעלת תוצאות כה מזהירות, באבידות מועטות יחסית. בשום פנים ואופן אסור לנו להניח כיסוד וכנקודת-מוצא — הן לבנין כוחות צה"ל בעתיד והן לגבי מושגינו על קשיי הלחימה והאבידות הכרוכות בה — כי צירוף המסיבות המדיניות והצבאיות שהיו קיימות בעת מערכת סיני יחזור גם בעתיד.

ומסיבות שבחיק העתיד, שאינם דומים לאלה שהיו במערכת סיני — עלולה להיות טמונה גם סכנה. הישגיה המעשיים של מערכת סיני הם, כאמור: מיצרים פתחים ושיט חופשי בהם — הישג שהביא לפיתוח הנגב ובמיוחד לפיתוחה של אילת, פתח שערים ואופקים חדשים לפעילות ישראלית במזרח-אפריקה וגשר למזרח הרחוק ול-אסיה התיכונה — אפשרויות שאנו נמצאים רק בתחילת הדרך למיצוין. הישג אחר הוא השקט היחסי בגבול הרצועה, שהפך בשנים האחרונות כמעט לגבול השקט ביותר שבגבולות ישראל עם המדינות הערביות השכנות. היום קשה אף להעריך את משמעותו של שקט זה לפיתוח ישובי הספר והעיירות החדשות ולפיתוח הנגב בכללו. מי שזוכר את הרגשת חוסר הבטחון ששררה בישובים ובדרכי הדרום בשנים 1954, 1955 ו-1956 -- רק הוא יכול להעריך מלוא משמעותו של הישג זה.

*

מערכת סיני העלתה את ישראל בחזקה ובתוקף על מפתו של המזרח-התיכון, כמדינה שיש להתחשב בה ושכדאי לקשור קשרים עמה, משום עוצמתה הצבאית ויכולתה המדינית. למערכת סיני היתה השפעה ניכרת על פיתוחם והגברתם של קשרי ישראל עם מדינות לא-ערביות רבות באפריקה וב-אסיה, בהחלירה את ישראל נחרצות להכרתן ולתודעתן. אין זה מקרי כלל וכלל, שקשריה של ישראל עם מדינות רבות באזור זה, שהיו עצמאיות עוד לפני מערכת סיני, עלו ופרחו דוקא לאחר המערכה. כן עלתה יוקרתה הצבאית של ישראל בעיני מדינות רבות באירופה וביבשות אחרות, במיוחד לאור האפשרות להשוות הצלחתה הצבאית של ישראל — מול כשלונן, למעשה, של המעצמות הגדולות צרפת ובריטניה בפעולתן באותה תקופה נגד מצרים במסע סואץ. יוקרה זו היתה בין הגורמים שסייעו להתעצמות צה"ל ולנטיה להגיש לו סיוע צבאי, שכן לא היה ספק לאיש, שהסיוע ניתן לצבא חזק, שבהיות הצירוף בידו יוכל להשתמש בו בצורה ובאופן היעילים ביותר.

מדיניות ישראל במסגרת מערכת סיני

לכל מלחמה ולכל מבצע יש מטרות, שלאורן יש לבחון בדרך כלל את ההישגים. כבר קלאוזוויץ אמר, שהמלחמה היא המי שך המדיניות באמצעים אחרים. טבעי איפוא, שמערכה צבאית בוחנים לא רק לפי תוצאותיה הצבאיות, אלא במידה לא פחותה, ואף עולה על כך, לפי מידת השגתן של המטרות המדיניות. ואילו בהתרחש מלחמה או מערכה צבאית בהיקף גדול, יש מקום לבחון תוצאותיה לא רק על פי מטרותיה המוצהרות, אלא גם על רקע מכלול הבעיות הרחב יותר, עליו מתמודדים שני הצדדים היריבים. אין לומר, שתוצאותיה של מערכת סיני הביאו לידי הסדר היחסים בין ישראל למצרים, ואף לא בין ישראל לאחת מארצות ערב. ספק אם בכוחה של מערכה צבאית כל שהיא להביא לידי הסדר כזה, אך אין גם להתעלם מן הדבר, משטרו של עבדא-נאצר, אם כי זועזע במידה רבה, לא התמוטט כתוצאה ממערכת סיני, וכאז כן היום מהוה מצרים, בראשותו של עבדא-נאצר, את צירופם של פוטנציאל ויכולת צבאית ומדינית, המסכנים את בטחונה של ישראל.

במבחן גיוס מהיר ושקט והוכיחו כושר לחימה. עוצמת צה"ל, כבעבר כן בעתיד, מותנית בכושר הגיוס ורמת הפעולה של כוחות המילואים. על חטיבות ויחידות. מילואים הוטלו משימות תנועה ולחימה קשות ומורכבות. הבולטת ביותר היתה פעולתה של חטיבה 9 במסעה לשארם-א-שייח', מסע ארוך ומייגע, בדרך-לא-דרך, ובסיומו לחימה מול כוח, אשר עמדו לרשותו ביצורים איתנים ונשק יעיל. חטיבה 9 ביצעה מסע מפואר זה ממש תוך גיוסה, ודומני, שהוכיחה שאמונו של צה"ל ביכולתם של חיילי-המילואים שלו היה מוצדק לחלוטין. אמנם, מאז מערכת סיני נשתנו העתים. אמצעים רבים יותר ומשוכללים יותר יופעלו על-ידי חטיבות-המילואים. בשל כך יהיו בעתיד גיוסם ואימונם מורכבים יותר. על אף זאת, מאמין אני, שדרכה של מדינת ישראל לקיים צבא הבנוי על מעבר מהיר בעת חירום מחיי אורח לחיי לוחם ולתנאי מלחמה — מוצדקת ונכונה היא.

לסיכום

מערכת סיני היתה אחת מצורות ההתנגשות האפשריות בין ישראל לאחת מארצות-ערב. היתה זו מערכה צבאית, שבה הופגנו יכולתו של צה"ל וכושרו, אם כי במסיבות נוחות לנו. כפי שציניתי קודם לכן, מה שהיה בעבר אינו חייב לחזור על עצמו. לרוב ההיפך הוא הנכון. לקח זה מחייב אותנו לבחון בהתמדה בחינה עניינית את המצב המדיני והבטיחוני, להתאים את דרכי הפעולה לתנאים ולמשימות ולמצוא פתרון המתאים ביותר למסיבות, ללא השתעבדות מחשבתית למה שהיה, לשיגרה או למקור בלות.

ההישג העיקרי של מערכת סיני, בעיני, הינו המסקנה המצרית, שאין המלחמה בישראל ניתנת ל„היעשות למחצה“, ושלא ניתן גם לחלקה לשיעורים. פירות מסקנה זו הם עיקרי ההישגים המעשיים של מערכת סיני, הקיימים ושמורים עמנו עד היום.

כל עוד יקוימו יחסי כוחות צבאיים, שיתנו בידי ישראל כושר הרתעה ויכולת הכרעה בעת מבחן צבאי, ניתן גם לקיים את ההישג העיקרי של מערכת סיני — המסקנה, שמלחמה עם ישראל אינה יכולה להיות „מלחמה למחצה“ ולשיעורים — ובזאת ניבחנו.

אין להטיל ספק, שבעת מלחמה, במיוחד באמצעי הלחימה ובתנאי הזירה שלנו, נודע יתרון ממדרגה ראשונה לצד היוזם. במערכת סיני נהנינו גם מיתרון זה. אולם עלינו לערוך את עצמנו גם למצב, שבו נצליח במערכה או במלחמה, גם אם היוזמה בעת פתיחתה תהיה בידי האויב.

במערכת סיני, בדומה לשלבים האחרונים של מלחמת הקרמיות, הצלחנו לקיים את המערכה באותה עת בזירת מדינה אחת בלבד. אך גם כאן אסור לנו להניח, שמצב כזה חייב לחזור על עצמו, ואין לראותו כתנאי ליכולתנו לנצח במלחמה. אין ספק, שצירוף העובדות הללו — היכולת להילחם בגזרה אחת, היכולת להיות היוזמים במלחמה ולהגיע ליתרון מספרי כולל בגזרה מסוימת — הם הישגים נכבדים, המנדאים מראש את תוצאות המלחמה. אך עלינו לזכור, שאין הם בבחינת תנאי-בל-יעבור להצלחת צה"ל במלחמה. אסור לנו לשכוח, והובחנו לחנך את עצמנו, כי מוטל עלינו למלא את משימות צה"ל גם אם תנאים מדיניים כאלה לא יינצרו בעתיד.

הנה עלינו ללמוד מ„קדש“ ולספק לעתיד

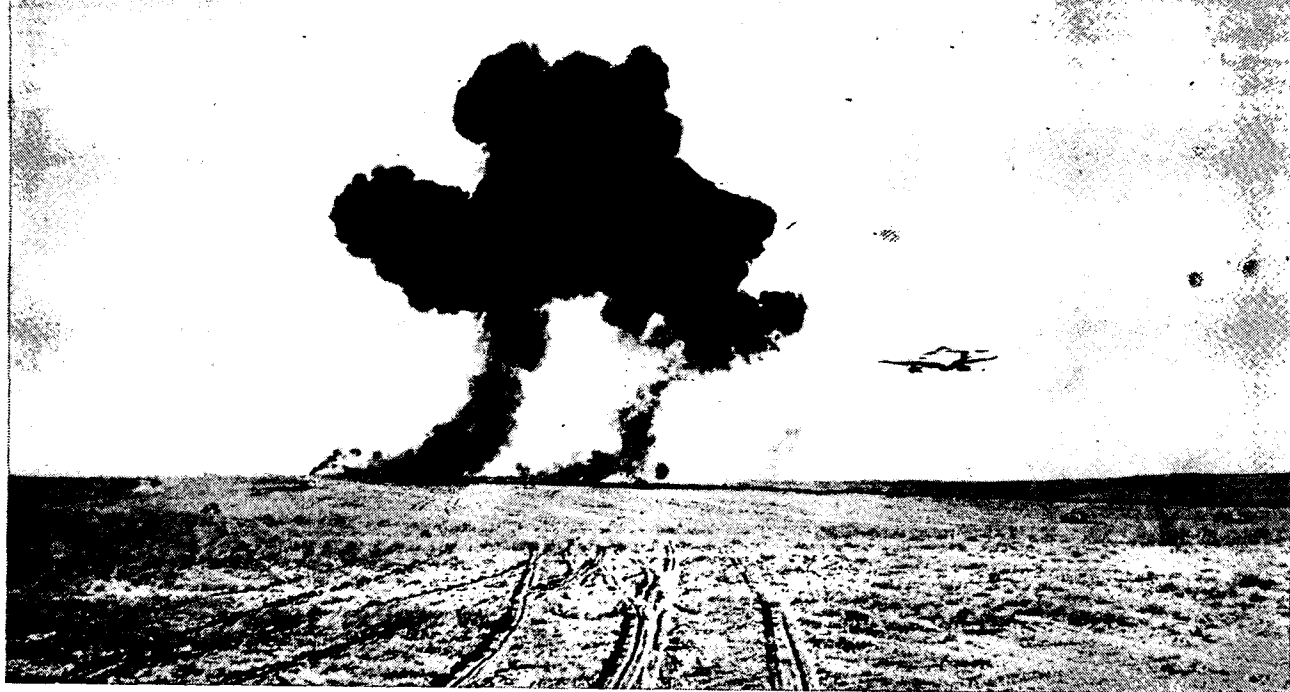
גם בעתיד נזדקק לכמה תכונות וכשרים, אשר באו לידי ביטוי בולט במערכת סיני. הדבר הראשון — רמה וכושר-פעולה גבוהים של היחידות, שהופעלו במהירות על-פני זירה נרחבת, אשר הקיפה בשלבי המערכה הסופית את כל חצי-האי סיני, בקרבות בהם הופעלו כלי-נשק חדשים, שנקלטו זמן קצר לפני פרוץ הקרבות והשתלבו למסכת אחת שפעלה במהדק, בשילוב ובמהירות.

הדבר השני — רוח לחימה, זו אשר נתנה תנופה לתכנית הפעולה והביאה לביצוע הפעולה ולמיצוי כל האפשרויות המזדמנות בשדה-הקרבות; רוח לחימה, אשר חיפשה כל דרך לביצוע טוב יותר ומהיר יותר של התכנית ושל הפקודות שניתנו במהלך המערכה; רוח לחימה, שנתנה ממשות ועוצמה לאמצעים הישנים והחדשים כאחד והביאה אותם לידי ביטוי מקסימלי.

הדבר השלישי — העזה בתכנון ובניהול המערכה. תכנית הפעולה, אשר היתה בנויה על שילוב של רוח תוקפנית, הפתעה אופרטיבית וטקטית, וחזירה מהירה אל עומק המערך המצרי בסיני, הביאה כבר בשלב הראשון של המערכה לשיתוק המערכת הצבאית המצרית ולניטרול.

הדבר הרביעי — יחידות המילואים של צה"ל עמדו ברובן

הקולונל:
 „מעט אחרי זריחת השמש הבחנו בענן של אבק...”.
 הארכיבישוף:
 „לא, לא. בלי פרטים; רק לא פרטים. נצחון המסופר
 בפרטים, אין יודעים יותר מה מבדילו ממפלה.”
 סרט
 („השטן ואלוהים הטוב”)

נסיונות סיני

אל"ם מ. גור

רבה, גבר האדם. ולבסוף — לעתים רחוקות משיג כוח אוירי הישגים כה גדולים, אם במלחמה באויר ואם בסיוע יקר מפז לכוחות הקרקע. ובעיקר לשריון ולצנחנים. עדות לכך שימשו עשרות ומאות כלי-הרכב והשריון של האויב, שהתקדם ונסוג בדרכי סיני, חלקם שרופים ופגועים וחלקם נטושים מאנשיהם ומצפים לכוחותינו, שישתמשו בהם להמשך התקדמותם.

השיקולים המדיניים והשפעתם על התכנון ועל הביצוע הצבאיים

כרקע לניתוח המערכה והקרבות השונים, ברצוני לעמוד על שניים או שלושה גורמים בתחום האיסטרטגיה הכללית. מלחמה, בעידן שלנו, פורצת לעתים רחוקות כתוצאה משיקול קר ומיושב של יחס-כוחות הפועלים, זמנית, לטובת אחד הצדדים העוינים. עוצמת כלי-הנשק והטוטליות של המלחמה מרתיעים מכניסה להרפתקה צבאית בגלל שיקולים צבאיים גרידא, בעיקר כאשר אין בטחון שאמנם יושלם ההישג הצבאי בהישג מדיני. אם לא נתייחס למלחמות שתרור, אשר מניעיהן,

פתח דבר

אינני מתכוון לחזור על פרטי המערכה בסיני ועל מהלכיה השונים. דברי יתבססו על ההנחה, שעיקרי ההתרחשויות ידועים לכם — לאלה מכם ששיחק מולם מתוך נסיון אישי, ולאילו שלא זכו — מתוך קריאה, לימוד ושמיעה. אחזור רק על המערכות או הקרבות השונים, מהם יופקו בהמשך הדבר רים הלקחים העיקריים.

קרבות ההבקעה במבצע סיני נוהלו בעיקר על-ידי כוחות חי"ר, אך בסיוע של שריון בשלבים השונים של הקרב (על אלה עוד נתעכב). קרבות השריון שהתחוללו היו בחלקם ביטוי לעוצמה הנעה של השריון: תמרון, מהירות, הפתעה והשפעה פסיכולוגית; ובחלקם — ביטוי לעוצמת השריון והאש של הכלים, בשילוב עם התמדה, דבקות במטרה ורצון-ברזל של המפקדים והחיילים, אשר הפעילו כלים אלה. נערכו התקפות חפוזות של חי"ר ושריון על מערכים מבוצרים פחות או מבוצרים יותר — התקפות שבחלקן לא הגיעו להישגים גדולים, ובחלקן, באותם תנאים כמעט, השיגו תוצאות מצוינות. במסע סיני נערכו מספר תמרונים, שעיקרם מאבק האדם והמכונה בקרקע ובמכשוליה; תוך דבקות במטרה וגילוי תושיה

דחפיהן ואופיין שונים מהרגיל, ניכרת שמעטים בזמננו המקרים, בהם פרצו מלחמות "כדאיות" ברורות בין שני צדדים עוינים והביאו להישגים, אשר הצדיקו את מוראות המלחמה וחרדותיה (כדוגמת מלחמת קוריאה).

מערכת-סיני הישראלית היא אחת הדוגמאות הטובות לשילוב מוצלח ומושכל של שיקולים מדיניים ואיסטרטגיים "כדאיים", אשר הכניסו את מדינת-ישראל ואת צה"ל למלחמה והביאו לנצחון צבאי מוחלט ולהישגים מדיניים גדולים: שלום לשנים רבות, שקט בגבולות ופתיחת מעבר לצי ישראל ביס-סוף. שלושה גורמים הביאו לקבלת ההחלטה לפתיחת המערכה: מיצרי שלמה הסגורים, הפדאיון והתעצמות האויב. אלא ששלושה גורמים בלבד לא היה בהם די כדי להכניס את המדינה למערכה; נוסף אליהם מצב מדיני בין-לאומי נוח, שאיפשר לנו "להיכנס למירוץ ולהגיע ראשונים".

גדולת ההישג בכך, שההזדמנות נוצלה במלואה. מובן שניצול מושכל ומוצלח זה יכול היה לבוא רק בהסתמך על עוצמה ונכונות צבאית-ישראלית, על הדרדרות מדינית וצבאית בינינו לבין שכנינו ועל ההכרה, שרוחה בקרב הציבור הישראלי, ש"משהו מוכרח לקרות — כך אין הדברים יכולים להימשך". הזדמנות יכולה להתממש אם התכוננת לאפשרות, שההזדמנות אכן תופיע.

מספרים, שכאשר אמרו פעם לרב-אלוף יגאל ידין, שמשחק לו המול בחקירותיו הארכיאולוגיות, ענה: "אמנם כן, אבל אני עובד קשה מאד כדי למצוא אותו".

צד אחד באיסטרטגיה הכללית עליו רציתי לעמוד, הוא ההשקפה המכרעת שהיתה לשיקולים המדיניים על השיקולים הצבאיים בתכנון המערכה.

עוד קלאוזוויץ קבע, כי "המלחמה אינה אלא המשך המדיניות באמצעים אחרים". אמצעי הלחימה המודרניים ויכולת ההשקפה הנוראה שלהם מחזקים את ההכרח של כפיפות השיקול הצבאי לשיקול מדיני (סילוקן של גנרל מקראתור על-ידי הנשיא טרומן משמש דוגמה חותכת להכרח זה).

מהחומר שפורסם עד עתה ברור, שהכנסת כוחות צה"ל למערכה בהדרגה, בלי לנצל את השפעת המגע הראשוני, ותוך סיכון לאבד את גורם ההפתעה בשדה-הקרב, היתה תוצאה של מערכת שיקולים מדיניים כבדי-משקל.

אין בדעתי לנתח שיקולים אלה, אלא שלנו כמפקדים בצבא — ראוי לדעת, כי לא השיקול הצבאי הטהור הוא המכריע, ולא הפתרון הצבאי הנראה לנו נכון, הוא בהכרח גם הפתרון הנכון לבעיה האיסטרטגית כולה.

"הסיכון המחושב" המדיני-צבאי שלקחה על עצמה מדינת-ישראל במערכת סיני, הוכיח עצמו כמוצדק. אולי אפשר היה לתכנן בצורה שונה קרב זה או אחר, כך שהמערכה תהיה קלה יותר או מהירה יותר — אך אין לשכוח, שגם כך השתלטנו על כל סיני תוך שבעה ימים; ל-צה"ל נגרמו אבידות מעטות יחסית, ואוכלוסית ישראל לא נפגעה כלל.

צד נוסף, אף הוא קשור בהשפעה של שיקולים מדיניים על מהלכים צבאיים, נתגלה תוך כדי מהלך המערכה. בשלב מסוים היה ברור, שכוחותינו הגיעו לתעלת-סואץ, אך שליטתנו בדרום סיני ובשטחים החולשים על מיצרי-שלמה עדיין לא היתה בטוחה; מאידך, גבר הלחץ המדיני-חיצוני על ישראל להפסיק את פעולות הלחימה. בשלב זה הוחלט להטיל

על הצנחנים "שינוי משימה" קיצוני; חלק מהצנחנים המשיך איתנו לכיוון תעלת-סואץ, אולם על חלק אחר הוטלה משימה אי-שם בקרבת המיצרים. כוח נוסף הופנה מהמתלה דרומה, לאורך החוף המערבי של סיני, אף הוא אל עבר המיצרים. פרט לכל אלה — חטיבה 9, אשר כבר היתה במקום לא רחוק מאותה נקודה נכספת.

בדרך-כלל דורשת פעולה מוצנחת הכנות די מדוקדקות. במקרה זה ניתנה הפקודה לצנחנים בשעה עשר בבוקר, וכבר בשעה שלוש וחצי אחה"צ, באותו יום עצמו, המריאו הצנחנים לדרום. עוד תוך-כדי טיסה הוכנס שינוי מסוים במשימה של חלק מהכוחות, ובשעה חמש לפנות ערב, אחרי טיסה מקסימה מעל הררי סיני וחופו המערבי, צנחו על החולות הלבנים של העיירה אסטור. כדי להגיע אל "סוף המירוץ", התיישבו הצנחנים ב"מכוניות להשכיר" של העיירה והתקדמו כשיירת צוענים, לעבר המיצרים. ל"מזלם" הצטרפו אליהם במהרה הצנחנים שהגיעו ממעבר המתלה — הגדוד שצנח שם בפתיחת המערכה, הגיע אל המיצרים דרך החוף המערבי, והשתתף בסיומה.

כוח מוצנח נוסף עמד בשדה-התעופה ליד המטוסים, מוכן ומצפה להמראה. קשה היה לדעת ב"מטכ"ל, היכן בדיוק נמצאים הכוחות בכל רגע, ומכיון שהלחץ המדיני הלך וגבר, נשקלה אפשרות של הצנחה נוספת, קרובה עוד יותר למיצרים. לצערם של ה"חברה" לא בוצעה הצנחה זו, והכנפיים האדור מות — לא הושגו.

הצנחות חפויות, כפי שכבר נאמר, אינן דבר רצוי בדרך-כלל. השיקול המדיני חייב לנקוט בשיטה זו הפעם, וה"סיכון המחושב" הצבאי נלקח — ואף הצליח.

הפעלת השריון

ועתה נעבור לבירור הפעולות הצבאיות עצמן.

הרשו לי להזכיר לכם, ש-צה"ל של 1956, על מבנהו ועוצמתו, לא היה צה"ל של היום. רוב העוצבות היו עוצבות חי"ר. עוצבות השריון היו עדיין בחיתוליהן. סה"כ היו מספר חטיבות שריון, חלקן עם מספר טנקים קטן. תורת הלחימה של צה"ל היתה מבוססת על לוחמת חי"ר, והשריון נתפס בעיקרו, ככוח מסייע. התפיסה של לוחמת שריון בעוצבות, מלחמת תנועה ותמרון בשילוב עם עוצמת שריון ואש, היתה עדיין נחלתם של השריונאים בלבד. לזכותם ייאמר, שהם היו אלה אשר האמינו, שאמנם יוכלו השריונאים לבצע כל משימה אשר תוטל עליהם, בכל עומק שהוא, למרות חוסר אימון ונסיון בפעולות מסוג זה ולמרות קשיי תחזוקה. בהזדמנות מסוימת אמר אדם שתפס תפקיד מרכזי בעת מבצע סיני: "צריך היה להיות גאון כדי להאמין, שהטנקים, ובעיקר אלה שרק הגיעו ארצה, יהיו מסוגלים לנסוע עד התעלה".

"גאונות" זו היתה לשריונאים; הם האמינו ואמנם הגיעו. ועל כך נאמר — "לא המכונה העיקר, אלא האדם".

לקראת מערכת סיני קיבל ה"מטכ"ל את גישת השריון. סוכם, שהשריון יילחם בעוצבות, ועליהן יוטלו בעיקר משימות החדירה לעומק. המשימות הושגו, והתורה משמשת ל-צה"ל עד היום.

להפעיל עוצבת שריון במרכזו בלי שתתפצל. בפרשת הדרכים באבו-עגילה היו שלוש אפשרויות: תנועת כל החטיבה מערבה אל התעלה; תנועת כל החטיבה מזרחה אל מערך אבו-עגילה; פיצול החטיבה לשתי המשימות. הדרך שנבחרה היתה דרך הפיצול. התוצאה הצדיקה את ההחלטה: הגמישות בהפעלת הכוח הביאה פירות מידיים. הגדוד אשר פנה מערבה, בפיקודו של אורי, פינה את הכביש המרכזי לתעלה, ביער כל כוח מצרי שנקרה בדרכו והרתיע, בשיתוף מלא וסיוע הדוק של חיל-האוויר, את כוח השריון המצרי אשר נע מהתעלה מזרחה. גדוד זה, עם פלוגת טנקים אחת סה"כ, יצר בעיני האויב תמונה מפתידה ומדהימה. ללא כל יחס לגודלו האמיתי, במהירות תנועתו, בתוקפנותו ובעקשנותו.

התנועה והתמרון היו הגורמים העיקריים להצלחת גדוד זה.

הגדוד אשר פנה מזרחה, אל עבר מערך אבו-עגילה, עמד אף הוא במבחן והשאיר לנו מורשה אחרת — משלמה את זו שהזכרנו לפני כן. גדוד זה תקף מערכים מבוצרים ולחם ביחסי-כוחות לא מקובלים, כשהוא מנותק מכוחותיו. אמר פעם רב-אלוף לסקוב: „כל מפקד צריך לשאוף למצב, בו יהיה מכותר: או הוא עצמאי אין לו מפקד, על הראש והוא יכול לפעול לפי ראות עיניו“.

ברן וגדודו עמדו במצב כזה — והם פעלו, תקפו וכבשו. אין ספק, ש„קרב הסכר“ יירשם בתולדות הלוחם הישראלי כקרב לדוגמה. תורת הלחימה משתנה לעתים מזומנות, ויתכן שחלק מהלקחים של מערכת סיני כבר התיישנו. אבל דמויות המפקדים והלוחמים, כפי שנתגלו בקרב זה, יקרינו מאורן עוד שנים רבות.

הגדוד הסתער על מערך ב"ט מבוצר, מחופר, ממוקש ומגודר. ההסתערות הסתיימה כשהטנק האחרון שנשאר שלם חדר לעמדות האויב. הטנקים שנעו בחולות עלו על מוקשים ונפגעו. אלה שיכלו המשיכו לירות ממקומותיהם, וטנקיסטים ללא טנקים חיפשו „אכסניה“ חדשה להמשיך בפעולה. האויב הוכרע. דבקות, עקשנות, התמדה ורצון-הברזל של השריון-

נחזור על שלושת סוגי האפקטים שהיו לשריון בסיני: אפקט התנועה והתמרון; אפקט השריון ועוצמת האש; ואפקט הגיבוי והחיזוק שנתן השריון לקרבות ההבקעה של ה-ח"ר. נעמוד רק על דוגמה אחת מכל סוג, ונזכיר לי לקחת דוגמאות מחטיבה 7. כמובן, כבודו של חטיבות השריון האחרות במקומו מונח: הישגיהן היו לא פחות חשובים, ועוד נשוב ונדבר בהן.

בראשית פעולתה נתנה חטיבה 7 גיבוי שריון לחטיבת ח"ר 4, אשר הסתערה על מערכי המצרים בקוציימה. בשעה מסוימת החליט אלוף פיקוד הדרום, שהיה זה הרגע הנכון להטלת השריון למערכה כדי לזרז את תהליך הכיבוש ולהשיג יתרונות בולטים.

בפרשת ההבקעה נשוב ונטפל כאשר נתח את קרב ההבקעה האופייני ביותר במערכת-סיני — הקרב של חטיבת גולני על מערכי רפיח.

כאן ברצוני להתעכב לרגע קט על השפעת השריון. יתכן מאד, שחטיבה 4 היתה מצליחה לבצע את משימתה בלי סיוע השריון. מאידך גיסא, לוא התמשך הקרב עד שעות האור — ולרשות החטיבה לא היתה עומדת אלא כמות קטנה של שריון — המצב לא היה נוח.

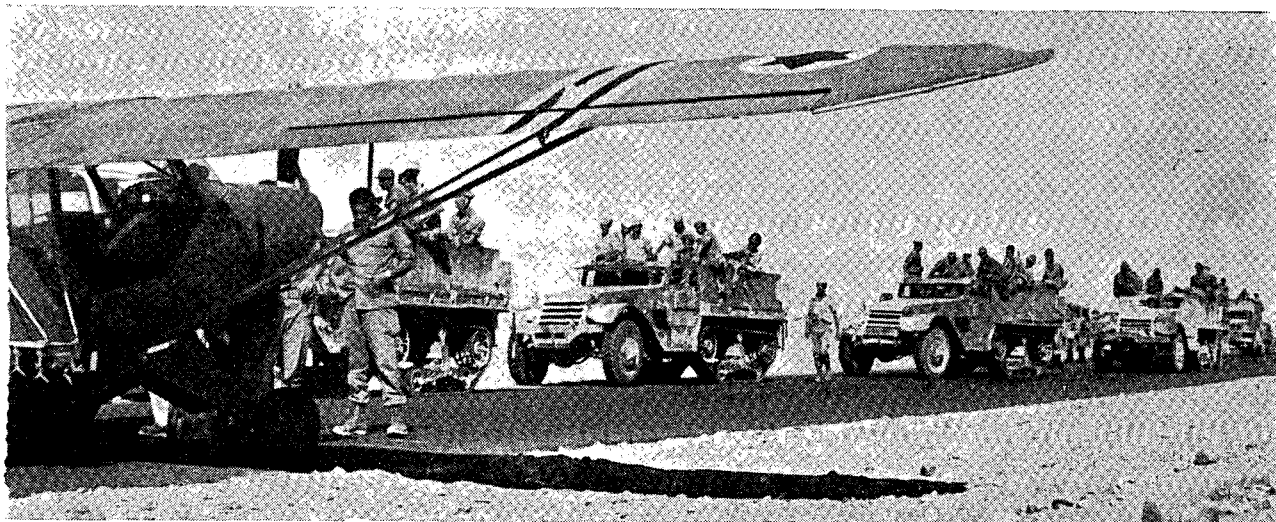
הופעת השריון בשדה-הקרב שינתה את התמונה. ההפתעה למראה השריונים, התדהמה מהרעש ומהתנועה וכן עוצמת השריון והאש — „הקלו“ על המצרים לזנוח את המערכה ולנוס.

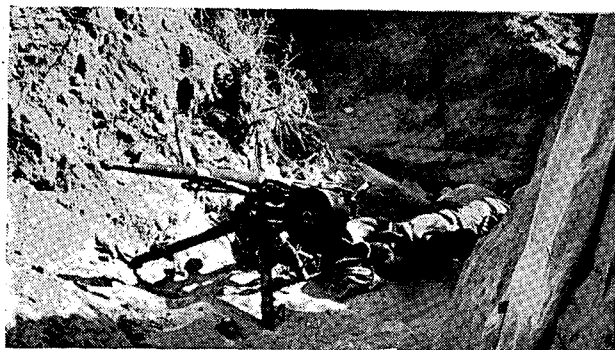
אותה תופעה נשתנה כאשר נכנסה חטיבה 27 לרפיח וכאשר הופעל כוח שריון בגזרת עזה.

אין כיום קרב הבקעה של צה"ל ללא עוצמה ניכרת של שריון. השריון יכול שיהיה חלק אורגני של הכוח המבקע, גיבוי לכוח זה, או שני הדברים גם יחד.

עם כיבוש קוציימה המשיכה חטיבה 7 בתנועה מהירה למערב ולצפון-מערב. תוך התגברות על מכשולי-קרקע ומעבר במיצרי-דרך, הגיע עיקר כוחה של החטיבה אל עורף המערך המצרי באבו-עגילה. וכאן אנו מגיעים לפרשת דרכים תרתי-משמע: גם בשטח וגם בהפעלת הכוח. השאיפה היא

„פיפר“ נוחת על הכביש — התייעצות מפקדי שריון

עמדת מקלע מצרי שנהרסה ברפיח

עם הינתן האות, נעו גדודי הרגלים אל יעדיהם וכבשו אותם בזה אחר זה תוך קרבות מהירים ונמרצים. המצרים גילו התנגדות — הן במערכים עצמם והן באש המסייעת — בעיקר באש הארטילריה. אותם כוחות, אשר נצמדו במהירות ליעדיהם ונלחמו בתוכם, הצליחו להשתמט מאש הארטילריה המצרית. רק הכוח הממונע, אשר נעצר בשדה-מוקשים, שלא אוכן מראש, סבל מאש זו. המשמעת הצבאית המוחלטת של חיילי הכוח הממונע ושל מפקדיו היא שמנעה התרוצצות בשטח, פריסות מיותרות ואבידות. לאחר מערכת פעולות נחלץ הגדוד משדה-המוקשים והצליח, בשעות הבוקר המוקדמות, להשלים את משימתו. כך נפתח הכביש המוביל לעבר אל-עריש והתעלה. עם אור בוקר קודמה גם חטיבה 27. אין ספק, ששיתוף השריון בקרב עזר, גם כאן, כמו בקוציימה ובעזה, למוטט את המצרים סופית. בגלל התכנון הכללי באותה גזרה, הוקצבו לחטיבת גולני רק שעות מעטות לעריכת קרב הבקעה קשה זה. אין חולק על כך, ששעות חשיכה נוספות היו מסייעות לחטיבה להשלים את המשימה „יותר חלק ויותר נקי“. כמירכנ ברוח, ששיתוף שריון בקרב ההבקעה עוד בשעות הלילה יכול היה לסייע רבות.

גם בשטח זה הוסקו הלקחים: שי-תוף הפעולה חי"ר-שריון בשדה-הקרב הינו, כיום, אבן-פינה בתורת הלחימה של צה"ל.

הוכח, כי שדות המוקשים הם מכשול אותו ניתן לעבור תוך שימוש נכון באמצעים, בחושיה, בקור רוח ובמשמעת מבר-צעית מוחלטת של לוחמים — כפי שאלה באו לביטוי בהבקעת מערכי רפיח על-ידי חטיבת גולני.

אם הנך בספק - תקוף!

ברצוני לעבור לסוגיה אחרת של קרב בות — קצת יותר מסובכת בתיאורה, במסקנותיה ובלקחים אשר ניתן להפיק ממנה: התקפות חפוזות והתקפות תוך כדי תנועה.

בדרך-כלל נערכת התקפה חפוזת על מערך חפוז. על מערך מבוצר ומוכן יש לערוך התקפה מאורגנת ומתוכננת היטב.

אים התוקפים — הם שפתחו את הציר המרכזי לתנועה חופשית.

עוצמת האש והרצון להפעיל אותה — הם שהכריעו בקרב.

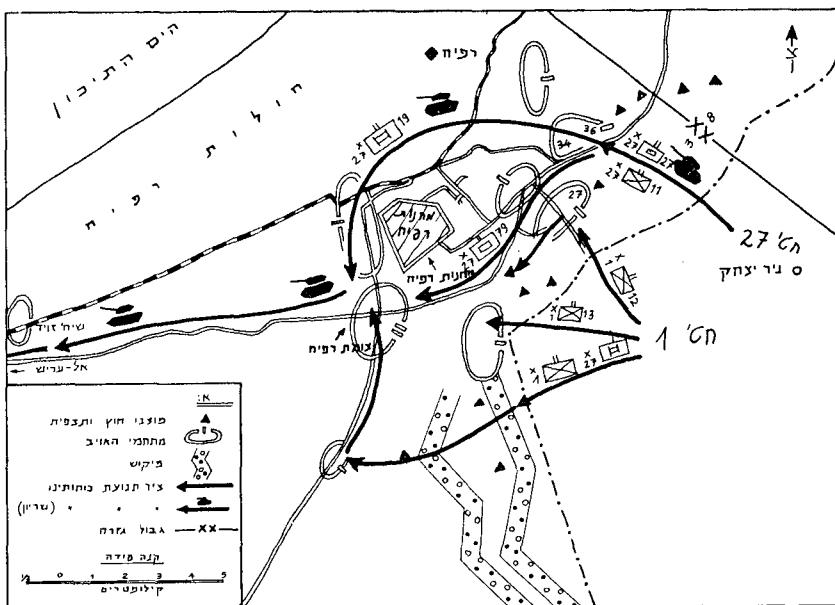
ולסיכום — הסתייעות בשריון להבקעה, הגמישות בהפעלת השריון עד-כדי פיצול מסוכן של הכוח, תמרון נועז והסתערויות עקשניות על מערכי-אויב — אלה הם אחדים מלקחי השריון של מערכת-סיני, וכולם ישימים עד היום.

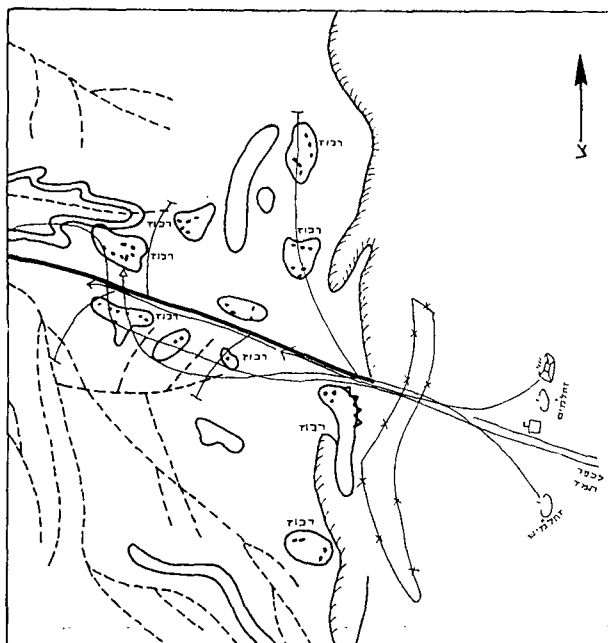
קרבות הבקעה

קרב ההבקעה האופייני ביותר והמרשים ביותר במערכת-סיני היה הקרב שערכה חטיבת גולני בכבשה את מערכי רפיח ובפתחה את כביש החוף בכיוון אל-עריש ותעלת-סואץ. מערכת המוצבים המצרית ברפיח היתה כמעט מושלמת. לא היתה גבעה בשטח עליה לא ישב המצרי — מחופר, ממוקש ומגודר.

פעולות התגמול באיזור זה (פעולות עזה, חאן-יוניס, מוצב 100, כיסופים ועוד). החדירו ללב המצרים שברצויה. פחד וחשש, ולכן במשך שנתיים לא חדלו מלהוסיף ולבצר את עמדותיהם לקראת ההתמודדות הצפויה. עם גבור המתיחות הוסיפו המצרים שדות מוקשים רבים, שהשתרעו לעומק ניכר. שטח ההתקדמות של כוחותינו היה מישורי וחולי למדי, ללא מחסות רבים וקשה לתנועת כלי-רכב מחוץ לדרכים מוגדרות. לכן הוטלה המשימה הקשה על חטיבת חיל-הרגלים הסדירה, וכשיטה כללית נקבעה התקפת-לילה בסיוע ארטילריה ושריון. הכוח של החטיבה פעל פעולה רגלית מלאה, ורק גדוד אחד היה ממונע. כתוצאה מדירוג הזמנים של התקפת צה"ל כולה, ניתנו לחטיבה כשני ימים ולילות להכנות. זמן זה נוצל במלואו לאימון, להכנות ולפעילות מבצעית מוגבלת (במסגרת המותרת).

מתחם רפיח — קרב ההבקעה

מתחם תמד

כמעט לא יכול היה להחליט אחרת. אבל ב"כמעט" זה טמונה אחריותו של המפקד וגדולתו. חבל שהתקפה לא הצליחה. "הגיע" לה הצליח. בכל-אופן, תמונתם של שני המפקדים, המתלבטים והמתחילים מתוך אחריות מלאה ובטחון בצדקתם, מן הראוי שתשמש אות ודוגמה לכל מפקד.

אינני מתעכב על הפתרון הטקטי בשטח; לבעיה זו צדדים אחרים, והעובדה שהתקפה לא הצליחה אף היא מדברת בעד עצמה.

קרב יכול להצליח ויכול להיכשל — דמות המפקדים לעולם עומדת.

אינני יכול לסיים פרשיה זו בלי להזכיר את הקרב המוצלח של דויד בתמד, ולוא במספר מלים. הכוח בפיקודו של דויד תקף את כונתילה, בעת שמטוסי ה"דקר" טה" הובילו את רפול וגדודו אל המתלה. לאחר קרב מהיר נפלה כונתילה, ודויד המשיך עם כוחו לעבר תמד.

בשעה 0600, אחרי לילה תמים של תנור עה לאורך עשרות קילומטרים, עמד הכוח מספר קילומטרים לפני תמד. התעורר ררה השאלה: האם לתקוף מערך מבוצר זה לאור היום, כאשר רוב הסנקים גמי צאים עדיין בדרך ולא יוכלו להשתתף בקרב? דויד היה משוכנע, כי בחסות האבק הרב, בעזרת השמש שהיתה מול עיני המצרים ובהשפעת המגע של הכוח הנייד — כשתי פלוגות על זחל"מים ושני טנקי אמכ"ס — הוא יצליח לפרוץ את המערך המצרי.

בעיקרו דמה המערך של תמד לזה של אוס-שיחאן, אלא שהיה קטן יותר.

בסיני היו לנו לפחות שני מקרים, בהם ערכו כוחות ניידים של צה"ל התקפות חפוזות על מערכים מוגנים. האחד נחל כביכול, כשלון, ואילו השני הוכתר בהצלחה מזהירה. לאור התוצאות של שני הקרבות האלה ברצוני לנסות לנתח את גורמי הפיקוד — שיקולים, התלבטויות והחלטות.

שני הקרבות הם: הסתערות חטיבת שריון 37, בפיקודו של גלינקא, על מערכי אוס-שיחאן, בדרך לאבו-עגילה, והסתערות גדוד צנחנים, בפיקודו של דויד, על מערך תמד, בדרך אל הגדוד אשר צנח במתלה. גלינקא הגיע עם חלק מהחטיבה אל מוצב הפיקוד של אלוף פיקוד דרום, כאשר שתי התקפות על מערך אוס-שיחאן כבר נכשלו: האחת — "שמירת" המגע של יחידת הסיוור, השניה — התקפת חי"ר (התקפת החי"ר) בערכה תוך קשיים גדולים, בשטח חולי, ללא שריון וכמעט ללא סיוע ארטילרי.

כונת הרמה הגבוהה היתה למהר ולפתוח כביש ראשי זה לעבר איסמעיליה. לצערנו, לא נמצאים אתנו היום האלוף שמחוני ומפקד-החטיבה גלינקא כדי להסביר לנו את שי-קוליהם. הרשו לי איפוא לנסות לעשות זאת במקומם. אעשה זאת על סמך היכרות אישית עם מפקדים נודעים אלה ועל סמך האווירה ששררה באותם ימים.

צה"ל מיועד להילחם בעיקר בערבים — זו עובדה, ועלינו לראותה בעיניים פקוחות. שיטות הלחימה שלנו והנכונות לשאת בסיכונים מחושבים נובעים מאופיו של אויב זה. רשאים היו האלוף ומפקד-החטיבה להניח, שהתקפה אחת נוספת — והמצרי יישר. היה צורך למהר ולפתוח את הציר — ולעתים יש לפעול גם כאשר לא הושלמו כל ההכנות. אין אנו יודעים אם התקפה זו, אף על פי שלא הצליחה, לא היא שסייעה בסופו של דבר לפתיחתו של הציר.

גלינקא עמד בודאי בפני הדילמה הקשה בחייו: היה עליו להתחיל, אם בכוחו לבצע את המשימה, למרות הקשיים וחוסר ההכנות, או שעליו לוותר.

גלינקא החליט לשאת באחריות. הייתי אומר, שאם ניקח בחשבון את האווירה הכללית של "אם אתה בספק — תקוף",

לקראת שעת ה"ש"

מסע שערך גדודו של רב-אלוף דיין בדרך מלוד לרמלה במלחמת הקוממיות; מסעו של הכוח דרך קלקיליה ומוצב סופין לפיו נוי החסימה בפעולת קלקיליה; וקרב המתלה, כאשר כוח צנחנים עבר לצדו השני של המיצר תחת אש תופת — כמ־עט ללא אבדות.

אם לסכם: מותר למפקד להסתכן, אך האחריות והתוצאות חלות עליו בלבד. הסיסמה — „אם הנך בספק — תקוף“ — מוצדקת.

הגישה העקיפה

אחת הבעיות העומדות מדי פעם בפני מפקדים, בעיקר ברמות הגבוהות, היא הברירה בין קרב עם כוחות אויב לבין התמודדות עם הטבע — קרקע, מזג-אוויר, לילה ומרחק. בגישה העקיפה, במורבנה המערכתית או הטקטית, מועדפת ההתמודדות עם הטבע על הקרב פנים-אל-פנים עם האויב.

מסעה של חטיבה 9 למיצרים בדרך-לא-דרך הוא דוגמה מאלפת לגישה זו. האינפורמציה על הדרך היתה מעטה; קטעים די גדולים היו בחוקת נעלם. שיפועים, טיב הקרקע, עבירותה של הקרקע לכלי-רכב מסוים — כל זה היה נתון בסימן שאלה. לעומת זאת היה ברור, שאין אפשרות לתמרן ברוב חלקי הדרך; אפשרויות חסימת הציר הנו בולטות לעין. ציר זה היה מבודד לחלוטין משאר אזורי הלחימה של צה"ל בסיני, ואילו האויב, שהכיר יפה את האזור, יכול היה לנוע בחופשיות יתר.

שני גורמים היו לעזר לחטיבה: ההפתעה ויכולת האלתור והתושיה של האנשים. בתום מסע מייגע של למעלה ממאתיים קילומטרים השתתפה החטיבה בקרב על המיצרים — וזכתה בנצחון.

הופעת הצנחנים בצדו השני של המערך המצרי וסיועו ההדוק והיעיל של חיל-האוויר במערכה זו לא האפילו ולוא גם במעט על ההישג הגדול של המפקד והמכונאי הישראלי, שגברו על מכשולי הטבע ועל האויב כאחד.

במדבר סיני

המדובר במצוק, לאורך כשני קילומטרים, ובו רק דרך אחת למעבר. המצוק לא ניתן לעקיפה, כך שהיה הכרח להבקיע לאורך הדרך. הכוח הסתדר בשורה עורפית ונסע בכיוון תמד. ה-זחל"מ הראשון עלה על מוקש. הנוסעים הראשונים בשיירה הבחינו בפניהם של המצרים ובידיהם המחזיקות בנשק (אלא שהאצבע המצרית רעדה ולא לחצה על ההדק, ואילו רגלו של הנהג הישראלי לא רעדה והוא המשיך ללחוץ על הדוושה). המערך נפרץ, והכוח כולו עבר בדרך וטיהר את המוצבים המצריים. בזה אחר זה, עד לעומק של כשני קילומטרים, תוך תמרון מהיר, התקפות אגפיות והסתערויות מחץ. ההצלחה היתה מהירה ושלמה. אבדות ברכב ובאנשים כמעט לא היו. מובן שעלינו לבחון גם את הפרטים הקטנים של הטקטיקה ושל ארגון הכוח בשתי התקפות אלו, כי גם להם ערך רב ביותר בתנודת המטוטלת בין כשלון לנצחון.

לסיום פרק זה רצוני להזכיר לפחות שלושה מקרים בהם הצליחו כוחותינו לעבור דרך מערכי האויב ולצאת בשלום:

ניצול ההפתעה במבצע „קדש“

סא"ל מ. אילן

.....עלידי שינוי סידוריו וחילוף תכניתיו הוא מניח את האויב בלא ידיעה ברורה. עלידי העתקת מחנהו והליכה בדרכי עקיפין הוא מונע בעד האויב מלנחש את מטרותו. ברגע המכריע מנהיגו של צבא נוהג כמי שטיפס ועלה למקום גבוה ואחר בועט ומפיל את הסולם מתחתיו. הוא מכניס את חייליו הרחק לתוך ארץ האויב לפני שהוא מגלה כונתו“.

(סוף סטו — „חכמת המלחמה“)

אמנם צדקן הטוענים כי ההצלחה בסיני היתה תוצאה של הפתעה, בעיקר ברמה האיסטרטגית, אבל ברצוני להפריך את הדעה המקובלת שהשגת הפתעה היא פשוטה. ברמה הטקטית-אופרטיבית לא היתה כמעט הפתעה בסיני — לא בזמן, לא במקום, לא בעוצמה ולא באמצעים.

אין ספק, כי כוח המוצנח בתפאומיות הרחק בארץ האויב, הוא מפתיע. אך עם ההצנחה מסתיימת למעשה ההפתעה. בו ברגע, שהרמטכ״ל המצרי קיבל את הידיעה על הצנחנים שלנו במיצר חיטאן („מעבר המתלה“) — ואין סיבה לפקפק בעובדה שהידיעה הגיעה אליו מהר מאוד — ידע שמלחמה נגד פניו. אין מצניחים כוח כ-200 ק״מ מהגבול הישראלי,

השימוש הנכון בעקרון ההפתעה הוא סוד ההצלחה של צה״ל בסיני. זו הרעה הרווחת אצל אנשי הצבא המקצועיים. אף מנסים למצוא בקביעה זו את הסיבה להתמוטטות המהירה של מערך ההגנה המצרי. מי יכול לעמוד בפני לחצו של צבא מודרני, המתגייס ומתארגן בחשאי וחודר במפתיע לטריטוריה השכנה? בקיצור, שוב הוכח — אומרים יודעי דבר — שהחפץ תעה בזמן, במקום ובעוצמה הם תככים בדוק ומנוסה. יש מוסיפים גם את ניצול עקרון ההפתעה בלחימה הישראלית, היינו: גישה עקיפה, נידודת גדודי לה, הפעלת אמצעים טכניים וארגוניים, שיש בהם משום חידוש וכיו״ב.

לחסום מעבר הנמצא 40 ק"מ מהיעד היותר חיוני למצרים — מתעלת סואץ — לצורך פעולת תגמול.

אולם, בהצנחה זו עדיין לא נתגלו כוונותינו. יש אפשרויות רבות לנצל חדירה ארוכת טווח זו. אחרי הכל, אין זה אלא מהלך פתיחה בלבד.

כדי לדעת אם היתה הפתעה ברמה הטקטית, יש לברר תחילה שאלות אלה: האם היה המערך המצרי ערוך כהלכה? האם תפס את העמדות הנכונות? האם היתה כוונות הגייסות מספקת? במלים אחרות — האם הונחתה המהלומה של צה"ל על יריב שהיה נכון, או על יריב שלא הספיק לתפוס עמדות קרב?

המסע של חטיבה 9 עלול להיראות כמקרה מובהק של הפתעה (דרך גישה בשטח שנחשב בלתי יעביר ומכיוון לא צפוי). אולם עובדה היא שמפקד שרם-אש"י שיח' קיבל מסייריו דיווח מלא, מדויק, שיטתי ומיד, על כל מהלך מסע ההתקרבות של חטיבה 9 מרגע שעברה את הגבול ובמשך חמשת הימים שלאחר מכן, עד שנתקלה במערך ההגנה של שרם-אש"י. התקפת "פתע" כזו, בהתרעה של חמישה ימים (!), הצליחה רק בגלל תוסר כשרוננו של המפקד המצרי להפעיל את הכוח שעמד לרשותו בזמן הנכון, במקום הנכון ובשיטת הנכונה. קשה לומר, כי תנאי הקרקע לא נתנו לו הזדמנויות מספיקות, או שחמישה ימים הם זמן מועט לתכנון חפז.

הכוונות המצרית

יתכן שהדבר יפתיע את אלה שאינם מכירים את הצבא המצרי, אבל עובדה היא, ששיטת הכוונות של הצבא המצרי בסיני היתה כזו, שכמעט לא ניתן להפתיעו. הצבא המצרי נוהג לתכנן מראש את כל פרטי מערך ההגנה, עד לשוחה האישית. הרושם שהתקבל בסיני הוא, שיש תכנון על גבי הניר (תכנון ברמת הדיביזיה, לפעמים אף ברמת המטה הכללי) של כל עמדה של כל מטולירקטי נגד טנקים ושל כל מקלע-קל במערך ההגנה; המבנה של מערך ההגנה כולו, על כל מתחמיו, מוצבי החוץ שלו ושיטת הפיטרול הצמודה אליהם, מוכתב על-ידי המטה הכללי לפרטי פרטים. הגייסות שהוקצו למערך הגנה זה, לא רק שהוקצו לתפקידים מוגדרים, אלא אף תורגלו פעמים רבות, בזה אחר זה, בתפיסת המוצבים, בתפקידם של כל יחידה ושל כל חייל בעמדה. לאיש צבא מודרני נראית שיטה זו תמוהה מעיקרה. כיצד אפשר לתכנן מערך הגנה על כל פרטיו, לארגן את השטח ולהציב את הכוחות בשדה בלי לדעת כלל אילו כוחות התוקף ואיזה כיוון התקפתו? התשובה היא, שבזירת המערכה של סיני אפשרי הדבר, ושיטת הגנה מתוכננת יעילה בחצי-אי זה יותר ממה שניתן לשער ממבט ראשון.

היטב חקרו המצרים והיטב למדו את מרחב סיני מן הבחינה הצבאית. לא הסתפקו בתכניות שהורישו להם הבריטים, ולא הסתפקו בתכניות שפותחו ושנבדקו בשתי מלחמות-עולם הלכה למעשה. גם לא אמרו די בנסיון שהתנסו בו על בשרם

במלחמת הקוממיות, אלא נועצו במומחים גרמניים, מהמעולים. הם הכירו את כל ההרים, כל הבקעות, הגבעות והמיצרים, החולות ומישורי החצץ. הכירו את כל המעברים, השבילים, דרכי העקיפה ודרכי התעבורה. לדעת את נתוני הקרקע ואת אפשרויות התמרון בסיני, פירוש הדבר — להכיר את סיני על בוריו. המצרים העריכו נתונים אלה והסיקו מסקנות, והמסקנות יושמו במערך ההגנה של הצבא המצרי — מערך הגנה מעולה.

באופן כללי אפשר לקבוע כי סיני אינו אלא איזור שומם. אין בו יעדים כדאיים להתקפה, לפי המושגים המקובלים אצלנו לגבי ארץ מאוכלסת. האוכלוסיה האזרחית הקטנה שבסיני אינה גורם בעל משקל, לא לגבי הדרג הלוחם ולא לגבי המערך התחזוקתי. כל ערכו של סיני מקורו בדרכים שבו. הוכח במערכת סיני כי הספקת המים (שאמנם גם כיום היא בעיית-מטה גדולה) אינה אותו גורם מכריע כפי שהיתה בעבר. אגב, עובדה היסטורית היא, ששום צבא שעבר בסיני לא נעצר בדרכו בשל מחסור במים.

לעומת בעית המים, שנפתרה בעזרת האמצעים הטכניים וההספקה המודרנית, נשארה בעית השליטה בדרכים כמו שהיתה בעבר. אגב, עובדה היסטורית היא, ששום צבא שעבר לפני הספירה. מרחבי חולות בלתי-יעבירים לחלוטין לתובלה ממונעת, אף לא לכלי רכב זחליים, והרים סלעיים שכמעט אין לעברם אף ברגל, הותירו לתחבורה בסיני רק מסדרונים אחדים וצירים בהם עוברות כל הדרכים — שהן למעשה שלוש. דרכים אלה עוברות לפעמים במיצרים, שהשליטה בהם מבטיחה את השליטה על ציר התנועה לכל אורכו.

לא תהיה זו הגזמה לקבוע שלא נותרה קרקע חיונית שלא נתפסה על-ידי המצרים; לא נותרה דרך גישה לשטחים חיוניים אלה, שלא נחסמה על-ידי מערך הגנה מתוכנן. אפשרויות התמרון באותו "מרחב מדברי גדול", כביכול, צומצמו. אם קבעה תכנית ההגנה המצרית שהאויב יכול לבוא ולתקוף מוצב מסוים משני כיוונים, הנה סמוך ובטוח, כי אין שום אפשרות לכיוון שלישי. ובכל מקום שקבעה התכנית את הכיוון המשוער של המאמץ העיקרי של ההתקפה, שם אמנם נערכה ההתקפה.

החושב, כי במדבר סיני אפשר להשיג הפתעה על-ידי הסתערות בהסתר ובמפתיע, אינו אלא טועה. לא רק שאין לתקוף את המגן מכיוון בלתי-צפוי, אלא אין גם אפשרות לרכז כוח בלתי-צפוי נגד נקודה מסוימת בזירה זו. קיבול צירי התנועה, גם להעברת גופי צבא וגם להעברת הספקה, מוגבל מאד. ניתן לקבוע כמעט בנדאות מה הכוח שצבא, ויהא גודלו אשר יהא, מסוגל לרכז בכל ציר התקפה אפשרי.

תכנית ההגנה המצרית

בסיכום התקבל תמונה זו:

- כל היעדים הצבאיים בסיני הם מיצרים וצמחי דרכים, שערכם כמחסום לתנועה ידוע מראש.
 - קיבול הדרכים — וכתוצאה מכך כמות הכוח שאפשר לרכז להתקפה נגד כל יעד — ידועים במידה מספקת לתכנון יעיל.
 - המדבר החשוף מונע כל תנועה בהסתר.
- עיס ותותחי הנ"ט המצרים נכונים לקבל פניהם מעמדות, שמקומם נבחר על סמך שיקול נכון.

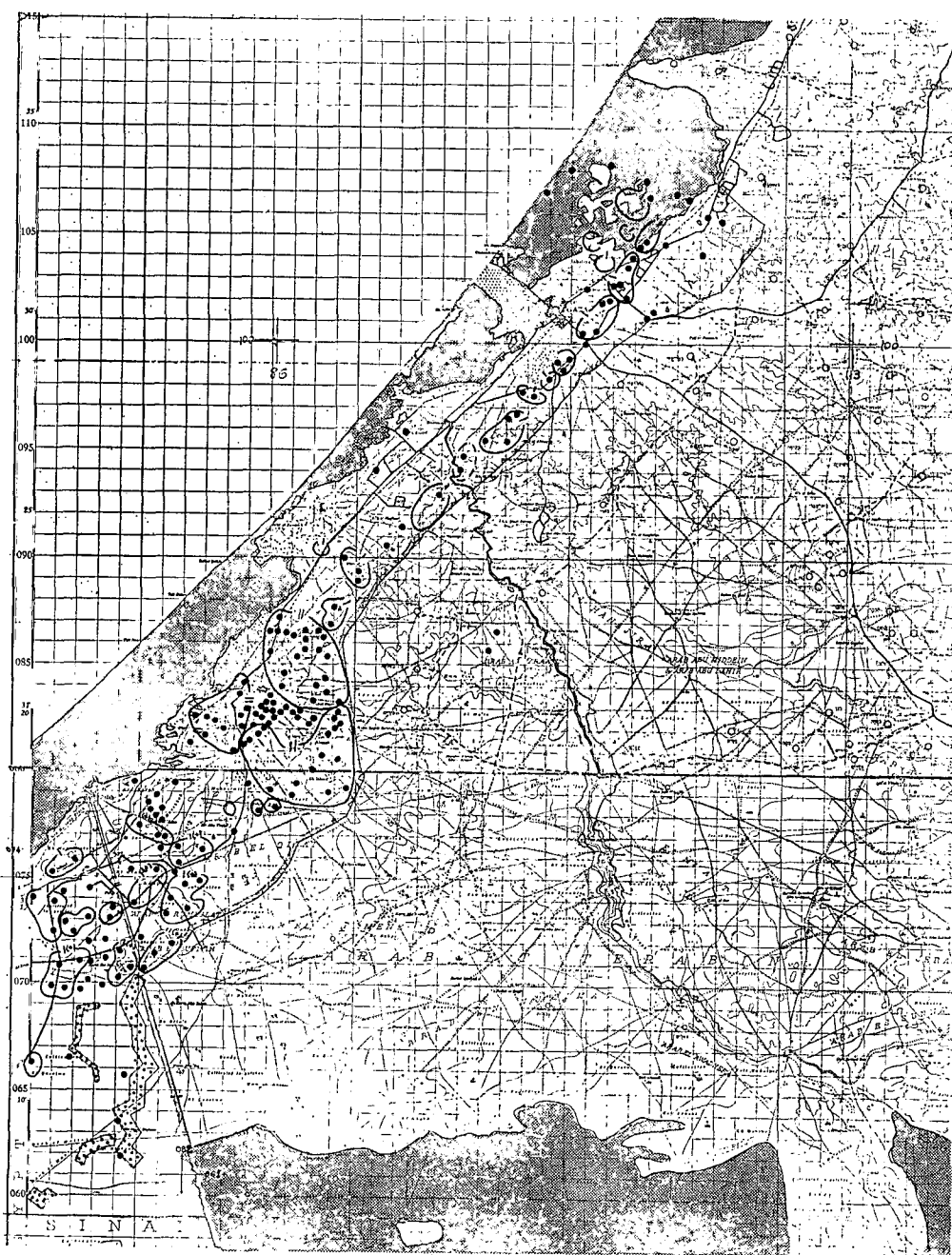
● בציר הדרומי — חטיבת חי"ר שתפקידה לבלום חדירה לאזור הסואץ, דרך מעבר המתלה. ואכן כוחות אלה, שגודלם, ציודם וארגונם התאימו לתפקיד שהוטל עליהם, נערכו במהירות מפתיעה לתגובה מהירה והתקדמו בכל מקום בהתאם ללוח הזמנים. מהירות הביצוע אולי אף עלתה על המשוער. הערכת המצב היתה ידועה והתכנית מתורגלת.

אוס־כתף

תגובות מערך ההגנה היו מחושבות, ושיטתן מנעה כל אפשרות הפתעה. ניקח לדוגמה את מתחם אוס־כתף, מתחם חטיבת מאורגן להפליא; מוקף חגורות־תיל, מוקשים, כולו מחופר, עם מספר רב של תותחים נ"ט מוצבים כהלכה. מתחם היכול לשמש דוגמה לכל בי"ס לחי"ר, בכל צבא שהוא. בתקופת רגיעה לא היה המתחם תפוס; היחידות שנועדו לאייש את המוצבים עסקו באימונים ושכנו במחנות מנהלתיים לא הרחק מהמקום. הן התאמנו ללא הפיחות כל עוד לא הגיעו ידיעות על תנועה חשודה ממערך האתרעה (שהיה מורכב משורת תצפיות במקומות נבחרים על הגבול הישראלי או ממדווחים בדו"ם, המשוטטים באיזור, שאין דבר נעלם מעינם). ידיעות מסוג זה לא עברו סינון או בדיקה מיוחדת. שיירת טרקטורים שהעלתה אבק בקרבת הגבול, או רכב סיור שנראה בסביבה, די היה בהם, כדי שתצוה מפיקדת החטיבה על תפיסת המערך. ההנחה היתה כי נראה, שהתועלת שבתרגול הגייסות (בתפיסת המערך) גדולה מהנזק שבהפסקת האימונים. כך קרה שהגייסות המצרים תפסו את מתחם אוס־כתף עוד לפני שהגיע לשטח הכינוס הכוח הישראלי שנועד לתקפו. ובעוד הסודיות אופפת את תנועת צה"ל, ומפקדי היחידות מנסים לשוא לנחש את מטרת ההתקפה, היו המקלעים והתותחים הנ"ט המצריים

אפשר לומר, כי מסע מלחמה בסיני דומה יותר מכל מלחמה בזירה אחרת למערכת שחמט, שבה שני היריבים יודעים בדיוק רב זה את מערכו של זה. המצרים לא הסתפקו בהקצאה מראש של גייסות למערך זה. הם עיבדו תכנית להתקפות־נגד, גם ברמה האופרטיבית וגם ברמה הטקטית. ברמה האופרטיבית התבססה תכנית זו על הקצאה מראש של כוח־משימה מוגדר לכל ציר התקפה משוער:

- בציר הצפוני — חטיבת חי"ר ממונעת שתתגבר את מרחב אל־עריש;
- בציר המרכזי — חטיבת שריון שתתקוף בכיוון אבו עגילה;

מגרעות רבות ומכריעות לו. לעומת זאת מתגלה כושרו של החייל המצרי דוקא בהגנה. החייל והקצין המצריים נפלו מכל הבחינות מהחייל ומהקצין הישראליים. ברם, המצרים של 1956 לא נפלו ברמתם מאלה שלחמו בהגנה בעק- שנות במלחמת 1948. הצבא המצרי בכל- לו, על אף שסבל מ"חסור עיכול טכני" של הציוד המודרני הסובייטי הרב שנפל בחלקו, היה מאורגן ומצויד באורח מור- דרני, וארגונו עלה על כל צבא מצרי שקדם לו.

ההספקה של המצרים

שיטת ההספקה של הצבא המצרי היתה אף היא מחוסנת בפני הצורך לנקוט אלתורים חפוזים, התלויים באופי ההת- קפה של האויב. אם תרצה, לא היתה למצרים שיטת הספקה בכלל, במובן ש- צבא מודרני רגיל בה. הספקה לא "נמש- כה" ולא "בדחפה". שיירות לו נעו בדרך. בכל מתחם היו מצבורים גדולים שהוכנו מראש וכללו תחמושת, מים ומזון. בעור- פם היו מצבורים ומחסנים, שנועדו לספק גייסות נוספים שיעברו דרכם.

כונתי למצבורים עד לשוחה האישית. למקלען המצרי סיפקו תיבת כדורים, ערימת רימונים, מנות מזון לימים אח- דים, והוא לא נזקק לצאת משוחתו ולמ- שוך הספקה איזו שהיא. כמות כלי- הנשק בכל מוצב עלתה בהרבה על הד- רוש, כך שאפילו אחזקת הנשק לא היתה בעיה. מאותו רגע שחיל-המצב נכנס

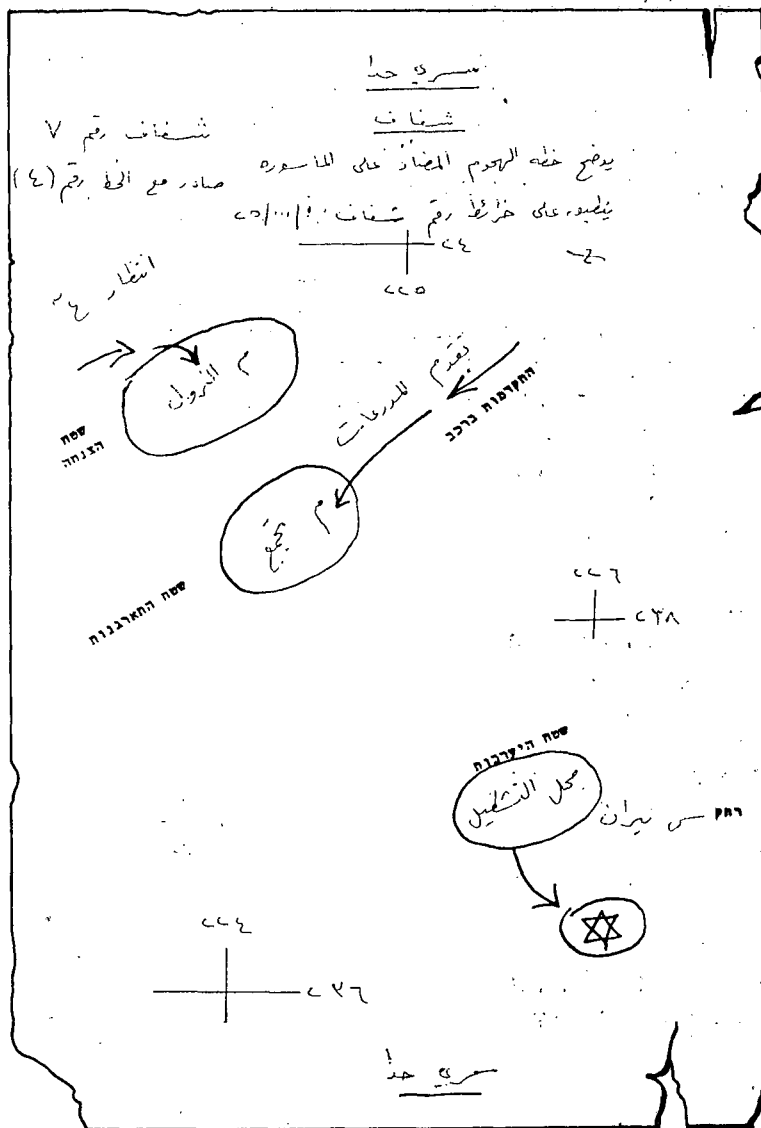
לעמדת הקרב שלו, לא היה נזקק במשך תקופה מסוימת לשום שירות הספקה. כמובן, שיטת הספקה זו בזבזנית. היא עלולה להכשיל צבא נייד, אבל אין כמוה טובה לצבא, שהיה לו הכל בשפע ואשר החליט לבסס את הגנתו על מערך קשוח ועל רשת מצבורים שנקבעה מראש ושהותאמה לתוכנית זו.

ההפתעה באמצעים

האם היתה הפתעה באמצעים טכניים, בנשק חדיש? צה"ל נפגש בסיני במיטב הנשק הסובייטי ובמיטב הנשק המערבי — נשק חדיש וחדש. הנשק של צה"ל היה לעומתו נשק ישן או נשק מחודש. לעומת כל כלי-נשק חדיש שהיה לישראלים היה למצרים נשק עוד יותר חדיש. נכון שנשק חדיש מעורר בעיות טכניות ודורש תקופת הסתגלות, אפילו בצבא אירופי ועל אחת כמה וכמה בצבא המצרי, המורכב מחיילים שאין להם תחושה טכנית. על אף זאת, אין לומר בשום אופן שה- מצרים לא הפעילו את נשקם כהלכה.

הגישה העקיפה

האם היה בשיטות הלחימה של צה"ל משום חידוש מפתיע?

מ"פלאי" התכנון המצרי — תכנית להתקפת-נגד שנמצאה בשדה- הקרב ונערכה לפני מבצע "קדש". מגן-הדוד מסמל מוצב מצרי ש"נכבש" בידי הישראלים.

רפיה

ההתקפה על אוס-כתף התפתחה כפי שציפו המצרים. זאת משום שאין אפשרות לתקוף את המתחם אלא מכיוונים שמכ- תיבים פני הקרקע. אם דבר זה נכון לגבי מתחם אוס-כתף, נכון הוא פי כמה לגבי מתחם רפיה. שבו נערכה ההתקפה יומיים לאחר התחלת המבצע בגזרה המרכזית. למצרים היתה איפוא התרעה מספקת לכל הדעות. מתחם רפיה נתפס על- ידי המצרים אף הוא 4 ימים לפחות לפני שהותקף. בכל גזרת רפיה לא היתה תלולית שלא נוצלה היטב על-ידי מערך הגנה הערוך לעומק, מערך שאין להפתיעו בשום טכניקה קרבית.

רמת הצבא המצרי

האם היה החייל המצרי גרוע כל כך? האם היו קציניו ומפק- דיו גרועים עד כדי כך? אין ספק, שצבא, שרוב אנשיו השפלי- תם, נמוכה ותנאי חייהם החומריים והחברתיים פרימיטיביים,

במקום, כשהוא מנותק ממפקדו, בלי להתמהמה עד לקבלת תכנית המפקדה הממונה עליו. הדבר כרוך תמיד במנהיגות נועזת בכל הדרגים, בנכונות לבצע אתוררים, בידיעה שהמטה והגייסות לא יראו בשינויים הרבים דבר מפתיע. פעמים רבות פירוש הדבר לא „לשבור את הראש בקיר“, אלא לעקוף התנגדות נמרצת כדי לגשש ולמצוא דרך יותר משתלמת (כפי שנעשה בהתקפה על אוס-כתף, שנעקפה בראשית הקרב, לאחר שהתברר כי כיבושה על-ידי התקפת-מצח של חטיבה 7 עלול לעלות מחיר כבד מדי באדם ובציוד).

המצרים ראו בהגנת מתחם אוס-כתף הישג גדול. אחד הקצינים הבכירים שלהם, שנפל בשבי, אף הביע את דעתו בפירוש „שאין צה"ל צבא קוב, כי חדל כביכול לתקוף את המתחם“. אמנם — צה"ל חדל לתקוף את המתחם, מרגע שנסתבר שהוא אגוז קשה. שעה שהכוח המגן בירך בלבדו על עמדתו האיתנה

עקבות הנסיגה המצרית — נגמ"ש שרוף ונעלמים עזובות

(לפני נסיגתו הנואשת מהכיתור), כבר היו גייסות צה"ל הקדמיים סמוכים לתעלת וגורל המערכה על כל סיני, לרבות המתחם שגילה התנגדות עקשנית נחרץ. קצב לחימה — אין פירושו ניידות טכנית בלבד וגלגלים יותר מהירים, אלא מחשבה יותר מהירה, כושר החלטה יותר מהיר וניצול מלא של כל הפרטים כדי לעקוף את תכניתו של האויב, לא על-ידי עשיית בלתי-צפוי תמיד, אלא אף על-ידי עשיית הצפוי, אך בקצב בלתי-צפוי, תוך גישה עקיפה לא רק אל יעדים אלא גם אל מחשבתו של היריב.

ממבט ראשון נראה, שהתשובה חיובית. אבל אין הדבר כך. צה"ל גילה חלק גדול משיטות לחימתו בפעולות התגמול הרבות שקדמו למבצע. החייל והמפקד הישראלי התבלטו בהן כנוע-זים וכבעלי יוזמה, שיעדיפו לנקוט בכל הזדמנות גישה עקיפה ותמרון. כיצד הצליחו איפוא הישראלים להפתיע צבא, שאין להפתיעו לא בתמרון ולא בעוצמת ההתקפה, ואשר אין לערער את שיטת הספקתו או התארגנותו לקרב? התשובה היא שגישה עקיפה אינה ענין שבצורת תמרון בלבד, אלא, כפי שלידל-הארט חוזר ומדגיש בכתביו — קודם כל ובראש וראשונה זה ענין שבמנטאליות, שבגישה, בהערכת הגורם הפסיכולוגי*.

ההפתעה שהישראלים הפתיעו את המצרים אינה בכך, שתקפו מכיוון בלתי-צפוי, בזמן בלתי-צפוי, בעוצמה, או באמצעים בלתי-צפויים, אלא בקצב הלחימה, בגמישות וב-„זרימות“ הכוח התוקף, כאשר שוחחתי ערב הקרב עם אחד המפקדים הבכירים, אמר לי:

„קשה לעשות דבר שיפתיע את המצרים. קרוב לנדאי, שבכל קרב ניחקל בלא פחות דברים, שיהיה בהם מן המפתיע בשבילנו מאשר ההפתעות שנוכל לספק להם. אבל בדבר אחד אני יודע שתהא ידנו על העליונה: כאשר יתכוננו להגיב על מהלך שלנו, נהיה אנו כבר במהלך הבא, וכשיפעילו את האמצעים ואת הכוחות נגד המהלך הבא, יהיה מצב חדש שכנגדו כל מה שעשו לא יהיה בו כל ערך, מלבד שיבוש מערכם. כששני שחמטאים משחקים מהלך כנגד מהלך, יש להם סיכויים שווים. אבל מה סיכויי של שחקן, אשר כנגד כל מהלך שלו ניתן לך לעשות שני מהלכים?

כיצד להשיג הפתעה

כיצד להקדים את האויב? כיצד להגביר את קצב הלחימה? אין לכך מתכון מן המוכן או סעיף בתקנון השדה. לפעמים יש לקדם יחידת טנקים על זחליהם מבלי להמתין למובילים, על אף סלידתם של השריונאים מנוהל בזה; לפעמים יש לתקוף בלי הסיוע הארטילרי המתוכנן, לעתים יש לנצל פרצה במערך האויב, דבר הגורר שיבוש כל התכנית הבטור, חה, שנערכה מראש בעמל רב. לפעמים אין משמעו אלא יוזמת המפקד המקומי (הטלת השריון לקרב, על קוצימה ואבזר עגילה לפני המועד המתוכנן), המחליט, החלטות מכריעות

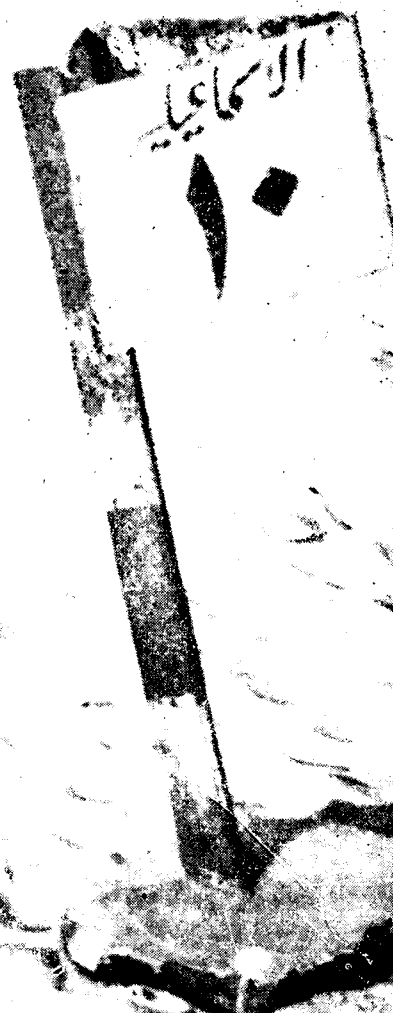
* „האיסטרטגיה של הגישה העקיפה“, ב. ת. לידל-הארט, חלק רביעי, עמ' 32.

תנופת המסע / ג. אלתרמן

שטף המסע הצבאי המהיר כמו סער שאין לו אח,
אך רק הלוחם שזחל במטר-אש ועל גבו רעו שעוד בו נשמה
ידע מה ארכו, מה ארכו השניות העוברות בסף
עד התקפל סחמיו עוד שצל אדמה.

שטף המסע בלי עוצר, זונק וסוחף ומכניע,
ורק החיל האפר, שחתר מאבק ומיגע,
ידע איך הזמן כמו נצח קופא ונצב ללא ניצ
ברגע האחרון אשר לפני קרב המגע.

מרגעים ארפים ומפרכים של חמת הבקעה עמלה,
מרגעים של כריעה וזחילה ופריצת גדרות תיל סבוכות כמו יער,
מדחיפת מכונות כבדות גוף, בלי שביל ומסלה,
מהלוך מתנווד ואטי של נער נושא את רעו הנער,
מכל אלה מאלה יחדיו מצטרפת סופת המהלך
שלצבא ישראל בונקו ובשטפו את אויביו פסער.

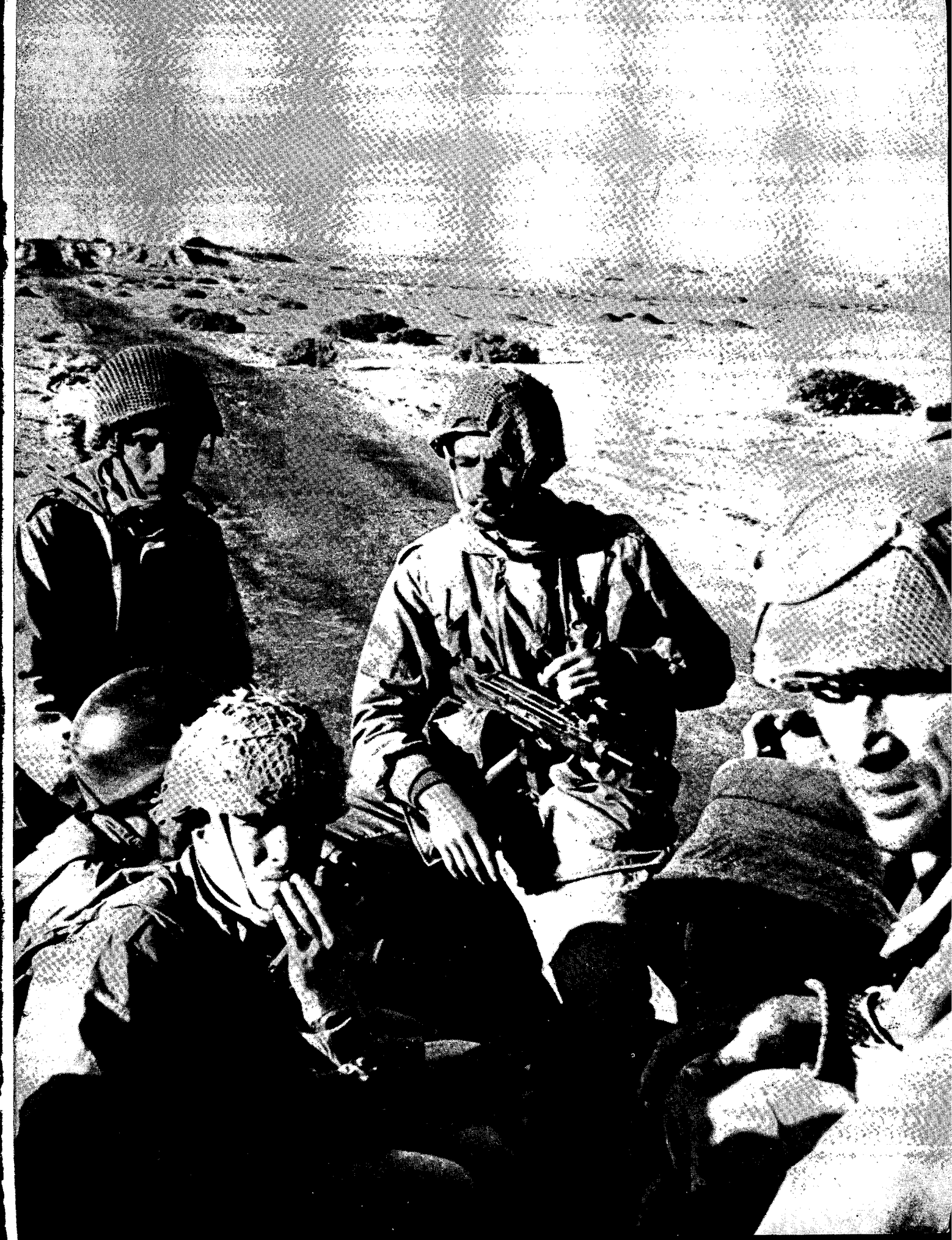

צה"ל בנוי על שלשה
 יסודות — אנשי שירות
 החובה, חיילי צבא-הקבע
 וחיל-המילואים —
 המשלימים זה את זה
 לכוח אדיר. יסודות אלה
 הפכו בין לילה לגוף
 מוצק אחד ויחיד.

עמודי-מונות אלה נלקחו מגליון „יום-קדש" של
„מערכות שריון". עריכה גרפית — י. יורש.

סיירים — עיני היחידה.
 ראשונים למבט ומגע.
 ובעקבותיהם —
 הכוח הממונע
 והאגרוף המשוריין.

צרפת ובריטניה מתכוננות להפעיל כוח נגד נאצר באזור התעלה

הכוחות הצרפתיים והבריטיים יחדיו יפעלו נגד נאצר באזור התעלה

לונדון, 26 במרץ (ה"צ) - צרפת ובריטניה מתכוננות להפעיל כוח נגד נאצר באזור התעלה. הבריטים יפעלו באזור התעלה, בעוד הצרפתים יפעלו באזור סואץ. הכוחות יפעלו יחדיו, תחת פיקוד בריטני.

הבריטים יפעלו באזור התעלה, בעוד הצרפתים יפעלו באזור סואץ. הכוחות יפעלו יחדיו, תחת פיקוד בריטני.

השנה העשירית

לונדון, 26 במרץ (ה"צ) - השנה העשירית...

דבר

עיתון פועלי ארץ ישראל

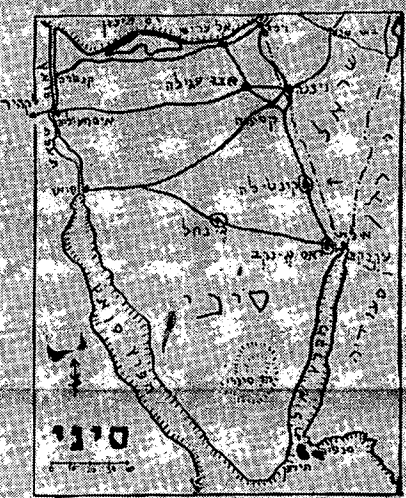
מספר 123

כוחות צה"ל בקרבת הסואץ

ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני - מודיע דובר משרד החוץ

מרת ביו ארצות הברית לבין צרפת ובריטניה - אגרת אייזנהאואר נשלחה בלי ידיעתו

הדובר הציג את המידע כי ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני. מודיע דובר משרד החוץ כי ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני. מודיע דובר משרד החוץ כי ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני.

הדובר הציג את המידע כי ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני. מודיע דובר משרד החוץ כי ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני. מודיע דובר משרד החוץ כי ישראל נמטה אמצעים לחיסול בסיסי הפיזיאי בחצי האי סיני.

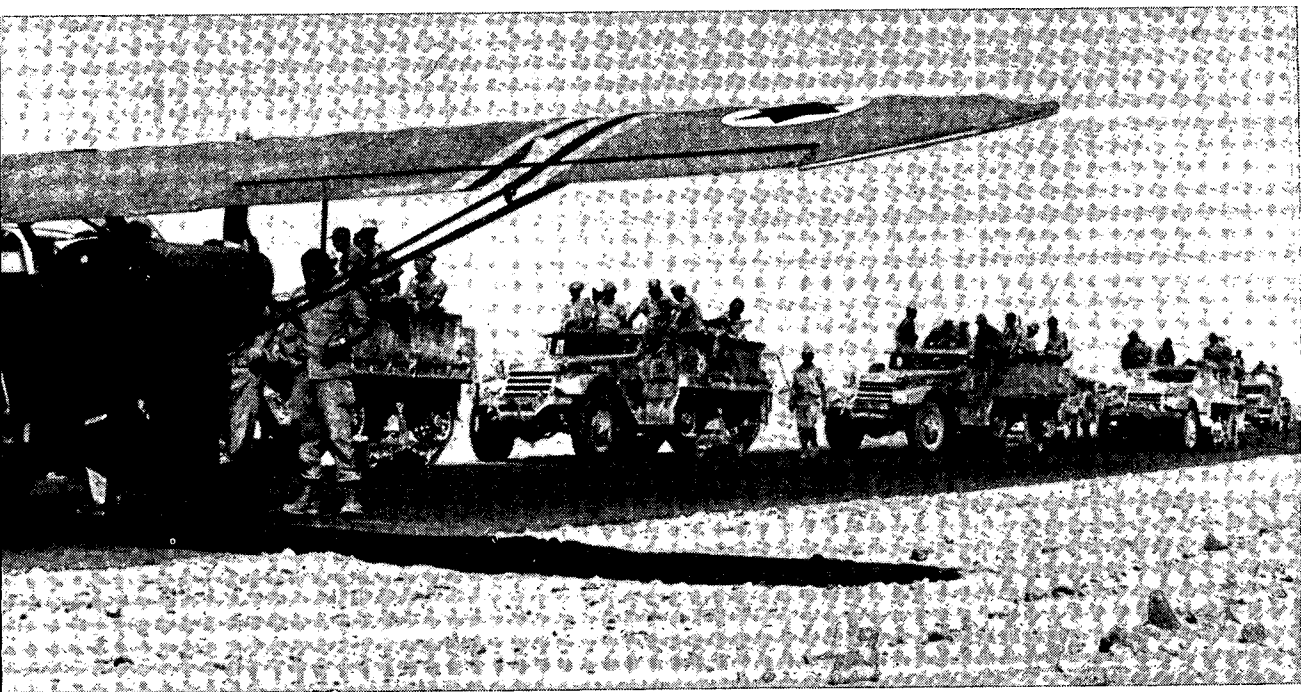
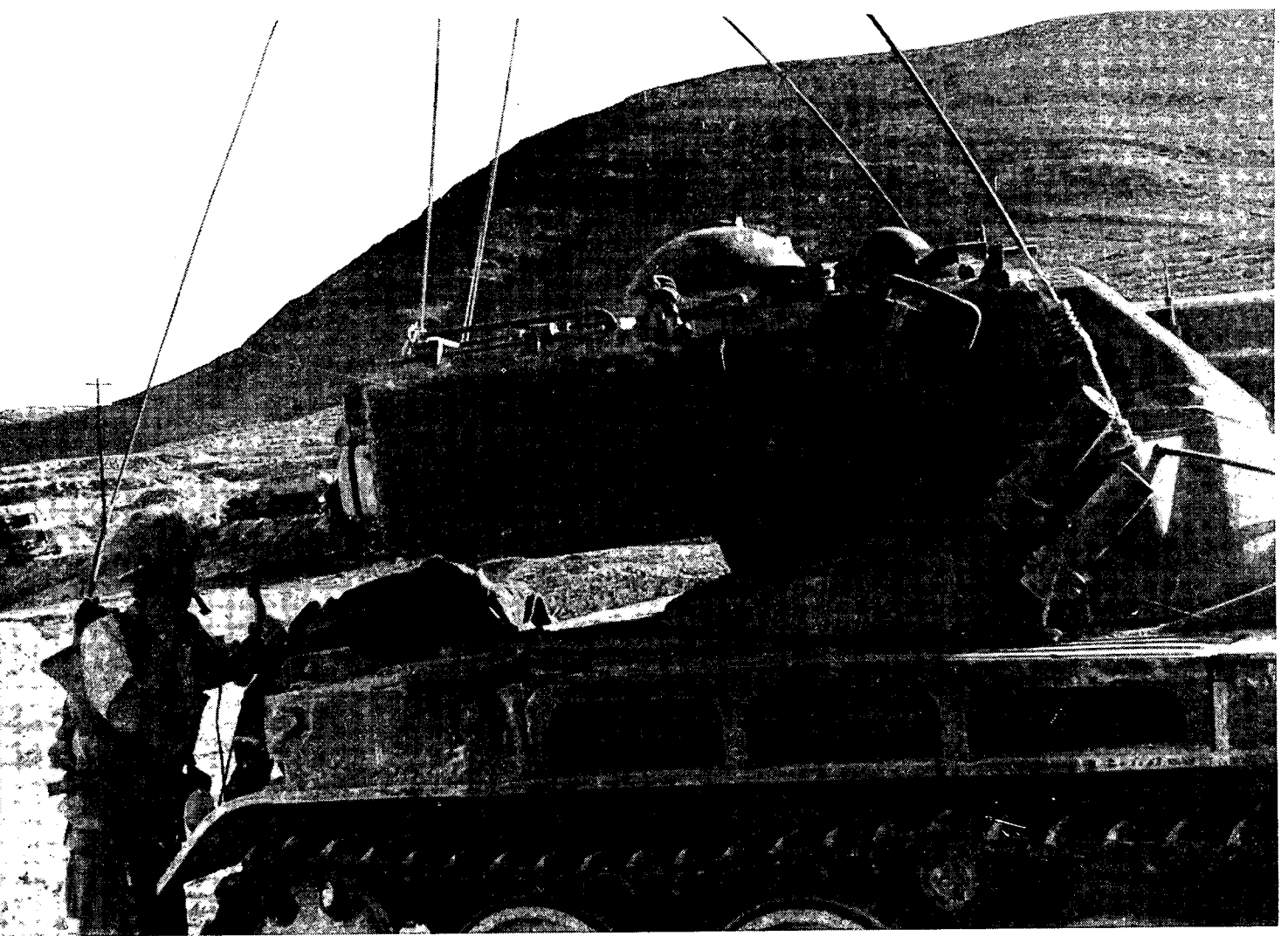
ממשלות המערב מתכנסות ביונים בפאריז לגיור ואשקנז על המצב באזור

הממשלות המערביות מתכנסות ביונים בפאריז לגיור ואשקנז על המצב באזור. הממשלות המערביות מתכנסות ביונים בפאריז לגיור ואשקנז על המצב באזור. הממשלות המערביות מתכנסות ביונים בפאריז לגיור ואשקנז על המצב באזור.

נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב

נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב. נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב. נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב.

נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב. נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב. נבחרה וע' חירום של עיתוני מדינות מקימות בחו" ושות' ריב.

855

1956

1957

856

1956

1957

צבא-הגנה לישראל, כמדינת-ישראל כולה, מסמל את התגשמות אמרתו של תיאודור הרצל מלפני שבעים שנה: „אם תרצו — אין זו אגדה“. ואפילו מדינה וצבא, ששורשיהם ההיסטוריים הם בני אלפים-בשנים — טוב להם לדעת ממה ינק, ב„אתמול“ של הדור שקדם לנו, הדחף להתחדשותם. נסיון להעלות קטעי מחשבותיו של הרצל על צבאה העתידי של מדינת-היהודים נעשה על-ידי ל. קלצ'בסקי — והובא למערכת „מערכות“. לא נסתייע הדבר, ונסיון-ליקוט ראשון זה לא הופיע בחוברת שהיתה היותר קרובה במועדה ל-כ' תמוז, יום-הרצל. אך דומה, כי כל פרק-הזמן הנוכחי — בין יום מלאות שבעים-השנה להופעת הספר „מדינת היהודים“ לשבעים-השנה לקונגרס הציוני הראשון — רצוף שעות הכשרות להעלאת דבר שכה קשור בזכרו של הרצל. נסיון ראשון הוא שהאיר כלשהו את מחשבתו בתחום הצבאי; וודאי שאינו יכול להיות מושלם. אך גם מן המובא הפעם לדפוס נשקפת עובדה שתפתיע רבים: לא רק עצם חזון המדינה — וצבא שיגן עליה — הועלה לפני כשני דורות על-ידי הרצל. בתסיסה הנסערת של מחשבתו אז, המתדפקת על פתחים שונים ומבקשת נתיבות, חזוה הוא — אפשר לומר, באורח נבואי — גם תכונות היסוד של הצבא העתידי; דברים, שכיום מתגשמים ממש לעינינו-ראנו. לא-מעטים ממושגיו של הרצל מלפני 70 שנה — פרי הסביבה שבתוכה הוא חי, דמות החברה האירופית של אז ולבטיירוהו הרבים — ייראו ודאי כזרים בעיניו של הקורא הישראלי היום. אך גם הם היו חלק של חיפושי הדרך אל מה שהושג כיום, אל מה שכבר נראה לנו עתה כמצויאות „מובנת מאליה“, אף כי אתמול היה כל זה — הישוב, המדינה, הצבא — „אגדה התלויה ברצון“.

הגבי הצבא של תיאודור הרצל

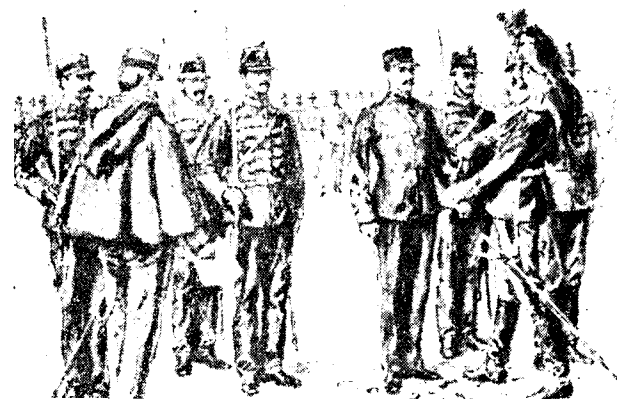
ל. קלצ'בסקי

„...מות! מות ליהודים! צרח ההמון שעה שתלשו לקפיטן את סרטיו מעל מעילו הצבאי... והיכן? בצרפת. בצרפת הרפוב-ליקאית, החדישה, המתורבתת, מאה שנה לאחר הכרזת זכויות-האדם. העם, או לפחות חלק גדול מאד ממנו, אינו רוצה עוד בזכויות-אדם בשביל היהודים. הצו של המהפכה הגדולה מתבטל!“ — כך כתב הרצל כעבור-זמן, שנים מספר לאחר שלב מזעזע זה ב„פרשת דרייפוס“¹. טכס משפיל זה של הסרת דרגת-הקצינות מעל דרייפוס השפיע על הרצל השפעה עמוקה ומכרעת; והוא שהיה הגורם הסופי בתהליך אשר הפך עתונאי וינאי למנהיג התחיה הלאומית של העם היהודי. אם צרפת בעצמה — זה המוקד התרבותי של רעיון זכויות-האדם — מידרדרת עד כדי כך, וההמון נתפס שם לאנטישמיות פראית והיסטרית בשעת גזירת גזר-הדין ליחיד, ואפילו הוא אשם בבגידה — אזי נשאלת השאלה, למה עלינו לצפות ממדינות אחרות, תרבותיות פחות? והמסקנה: ההתבוללות פשטה את הרגל. הפתרון ההגיוני היחיד הוא יציאה מן הגלות, ריכוז כל היהודים במדינה עצמאית. החוברת „מדינת היהודים“ — שהיתה פרי מחשבה זו — לא נהגתה על-ידי הרצל כתכנית מדויקת ונוקשת-מסגרת, ואף לא כחלום-שוא נוסף. המחבר נזהר מאד שלא להגדיר את תכניתו כ„אוטופיה“; אף שאין ספק, כי הושפע לא מעט מן האוטופיסטים, שלכת-ביהם היו מהלכים בתקופתו. החוברת הקטנה הופנתה ליהדות ולעולם כולו. היא היתה רצופה אינטואיציה נבואית; מזיגה של סיסמאות שיסודן ברגש — ועם זאת אספקלריה נאמנה של מציאות קשה; קריאה דינמית, המצביעה על ההכרח בפתרון רדיקלי — ותיאור קויה הכלליים של המסגרת המדינית העתידה. על קויה אלה נמנה הצבא.

נוכח התפתחותה של השפה העברית, ובמיוחד בתחום המושגים והמונחים הצבאיים, מאז תורגמו כתבי הרצל, נאלצנו לסגל כמה מן הציטוטים ולקרבם למקור, בלי לשנות את הסימוכין — המערכת.

1. אלכס ביין — „תיאודור הרצל“, ביוגרפיה, עמ' 84, הוצאת ספרים מ. גיומן, תשכ"א.

שכן, ברור הוא, כי אחד מגורמי-היסוד של המסגרת המדינית שנחתמה על-ידי הרצל היה בהכרח הצבא. לבעית הצבא הקדיש הוא ב"מדינת היהודים" לכאורה רק סעיף קצר, בן שני משפטים בלבד; אך יודעים אנו מן "היומן" שלו, מה רב הדגש אשר שם בנושא זה, וכמה אהבה, מחשבה ודאגה השקיע

דרייפוס בעת שליחת דרגותיו

בהלהורים' זבִּשְׁרִטוּטִים-מְכִינִים שְׁקִדְמוּ לְנִיסוּחוֹ הַסּוּפִי שֶׁל הַטֶּכְסֵס. נִסְחָה עַל-כֵּן לְהַשְׁלִים כֵּאֵן אֶת הַצִּיטוּטִים הַקְצֵרִים מִ"מְדִינַת הַיְּהוּדִים" וּלְפָרֵט אֶת הַתּוֹכֵן הַנֶּרְמָז בָּהֶן בִּאֲמָצְעוֹת בִּיטוּיִים וּמַחֲשָׁבוֹת מְסוּיָמִים שֶׁבְּתוֹךְ "הַיּוֹמָן" — אֵף שֶׁלֹּא נִתֵּן יְהִיָּה לְדַלּוֹת פֶּה אֶת מְלֹא הָאוֹצָר שֶׁל מַחֲשָׁבָה וַתְּחוּשָׁה עֲמוּקָה הַטְּמוֹן בְּכַתְבּוֹ.

בִּפְרָק, אֲגוּדַת הַיְּהוּדִים וּמְדִינַת הַיְּהוּדִים קוֹרָאִים אֲנוּ: "מְדִינַת-הַיְּהוּדִים — תְּכֻנָּתָה נִיִּיטְרָאֲלִית, אֵינָּה הִיא זְקוּקָה אֵלָּא לְצַב־אֶמְנֵס * — אֲמֵנֵס מְצוּרִי בְּכָל-כְּלִי-הַנֶּשֶׁק הַמּוֹדֵרְנִים — לְשִׁמִּירַת הַסֵּדֶר כֻּלְּפִי פָנִים וְכֻלְּפִי חוֹץ".

מְדִינָה קִטְנָה נִיִּיטְרָאֲלִית... בְּחִסּוֹתָן שֶׁל מַעֲצָמוֹת-אֵירוּפָּה" לֹא תַחֲיִיב הַקִּמַּת צֶבֶא גְּדוֹל; יִסְפִּיק לָכֵךְ "צֶבֶא-הַגְּנֵה-מִשְׁטֶרֶה"! גַּם עַל הַצֶּבֶא חָלָה גִּישְׁתּוֹ הַכִּלְלִית שֶׁל הַרְצֵל, שֶׁהִיָּתָה מְדַעִית-טֶכְנֻלּוּגִית בְּתַפְסִיט-הַיִּסּוּד שֶׁבָּהּ, וְהוּא הִגִּיתָ, כִּי צֶבֶאָה שֶׁל מְדִינַת-הַיְּהוּדִים יֵאֻרָּגֵן בְּאוֹפֵן תְּכֻלְּתִי וְיִצְוִיד בְּכָל-נֶשֶׁק חֲדִישִׁים — כְּפִי שֶׁהוּא מַעִיר בַּהֲקָשָׁר שׁוֹגָה-בְּמַקְצָת: "הַקָּשָׁה הִיא, נֶשֶׁק יִפָּה, הַמְכֻוֹן אֶת רֹחַיִּאלִגִּית, אִם יֵשׁ לִי פְנָאִי. אוֹלֵם מְקוּמָה בְּמוֹזִיאָוֹן... בְּעוֹד שֶׁלֹּאֲחֵרִים יֵשׁ רוֹבִים חֲדִישִׁים מֵהִירֵי יָרִי ** וְתוֹתִי-קֶרֶפ" 3. כְּפִי שֶׁאֲפָשֶׁר לְצַפּוֹת מֵאֲדָם כְּמוֹהוּ, רַחוּק הִיָּה הַרְצֵל מֵלַהֲשִׁיר אֶת כָּל יִתְבּוֹ עַל כּוֹחַ שֶׁל הָרוּחַ הַצְרוּפָה בְּלִבּוֹ, נוֹסֵחַ אַחֲד-הָעַם. הוּא הִיִּטִּיב לְדַעַת מַה רַבָּה חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל הַתּוֹתָה וְמָה עֲצוּם, "כֹּחַ הַשְּׂכָנוּע" שֶׁלוֹ.

בְּחֹבֶרֶת לֹא-גְדוּלָה זֶה, "מְדִינַת הַיְּהוּדִים", כְּלוּלֹת עוֹד כְּמָה הָעֲרוֹת בַּעֲנִין הַצֶּבֶא הַפּוֹזְרוֹת פֶּה-וּשֵׁם עַל פְּנֵי דִפְיָה. כֵּךְ, בִּפְרָק, "הַמְרְכּוּלֹת" אֲנוּ קוֹרָאִים: "בְּהַעֲתֵקָתָהּ, הָעֲבוּדָה לֵארוֹץ הַחֲדָשָׁה, מְבִיאִים אֲנוּ מִיד גַּם סַחֵר-שׁוּקִים. אֲמֵנֵס בְּתַחֲלִילָה רַק שׁוּק צֶרְכִי-חַיִּים רֵאשׁוֹנִים: בַּהֲמוֹת, תְּבוּאוֹת, בְּגָדִי-עוֹבְדִים, כְּלִי-מֵלֶאכֶה, כְּלִי-זֵינ, וְכִיּוּצָא בּוֹה. קוֹדֵם נִקְנָה כָּל אֵלֶּה בְּמִדְיֹנוֹת שְׂכָנוֹת אוֹ בֵּאִירוּפָּה, אֲבָל מֵהָר כֹּכֵל-הָאֲפָשֶׁר נַעֲמוֹד בְּרִשּׁוֹת עֲצָמָנוּ. אֲנִשִּׁי-הַיּוֹמָה הַיְּהוּדִים יִבְיְנוּ עַד-מָהֶרָה, אִילוֹ סִיכּוּיִם

נִפְתָּחִים כֵּאֵן לִפְנֵיהֶם" 1. מִפְסוֹק זֶה רוֹאִים אֲנוּ בֵּין-הַשָּׂרָר, כִּי הַרְצֵל נִתְכּוֹן לָכֵךְ, שֶׁמְדִינַת הַיְּהוּדִים תִּגְיַע גַּם לְעֲצָמָאוֹת בִּיִּצְוֹרֵם שֶׁל כְּלִי-נֶשֶׁק. אֲפָשֶׁר שֶׁהַשְׂאִיפָה לְעֲצָמָאוֹת גַּם בְּתַחֲוֹם זֶה מוֹבִנָּה וּמוֹצֵדֶקֶת כַּחֲלָק שֶׁל שְׂאִיפָתוֹ הָאִיסְטֶרְטִגִּית הַכִּלְלִית שֶׁל הַרְצֵל, אֲךָ כְּבַעֲלִי-נִסְיוֹן, יוֹדְעִים אֲנוּ כִּי אֲפִילוֹ הַיּוֹם, בְּמַצִּי-אוֹת שֶׁלֹּנוּ, נִיתְנָה הִיא לְבִיצוֹעַ רֶקֶב בַּהִיקָף מְצוּמָצֵם לְמִדִּי. מִשְׁפָּט אַחֵר, הֵבֵא מִיד בַּעֲקֻבוֹתָיו, טוֹמֵן בְּחֻבּוֹ הַפְתָּעָה אַחֲרָת: "מַעֲט־מַעֲט יוֹעֲבֵרוּ שָׁמָּה, עַל-יְדֵי חֵיל פְּקִידֵי, הַחֲבֵרָה" [ז"א הַחֲבֵרָה הַיְּהוּדִית], צֶרְכִים יוֹתֵר מְעוֹדָנִים (בְּפִקִּידִים, כּוֹלֵל אֲנִי גַּם קְצִינֵי גְדוֹד־הַמֶּגֶן ***), שֶׁמִּסְפָּרוֹ צָרִיךְ לְעֻלּוֹת תְּמִיד לְכַדִּי עֲשִׁירִית הַגְּבָרִים הַנִּכְנָסִים. זֶה יִסְפִּיק כִּנְגַד מְרִידוֹת אֲנָשִׁים רַעִים; הָרַבִּים, הֵלֵא אוֹהֲבֵי-שְׁלוֹם הֵם" 5.

בְּ"הַיּוֹמָן", וּבְרִשְׁיָמוֹת שֶׁנִּכְתְּבוּ עוֹד בְּטֶרֶם הוּפִיעַ הַסֵּפֶר, "מְדִינַת הַיְּהוּדִים", אֲנוּ קוֹרָאִים בְּאֶשֶׁר לְשָׂרָר הָאוֹכְלוֹסִית: "בְּמִשְׁךְ עֲשָׂרִים הַשָּׁנִים, 'עַד אֲשֶׁר יִרְגִּישׁוּ בְּדַבָּר', עָלֵי לַחֲנֹךְ אֶת הַנַּעֲרִים לְלוֹחָמִים. אֲךָ הַצֶּבֶא יִהְיֶה צֶבֶא מְקָצוּעִי **** בְּלִבָּהּ, הַחֲלָק הָעֲשִׁירִי שֶׁל הַגְּבָרִים — אֵינָּה דִי בִּפְתוֹת מוֹזֶה כֻּלְּפִי פָנִים. "אֲךָ גַּם אֶת הָאֲחֵרִים אֲנִי מַחֲנֵךְ לְהִיט גְּבָרִים אֲמִיצִים וְחוֹפְשִׁים, וּבַעֲת-צוּרֵךְ הֵם מְצִטְרָפִים כְּמַתְגַּדְּבִים. חִינּוּךְ עַל-יְדֵי שִׁירֵי-מוֹלֶדֶת וְחִשְׁמוֹנָאִים, דָּת, מַחֲזוֹת גִּיבוּרִים בְּתִיאֲטֶרוֹן, כְּבוֹד וְכו'" 6. וְעוֹד קוֹרָאִים אֲנוּ: "אַחֲרַי מֵאָה שָׁנָה יִהְיֶה צוּרֵךְ לְהַנְהִיג חוֹבֵת־צֶבֶא כִּלְלִית; אֲךָ מִי יוֹדַע לֹאֵן תִּגְיַע אוֹ הַצִּבִּילִיוּצִיָּה"? גַּם בַּעֲנִין זֶה נּוֹבַעַת דַּעַתוֹ שֶׁל הַרְצֵל מִן הַשְּׁקֵפָתוֹ הַמְדִּינִית-הַנִּיִּיטְרָאֲלִית. מַהִי נְקוּדַת-הַמוּצָא? בְּרוּר לוֹ, שֶׁבְּתַקּוּפַת תְּקוּ-מָתָה וְחוֹלְשַׁתָּה הָרֵאשׁוֹנִית זְקוּקָה כָּל מְדִינָה — הַנְּתוּנָה בְּדֶרֶךְ-כָּלֵל לְלַחֲצִים פְּנִימִיִּים וְחִיצוֹנִיִּים — לְזוֹרֵעַ מוֹזִינָת חוֹזָקָה כְּדִי לְשִׁמּוֹר עַל מַעֲמָדָה. אֲךָ מִמַּחֲשָׁבוֹתָיו יִכּוֹלִים אֲנוּ לְהַסִּיק, כִּי בַּחֲזוֹנוֹ נִתְכּוֹן הַרְצֵל לְצַב־אֶמְנֵס מִלּוֹאִים.

הכבוד העצמי

מְקוֹם נִכְבַּד מְקִדִּישׁ הַרְצֵל לַחִינּוּךְ הַנוֹעַר וּלְטִיפּוֹת הַסְּפוּרִט. חִינּוּךְ הָאֲזֵרָחִים, "לְהִיטוֹת גְּבָרִים אֲמִיצִים וְחוֹפְשִׁים", אֲשֶׁר יִגְיִסוּ בְּבוֹא-הַזֶּמֶן לְצַב־אֶמְנֵס, מַחֲיִיב לְטַעַת בָּהֶם הַרְגָּשָׁה עֲמוּקָה שֶׁל כְּבוֹד עֲצָמִי וְכְבוֹד לְמְדִינָה הַיְּהוּדִית. וְאֲכֵן, עֲנִין הַכְּבוֹד-הָעֲצָמִי הִיָּה אֶחָד הַגּוֹרָמִים הַמְכְרִיעִים שֶׁהִשְׁפִּיעוּ עַל הַרְצֵל בְּתַהֲלִיךְ הַתְּפַתְחוֹתָיו לְקִרְאָת תְּפִיסָה צִיוֹנִית. פִּיזוּרֵם הַטְּרָגִי שֶׁל הַיְּהוּדִים, הַרְפִּיּוֹן, הַגִּטָּה, לַחֲץ הַכְּנָסִיָּה וְהַשְּׁלִיטִים — כָּל אֵלֶּה עֲשָׂאוֹם בַּעֲנִי הָעַמִּים (וּלְפַעֲמִים אֵף בַּעֲנִי הַיְּהוּדִים עֲצָמִים) לְמַעַן עִם שֶׁל עֲבָדִים, "אֲנוּ דְבָקִים בְּמִמוֹן, מִשּׁוֹם שֶׁהִדִּיחוּ אוֹתָנוּ אֶל הַמִּמּוֹן... בְּכָל הַמְצוּקָה הַזֹּאת דְּבַק בְּנו הַכִּיעוֹר, וְנִשְׁתַּנָּה הָאוֹפִי שֶׁלֹּנוּ, שֶׁמְקוֹדֵם הִיָּה גֹא וְנִהְדָּר.

* בְּמִקּוֹר הַגֶּרְמָנִי כְּתוּב Berufsheer, דְּהִיִּינוּ "צֶבֶא מְקָצוּעִי".
2. תִּיאֲדוֹר הַרְצֵל, חֲחוּן — סֵפֶר מְדִינַת הַיְּהוּדִים, עֵמ' 69; הוּצָאָה הַסְּפָרִיָּה הַצִּיוֹנִית, תִּשְׁ"ך.
3. שֵׁם, עֵמ' 30.
** בְּמִקּוֹר כְּתוּב: "רֹבִיִם קְטַנִּי-קוֹטֶר" — אֲךָ בְּתֵרְגוֹם הַגִּיתָן כֵּאֵן בּוֹטֵא מוֹבִנּוּ לְפִי תִנְאִי הַזֶּמֶן שֶׁל הַמוֹשָׁג הַזֶּה אִז — הַחֲמֵר.
4. שֵׁם, עֵמ' 43.
*** בְּמִקּוֹר גֶּרְמָנִית "Offiziere der Schutztruppe", דְּהִיִּינוּ קְצִינֵי צֶבֶא־הַמֶּגֶן.
**** כֵּאֵן הִיָּה תְּכָרָה לְסַגֵּל אֶת נִסְחַת הַתְּרָגוֹם הָעֵבְרִי — הַחֲמֵר.
5. שֵׁם, עֵמ' 43.
6. תִּיאֲדוֹר הַרְצֵל, הַיּוֹמָן, כֶּרֶךְ א', עֵמ' 36; הוּצָאָה סִפְרִים מ. נִיּוֹמָן, תִּשְׁ"ך.
7. שֵׁם, עֵמ' 37.

עיתורים

זאת ועוד. הרצל היה פסיכולוג-מתבונן מנוסה, וידע היטב את מניעי התנהגותם של האנשים ואת חולשותיהם. על-כן לא שכח ברשימותיו גם את דבר הענקת אותות-הצטיינות לאנשים בתחומים שונים. „בשביל מטרות נשגבות מסוימות של הפו-ליטיקה שלנו דרושה לנו אצילות מטעם המדינה, כשם שיהיה לנו אורדן אחד ויחיד (כדוגמת ה"Legion d'honneur" הצרפתי). שם האורדן הזה יהיה, כבוד ישראל, ולו סרט צהוב. כך אנו הופכים את חרפתנו העתיקה לכבוד חדש"¹³.

קול' אלברט גולדסמית — ממנהיגי „חובבי ציון“ בבריטניה

הקצונה

סגל-הקצונה הראשון — בדומה לטכנאים, למורים, לעורכי-דין ולרופאים — יגויס מ... „אנשי האינטליגנציה הבינונית שאנו מייצרים בעודף“¹⁴.

משכילים מאוכזבים, ותלויים-בחלל היוו, לדעת הרצל, אחת התופעות המסוכנות והמכאיבות שליוו את צמיחתה של האינטליגנציה היהודית לאחר היציאה מן הגיטאות. „פרולי-טריאט רוחני קשה, אלא שאני אוהב אותם בכל לבי, והייתי רוצה להגדיל את מספרם... מפני שבהם אני רואה את הכוח היהודי לעתיד, שעוד לא בא לידי גילוי; בקיצור, אנשים הדומים לי.

„ומן הפרוליטארים האלה של ההשכלה אני מתקין את המטות ואת הסגלים של הצבא, המחפש והמוצא והכובש את ה-אדמה“¹⁵.

* אגודת-הסטודנטים בוינה, שהרצל היה חבר בה.

8. שם, עמ' 15-16.

9. שם, עמ' 81.

10. שם, עמ' 50.

11. שם, עמ' 50.

12. שם, עמ' 50-51.

13. שם, עמ' 127.

14. תיאודור הרצל — החזון, מדינת היהודים, עמ' 75.

15. הינמן, כרך, א', עמ' 29.

הן היינו אנשים שידעו להגן במלחמה על המדינה, ואל-גכון היינו עם רב-כשרון, אם זה אלפיים שנה הורגים בנו ולא יכלו לנו“⁸.

האמצעי-פציה. אף שבאה במאוחר ולא-במלואה, גרמה להת-לקחות האנטישמיות בקרב עמי אירופה. „...העולם צריך להכיר על ידנו את מה שנחשב בלתי-אפשרי זה אלפיים שנה: כבוד היהודים“⁹.

מן הכמיהה לגאווה האבירית של הפרט נובעת הסכמתו של הרצל ל„מוסד“ הדו-קרב (שהיה כה מושרש בעולמן של אגודות-הסטודנטים בארצות דוברות-גרמנית). להרצל עצמו — ולגיבוריו הספרותיים, שבמחזותיו ובכתביו האחרים, אשר ייצגו במעט או בהרבה גם תכונות או מאויים משלו-עצמו — היתה נטיה זו ללחום על כבודם הנפגע כשהם חמושים בכלי נשק. „נסיך הגליל“ (Prince of Galilee), כפי שקראו ב„אלביה“*, גינה את ההתאבדות, אך עשה נפשות לאחת ממורשות ימי הביניים — הדו-קרב. „מלחמת-השניים דרושה לי, כדי להשיג קצינים הגונים וכדי להשבית את הטון של החברה הטובה, נוסח צרפת“¹⁰.

דו-קרב

ברור מכתביו של הרצל, כי למושגי „מלחמת-השניים“, ה„דו-קרב“, נשבה עוד בהיותו שרוי באוירתן של אגודות-הסטודנטים ה„מסור-רתיות“ שבווינה. אך הם ינקו אצלו ללא-ספק גם ממקורות רגש הכבוד היהודי שנפגע, ואף מן הרצון „להראות לגויים“ (ואולי קודם כל להראות לנרלעצמנו...) כי היהודי יודע ומוכן לעמוד על כבודו, וכי שוא הם הדיבורים על „היהודים חסרי-הכבוד“. עם זאת, מור-גשת אצלו גם השאיפה להשתחרר אף בתחום זה מאזיקי המסורת ה„אבירית“ המתחישת — ולמצוא דרך חיובית, בונה, אף ל„פתרון-נות-שליכבוד“ ביישוב מריבות. והרי דבריו — מתוכם בולט גרעין של רעיון מקורי: „...אשר לענין של דו-קרב באקדחים... על ה„עדים“ שמשני הצדדים להביאו לפני המעשה, בפני בית המשפט לדו-קרב; ולא — הריהם נענשים, ונשללת מהם הזכות להופיע שוב לפני בית-הדין לדו-קרב“.

„בית-הדין הלו אפשר שיפסוק, כי ייערך דו-קרב בחרבות“; או, אם אחד הצדדים הוא רפה-גוף — אוסר הוא על עריכת מלחמת-שניים; או שהוא פוסק פסק-דין סורי.

„את פסק-הדין הסורי הזה שומעים רק שני הצדדים — כי ה„עדים“ מחויבים לעזוב תחילה את המקום. פסק-הדין הסורי... פוסק על דו-קרב בצורה חמורה לא-פחות — אלא שיש בו תועלת למדינה. שכן, כיון שרק אנשי-כבוד רשאים להשתתף בדו-קרב, הרי המדינה היא העלולה תמיד להימצא ניווקה; כי עוד זמן רב תהא היא זקוקה לכל איש חרוץ“.

„עליכן, יטילו על הנלחמים משימה שיש בה סכנת-נפשות — שעם זאת, דרושה לתועלת המדינה. אפשר ופעם תהא זו הרכבת חולירע בשעת מגפה; ופעם אחרת — תוטל משימה להילחם באויבו של העם. כך נשארת בעינה ההתחרות בין מסתכנים-בחייהם; אלא שנפיק ממנה תועלת-למופת“¹².

* אשר בדרך-כלל, לפי הסידורים נוסח-אגודות-הסטודנטים שהיו נהוגים אז, עשוי היה להביא רק לידי השארת „צלקות-מוכרת“ — אך לא לגרימת מום גופני, ומה גם מות.

הרצל גילה התעניינות רבה באותם קצינים יהודיים לא-רבים, בהם נפגש בצבאות שונים. בדמותו של הקולונל האנגלי-היהודי גולדסמית * ראה הרצל את הטיפוס של המנהיג ומפקד הצבא היהודי הלאומי.

הלשון

ישנה סוגיה, שלכאורה אינה, „צבאית“ כלל, אך המעידה נמרצות על פני אילו תהומות היה עוד הכרח לגשר גם לאחר קפיצתו הנחשנית של הרצל אל אידאל הציונות המדינית; זוהי סוגית הלשון. בכתביו נוגע לא־פעם הרצל — לפעמים סחור-סחור — בשאלה זו, אשר אין ספק שהיתה גם לגבי כאובה: בהודמנויות שונות העלה הנמקות — זהירות-ניסוח, או דוקא פסקניות — בהן ניסה, בעצם, לרמוז להכרח להש-תמש בחיי המדינה העתידה (וקל וחומר במקום בו אחדות-השפה חיונית ביותר — בצבא) בלשון הגרמנית. את העברית ראה בעיקר כמכה-נת-בקודש, בעולמות הדת והרוח, והמא-מצים לתחיתה כשפה חיה היו עדיין זרים לו. ויכוחיו אלה מכוונים היו יותר נגד שפת־החולין היהודית; שהרי „את הורגונים הדלולים והבלולים“ גרס כ„ניבי-גטו“... „לשונות-סתר של שבויים“¹⁶.

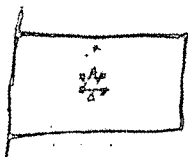
בשנותיו האחרונות גברו, כנראה, ספקותיו לגבי עמדתו-הוא. מעניין שהרצל, איש העתונות המדינית באוסטריה של אז, ידע גם ידע עד כמה נוקבת יכולה שאלת הלשונות להיות דוקא בתחום הצבאי. לא זו בלבד, שהאימפריה „כפולת-האחדות“ קיימה נוסף על צבאה ה„משותף“ עוד שני צבאות עומדים (ה„לאנדור“ האוסטרי וה„הונד ההונגרי), בעל שתי שפות־פיקוד ואימונים נפרדות, אלא שבתוככי ה„מחצית האוסטרית“ גופה כבר התגעשה מלחמה לשונית-מדינית, תוך דרישה דומה לזכות הלשון (וממילא — ליחידות ולעוצבות נפרדות) הצ׳כית, החורבנית־סרבית וכיוצא־באלה. אכן, לולא נקטפו חייו באבם, ולו הגיע לימי „מלחמת השפות“ בישוב הארץ-ישראלי המתהווה (בשנים שעל סף מלחמת-העולם סביב בעית הגרמנית כלשון־הוראה בבתי-ספר „עזרא“ והצרפתית ב„אליאנס“) — יש להניח, כי גם „בנקודה“ גדולה זו היה מבחין יותר בהגיון-המצאות של אז ובמגמה הדינמית לחידוש העברית המדוברת והשימושית. ואזי, כמובן, היה מסיק את המסקנה — לא רק בבתי-הספר לילדי־ישראל, אלא גם ביחס אל „בית־הספר לעם“ אותה חזה בעיני רוחו: בית-הספר של הצבא-המגן והצבא-העובד.

הדגל

דגל המדינה הינו, בעיני הרצל, הסמל ההכרחי של ליכוד, של רציפות החיים הלאומיים. „אני מתאר לי דגל עם שבעה כוכבי-זהב. הרקע הלבן מסמל את החיים הטהורים, החדשים; הכוכבים הם שבע שעות-זהב של יום עבודתנו, כי בסימן העבודה הולכים היהודים אל הארץ החדשה“¹⁷.

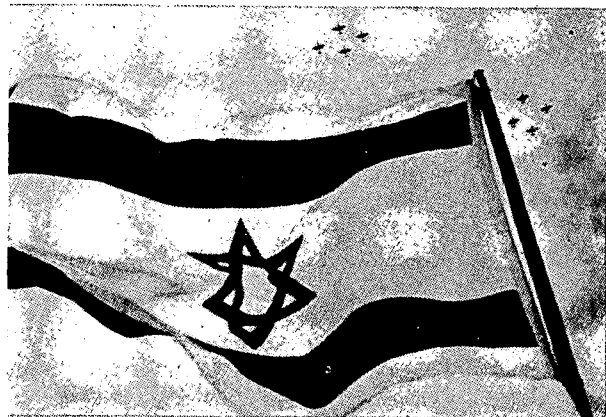
על הבנתו המופלאה של הרצל את ערך משמעות הסמל בתהליך רכישת הלבבות וביצירת עובדות בעלות ערך מדיני מעיד קטע-מופת ממכתבו הנודע אל הברון הירש: „דגל מה הוא? כלונס ופיסת בד? — לא. אדוני, דגל הוא

*Hier im Entwurf
unserer Fahne*

*unseres Fells
unser goldenes Stern*

הצעתו המקורית של
הרצל, והדגל שהוצע
עלידו והתקבל בקונ-
גרס הציוני הראשון

למעלה מזה! בדגל מוליכים את הבריות לכל מקום שרוצים, אפילו לארץ הבחירה. למען הדגל הם חיים, ולמענו הם גם מתים. יותר מזה, זהו הדבר היחיד, שהם נכונים למות למענו, אם מחנכים אותם לכך.

„האמן־נא לי, אדוני: את הפוליטיקה של עם שלם — ביחוד אם הוא מפורד בכל העולם — אפשר לעשות רק בכוח אותם הגורמים אשר לא יימדו ולא יישקלו, המרחפים באויר מלמעלה. היודע מר ממה נתהוותה מלכות אשכנז? מחלומות, משירים, מהזיות. ומפטים שחורים־אדומים־זהובים — ובזמן קצר. ביסמרק רק הניע את האילן אשר שתלתו אנשי־הדמיון... „כן, רק הצד הדמיוני שולט באדם. ומי שאין לו אחיזה בטיב הדברים האלה יכול להיות אדם מעולה והגון ומיושב בדעתו, ואפילו חונן דלים בסגנון גדול מאד; אך הוא לא ינהיג את בני האדם ולא ישאיר אחריו כל רושם“¹⁸.

במקום אותם „פסים שחורים־אדומים־זהובים“ העלה הרצל בקונגרס הציוני הראשון לפני 69 שנה את הפסים הלבנים

* גולדסמית נולד להורים מומרים, אבל חזר אל היהדות לאחר שנודע לו מוצאו. הוא היה מנהיגו של איגוד „חובבי ציון“ באנגליה, על עשרות סניפיו — שנקראו „אוהלים“, לפי המתכונת הצבאית.

16. החזון, מדינת היהודים, עמ' 68.

17. החזון, מדינת יהודים, עמ' 69.

18. היומן, כרך א', עמ' 28—29.

החייל. במדינת היהודים, הודות לתפקידו המכובד של הצבא, ייהנה החייל מכבוד מלא. „צבא וכהונה יכולו מאד, כראוי וכיאות לתפקידיהם הנאים. [אך] בעסקי המדינה, המציינת אותם ביקר, לא להם לחוות דעה, פן יביאו עליה לבטים מבית ומחוץ“²¹.

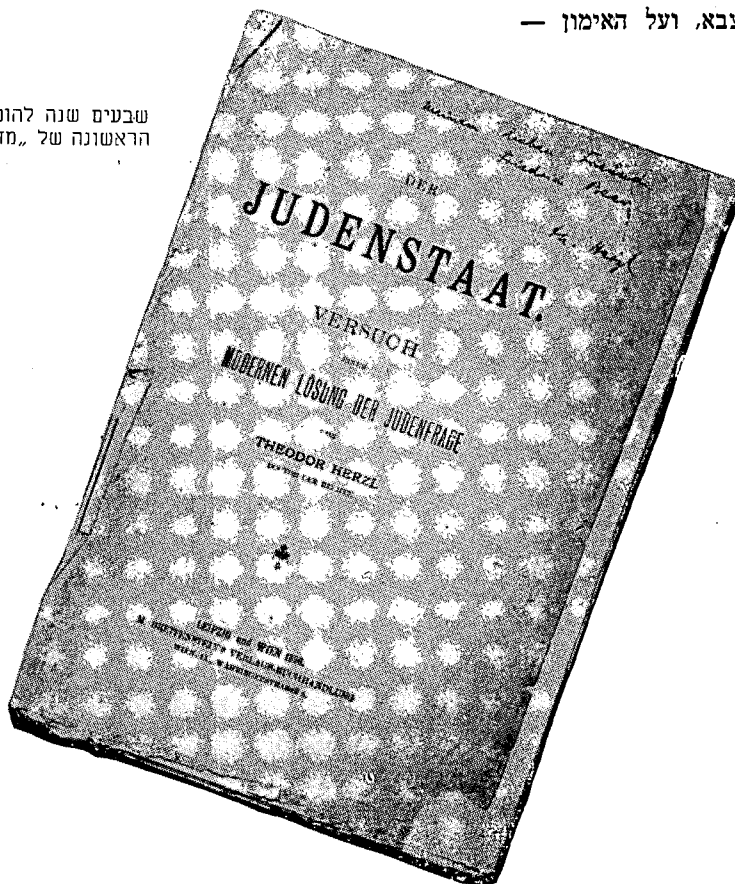
מלחמה ושלום

פרשה מעניינת היא התפתחות השקפותיו של הרצל על בעיות מלחמה ושלום. ב„מדינת היהודים“ — כלומר, בספרו הציוני הראשון (אם לא להביא בחשבון את הגימות החדשות במח-

הכחולים; והם שהפכו, במרוצת הזמנים, אף לדגלה של מדינת ישראל.

אך חזונו של הרצל בדבר „דגל שבעת הכוכבים“ — דגל המסמל עבודה-יוצרת — לא היה סיסמה קולעת בלבד. שכן, ביסודו של דבר, את השיבה לארץ-ישראל ראה כמעשה גדול של צבא-העבודה, אשר הוא שיקים את המדינה העתידה, ויקום על ידה. את צבא-העבודה הזה ראה כבנוי על יסוד של צבא-מגן, ככוח אשר אפשר לראות בו השלמה ובסיס לצבא אמיתי. ובשניהם ראה מעשה חינוכי גדול, מעין בית-ספר לעם. לא לשוא באה אותה הגדרה נלהבת לענין הדגל, שצוטטה כאן ממכתבו אל הברון הירש, דוקא בעקבות המשפט הבא: „הפסקתני (בשאלה אירונית — דגל, בעצם, מהו?) ברגע בו החילתי לדבר על צבא, ועל האימון —

שבעים שנה להופעת המהדורה הראשונה של „מדינת היהודים“

הנפשי — לצעדה ולמסע“. מופי לא הוא, עד כמה כלולים היו כבר באותן „הזיות“ של פלי-טוניסט וינאי בשלהי המאה ה-19 יסודות של משימת צה"ל — ושל מציאותו — בימינו אלה.

הגישה הבטחונית

גישתו של הרצל אל שאלות עקרוניות של כוח צבאי הושפעה, כמובן, על-ידי תפיסת היסוד שלו בענין מהותה של המדינה היהודית (ביטוי ברור לה ניתן בכמה מכתביו). אפי' שר' לסכמה בקצרה: נבנה מדינה, המבוססת על החוק, המעניקה לאזרחיה חופש דת ודעות, במסגרת סדר ורנחה לכל אזרחיה.

ומכאן — טבעי, כאמור, המעבר אל תפיסתו של הרצל בתחום

הצבאי. הביטוי לעצמאות המדינה הוא הצבא, זרוע-הביצוע של עם מאורגן, זרוע-המגן שלו. הצבא מבטיח את השלום ואת השקט, אך אין הוא גורם לכיבושי-חוץ, וודאי שאינו הגורם הנוטל לעצמו זכות להשתלטות על מוסדותיה החוקיים של המדינה. את הללו חייב הצבא לשרת בנאמנות. בהתאם להנחתי-יסוד המתחייבת מכך — תובע הרצל בפסקנות ממנה-הליה העתידים של המדינה (קרי — מעצמו): „לשלוט יפה בצבא“¹⁹. ממילא, מתנגד הרצל לכל פוליטיזציה של הצבא ומציע בעניין זה סייגים מרחיקי-לכת: „חיילים מקבלים את זכות-הבחירה הפסיבית רק לאחר שנמצאו מחוץ לשירות הפעיל לפחות שנה אחת“²⁰. כמובן, על הצבא להיות מושתת על משמעת חזקה — אך ללא פגיעה בכבוד-העצמי של

שבתו, שהורגשו כבר בדרמה שלו „הגטו החדש“ — עדיין משוכנע היה הרצל, כי „האחזה הכללית איננה אפילו חלום יפה. בשביל שאישיות תגיע אל מרום מאמציה — דרוש אויב“²². עם זאת, החל להופיע במחשבתו הגון הדיאלקטי: שכלול אמצעי-המלחמה — הוא שיעשה אותה לבלתי-אפשרית... כך, ב„היומן“, כתב „האיש הממציא חומר-נפץ איום עושה יותר לטובת השלום מאלף מטיפים בעלי כונות עדינות“²³. ואילו בספרו האחרון שהספיק עוד לחבר בחייו

20. שם, עמ' 165 (כאן היה הכרח להתאים את המונח הצבאי).

21. החזון, מדינת היהודים, עמ' 68.

22. שם, עמ' 73.

23. היומן, כרך א', עמ' 13.

הקצרים והקדושים — „אלטנוילנד“ — בנה הרצל בחזונו את „היכל השלום“ המפואר בלב ירושלים — עיר הבירה של הקהילה — שאין בו צבא.

עתה האמין הוא, כי פיתוח המדע והטכניקה מונעים סכנת מלחמה כלשהי. הצבא יהפך לדבר שנתישן; לעומת זאת, מחויבים יהיו חבריה המבוגרים של „החברה החדשה“ — גברים ונשים — בשירות לאומי-סוציאלי דו-שנתי לטובת הכלל. הנוער יחונך בבריאות מוסרית ופיסית — ולכוננות להקרבה עצמית בשעת הצורך.

ברם, שלא כ„חובבי ציון“, לא האמין הרצל באפשרות של יישוב שאנן של ארץ-ישראל, שיתחווה בדרך תקומה תרבותית וכלכלית אטית של האומה. עליה המונית ללא מסגרת מדית גית וגורמית-כוח שיבטיחה היתה בעיניו דמיון-שוא מדיני וחברתי. שכן, כאיש המעורה במציאות המדינית של שלהי המאה הי"ט, ידע, כי ללא יכולת נאותה להגנה-עצמית עלולים היהודים להיות קורבן לגורל הטרגי בדומה לזה של הארמנים באותה אימפריה עות'מאנית שבה נכללה גם ארץ-ישראל. „אני רוצה רק בהתיישבות שנוכל להגן עליה על-ידי הצבא היהודי שלנו“²⁴ — זהו תנאי מוחלט שלו, ממנו לא יסוג לעולם, אף שלא פעם יצטרך להסכים לפשרה זו או אחרת. אכן, בעת השיחות שניהל בקושטא לקראת משא-ומתן מקווה באשר לאפשרות הקמתה של מדינה-אוטונומית יהודית בחסותו של הסולטאן העות'מאני, התכונן הרצל לעמוד על כך, ש„ההסדר הפנימי [בארץ-ישראל] מקוים על-ידי היהודים עצמם, באמצע-עות צבא-הגנה משלהם“²⁵.

בהיותו מתלהב, ואפשר אף כתחבולה טקטית, יכול היה הרצל להכריז באופן הפגנתי, כי קל ונוח יותר לכבוש את ארץ-ישראל

24. שם, עמ' 308.

25. שם, עמ' 335.

26. De Haas J., Theodor Herzl — Chicago, 1927, Vol. I, pp. 80.

27. היום עמ' 319.

28. שם, עמ' 38.

29. החזון, מדינת היהודים, עמ' 18, 75.

בכות. ברם, כל תכניתו היתה מבוססת למעשה על פעולה מדינית מסבירה ומכילה, ועל מה שנהוג היה אז לכנות „דיפלומטיה“. מסיבה זו התנגד באופן מוחלט לכל מחשבות בלתי-שקולות, שהופיעו מדי-פעם במוחות אחרים, על „פעולה מזוינת“. כך, למשל, דחה מיד את תכניתו של שבדי אחד (שהופיע דוקא בשם תורכי, עלי-נורי ביי), שהיתה מושתתת לא פחות ולא יותר מאשר על הפגזת קושטא על-ידי שתי אניות-מלחמה. הרצל אף מנע הרפתקאות-גבורה דומות של ארגון הסטודנטים הוינאי „קדימה“, לכיבוש יפו מן הים; פשוט, לא היה יכול להרשות לעצמו ז'סטות בדומה לאלה של גריבלדי. לעומת זאת סמך הרצל ידיו על פעולת עזרה רפואית של ד"ר שליט בשעת המלחמה התורכית-יונית בגלל האי כרתים (היתה זו אחת מפעולות העזרה הבין-לאומיות הראשונות מסוג זה). באחד המכתבים כתב הרצל: „אלה המדברים נגד ציונות דיפלומטית מדברים פשוט שטויות. כל הרוצה לעשות משהו במדינה זרה, חייב ללכת בדרך הדיפלומטיה.“

„רק בשעה שיש צבא בן מיליון איש, אפשר להתחיל בעשית דברים במדינה ללא דיפלומטיה. אכן, אם נתבונן בעובדות לאשורן, נראה שאפילו מפקדם של מיליון אנשים עסוק ללא-הרף בעסקי-דיפלומטיה. איני מסוגל להעלות בדעתי מה יכולה לעשות קבוצת הוגי-דעות בלתי-חמושה, וללא משאבים, חוץ מאשר לנסות ולהשיג משהו באורח דיפלומטי“²⁶.

אין תימה שהרצל — „...שר-צבא היוצא למערכה בראש טירונים מפוקפקים“²⁷ — מודאג היה מכך, ש„קשה מהכל יהא למצוא בתוכנו דיפלומטים; כי בגולה אבדה לנו מידה זו של זקיפות-קומה טבעית“²⁸. שהרי הדיפלומטיה והצבא נמצאים ביחסי-גומלין הדוקים: אחד משלים את השני.

במבוא ל„מדינת היהודים“ מזכיר הרצל, כי „מצוקת היהודים היא הכוח המניע של הציונות; ו„בסוף-דבר“ מסכם הוא: „אני מאמין, כי גזע יהודים נפלאים מן האדמה יצמח. המכבים יקומו וישוּבו לתחיה. הבה אחזור על דברי הפתיחה: היהודים שירצו תהיה להם מדינתם. ומה שנעמול לעשות שם, למען אשרנו וטובתנו, יאציל אושר ויאדיר לטובת כל בני-האדם“²⁹.

הקצונה הערבית דעות ודרכים

עם הופעת ספרו של א. בארי

א. רבינוביץ

גם כבסיס לדיון מופשט יותר: תפקידה ההיסטורי של הקצור
זה הערבית — מה?

השאלה המרכזית שמציג המחבר היא האם הדיקטטורה של
הקצינים, המאפינת את משטריהן של ארצות ערב העיקריות,
היא „מהלך טבעי” — כלומר, כורח היסטורי — בהתפתחותו
הנוכחית של העולם הערבי. השאלה מוצגת מתוך הכרה,
שהעולם הערבי שרוי במשבר חברתי עמוק, ממנו הוא חייב
להיחלץ, או לפחות לגסות להיחלץ, באמצעות שיטה ועל-ידי
כוח חברתי כלשהם. תשובתו הסופית של הספר היא, שהה-
פיכות הצבאיות ומשטרי הקצינים, יותר משהם מקדמים
כיום את „המהפכה של האומה הערבית” הם מסלפים אותה;
וכינן שכך, רב כמובן הספק, האמנם הם בגדר „מהלך טבעי”
בתולדותיה.

תשובה זו ודאי נובעת במידה מסוימת גם מנקודת-המבט
המרכסיסטית שעל פיה נכתב הספר, ומראש מותנית על-
ידה. אולם המחבר מבסס תשובתו לא רק על סקירה מופשטת
של העובדות ההיסטוריות, אלא גם על בחינה מהותית של
דפוסי ההפיכות הצבאיות בארצות ערב ועל רקעה הכללי
של הקצונה הערבית. הוא מנסה לחשוף גם את מניעי הה-
פיכה וגם את לקח עמידתה במבחן המעשה את תפקידה
של הקצונה במהפכה הערבית, כוח המחבר מפרספקטיבה
ארוכה ואורגנית של ההיסטוריה הערבית והאיסלאמית.
ננסה-נא ללוות את ניתוחו של המחבר — כמובן, בקוים
רחבים ביותר — לפי סדר פרקיו שלו.

ייחוד ספרו של אליעזר בארי „הקצונה והשלטון בעולם
הערבי”, בכך, שהוא הספר הראשון המתאר והמנתח את
תפקידם של קציני-הצבא במערכת-הכוחות-השליטה, וכן
בניהול ענייני המדינה, בכל אחת מארצות ערב. אמנם כבר
פורסמו מחקרים על נושא זה, אך אלה, בחלקם, התייחסו
לתחומים ספציפיים, מצומצמים-יחסית (כגון מקורותיה ודרך-
כי שלטונה של הכת הצבאית המצרית, או קורות ההפיכות
הצבאיות בסוריה); ובחלקם דנו בתפקידה המדיני של
הקצונה הערבית רק אגב דיון מקיף וכללי יותר — שנושא
התערבות אנשי צבא בחיים המדיניים בכלל, ובמיוחד באר-
צות הקריות „מתפתחות”.

הנסיון להעריך את יחס-הגומלין בין הקצונה לשלטון מנ-
קודת מבט „כלל-ערבית” מעורר קשיים מתודיים, אך עם
זאת מעניק יתרון של רוחב מבט. בספרו של א. בארי
ממוזגים יתרונות אלה, המאפשרים גם הכללה מסוימת, עם
היצמדות מדוקדקת לתחומן של העובדות. היצמדות זו אל
העובדות — יתרון חשוב נוסף בה. שכן, עקב כך, עשוי
הספר (אף שלא נועד לכך מלכתחילה) לשמש גם כסיכום
„עדכני” להיסטוריה המדינית של מדינות ערב המרכזיות.
החלק העובדתי בספר מתבסס בעיקרו על סקירת תולדות
ההפיכות הצבאיות בארצות ערב, מאז הפיכת הגנרל בכר
צדקי בעיראק, ב-1936, ועד להפיכה הסורית האחרונה (לעת-
עתה) בפברואר 1966; אלא שסקירה עניינית זו נועדה לשמש

דפוסי ההפיכות הצבאיות

הנסיון לחפש אחר ה"דפוס", כלומר אחר המשותף והחוזר, בהפיכות הצבאיות בארצות ערב מביא לכמה מסקנות מעניינות.

• מגמת ההתפתחות היא התגברות תכיפותן של ההפיכות ונסיגות ההפיכה, המתפשטים במספר גדל והולך של מדינות. אולם אין קצב המאורעות אחיד וקבוע, אלא קיים מעין "סירוגין": גלי הפיכות — תקופות "הפוגה".

• מבחינת טיב השלטון והמשטר, אין ההפיכות מביאות תוצאות זהות. במצרים התבסס בעקבות הפיכת ה-23 ביולי 1952 משטר רצוף ויציב למדי; לעומת זאת בעיראק וב-סוריה, גם בשל אופיין הכללי של אלה, וגם בשל אפשרויות התפתחויות דיאלקטיות שמקורן בעצם מהותה ודפוסייה של הפיכה צבאית, רודפת הפיכה צבאית את חברתה — עתים ביתר-תכיפות, עתים תוך "ריווח" ידוע בזמן.

• הטכניקה של ביצוע הפיכות כמעט אינה משתנית מארץ לארץ ומהפיכה להפיכה (על אף שהכל מוכר-מראש, ולפי עמים אף צפוי, רבים המקרים, בהם אין בידי השליטים ה"מועמדים-להפלה" — בין אזרחיים ובין צבאיים — היכולת לקדם פני הרעה).

• בשל זיקתם לזרמים אידיאולוגיים שונים, או בשל נימוקים מעשיים, נזקקים הקצינים לשיתוף יסודות אזרחיים בשל-טון — לעתים אף בעיצומו של המאמץ להפיכת השלטון. אולם, על אף שיתוף-פעולה כזה ברוב המקרים, מתפתחת ההפיכה המוצלחת לדיקטטורה צבאית — וגוררת התרחקות, ואף מריבות, בין הקצינים השולטים לבין שותפיהם האזרחיים.

• מלבד מקרים בודדים, עדיין לא מילאו החיילים-מך השורה וה"מש"קים תפקיד חשוב בהפיכות הצבאיות בארצות ערב. לעת-עתה נשארו אלה הפיכות של קצינים.

• לגורמי-חוץ — ערביים ולא-ערביים — היתה בכמה הזדמנויות יד בארגון הפיכות צבאיות במדינות ערב. כך למשל ניסה המערב להפוך את השלטון בסוריה ב-1957, ולמצרים היה חלק בארגון הפיכת סלאל בתימן. אולם חלקם של גורמים אלה בעיצוב התפתחותן המדינית של אותן ארצות נשאר בכל זאת משני, לעומת חלקם של בני המדינה.

מסדר טיוס בקורס קצינים עיראקיים

רקעה ההיסטורי והחברתי של הקצונה הערבית

את מקורות ההשפעה החיצוניים העיקריים שפעלו על עיצוב דמותה של הקצונה הערבית בדורות האחרונים רואה אליעזר בארי בקצונה העות'מאנית ובמומחים והמדריכים הצבאיים הזרים — בריטים, צרפתים וגרמנים — שבאו לאיזור זה החל מסוף המאה ה-18 (וכן השפיעו קצינים ערביים שהת-אמנו באירופה עצמה, בצבאותיהן של המדינות שהוזכרו). בין שני מקורות אלה אָמנם היו הבדלי-יסוד אחדים: אך משניהם, גם מזה וגם מזה, רכשה הקצונה הערבית ערכים של "קבוצת עידית" (אם נתבטא בלשון הסוציאולוגיה של זמננו) וכן דפוסים מערביים, עתים שטחיים, עתים עמוקים יותר, של מחשבה והתנהגות.

בד-בבד עם השאיבה ממקורות חיצוניים אלה, הושפעה הקצונה בכל אחת ממדינות ערב (ובשטחים הערביים של הקיסרות העות'מאנית — אף בטרם קום המדינות) מתנאים המיוחדים; והרי אף מוצאה החברתי של הקצונה משתנה היה ממדינה זו למשנה:

מצרים

במאה ה-19 נאבקו הקצינים המצריים (שמוצאם מילידי מצרים דוברי-ערבית) על תפיסת מקום נאות בצבא ארצם כנגד קצינים "זרים", רובם דוברי תורכית (תורכים, אלבי-נים, צ'רקסים), ומשנות-השמונים של המאה ה-19 ועד שנות-השלושים של המאה ה-20 נאבקו נגד השפעתם היתרה של מְכֻנִּים ומאמנים בריטיים. במאה ה-20 לעומת זאת, הפך בהדרגה הקו המפריד בצבא יותר מעמדי — בין הקצונה ה"מבוססת", שכבר היתה מצרית במוצאה ברובה הגדול ומקורה במעמד הבינוני-האמיד (אף שנותרה עוד שכבה חברתית יחסנית של בני משפחות "תורכיות", מקורבות אל חצר המלוכה), לבין חיילים בני המעמדות הנמוכים או הנמוכים-יחסית, שהדרך לקצונה היתה חסומה בפניהם כמעט לחלוטין, אוכלוסיתה של מצרים הומוגנית, ובניגוד למצב בסוריה ובעיראק, למשל, לא היתה בצבא המצרי בעיה חריפה של איזון עדתי. ככלל, מקורה של הקצונה המצרית לפני הפיכת 1952 מאותן שכבות, שהן מקור הרוכד הקרוי "אינטליגנציה". בענין זה הביאה עמה וההפיכה שני שינויים. האחד: דמוקרטיזציה מסוימת בצבא והרחבת החוגים מהם באו הקצינים; השני: עליה ניכרת במעמדם החברתי של קציני הצבא, שלהם עתה השליטה במדינה.

עיראק

קצינים מבני המחוזות מהם הורכבה מאוחר יותר עיראק מילאו בחלקם תפקיד חשוב בצבא העות'מאני — וכן באגרי דות-הסתר הערביות הלאומיות שקמו בשורותיו אחרי מהפכת "התורכים הצעירים". רבים מקצינים אלה נתחברו אל הנסיך פייצל (בן השריף חוסיין), בזמן "המרד הערבי" במדבר, והלכו עמו לסוריה ואחר כך לעיראק, שם היו משך למעלה מדור בסיסה של העידית המדינית. אולם שכבה דקה זו נטשה ברובה את חיי הצבא ועברה כולה לתחום המדיני.

סוף הדרך — לאחר מרידת הנפל של 1963 בעיראק

סוריה

דמותה המורכבת והמסובכת של סוריה מוצאת ביטוי נאמן בהרכבו האתני והעדתי של צבאה. עליונותם המספרית של הערבים-הסונים על-פני בני יתר העדות אינה רבה (כ-60% מכלל האוכלוסין). אולם ייצוגם בקרב קציני הצבא עוד יותר קטן.

בני העדות העלאונית והדרוזית, שרובם בני כפר, נמשכו מעודם לצבא, ואף טופחו במיוחד על-ידי שלטונות המנדט, שחיפשו שותפים נגד התנועה הלאומית הערבית. הסולידריות בין בני העדות העלאונית והדרוזית, והעובדה שהקצונה הסונית „נשרפה“ בלהט המאבקים המדיניים, לתוכם נגררה משך שנות ההפיכות והפיכות-הנגד, עוד הגדילו את מספר בני העדות האלה בצבא הסורי ובקצונתו, ולעתים אף חיזקו את מעמדם.

מבחינת מוצאם החברתי מייצגים הקצינים הסורים כמעט את כל שלבי סולם המעמדות, אך רובם משכבות-הביניים העירוניות והכפריות. למעשה, נמשך מאז השגת העצמאות התהליך — שלדעתנו לא הובלט די-צרכו בספר — של עליית חשיבותן של השכבות החברתיות הנמוכות-יחסית במדינה כולה ובצבא במיוחד; עליה, המקבילה לעתים אף לתהליך האחר — עליית חשיבותן של עדות ה„מיעוט“ — ולעתים אף חופפת אותו (העידית המדינית-חברתית-כלכלית הקודמת היתה ברובה המכריע סונית. המיעוטים יושבים בעיקר באזורים כפריים עניים).

ירדן

גלאב-פחה, שעיצב את דמותו של „הלגיון הערבי“ („צבא-ירדן“ של היום) הוא גם שנתן (בניגוד לקדמו פיס-פחה) לבדוים חלק מכריע בו. עליונותם זו של הבדוים (הנאמנים לבית המלוכה) בצבא היתה מאז בעלת משמעות מדינית מכרעת; אף כיום עודה גורם חשוב לקיום משטרו של חוסיין. לכן, השמירה על עליונותו בצבא ובקצונה של היסוד הבדוי (לעומת בני הפלאחים והעירוניים) ועל זיקתו של גורם זה אל בית המלוכה היא אחת מדאגותיו העיקריות של המשטר.

אשר לקצונה שצמחה בצבאה של עיראק העצמאית, בולטות לגביה, מבחינה חברתית, שתי עובדות:

• על אף גיוונה ופיצולה של האוכלוסיה העיראקית, רוב קציני הצבא הם ערבים-סונים.

• חלק גדול מהקצינים מוצאם, מאז ראשיתו של הצבא העיראקי, בדרגים הנמוכים של מעמדות הביניים (זאת — להבדיל מהקצינים המצריים, שרבים מהם בני פלאחים אמידים ובעלי מקצועות חופשיים).

כיון שעיראק היתה המדינה הערבית המודרנית הראשונה שזכתה בעצמאות, היה צבאה הראשון שהתערב בחיים המדיניים. מ-1936 ועד לדיכוי מרד רשיד עאלי ב-1941 הכתיב הצבא, בגלוי או מאחורי הקלעים, את המהלכים המדיניים העיקריים.

מ-1941 עד הפיכת 1958 חזר הצבא לקסרקטיניה, אולם מאז ועד עתה שב להיות הגורם הקובע במדינה זאת. באופן גס ניתן לחלק את הקצונה העיראקית של היום לשתי קבוצות עיקריות:

- קצינים מפלגתיים, מכל המפלגות והזרמים.
- קצינים שאפשר להגדירם כלאומנים עיראקיים, המודרכים על-ידי האינטרסים של עיראק ושל הצבא (אותם הם מזהים לעתים). הקצינים בני הקבוצה השניה — שנאגי טאלב, ראש הממשלה הנוכחי של עיראק, הוא נציג אופייני שלהם — הם השולטים עתה בעיראק.

דת וגזע בקצונה בעיראק

בהרכבה הלאומי-העדתי ייצגה הקצונה העיראקית תמיד רק חלקים מסוימים מכלל האוכלוסיה המגוונת. הנוצרים והיהודים, אשר מנו עד 1950 יותר מחמישה אחוזים באוכלוסיה, ופיכתם באוכלוסיה העירונית שממנה יצא הרוב הגדול של הקצונה, היו מיוצגים על-ידי מתי-מספר בלבד (בהם גם כמה יהודים), ורק בדרגים נמוכים של שירותים רפואיים וטכניים. הערבים-השיעים, העדה הגדולה ביותר בארץ, קרוב למחצית האוכלוסיה, אף הם היו מיוצגים תמיד בשיעור קטן, שהלך-ופחת עם עליית הדרגות. הרוב הגדול של הקצינים היו תמיד, כמו ראשי השלטון בימי המלוכה ובימי הרפובליקה, ערבים ומוסלמים סונים. המרכיב הזה לשלעצמו הוא רק החלק החמישי, או קצת יותר, מכלל תושבי הארץ, על-כל-פנים פחות מרבע. המוסלמים-הסונים הכורדים, שמספרם בערך שווה למספר הערבים הסונים, היו בשנות העשרים והשלושים מצויים בשיעור גדול בין הטוראים, ואף בין הקצינים. מאז ירד שיעורם. הבריטים, שהיו עד לשנות החמישים מדריכי הצבא, ניסו מדי פעם לחזק את היסודות הלא-ערביים-סוניים בקצונה, אך במידת הצלחה פוחתת-והולכת. באקדמיה הצבאית, שנוסדה ב-1924, נתקבלו ב-1927 בפעם הראשונה בני-שבטים לקורס-קצינים, ותקופת אימוניהם נקבעה לחמש שנים, במ-קום התקופה המקובלת של שלוש שנים לעירוניים; אולם ב-1930 נשארו באקדמיה רק אחד-עשר מבני השבטים.

שימשה הקצונה יוזם או מכשיר של שינוי מדיני וחברתי. אולם בעוד הקצונה המצרית הצמיחה מתוכה קבוצה שלטת יציבה, השולטת כמעט ללא זעזועים פנימיים מאז יולי 1952, משקפות הקצונה העיראקית והסורית את הפיצול והגיוון האופייניים לארצותיהם. למשטרי הקצונה בסוריה ועיראק אופייניים חוסר יציבות ושינויים מתמידים.

הקצונה כחלק נוהאינטליגנציה הערבית

בתודעתה-שלה, ובעיני אחרים, נראית הקצונה הערבית של היום כחלק מהאינטליגנציה הערבית. קביעת נוסחה זו כשר לעצמה היא חסרת משמעות; אין האינטליגנציה מעמד בפני עצמו ואף אינה עשויה מקשה אחת. האינטליגנציה הערבית — וכמוה גם הקצונה — מכילה בני שכבות ומעמדות שונים ומושפעת מזרמים שונים — ליברליים ופשיסטיים, שמאליים וימניים. לפיכך, משמעותה של הזיקה שבין הקצונה לאינטליגנציה במדינות ערב מקורה בעיקר בנטיה לטיפול הכרתה-העצמית ושאיפותיה של הקצונה כשל גוף „נייטראלי“. עם זאת, מטבע הדברים הוא, שאיפותיה של הקצונה הגשמו בדרך-כלל לא רק על תשבונם של מעמדות-שליטים קודמים, חברתיים וכלכליים, אלא גם על חשבונן של העידיתות המנהליות, ההשכלתיות והמקצועיות, אשר תפסו עמדות מפתח חשובות לפני ההפיכות ואשר היו קשורות בעידיתות הישנות — כלומר, בסופר-שלידבר, גם על חשבון סקטורים שונים באינטליגנציה הלא-צבאית; ובמקביל לכך מעלה הקצונה יחד עמה למעמד של השפעה יחסית גם סקטורים שונים של מעמדות הביניים, ותכופות אף של הרובד הנמוך-יותר בהם.

מוניעי הפעולה של הקצינים-הפוליטיקאים

כחלק מן האינטליגנציה, מבטאים האלמנטים הדינמיים שבין הקצינים הערביים את מגמותיה השונות של הלאומיות הערבית. אין השקפות אלה אחידות, בהכרח, ועברו עליהן גלגולים והפיכות. היריעה תקצר מלסקור התפתחות זו במלואה; אך כדאי להתעכב בפירוט-מה על מניעי הפעולה של שני משטרי-קצינים חשובים:

משטרו של עבד א-נאצר

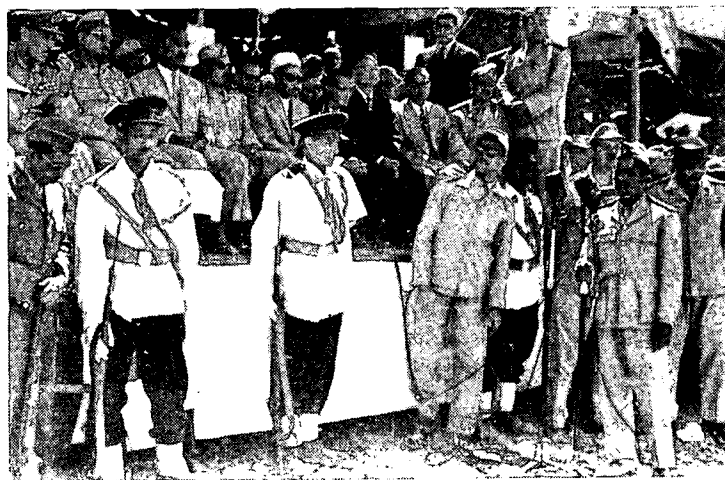
מבחינת השקפתו הלאומית עברה על עבד-א-נאצר (המחבר מזהה במידה רבה של צדק, את האידאולוגיה של המשטר עם השקפותיו ודעותיו של עבד-א-נאצר עצמו) בשנים הראשונות לשלטונו תמורה יסודית — אך הדרגתית. מראית עצמו כמצרי, ואת משטרו — כנושא הלאומיות המצרית, הגיע עבד-א-נאצר לאמונה בערביותה של מצרים ובשליחות שנועדה לה כמנהיגת התנועה הלאומית הערבית; טעות לחי שוב, כי היתה כאן טכססנות גרידא.

תקופת השיא והנצחון של השקפה זו באה עם איחודן של מצרים וסוריה ל„קהיליה ערבית מאוחדת“. לעומת זאת, כשלונו של איחוד זה נעשה גורם ומניע חשוב להדגשת התכנים החברתיים במשטרו של עבד-א-נאצר על חשבון הסיסמאות הלאומניות.

בין 1958—1964 היתה בסודאן דיקטטורה צבאית בראשותו של הגנרל עבד. העובדה, שקיימים בסודאן כוחות מדיניים אחרים, המאורגנים במבנים החברתיים המרכזיים במדינה, הביאה לכך, שסודאן היתה למדינה היחידה באזורנו בה החליף משטר פרלמנטרי-אזרחי משטר צבאי. כיום יש הבנה בין ראשי הצבא לבין מנהיגי האזרחיים של סודאן, אולם גורמי אי היציבות במדינה ושינויים אפשריים בעמדת הצבא עם חילופי משמרות בו עשויים להחזיר שוב את הצבא הסודאני לפעילות מדינית גלויה.

תימון

קצינים תימניים השתתפו בפעולות מדיניות ואף בנסיונות להפיל את השלטון עוד לפני הפיכת ספטמבר 1962 — זאת מהיותם קרובים למרכז הכוח, ובשל העובדה, שאחדים מהם

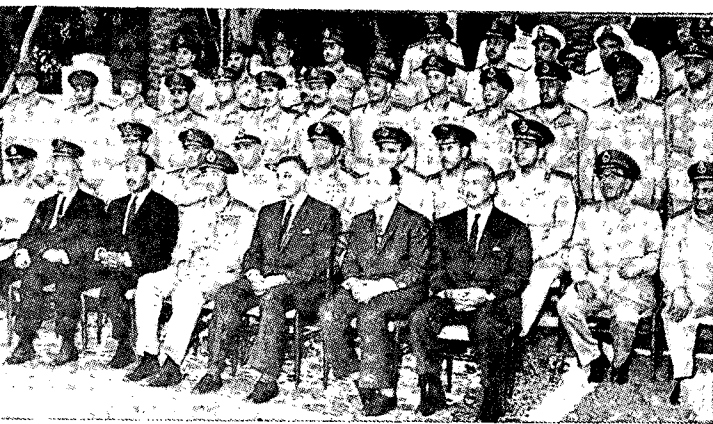
ההנהגה הרפובליקאית התימנית

נמנו עם אותם תימנים מעטים, שיצאו את גבולות ארצם (להשתתף בקורסים צבאיים בעיראק, למשל) ורכשו רעיונות מודרניים „ומתקדמים“ יותר.

הקצונה התימנית החלה למלא תפקיד מכריע בחיים המדיניים של תימן רק לאחר ההפיכה הצבאית. הפיכה זו עשתה אותם לגורם השולט בתימן הרפובליקנית. אלמנטים אזרחיים היו שותפים להפלת שלטון האימאם ונטלו חלק בניהול ענייני הרפובליקה, אך תפקידם היה משני לזה של אנשי הצבא. שליטת הצבא במדינה וצרכי המלחמה במלוכים חייבו הרחבה ניכרת של הצבא ושל שורות הקצונה. אופיה של הקצונה התימנית שונה בעקבות כך, אך שינוי זה עדיין לא נעשה גורם מדיני חשוב.

מתבקשת השואה בין אופי הקצונה בארצות ערב, וביחוד בין הקצונה המצרית לזו הסורית והעיראקית. אלה כוננו את משטרי הקצינים היותר חשובים ולהן מוקדש הספר כחלקו הגדול.

לקצונה המצרית והסורית משותפת העובדה, כי אצל שתיהן יש לגורם אחד (עבד-א-נאצר וקבוצתו במצרים, הבעת' בסוריה) השפעה מרכזית ומכרעת: בשתי מדינות אלה

נמאל שבד-אנצאר והנהגה המצרית

תעמולה להגברת יוקרתו בעיני הציבור. אפשר להצביע גם על הרקע הסוציאלי המשותף של רוב הקצינים הסוריים ושל מנהיגי הבעת' אך העובדה הזאת, הנכונה כשלעצמה, אינה מספיקה להסביר את כוחה המשיכה המיוחד של הבעת' כלפי הקצינים. הרי גם „המפלגה הסורית-לאומית“ של אנטון סעאדה ו„האחים המוסלמים“, שאף הם עשו נפשות רבות בסוריה אחרי מלחמת העולם השנייה, צמחו על אותו הרקע. העובדה, שבהתחלות על נפש הקצונה היתה יד הבעת' עליהעליונה, נובעת מאופיו וייחודו האידאולוגי והמדיני.

על אף מה שנאמר כאן ביחס לאידאולוגיה של הבעת', הרי זהו ענין השנוי במחלוקת; יתר על כן, ידוע בעצם אך מעט על עמדותיה האידאולוגיות של המפלגה — כפי שמט' עיס המחבר. דומה, כי בדרך-כלל אין א. בארי עצמו רוחש לבעת' חיבה יתרה — ונראה שבעיקר בשל עמדתה המעוררת פלת ובלתי מוגדרת, לדעתה, בשאלות החברתיות.

מכל מקום, נראה שניתן לנסח ולהציג, במידה כלשהי של דיוק, את יסודותיה האידאולוגיים של הבעת' כשאפה כנה לאחדות ערבית, לתיקונים חברתיים ולדחיקת השפעת המערב מן האזור, וכל אלה — על בסיס חילוני מובהק. אך נכון הוא, כי משך שנות קיום המפלגה עברה האידאולוגיה של הבעת' שלבים ושינויים רבים, וכי אותם קצינים שהיו מזה זמן רב חברי המפלגה — כמו אלה שנצטרפו אליה לאחר נצחונה — פעלו לרוב לא-רדוקא למען האידאולוגיה של המפלגה, אלא בשל שיקולים אישיים, מעמדיים ועדתיים.

הבעת' נתן לקצינים כמה דברים, ששאפו אליהם מבלי שיוכלו להשיגם בעצמם. הוא סיפק כמה ממאוייהם — או החיימר והבטיח לספקם — ואותם הקצינים, שהגיעו לכלל מסקנה כי התקוה שתלו בו נכזבה וכי לא היה כיסוי להבטחתו, הפכו אחרי-כך לאויביו.

עם עלייתם לשלטון לא היו „הקצינים החופשיים“, ברובם הגדול, בעלי השקפות סוציאליסטיות. אך גם גורמי התפתחות פנימית (צרכי הפיתוח והתיעוש — ויתכן אף לחץ של חלק בקרב האינטליגנציה) וגם השפעות חיצוניות קירבו אותם אל הסוציאליזם; והכשלוך בסוריה הוא, כאמור, נקודת-ציון חשובה במעבר זה להרגשת התמורות החברתיות, אשר המשטר נושא אותן עמו. אכן, יש בהשקפתו ובמדיניותו של שבד-אנצאר יסוד קבוע ובלתי-משתנה: איבתו ל„אימפריאליזם“ ולמערב, היונקת משורשים אירציונליים, ועם זאת מסתמכת ונשענת על נימוקים וחשובים מעשיים. כרוכה ושלובה באיבה זו גם האיבה לישראל, שהולבשה על-ידי שבד-אנצאר בלבוש אידאולוגי ובנימות אנטישמיות.

משטר הבעת' בסוריה

מפלגת הבעת' היתה אחת המפלגות הראשונות במזרח התיכון שעיצבה לעצמה אידאולוגיה פחות או יותר שיטתית, שהתיימרה אף להיות כל-כוללת; אידאולוגיה זו היתה בראש-וראשונה לאומנית פאן-ערבית. לא במקרה כמה מפלגה זו בסוריה (שעדיין לא נעשתה בתודעת תושביה יחידה לאומית מגובשת, ואשר השאיפות הלאומיות של תושביה חרגו מעבר לגבולותיה) * והכתה שורשים באינטליגנציה הסורית, ובכלל זה בקצונה. מפלגת הבעת' אף שימשה כמסגרת שהפגיש את הקצונה הסורית עם אלמנטים אחרים של האינטליגנציה וליכדה אותם לפעולה מדינית משותפת. העובדה שאכרס חוראני, מראשי הבעת', טיפח מסביבו חוג של קצינים, שראו בו את מדריכם ומנהיגם, חיוקה עוד יותר את אחיזת הבעת' בצבא.

...ולא רק אידאולוגיה מצאו הקצינים אצל הבעת'. הוא סיפק משאלה נוספת ממסאלותיהם — קשר עם ציבור מאורגן ופעיל בכל הערים הסוריות ובכפרים רבים, עם פועלים, פלאחים, פקידים, מורים וסוחרים מכל העדות. כשם שהיה אחד הגופים הערביים הראשונים לניסוח מצע, כן היה הבעת' מן הראשונים שידעו לארגן מפלגה על סניפיה, תכריה ומסודותיה, מפלגה במתכונת המפלגות של אירופה, שהיתה פעילה לא רק בימי בחירות, ושבתחירות יכלה להציג מועמדים רבים ושזכתה לנציגות רצינית בפרלמנט.

עם ציודו האידאולוגי והארגוני הוציא הבעת' את הקצינים הפוליטיקאים הסוריים מהבדידות של המסגרת הצבאית הצרה. נפתחו בפניהם גם אופקים רחבים של מגעים בין-ערביים ובין-לאומיים. בעולם הערבי הבלוי הבעת' את דביקותו באידאל האחדות הערבית; כלפי תנועת הפועלים, מפלגת השמאל וברחבי העולם הוא הופיע כמפלגה הסוציאליסטית הבלתי-חלוקה. האנטי-אימפריאליסטית, והלא-קומוניסטית הערבית הגדולה, שליחיו יכלו להופיע על במות בין-לאומיות רבות, והדי דבריהם בבית שוב שימשו חומר

* מבחינה זו שונה המצב בסוריה תכלית שינוי מן המצב במצרים, שמראשיתה היתה יחידה לאומית מגובשת בתודעת תושביה.

דמוקרטיים-באמת לחיים הציבוריים והמדיניים ובשל הכתבת גורל המדינה על-ידי כתיקנים) הוא אחד מגורמי חולשתו; וכל נסיונותיו להתגבר על מכשול זה ולבנות לעצמו „בסיס עממי“ נכשלו לפי שעה.

נסיון מצרים משמש, ממילא, כעין אמת-מידה לבחינת משטרי-הקצינים האחרים. השינויים ברקע החברתי והציבורי שעברו עד כה על סוריה ועל עיראק, בהן לא קמו משך שנים אלה משטרים יציבים וחזקים, היו פחות מוגדרים ובולטים; אף שמכמה בחינות לא היו אולי פחות עמוקים מאשר במצרים.

בעיראק הרסה הפיכת קאסם את יסודות המשטר המדיני והחברתי הישן; אך תוך כדי כך פגעה ברמת חייהן של כל שכבות האוכלוסיה. אפילו נהנו במידת-מה הקצונה, האינטליגנציה והמעמד הבינוני (או חלקים בתוכו) מפירות ההפיכה — לא חל, ממש כמו במצרים, שינוי ממשי בתנאי חייהם וקיומם של רוב בני העם.

בסוריה אמנם פגעה אי-היציבות הממושכת בקידומה החברתי של הארץ, אולם דומה כי מסקנת המחבר, לפיה לא השפיעו ההפיכות הצבאיות השפעה יסודית על המבנה החברתי של הארץ, אולם דומה כי מסקנת המחבר, לפיה לא אך מתעלמת כליל מכך, שהעידית החברתית בסוריה של 1966 שונה לחלוטין מזו של 1949.

סיכום

מפרספקטיבה ארוכה, נראית עידית הקצינים בשלטון בארצות ערב בשנות החמישים והשישים כחוליה ברצף ההיסטוריה האיסלאמית ובתולדות התנועה הלאומית הערבית; חוליה, הקשורה בקודמותיה ומושפעת על ידן, וזדאי גם משפיעה כבר כיום על שלבי-התפתחות עתידיים. אולם בחינה מקפת של השפעת חוליה זו על התחומים העיקריים בחיי מדינות ערב — בעית הקידום החברתי והכללי, יציבות השלטון והמשטר, השאלות הגדולות של מדיניות החוץ (שתכופות נעשות אף לשאלותיה של מדיניות-הפנים) ועוד כיוצא באלה — מצריכה ומאפשרת במידה כלשהי לערוך מאזן החיוב והשלילה שבה וללמוד ממנו; ולדעת המחבר מלמדנו המאזן, כי „חוליה“ זו אינה, כפי שכבר הוטעם, „מהלך טבעי“ בתולדות הערבים.

דומה, כי התיוזה הכללית הזו של הספר מדברת בעד עצמה ואינה טעונה פירוטים והסברים רבים. אפשר אמנם להצביע על צדדים לקויים בספר, כגון: גישה לעתים סובייקטיבית מדי; עריכה בלתי מתאימה בחלקים מסוימים; תיאור בלתי מספק או אף חד-צדדי בפרקים שונים. אולם ליקויים אלה הם בסופר-שלידבר משניים לעומת יתרונותיו הרבים של הספר. זאת ועוד: בנקל ניתן להרגיש, שהספר נכתב מתוך אהבת הנושא; וכי מאמץ רב הושקע בנסיון למצות כל מקור אפשרי ולעמוד כראוי על כל פרט, וכדי שתהא התמונה הכוללת שלמה ומדויקת ככל האפשר.

לפיכך אין ספק, כי גם יודעי דבר וגם המבקשים ללמוד על המורח-התיכון הערבי — והם חסרי יסודות קודמים — ראוי שיקראו ספר זה.

...אולם משהגיעו הקצינים-הפוליטיקאים ומנהיגי הבעת' לשלטון, אלה בעזרתם או באמצעותם של אלה, או משהיה נדמה להם שהגיעו לשלטון — כיאז נתגלו במהרה הניגודים והסתירות האישיים, הארגוניים והאידיאולוגיים למיניהם, והחבילה נתפרקה. כך היה אחרי הקמת קע"מ בסוריה, ב-1958, כאשר גם עבד-א-נאצר פעל להחשית ירידתו של הבעת', וכך היה ב-1963 בעיראק וב-1964 שוב בסוריה...

...עם ההדגשה היתירה של האחדות הערבית לא היה כמעט גורם בין הערבים, שזרע כל-כך הרבה פירוד כמו הבעת'...

...המצע מכריז, כי הבעת' הוא „מפלגה ערבית כוללת, שסניפיה יוסדו ביתר הארצות הערביות, ואין היא מטפלת בעניינים המדיניים של איוז ארץ אלא מנקודת הראות של האינטרס הערבי העליון. מרכז המפלגה הוא כעת בדמשק, ואפשר להעבירו“. תולדות המפלגה הממשיות היו אחרות: שורה בלתי-פוסקת של איחודים, התפצלויות לסיעות יריבות ופילוגים. עתון לבנוני הכתיר מאמר על תולדות הבעת' בכותרת „עשרה פילוגים בעשר שנים“.

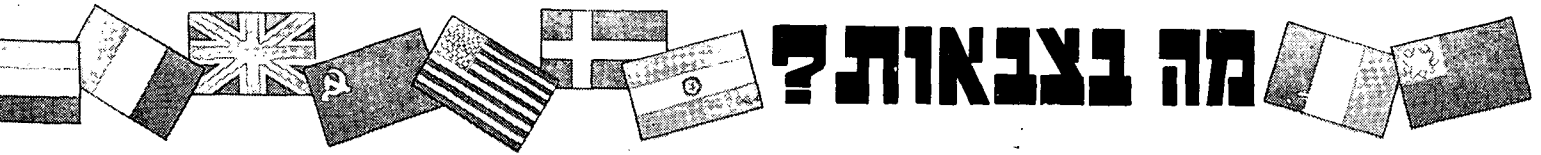
לא ייפלא, שכוח-המשיכה ההדדי בין הבעת' ובין הקצינים-הפוליטיקאים הסוריים כה גדול — מצא מין את מינו.

תרונותם של נושטרי הקצינים

בפרספקטיבה של דורנו ניתן למדוד את תרומתה ההיסטורית של הקצונה הפוליטית בעולם הערבי רק על פי הישגיהן המוחשיים של אותן קבוצות הקצינים שהגיעו לשלטון בארצותיהן. כאבן-בוחן לכך עשויות לשמש מטרותיה של הלאומיות הערבית: עצמאות, אחדות וקדמה חברתית; כמובן, על-סמך ההנחה, כי אמנם מקורן של מטרות אלה הוא צרכי החברה הערבית. משטרי הקצינים קמו לאחר השגת העצמאות. דומה, כי לא רבים יחלקו על קביעת העובדה, שאת האחדות הערבית לא קידמו אלה בהרבה. נשארת איפוא ה„קדמה החברתית“ כשטח היחיד, אשר לפיו בוחן הספר את שחר פועלם של הקצינים.

המקום המרכזי בניתוח זה מתייחס למשטר עבד-א-נאצר. בעל-הספר נמנע מהנסיון הלא-קל להגדיר „הסוציאליזם הערבי“ של מצרים מהו; הוא מסתפק בהצבעה על צדדיו החיוביים ועל צדדיו השליליים מבחינה חברתית ומבחינת הסיכוי לקדמה כלכלית והבטחת אפשרות הקיום לעם בן עשרות המיליונים — תוך התחשבות בקשיים האובייקטיביים, שיעמדו בפני כל משטר אשר ינסה להצעיד את מצרים קדימה בקצב פחות או יותר נמרץ.

טענתו העיקרית כנגד המשטר המצרי הנוכחי היא, שמשטר זה קידם רק חלק קטן מן האוכלוסיה, אותו עשה לעידית שלטת; לעומת זאת, ריחוקו של השלטון מהשכבות הרחבות של הציבור (בראש-וראשונה בשל היעדר מנגנון ומסגרת

מה בצבאות?

חיילים צנחנים בעלי יכולת זו נבחרה לכך מהלקה מיחידת הפשיטה של הדיביוזיה המוטסת ה-82. נראה שלניסויים אלה נוטים ליחס ערך מבוטל לגבי אפשרויות טקטיות חדשות.

השתתפות ה"סקנדינבים" — דנמרק, נורווגיה ושבדיה — בכוח החירום של האו"ם שברצועת עזה אורגנה עתה במסגרת חדשה. באפריל 1966 הופחת הכוח הסקנדינבי המאורז חד מ-1300 חייל ל-600 בערך; לפי המתוכנן יהיו בכוח זה עד ינואר 1967 נורבגים ודנים. השבדים (שיצאו זמנית) יחליפם בסוף השנה. עד כה שירתו בכוח הגדודים הדני (430 איש

— ומלבדם 70 בבית החולים של כוח החירום (רומ) והנורבגים (490 איש); ולשבדיה היה רק גדוד מוקטן (420 איש) — שכן היא נושאת גם בתחייבויות אחרות לאו"ם. בית החולים (ברפיה) ינוהל חליפות על ידי שלוש המדינות. לאחר שפיגלנד פרשה עוד לפני שנים, נמצא כנראה משקלם הפיסי של הסקנדינבים פוחת — אפילו בכוח האו"ם הקטן והולך.

שלו, התותח — למן המפלצות המסורבלות ויורות האבנים ועד לתותחים המתנענים והתותחים מונחי המכ"מ ולבסוף — אף הטילים הטקטיים השונים. אכן, ארוכה הדרך מן ה"ארטילריה הרכובה", שדברה על סוסיה לבצע תמרון טקטי בשדה הקרב הנפוליאוני... אך העיקר — הסיסמה בעינה עומדת: "בכל אתר"; היינו — בכל מקום אשר לשם קוראת את התותחנים חובתם.

גם מהפכות — מתבגרות.

השנה מלאו 45 שנה ל"מבשר הצבאי", בראשיתו דו"שבועון ואחרי כן ירחון של סגל הפיקוד של מה שהיה בתחילה "צבא הפועל" לים והאיכרים האדום, ומי זה כ-20 שנה קרוי הוא. פשוט, "הצבא הסובייטי". חלו במשך הזמן תמורות בצורתו של כתב העת (ובגליון היובל פורסם תצלום מן של דגמים משנות 1922, 1933 ו-1966) — אך הן ניכרות גם באופיו ה"כללי. בראש-ראשונה הוא תיזם בטאון, שמטרתו לטפח יכולתם של הקצינים ב"הדרכת גייסות, להעמיק את הידע המקצועי והטכני של הם, להרחיב אופקיהם ול"ערכם בידע הצבאות הזרים (ארגונים, אימונים, חימושים ואורח-פעלם); אך מדי-פעם מובלט בו הצד ה"אנושי" — יחסי מפקד ופקוד, הווי קצינים, בעית המגע בין איש-צבא לאזרח; ומקום נכבד תופסים קורות הצבא מסורת של חירות ויחידות, מעשי-מופת, דוגמתם של אישים. לא-מעטים הם (יחסית) השמות היהודיים במשתתפיה של כמה זו גם בעבר וגם בהווה. צות המשתתפים גדול ומגוון, ובו ראשי הצבא בפיקוד ובמטה, אלה האחראים על בתי-האולפן הצבאיים הגבוהים, קצינים ברובד ה"בינוני" ולפעמים אף קצינים ווטרים. "מתחילים".

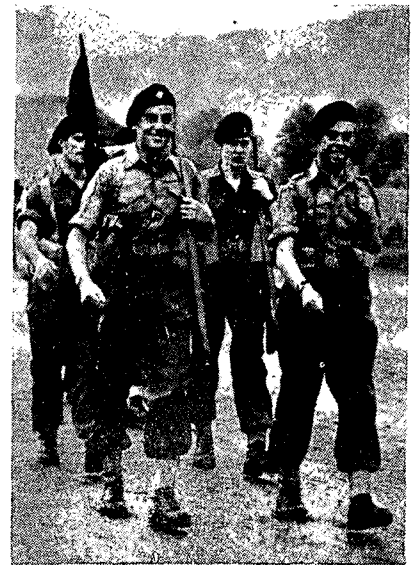

1921-1966

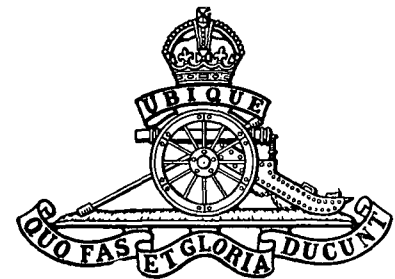
ואורח-פעלם); אך מדי-פעם מובלט בו הצד ה"אנושי" — יחסי מפקד ופקוד, הווי קצינים, בעית המגע בין איש-צבא לאזרח; ומקום נכבד תופסים קורות הצבא מסורת של חירות ויחידות, מעשי-מופת, דוגמתם של אישים. לא-מעטים הם (יחסית) השמות היהודיים במשתתפיה של כמה זו גם בעבר וגם בהווה. צות המשתתפים גדול ומגוון, ובו ראשי הצבא בפיקוד ובמטה, אלה האחראים על בתי-האולפן הצבאיים הגבוהים, קצינים ברובד ה"בינוני" ולפעמים אף קצינים ווטרים. "מתחילים".

"פיקוד-היבשת" (שהוא מעין פיקוד-הדרכה)

של צבא ארה"ב החל לבדוק ביסודיות את אפשרויות הפעלתן של יחידות לצניחה חופשית בשטח-אויב. אמנם, בשיטות של צניחה חופשית (לפיה מוצנח החייל מגובה רב, אך המוצנח נפתח רק בהתקרבו אל רום-המינימום מום שמחייבת בטיחות נחיתתו) — משתמשים בהזדמנויות שונות כבר מזה זמן רב. אולם עתה תופיע בניסויים ובתרגילי-מבחן, זו הפעם הראשונה, מחלקת רובאים תקנית, שכולה

כנראה, שבשיעוריה ההררית יום-הליכה כיומיים יחשב — עלי-לפנים, לעומת הולנד השטוחה. גם הצעדה שאירגן השנה הצבא השביערי — צעדת-יומיים היתה. השתתפו בה הפעם אף חיילים בריטיים — שבעה חיילים וחיילת ממפקדת הצבא הבריטי בגרמניה. בסך הכל השתתפו בצעדה זו, השביעית, 6000 איש — חיילים ואזרחים, שהגיעו מהור-לנד, מאוסטריה, מגרמניה, מבריטניה ומשבי-צריה. על הגברים היה לעבור 40 ק"מ ליום בשטח הררי סביב ברן; הנשים צעדו 30 ק"מ ביום. בשביל הבריטים זו היתה מעין "חזרה", כי הם נמנו גם עם צות גדול-יותר שהופיע אחרי כן גם בנימחן.

דומה, כי מאז קיסרות-רומי — בה היו לגיונות שנתקיימו כגופים, מאתיים ושלוש מאות שנה — לא היו יחידות וחילות כה "מאריכריהיים" כבאחדים מצבאות אירופה עתה. חיל-התותחנים-המלכותי הבריטי חוגג השנה 250 שנה לקיומו, בנוסף גדול ובא-רועים נכבדים אחרים. בטאון-החיילים הבריטי — "סולג'ר" — סוקר את תולדות החיל, וביחוד את התפתחות, "כלי-העבודה" העיקרי

המפקדים בפלוגה

אל"מ כנ. גור

מפקד זוטור ואחריות של כל חייל לכלל המשימה. ההסתברות לשיבוש התכנית המקורית תוך כדי מהלך הקרב גדולה מאד. גם במקרים בהם פוצלה היחידה והתפזרה, חייבים אנשיה להמשיך בביצוע המשימה. דבר זה מחייב ריבוי מפקדים ורמה גבוהה של כלל החיילים. אנו סיגלנו לעצמנו זאת גם בפעולות התגמול. חובת כל פלוגה היתה לגדל מתוכה את מפקדי הכיתות והחוליות הדרושים לה.

ביחידות חי"ר רגילות פלוגה המקיימת את הדרישות היא זו, שבה גרעין טוב. בסוג המשימות הצפויות ליחידות חי"ר רגילות מאפשרת שיטת הפעולה המקובלת לפחות טובים "לחקות" את אשר עושים המפקדים והחיילים הטובים, ועל ידי ה"חיקוי" מוגשמת המשימה בכבוד. בצנחנים, לעומת זאת, נדרש מכל אחד להיות הטוב בתבורה. כל לוחם חייב לראות את עצמו כמו בו תלויה הצלחת כל הפעולה ולפעול בהתאם לכך. זו גם הסיבה, שבצנחנים יותר מפקדים זוטרים. מצפים מהם לגילוי יוזמה ללא גבול ונותנים להם מפקדים וחיילים מעולים, המממשים ציפיה זו הלכה למעשה.

לכן, עלי-אף המשבר החמור (הזמני אמנם) הצפוי לפלוגה, הוחלט להוציא ממנה יותר מ-25 חיילים לקורס מ"כים.

לא היה ב"צה"ל קורס למפקדי חוליות, ובצדק. מפקדים אלה חייבים לצמוח מבין החיילים ולהישאר בתוכם. ממפקדי כיתות ב"צה"ל נדרש, מלבד תכונות המנהיגות, גם ידע מקצועי גדול הרבה מזה של החיילים. ממפקד החוליה נדרשים בעיקר תכונות המפקד: העזה, תושיה, מסירות ומנהיגות — כאשר הידע המקצועי שלו שווה כמעט לידע של החיילים: אין הוא עולה עליו אלא במקצת עלידי השתלמויות קצרות בתוך יחידתו.

חשוב היה המעקב אחר חיילים מצטיינים אלה, כי הם שיהוו בעתיד הקרוב את הסגל הפיקודי של הפלוגה. קורס מפקדי כיתות עמד להיפתח בימים הקרובים, ורציתי לשלוח אליו את מיטב האנשים, למען יוכלו לחזור בכוא העת ולשאת במעמסת הפיקוד וההנהגה.

בתקופה זו של קורס ה"מ"כים צפוי לפלוגה מצב חמור: מיטב אנשיה רחוקים ממנה ואינם יכולים לתרום את חלקם בעת פעולה. לכן התחלנו לחפש בין החיילים האחרים מנהיגים טבעיים נוספים, אשר יוכלו לשמש כעזר ל"מ"כים ולפקד על חוליות בעת מבצעים.

ביחידת צנחנים יש בדרך-כלל יותר מפקדים מאשר ביחידה רגלית, כיון שפעולה מוצנחת מאחורי קו האויב מחייבת זאת. התנדבות לצנחנים אינה באה אך ורק כתוצאה מהאתגר ומהסיכון שבצניחה. כנפי הצנחן והכומתה האדומה אמנם ניתנים רק למי שצנח פעמים מספר, אולם נעלי הצנחנים צריכות לשמש את הצנחן בעיקר אחרי צניחה, כי או צפויים עיקר הפעולה והסיכון. פעולת ההתנדבות, שהיא עצמה חדר פעמית, מכניסה את הצנחן אל סוג מסוים של פעילות קרבית, השונה במהותה מהמצב הקרבי הרגיל. הצנחן נועד לפעולות מיוחדות, בעורף העמוק של כוחות האויב, רחוק מכוחות אחויים המסוגלים לסייע לו. מרגע שקפץ מהמטוס, ניתק כמעט כל קשר עם העורף. מטוסי חיל-האוויר הם החוליה האחת והיחידה המקשרת אותו עם בסיסיו, והם לבדם מסוגלים להגיש לו סיוע של ממש — מנהלתי ומבצעי.

פעולה בעומק קו האויב מחייבת שני דברים: האחד — עצמאות וחופש כמעט בלתי מוגבלים והתלויים בעיקר ביכולתם של הצנחנים ובכושרם לנצלם. השני — אחריות של כל

אימון המפקד ואימון החייל

אימון של כל יחידה מתבסס למעשה על שני מישורים: אימון המפקדים ואימון החיילים. אימון המפקדים נעשה בקורסים, אימון החיילים — ביחידה. כל מפקד יחידה היה שמח לוא ניתן בידו הזמן הדרוש לאמן בעצמו (נוסף על הקורס ה"צה"לי). את מפקדי המשנה שלו לפני שיגש לאימון חייליו. שכן הקורס אמנם מעניק לחניכיו יסודות טובים של מנהיגות כללית בצבא, אך זאת מתוך זווית ראייתם של המפקדים בקורס. על בסיס זה, שהוא בדרך-כלל חיובי וטוב מאד, רוצה כל מפקד יחידה להוסיף ולהקנות ליחידתו את כוונותיו ורצונו שלו.

קורס הוא קורס, ובו משטר, נוהגי, עבודה ונוהגי פיקוד אופייניים, ואילו ליחידה קרבית יש אופי אחר. מערכת היחסים ושיטות ההדרכה והפיקוד שונים בכל קורס. יש גם שוני במטרת האימון וביעודו. ביחידה מתאמנים ביתר תכליתיות למשימות מוגדרות וצפופות; לכן גם רוח האימון והדרישות שונים. יש הבדל באופי השיעור של לחימה על היעד, אם הוא נערך בקורס על יעד אויב כללי, או אם הוא נערך בפלוגה על יעד אויב מוחשי ביותר, כאשר המפקד קובע בדיוק מי ירוץ לכל עמדת אויב וכיצד יפעל בה.

לכן חשוב, שיהיה למפקד היחידה זמן ללמד את מפקדי המשנה שלו את תורתו, את השקפת חייו המבצעית, ולהשכילם כיצד ברצונו ובכוונתו להנהיג את הפלוגה בלחימה. מקובל לחשוב, כי קיימים תדריכים, שבעזרתם ייתכן לפתור את הבעיה, אולם למעשה אין הדבר כך.

נסיוגי הוכיח לי למעלה מכל ספק, שערכם של תדריכים בעל-פה בנושאי ביצוע-בגשק ובשדה קטן הוא. על-כן חשוב לבוא אל יחידת חיילים עם חבורת מפקדים מגובשת ועשויה מקשה אחת. דבר זה נוסך בחיילים אמון ומקל על לבטיהם, על חששותיהם ועל פחדם.

ב־1951 מוניתי מפקד קורס מ"כים של ה"נח"ל, בסגל הפיקודי שהועמד לרשותי היו מפקדי מחלקות שהדריכו בקורס הקודם ומפקדי כיתות שהיו חניכי אותו קורס. בכל נושא שרציתי להכניס, הועמדתי בפני חומה איתנה של השקפות מבוססות ומנוסות. כל נסיונותי לשכנע את המדריכים כדיבורים עלו בתוהו. את רוב הדברים לא קיבלו. הרי ראו ואף עשו הלכה למעשה אחרת — וזה לדעתם היה טוב. את המעט, אשר באופן תיאורטי התקבל עליהם, סילפו בעת הביצוע. גם עם הרצון הטוב ביותר, לא יכלו להשתחרר „מאהבתם הראשונה", אליה היו קשורים במחשבתם ובפעור לותיהם.

השתלמות המדריכים היתה בנויה משיעורים לדוגמה, שנוהלו על-ידי המדריכים לאחר תדריך משותף שנתתי אני. לצערי נוכחתי, שכל דמיון בין הנאמר על-ידי לבין הביצוע שלהם היה מקרי בלבד.

הבינותי, שהדרך היחידה שנותרה לי היתה להדריך בעצמי, הלכה למעשה, את עיקרי הנושאים, ולהוכיח כי גם דברי אינם שטויות, וכי הצעותי, אם כי אינן היותר טובות, הרי לפחות מתקבלות הן על הדעת. אמנם, התוצאות היו מפליאות. הרכבתי מסגל המפקדים כיתת אימון בה הדרכתי אישית, והמדריכים הגשימו את הדברים. תחילה היתה התמרמרות

מסוימת; רק עתה סייעו את הקורס וקיוו לצאת אל ההדרכה, והנה שוב הוכנסו לעול מצוות של חניכים. אולם אט-אט הם „תפסו את הפרינציפ": האוירה התחממה, המוראל עלה — ועם הנכונות של החבריה לקבל את תורתי ולאמצה לעצמם בעתיד.

שיעורים ולקחי לימוד, אשר עוררו בתדריכים בע"פ דיונים וויכוחים אין סוף, הסתיימו הפעם במהירות, כאשר הביצוע בשדה הוכיח את עצמו. הצלחתי להטמיע בהם את רוב הלקחים והשיטות שנראו בעיני נכונים. לעומת זאת, תוך כדי האימונים שיניתי בעצמי כמה מדעותי וקיבלתי ברצון תיקונים, שינויים והשלמות לפי הצעותיהם.

לקראת תחילת הקורס עמדתי עם צות מדריכים ומפקדים, אשר ידעו היטב את רצון מפקדם והיו נכונים ומסוגלים לשתף פעולה, בכנות וביעילות.

על תהליך זה לא יכולתי לחזור בפלוגת הצנחנים. הזמן דחק, והיה עלי להכיר ולאמן את המפקדים והחיילים ברבזמן. הדבר היה מסובך, כיון שהמפקדים באו מאסכולות שונות.

מ"כים

מפקדי הכיתות התחלקו לשתי קבוצות עיקריות: יוצאי נח"ל ויוצאי צנחנים. היו ביניהם כאלה, שהיו יוצאי הצנחנים — אולם את קורס ה"מ"כים עברו ב"נח"ל.

בין שתי הקבוצות האלה היה שוני ניכר. מערכת היחסים ביחידה נח"לאית היא מיוחדת במינה. כיון שהחיילים והמפקדים הם חברי הכשרות, נוצרה משך השנים מערכת אופיינית ומיוחדת במינה של יחסים בין מפקדים לפקודים,

החבריה

מתכונת עונשים, השקפות עולם ודרך התנהגות חיילית נח"לאית.

גורם חשוב בקביעת דמות מפקד ב"נח"ל היה היעוד ה"נח"לאי. יחידותיו העיקריות של ה"נח"ל היו במשקים חקלאיים, בהכנה לקראת התישבות. מכאן נוצר הוי יפה ומענין, אולם שונה מרוח הצבא המקובלת. מסגרת ותוכן צבאי מלאים היו רק בבסיסי הטירונים ובקורסים של המפקדים.

יעוד זה, של הכנת מפקדים למחלקות במשקים, וכן היעוד של הדרכה בבסיסי טירונים, לא תאמו בדיוק את הצרכים

רבות בהיקף גדול, ובאלה שהיו השתתפו בעיקר מפקדים בדרגות יותר גבוהות. נסיונם הקרבי, במידה שהיה קיים, היה בעיקר נסיון כחיילים ולא כמפקדים. כתוצאה מכך נדחפו למצב „לא בריא“. החיילים החדשים והמפקדים שבאו מבחוץ ראו בהם ותיקים ומנוסי קרבות ונשאו אליהם עיניים מעריצות. הם, לעומתם, התקנאו ב„זרים“ על ידיעותיהם המקצועיות בהדרכה ועל הערכים ה„נח“איים שלהם. ובלבם ידעו, שאין הם כה מנוסי קרבות ו„פייטרים“ כפי שנצטיירו.

בתנאים אלה חשובה מאד היתה תקופה של מיוג ושילוב שיטות והרגלים. אולם, כפי שכבר הטעמתי, תקופה כזו לא ניתנה לנו. היה עלינו למצוא את הדרך המשותפת לעיצוב הפלוגה תוך כדי עבודה, אימונים ופעילות. ניתן להניח, שגם לתופעה זו היה חלק במשבר שפקד את הפלוגה בתחילת דרכה.

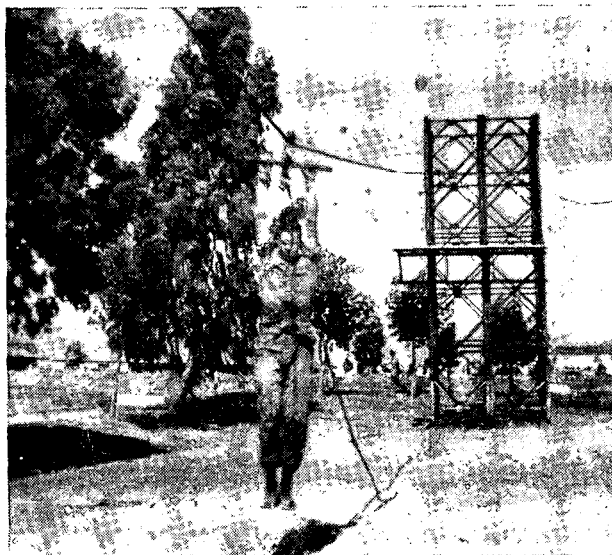
קצינים

סגני ושלוש מפקדי המחלקות היו קבוצה מסורה, ממושמעת ובעלת יכולת טובה. כונתם היתה למלא את הנדרש, והיתה בינינו שפה משותפת. הנושא היחיד לגביו התעוררה לעתים מחלוקת בינינו היה קצב האימונים ורמת הדרישות מהחיילים ומהמ"כים. הפשרות בהישגים עליהן הסכמתי לעתים, נוכח רמת המ"כים ויכולת החיילים, היו למורת רוחם. לגד עיניהם היו הישגי פלוגות המ"כים והרצון להגיע מהר לפעולות. הם לא היו מוכנים לפגר בשותפות מבצעית עם חבריהם הקצינים מפלוגות אחרות בגלל חייליהם במחלקות: „מי שבא לצנחנים חייב לעמוד בסטנדרד. מי שלא יכול — שילך“. לדעתם — מוטב היה להישאר עם מחלקות קטנות ומצומצמות — אבל מחלקות של „חברה“, מאשר עם מחלקות מלאות — אך של „גנררים“. הם לא הסכימו למצב, שדוקא עליהם הוטל לצאת לקרב עם חיילים, שאותם צריך לדחוף באימונים. הם רצו בכל מחיר להיות בין היותר טובים ולא להסתפק בטוב בלבד.

אין ספק, שמבחינתם האישית — צדקו. הרי לא דרשו מחייליהם את שלא דרשו מעצמם. ומדוע עליהם להיות תמיד בגל שלישי בהסתערו? להתנצל בפני קצינים אחרים על הישגים נמוכים יותר באימונים, ולהיות בעמדה של התגוננות תוך הכרח להשמיץ ולהלעין על חייליהם?

הם לא באו לצנחנים כדי לאמן מחלקות ולשלוט בהן. זאת יכלו לעשות גם ביחידות אחרות. הם באו כדי להילחם ולהשתתף בפעולות. לכן, מי שמפריע בזאת שנוא עליהם. כקצינים היו חייבים לפקד על מחלקות — אולם מדוע עליהם לרדת בהישגים בגללם? יצר ההתחרות באימונים פעל בחזקתה.

הקצינים שאפו להגיע להישגים גבוהים ביותר בכל נושא. הכושר הגופני שלהם היה מעולה; מבחינה זאת לא היה גבול לרצונם להגדיל ולעשות. לרוץ עם חגור מלא קילומטרים רבים בלי לשתות מים; לערוך פשיטת לילה למרחקים ארוכים ללא מנוחות או הפסקות בדרך; לשאת פצועים על אלונקות ועל הגב כשהשמש יוקדת ובשטחים צחיחים — בקיצור: לעשות, לבצע, להמשיך. זה רצונם מעצמם, וזאת רצו לדרוש מחייליהם.

באימונים לקראת צניחה

של יחידת שדה קרבית כמו זו שלנו. היעוד הקרבי אמנם היה נחלת ה„נח“ל מאז הקמתו, אולם אותן שנים לא עסקו בכך יחידותיו כמו שעסקו בכך בצנחנים. כתוצאה מכך, חסר למפקדים יוצאי ה„נח“ל הנסיון והכושר ליצור דמות של מפקד יחידה קרבית לכל דבר, ואשר כל עיסוקה הוא באימון יעודי לקראת קרב. לעומת זאת, כל נושא אחר, חלוצי וחשוב ככל שיהיה, לא היה מעמדו אלא משני. כעבור שנתיים, ב־1956, כאשר ניתנה בידי הזכות לפקד על גדוד ה„נח“ל המוצנח, אשר עשה נאמנה את מלאכתו הקרבית, שוב נתקלתי בבעיה זו. שוב היה עלי לפתרה מחדש. היה צורך לשכנע, שהעיקר אינו היחס האנושי והחברי בין מפקדים לחיילים, גם לא החלוציות שבדיבור ובמחשבה, ואף לא הנכונות למעשה חלוצי בהתישבות ספר. היעוד הוא להשתדל לבוא במגע עם האויב בכל הזדמנות ולגבור עליו. לכן חייבים האימון ומסגרת החיים להיות יותר פשוטים, יותר חלקים וברורים. דמותו של המפקד נקבעת לא על יסוד תכונות־אב מסוג מסוים, אלא על־ידי יכולתו להביא את יחידתו אל קרב, או אל תרגיל, ולסיימו בהצלחה, ללא אבידות ובמינוי מום של בזבוז זמן ומאמץ. מציאות זו מחייבת יחס ישיר וצמוד בין מפקד וחייליו, שהרי בקרב הם צות אחד קטן ומקובץ, שאין בו מקום ל„משחק בצבא“ ולהבדלי היחס בין דרגות ותפקידים הקיימים בקורסים או בבסיסי טירונים. בצות כזה מפקד הכיתה הוא יותר איש הכיתה, ראשון בין שיים, ופחות מדריך ומלמד השומר מרחק מ„חניכיו“. פלוגת חיילים אינה קורס. בפלוגה אין חשיבות איך אתה מלמד, אלא איך אתה עושה אישית עם פקודים.

מציאות זו היתה בעיתם של המפקדים יוצאי ה„נח“ל. לעומתם, המפקדים יוצאי הצנחנים היו חסרים את הנסיון, את הידע והמסגרת שבאמצעותם ניתן לאמן היטב, להדריך וליצור הירארכיה של פיקוד. אלה שהגיעו אל הפלוגה שלנו, רמתם היתה בינונית, כי הטובים שבגדוד קיבלו תפקידי פיקוד והדרכה בפלוגות המ"כים החדשות. נסיון הלחימה שלהם לא היה עשיר ביותר, כי עד מחצית 1954 לא היו פעולות

בתקופת פעולות ולא במלחמה ממש, והיו עתים רבות של מעין רגיעה ו"שלום", הדורשים מערכת יחסים אחרת. כמו כן טרחתי "לתרגם" את שפת סיפורי המלחמה לשפה ישראלית, המתאימה לאופי אנשינו, לחינוכם ולרמתם. לא יכולנו, לדעתי, לקבל במלואה תורה זו של קולונל הקסלי (מ"זעקת הקרב"). חשוב היה לעבד אותה לתנאים שלנו, וברוב המקרים לקולא ולא לחומרה.

עונשים

תופעה נוספת שהיתה לה השלכה על המשבר הראשון בפלוגה היתה שאלת העונשים. נושא זה העסיק אותי מאז היותי מפקד ב"צה"ל, ועד היום משנה הוא אופיו מדיפעם. השוני ביחס לעונש מקורו בעיקר בטיב האנשים ביחידה.

החיים היומיומיים מחייבים תגובות ועונשים — כמובן בצד פרסים. הפרס העליון בפלוגה שלנו היה השתתפות בפעולות. פרסים קטני ערך יותר, כמו: חופשה מיוחדת וכדומה, היו קיימים, אולם משמעותם, לגבינו הקצינים, לא היתה רבה. לא למענה צריך היה חייל להיות טוב. מטרתו האמיתית של צנחן, גם הפנימית וגם הגלויה והמוצהרת, היתה להיכלל בחבר הלוחמים שבגדוד.

בנקודה זו היתה טמונה, כנראה, טעות מסוימת, שחלק לה במתיחות שנוצרה בפלוגה. חיילים אינם מסוגלים לחיות כל הזמן במתח עליון של ערכים ואידאל. אלה יכולים לשמש מורה-דרך ומטרה, אולם בחיי יום-יום יש לאפשר לאנשים חיים אנושיים על חולשותיהם ומאוייהם. אנו דרשנו מאנשינו לחיות כל העת במתח גבוה של חזון ומסירות. בהעריכנו שמטרתנו הבלעדית בצנחנים היא להשתתף בפעולות קרב, והפרס היחיד בעל הערך לצנחן מצטיין הוא הרשות להשתתף בפעולות, חטאנו קצת לאנושיות של חיילי הפלוגה. מבחינתם

בדיקה אחרונה של הציוד

לדעתי היתה פה גם בחינה של רצון "להשתחרר" מגבולות האפשר. סיסמת הצנחנים, שהיתה תלויה באולם השקם הגדול, היתה: "אני יכול, אני רוצה" — אינן קיימות במילון הצנחן. והחברה רצו למלא סיסמא זו במלוא משמעותה: להשתחרר מכבלי הרצון והיכולת. קצין צעיר אוהב להרגיש שהעולם נכנע לו. הסמכות הצבאית והחוקית הניתנת לו מזה, והיעוד החלוצי-מבצעי, אליו הוא התנדב מרצונו החופשי מזה, כביכול מעניקים לו רשות לחרוג ממסגרת המקובל והשוה לכל נפש.

גורם נוסף שדרבן את הקצינים בדרישותיהם היה הספרות הצבאית היפה המתארת אימונן ופעילותן של יחידות מיוחדות (ביחוד התיאורים שב"זעקת הקרב"). מסופר בספר זה על מפקד המביא את חייליו כמעט לידי שגעון. האימונים המפרכים והיחס אל החיילים כרוכים באכזריות איומה. המפקד רואה לנגד עיניו את המשימות הצפויות לגדוד. מנסינו הוא יודע, שהמאמץ הנדרש מחייל המארינס מול האויב היפני, ובתנאי הזירה באוקיינוס השקט, הוא מעל ומעבר ממה שחייל, אשר לא טעם את טעמם מסוגל לדמיין לעצמו. המפקד הבין, שבתנאי לחימה קשים לא ה"יחס האנושי" הוא הקובע ולא ה"הבנה" לבעיות הפרט, אלא חישול פלדה של הגוף והנפש. להערכתו מעולם לא היו תנאי האימונים דומים בהפתעותיהם, בלחציהם ובקשייהם לתנאי הקרב. לכן — אין גבול לנדרש מהחייל לשאת במאמץ, בכאב, בעלבון ובבלתי צפוי. נפש הלוחם צריכה להיות מסוגלת להתגבר תמיד על משברים חדשים וקשים מקודמיהם.

בהשגת מטרה זו באה לידי ביטוי גם דאגתו של המפקד לחייליו ואף הבנתו ויחסו האנושי אליהם. ואמנם — המערכה הראשונה אליה הוכנס הגדוד הוכיחה עד כמה צדק. אויב יפני עיקש, אכזר ותוקפן, נוסף על תנאי שטח ולחימה קשים ביותר, קידמו את הנוחתים בדרתם מספינותיהם. וכאן הסתבר, כי האימונים המוקדמים והתנאים הקשים בהם נערכו, וכן היחס הקשוח אל החיילים, הצדיקו את עצמם. בדיעבד הבינו זאת מפקדים וחיילים כאחד.

הבאתי ספר זה לדוגמה, מפני שבו קראנו כולנו בסדרת האימונים הראשונה. רושמו של הספר היה חזק, ואין ספק שהשפעתו ניכרה בהתנהגות הקצינים ובדרישות שהציגו לעצמם וליחידותיהם. אולם ספר זה לא היה יחיד. אותה תקופה היתה עשירה בספרות ובסרטי מלחמה, שבהם הודגשה החיוניות באימונים מפרכים, ביחס נוקשה ובמפקדים קשוחים. לעתים קרובות הועמדו זה מול זה המפקדים הטובים לאנשיהם, המבינים לנפשם והדואגים להם, מול מפקדים אשר אל נגד עיניהם המשימה המבצעית, ואילו היחס האנושי המקובל נדחק הצדה. מול המפקד אשר שותה מים, רק לאחר שאנשיו מתו, הועמד מפקד, אשר מצליח להגשים את משימותיו במינימום אבידות. מול מפקד, הטורח להשיג את אהבת אנשיו והערכתם אליו מראש — מפקד, הנותן לנסיין החיים ולהצלחות בשדה הקרב לדבר בעדו.

הקצינים, אשר ראו את תפקידם העיקרי בביצוע פעולות קרב, העדיפו להימנות עם הסוג "הקשוח". אם כי עקרונית קיבלתי את עמדתם וגישתם, לא יכולתי שלא להעמידם מדי פעם על הצד האחר שבעבודה. אחרי הכל היינו רק

הם. לא הבינו מדוע אין ניתנת חופשת שבת אחרי תקופת אימון קשה, או מה פגם בערב חופשי מחוץ לבסיס כאשר אין תכנית אימון מיוחדת. האמנם פוגעים אלה בכוונות וברצון הלחימה? לעומתם, מצאנו אנו המפקדים, למרות עבודתנו הקשה, שעה פנויה פה ושם להשתעשע קצת ולהתפרק מן המתח. אבל החיילים היו קשורים בטבורם ליחידה, לבסיס ולשדה. דוקא משום כך היה לפרסים ה"קטנים" ערך חשוב בשבילם. דומה שאנו לא הערכנו זאת כראוי, וכי במקרים מסוימים ראוי היה שנהיה קצת יותר מבינים וליברלים. עם זאת, גם היה צורך להשתמש בעונשים. אין יחידה צבאית, בה אין העונש בלתי נפרד מחייה. עונשים, הניתנים במידה, הופכים לחלק חיובי ממערכת החינוך הצבאי. עונשים, תחורים מתחום המקובל על הדעת ועל הטעם הטוב, עלולים להפוך לרועץ.

הופעלו בפלוגתנו שני סוגים עיקריים של ענישה. הסוג הראשון: העונש המרתיע, אשר יעודו "להסביר" לחייל בדרך הקשה, שלא כדאי לו לעשות או לא לעשות דברים מסוימים. הסביר לי פעם אחד ממפקדי את טעם העונשים החמורים הנהוגים בצבאות העולם: אין דבר המפחיד אדם ומטיל עליו אימה יותר מאשר הקרב, אך העונש לבורח מן הקרב צריך להיות כה חמור, עד כי לעומתו ייראה הקרב כרע במיעוטו. מובן שאצלנו לא היו נהוגים העונשים בדרגת חומרה כזו — אולם העקרון של עונש מרתיע קיים ועומד והכרחי. הסוג השני: העונש החינוכי — במרכאות או בלעדיהן. הגדרה זו מכילה אימונים נוספים, ריצות מפרכות למרחקים ארוכים, נשיאת אלונקות כבדות, תרגול לילה וכיו"ב. "תרגול נוסף" זה ניתן בעיקר ליחידות או לאנשים שהתורשו ומטרתו החינוכית — לימוד מחדש של החומר והוכחת חוסר הטעם שבהתרשלות.

בעונשים המחנכים ראו המפקדים חלק בלתי נפרד של החיליות. "צריך לדעת לקבל עונש". אין חייל שאינו עובר מדי פעם עבירה — אולם הוא גם יודע לקבל כגבר את התגובה. קיים מעין "הסכם ג'נטלמני" בין "הדופק" ל"נדפק", שיש בו אף בחינה של "ספורט".

הקצינים וחלק מה"מ"כים היו רגילים ומנוסים בעונשים אלה: כאשר הריץ אותם מפקדם או לקחם למסע מזורז בעת היותם טוראים, היו הופכים את הריצה לספורט ולתענוג... היו שרים בדרך, מספרים בדיחות, מתגרים במפקד, מתחרים ומהתלים בו: "מה, כבר גמרנו? למה? רוצים עוד". וממשיכים לרוץ עד שהותש המפקד, או הותשו הם, או אלה וגם אלה. כך, חשבו אצלנו המפקדים, אפשר להעניש ואפשר להיענש. כך נעשה העונש גורם מלכד ומגבש של היחידה. מסע לילה למרחק 40 ק"מ עם "חגור פילים" הופך להיות תחרות בין הכיתות והמחלקות — מי יגיע ראשון עם פחות נפל וכלי לשותות. ב"תרגיל" מעין זה לומדים החברה לעזור לחבר ולהתגבר, בכוח הרצון, על רגעים קשים ומכבידים. והנה, בפלוגה ד' כמעט לא יכולנו להשתמש בעונש כזה. החיילים "לא שיתפו פעולה". הם לא הבינו את כללי המשחק ולא רצו להשתתף בו. על כך רגזנו. מה נותר בידינו? ללא הרוח הספורטיבית שבעונש וללא חוש ההומור שבו לא היה בידינו אלא להפעיל את המערכת הפחות רצויה — עונשים רשמיים, מעצרים וקנסות או "דפיקות". אין לי ספק, שקרע זה וחוסר השפה המשותפת בין המפקדים ובין החיילים בגישתם לעונשים סייעו להתפתחות המשבר בפלוגה. יכולתי כבר אז לשער לעצמי, מנסיוני הקודם, שדאי יש עונשים רבים הניתנים בפלוגה שלא בידיעתי. לרוב היו אלה תגובות מידיות של מ"כים או קצינים בשדה, כאשר המערכת הצבאית של חוק ומשפט לא עמדה לצדם — אולם גם לא הפריעה להם. בדרך הטבע נעשים אז דברים פחות נעימים, שעלולים לגרום להחרפת יחסים ורגשות של קיפוח וטינה. לא יכולתי לבוא בטענות למפקדי המשנה שלי; גם אני עצמי לא נוקיתי מאשמה זו, ולעתים אף הייתי, כמפקד הפלוגה, נותן את הטון.

היתה כאן מעין בעיה ללא מוצא: דרישתי לרמה גבוהה של ביצוע והישגים, ולעומתה חוסר יכולת של החיילים, ולעתים אף של מפקדים, למלא את כל הנדרש מהם. העונשים היו חלק מהמאבק להתקדם אל השגת המטרה.

המגמה -

מטוס מובהק לסיוע התקפי

ד"ר ו. נ. פריק

הצורך במטוס לסיוע התקפי

ב"סלון" האווירי שהתקיים בשנה שעברה בפריס בלטה מגמה באירייה הצבאית של ארה"ב, אנגליה, גרמניה, ואיטליה לעבור לפיתוחו של מטוס-קרב לסיוע-התקפי. מאמצי ציה של התעשייה האווירית האמריקאית בכי וון זה הם, ללא ספק, החשובים והמתקדמים ביותר. משיחות עם נציגים מוסמכים של מחלקת התכנון והניסוי במפעלי התעשייה האווירית ניתן להבין, שהגסיון המעשי בוצע רת-הקרב של ויאט-נאם תרם לא מעט להי עלאת קרנו של המטוס המובהק לסיוע-התקפי. חודשים רבים נמנע בויאט-נאם השי מוש היעיל במטוסי הקרב המודרניים בשל היעדר מסלוליה-המראה מתאימים. יצוין, כי מלבד שדה-התעופה שבדה-נאנג, עליו מאיים תדיר הויאט-קונג, לא עמדו לרשות האמריקאים שדות תעופה בעלי מסלוליה-המראה באורך של 2 ק"מ הדרושים למטוסי קרב-הפצצה על-קוליים (פ-100, פ-105). כן לא היתה אפשרות להפנות למערכה כמות מס-פקת של מטוסי "סקייהוק", הנשענים על נושאות מטוסים. עד להקמתם של מתקני-המראה מתאימים נאלצו האמריקאים, לא אחת, להפעיל מטוסים מבסיסים בתאילנד. אלה רחוקים מהמטרות, ולכן לא תמיד איפר שרו ניצול מלא של יכולת המטוסים.

נתגלה, כי התקני-העזר האלקטרוניים וההידראוליים אשר במטוסים העל-קוליים פגיעים מאד לנשק הקל של ה"ח"ר. באפשרות מער-כות-החירום של מטוסים אלה להציל במקרים רבים את המטוס מפילת בטוחה עקב

פגיעה, אך אין באפשרותן למנוע את הוצאתם מכלל שימוש של התקנים רבים הקבורים במטוס, עקב פגיעה מנשק קל. תיקונים של נוקי הפגיעה ארך לעתים שבועות, בעיקר בשל הצורך לבצעם בבסיסים העורפיים. מתוך סיכומים שנערכו בבית-ההרשות למטוסי "דאגלס" מסתבר, כי כדי לשתק למשך 48 שעות מטוס תת-קולי (A-1, A-4) דרוש שות פגיעות מנשק קל פי שלושה ויותר מאשר לשיתוקו של מטוס על-קולי ("פאנטום" פ-4, "רפובליק" פ-105). משך זמן תיקון הנזק קים במטוסים על-קוליים הוא פי שלושה ויותר מאשר בתת-קוליים. ללא כל קשר לפעילות אויב ניוקים מטוסים על-קוליים עקב תקלות במערכות האלקטרוניות ובהתקנים עדינים אחרים, בעיקר כתוצאה מן האקלים הלח והי זעזועים הנגרמים מטיסות דחופות ברום נמוך (גורם ההפתעה מחייב טיסות מסוג זה, תוך ניצול פני השטח, כי למרות ההפצצות המרובות עדיין יעילות פעולות רשת המכ"מ ושיטות אזעקות אויר אחרות של הצפון ויאט-

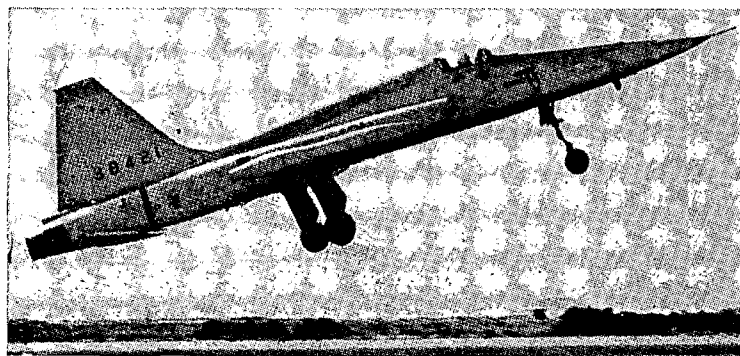
נאמים). לדעתם של מומחים אמריקאים ברי סמך, לא הוכחה עדיין עליונותם של המטוסי העל-קוליים הרב-תכליתיים על פני התת-קוליים לסיוע-התקפי בתקיפת מטרות קרקע (כל עוד שומרים המטוסי סים התת-קוליים על מהירות שיא מעל 1,000 קמ"ש) כדי להפחית ולצמצם את סיכון ההיפגעות על-ידי נשק ב"מ. אין התמונה עשויה להשתנות גם עם הופעתם של מטוסי-סילון על-קוליים של האויב, אם מקפיד המטוס-לסיוע-התקפי האטי יותר על רום טיסה של 1,000—1,500 מ'. ברום זה אין המטוס המהיר יותר מסוגל לפתח את מלוא תכונותיו ומהירותו, ובמקרים מסוימים הוא אף נחות בכושרו מזה האטי, כי אין ביכולתו לבצע תפניות בזריזות דומה למטוס האטי. דעתם של מומחים ב"סלון" האווירי בפריס באשר לדרישות פיתוחן של מהירויות השיא מעל למאך 1 מוצאת ביטוי במשפט: "אם אפשר לטוס במהירויות על-קוליות הרי זה טוב — אך אין בכך הכרח". על כן, לפחות לגבי ניהול מלחמה קונבנציונאלית, במערב, דרך שוב כוכבו של מטוס לסיוע-התקפי — שהי גו אמנם בעל מהירות מוגבלת, אך ניהון באמינות רבה יותר, יציבות גבוהה, אפשרויות חיוש רבות, ושרדיותו לאחזקה ול-

מסלוליה-המראה צנועות יותר. להלן פירוט סוגי מטוסים מערביים, הפונים עורף למגמה הכללית הרב-תכליתית, ומעדיפים התאמה מיוחדת למשימות קרב טקטיות ואופרטיביות.

נורתופ - פ-5

ראשית פיתוחו של הפ-5 (שכונה Freedom Fighter N 156) חל בשנות החמישים. אז נועד להיות מטוס-קרב המופקד על הגנת המרחב האווירי. ראו בו משטח-יירי לטילי אויר-אוויר. ייעדו לו את תפקיד היציאה כנ"גד טייסות האויב, שילוח טיליו בהן — וחור-

נורתופ פ-5

„סקייחוק“ A4E של „דאגלס“

קצר לפעילות מבצעית, מעידה כי ל-A-4 עתיד רב-סיכויים כמטוס לסיוע-התקפי, אף כי תולדות פיתוחו נמשכים זה 15 שנים, אין הוא מגלה סימני הזדקנות טכניים או טקטיים; והראיה — רכישתו על-ידי אוסטרליה וארגנטינה.

הספק הכוח שלו הוכפל, כושר ההמראה והנחיתה הועלה, ונוספו לו שיפורים רבים אחרים מאז שנות ה-50. נמצאה דרך לקצר את מסלול-הנחיתה ב-300 מ' ושופרו בטיחות הנחיתה וכושר הצלילה אף בתנאים של רוחות צד חזקות עד 30 קשר.

מהירות השיא של מטוס זה מדגם A-1A היא בערך 1,100 קמ"ש, ולא נראה כל צורך להעלותה. בצלילה יכול המטוס להגיע ל-1.2 מ"מ.

A-7A „קורסאר“ II

פיתוחו של מטוס זה לסיוע-התקפי, אשר זכה בפי הפרסומאים בשם „ידיד הרגלים“, עבר בחודשים אלה משלב „סקייחוק“ A-4 אל „קורסאר“ A-7A II. כ-1,600 מטוסים מדגם זה עומדים להצטרף תוך השנים הקרובות לגייסות. במטוס זה כמה וכמה תכונות של מטוס סיוע.

ה-A-7A הוא פיתוח ה„קרוסיידר“ F-8E, משקלו העצמי 6.8 טונות, הוא מסוגל לשאת

בשש נקודות מתלה חימוש עד 4.5 טון והינו מצויד בשני תותחים בני 20 מ"מ. להגנה עצמית הוא נושא 2 טילי אוויר-אוויר, אחד בכל צד, מסוג „סיידוונדר“, גלגליו, שהם בתת-לחץ, מיועדים לנחיתה על מסלול ללא כיוון מיוחד. הצויד האלקטרוני מצטמצם במכשיר אלחוט-דיבור, מכ"מ למדידת רום

הקרב הסילוניים המשוכללים, אשר הוכנסו שם לפעולה, דרשו מאות שעות עבודה של צוות-קרקע לכל שעת טיסה. כן לא הוכחה החשיבות שבמהירותם המוגברת וביכולת הנסיקה שלהם לעומת אלו של מטוסי הבוכר, נה, כל עוד המדובר בסיוע-התקפי. יתר על כן, נחיתותם של מטוסי-סילון אלה, לעומת מטוס הבוכנה „דאגלס“ מדגם A-1 (המשמש היום בויאט-נאם), הופגנה בעיקר בשל מגבירות הטוח ויכולתם המצומצמת לשאת מטען כבד.

מאז שנת 1956, כשהוכנס „סקייחוק“ A-4 לשימוש מבצעי, הוכח שאין שני לו בתור מטוס קרב-הפצצה אמין, בעל יכולת ביצוע וחסכוני. על כן, ממשכים עדיין ליצור דגמי מים שונים של אותו מטוס.

מהנדסי „דאגלס“ ומחלקת התכנון של איי-רית'הי מתמידים עד היום בהתנגדותם הרמזה לתוכנית להעלות מטוס קרב רב-תכליתי, ובכך תורמים להצלחת ה„סקייחוק“ כמטוס לסיוע-התקפי. מהירות השיא שלו היא בגבולות התת-קוליים, אך כנגד זה מסוגל כבר הדגם הראשון A-4A לשאת מטען חיצוני של כ-3.5 טונות, ואילו בפחות משא יכול הוא להגיע לטווח של 740 ק"מ. כל המערכת האלקטרונית הוכנסה למיכל אטום. שכלול זה ושינויים אחרים הביאו לכך שהמטוס יספק גם בתנאי הקרב של ויאט-נאם ב-13 שעות שירות-קרקע לכל שעת טיסה, וכי יגיע לכוונות מבצעית של 95% לעומת פחות מ-50% במטוסי הקרב הסילוניים המפותחים יותר מסוג F-104.

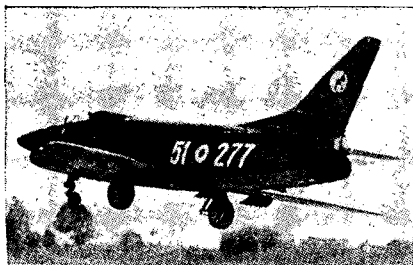
העובדה, שבויאט-נאם שבו אל בסיסיהם מטוסי A-4 אשר ספגו 4 פגיעות מתותחי נ"מ בני 37 מ"מ, תוקנו וחזרו כעבור זמן

רה לבסיסו לתדלוק וחימוש, כך שיהיה מוכן לצאת למשימה בשנית כעבור זמן קצר. מפר קדת חיל-האוויר האמריקאי לא הסתפקה בכך צוע זה וחפשה דרך לפיתוח מטוס רב-תכליתי, דבר שמצא ביטוי ב„סטארפייר“ F-104.

ביצועי ה-F-104, ובמיוחד תפעולו הנוול, הם כה משכנעים, עד כי מפקדת חיל-האוויר של ארה"ב טיפחה את הרעיון להפכו למטוס קרב-הפצצה. מהירות השיא המוגבלת שלו, עד 1.4 מאך, אינה מונעת הפעלתו בתפקידי סיוע-התקפי, והשינויים שנדרשו במבנה גר-עו בחינוק המבנה, בהגברת יכולת המעמס ובשיפור התקני העזר לנחיתה והמראה בל-בד, השינויים איפשרו קיצור מסלול-ההמראה ב-33%, או הכפלת המטען. החימוש כלל 2 תותחים בני 20 מ"מ, עם קצב-אש של 1,800 כדור לדקה (כל אחד) ומטען חיצוני של 3,000 ק"ג ב-7 נקודות מתלה. אולם אם ימריא ממסלול-עזר ללא כיוון קשה, לא יוכל לשאת מטען חיצוני מעל ל-1,200 ק"ג. כן הוגברה בטיחות התפעול, כך שגם אם תופסק פעילותם של שני המנועים, ניתן עד-יין להוריד את הגלגלים ולהפעיל התקני עזר אחרים לנחיתה. ננקט אמצעי זהירות נוסף — כסא-מפלט, הנזרק דרך גג-התוכנית של תא-הטייס ומבטיח הצלת הטייס, אפילו היתה הפגיעה במטוס ברומ נמוך, אך במהירות שאינה גופלת מ-200 קמ"ש. למוכרת מגלגולו הקודם כמטוס קרב קל במהירויות על-קוליות עד 1.4 מאך נותרו שריונו החלקי ויכולתו המוגבלת לבצע טיסות צלילה עם מטענים חיצוניים. אולם יודגש, כי כמשטח-חירי מעופפת הוכיח ה-F-5A יציבות רבה, ואי-פילו טייס שאינו מאומן היטב מצליח בקלות יחסית ובמהירות להכניס את המטוס לקו המטרה, ובכך נחסכים נסיונות נפל להגיע לקו זה. העובדה, כי מדינות אחדות, כגון גרוברגיה וספרד, החליטו לרכוש מטוס זה, וכן הנסיונות האחרונים בויאט-נאם המעידים על יעילותו — ובמיוחד מחיר הרכישה הנ-מוך יחסית והוצאות התפעול שהן מתחת למ-מוצע המקובל — משכנעים כי למטוס קרב-הפצצה זה יתרונות בולטים הגוברים על מגבלותיו, שהן בעיקרן מורשת הגישה הרב-תכליתית.

„דאגלס“ A4

פיתוחו של „דאגלס“ A-4 „סקייחוק“ החל בשנת 1950, חודשים אחדים לאחר פרוץ מלחמת קוריאה, כאשר הוכח שם הצורך הדחוף במטוס סילוני לסיוע-התקפי. מטוסי

פיאט" G-91-Y

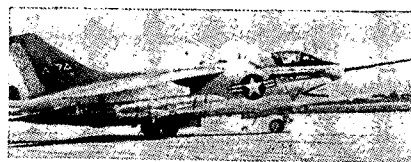
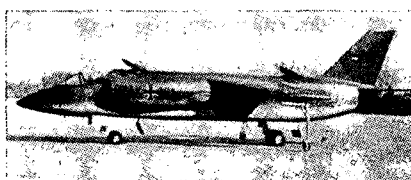
מטוסים מיוחדים לסיוע

סקירה כוללת על אודות פיתוחים חדשים של מטוסי-סיוע חייבת כמובן לכלול אותם הדגמים המיועדים לתפקידים מיוחדים, כגון ה-"בקניר" האנגלי, שהוא מפציץ צלילה תת-קולי בעל טנח ארוך, וכן מתחרהו האמריקאי "גרומן A-6A אינטרדור". שני מטוסים אלה כבדים יחסית, ומצוידים במתקנים אלקטרוניים יקרים ובעלית-כונות יחודיות, עד כי יש להניח כי השימוש בהם לסיוע לקרבות קרקע בעלי אופי כללי יהיה מקרה חריג. סקירתנו זו מבקשת להציג קור-דם כל אותם המטוסים המתאימים לסיוע-התקפי לצבאה של מדינה קטנה, אשר איננה יכולה להרשות לעצמה ייחוד יתר במערכות הנשק שלה. על כן יורשה לנו להסתפק בהצגת רות כלליות אחדות על אודות בניות חדשות אלו. דומה הוא המצב ביחס לפיתוחים האמריקנים של "גרומן OV-10 מוהוק" ו-"נורת אמריקה OV-10A נגד מרידות", העומדים אף הם בבניה. שני האחרונים הם דוגמאות של מטוס לסיוע ישרי; מהירות השיא של 500 קמ"ש. הפעלתם מחייבת השתקה מוקדמת של ההגנה הינ"מ היריבה באיזור ובטחון מבוסס מפני הופעתם של מטוסי-קרב אויבים. בחוגי חיל-האוויר האמריקאי נוטים לאחרונה לדיעה, כי נסיון ויאטנאם מצביע אף על אפשרות אחרת, משום שמ-טוס הבוכנה "דאגלס A-1" (מהירות טיסה—500 קמ"ש) הוכיח בהצלחה את יכולתו לעי-מוד נגד מטוסי-הקרב הסילוניים מדגם "מיג" 17 של האויב. נראה עתה, כי למטוסים אטיים אלה סיכויי הצלחה במשימות יחיד בשטחים הרריים אף ללא הגנתם של מטוסי-קרב.

לוחם-קרקע נאמן זה דורשות פיתוח נוסף, בו החלה חברת "פיאט" בינתיים. רואים ב-"פיאט" G-91-Y פתרון ביניים מיד, עד אשר תושלם בנייתם של מטוסי ההמראה-האנ-כית המתוכננים עלידי גרמניה ואיטליה ("ואק" 191, "פיאט" G-95/4).

ה-"פיאט" G-91-Y, ממנו מצויים עתה שני דגמים בבניה, מהווה במידה רבה תולדה של ה-G-91-T, אשר הוכיח עצמו מזה זמן רב. מתוכננים שיפורים במנוע והכנסת כנפיים קדמיות (חידושו) — דברים הנותנים מקום לסברה, כי יש אפשרות לשכלל את כושר התמרון של המטוס, אף בטיסה אטית, ויחד עם זאת להפחית מורישותיו לגבי אורך מסלול ההמראה והנחיתה. גלגלים מחוזקים וצמיגים גדולים יותר מיועדים לאפשר המראה עם מטען של 6,800 ק"ג, אף על מסי-לולי דשא בלתי מוכנים. מקיים לשיפורים נוספים ביכולת ההמראה והנחיתה עלידי-הכנסת וויאחיזה ומערכת משגר מיוחדת ל-"פיאט" G-91-Y. יכולת הנשיאה של מסי-ענים חיצוניים תוגבר ב-1,000 ק"ג נוספים. כל יתר התכונות, במיוחד מהירות השיא הקיימת של 1,100 קמ"ש, ישארו ללא שינוי. ה-"ואק" 191-B, פרי פיתוח משותף של האיטלקים והגרמנים, נועד לתפקיד הבלעדי של סיוע-התקפי ומתוכנן להספקה לגייסות בראשית שנות ה-70. הוא מטוס הממריא אנכית, ועל כן יצויד במנועים המתאימים להמראה ולטיסה אופקית. תפיסת היסוד היא, שהמטוס ימריא בדרך-כלל ממסלול רגיל עם חימוש של 2 טון, ואילו ההמראה האנכית תתבצע עם מטען מופחת בהרבה אך ורק כאשר לא ימצא המסלול הדרוש בן ה-200-300 מ'. מהירות השיא שלו מגובלת אף היא עד 1,100 קמ"ש.

"ואק" 191 B

A7-A "קודסאר" II

ומרחק, מחשב אלקטרוני להטלת פצצות וציוד עזר לניווט. לא תוכנן כל ציוד אלקטרוני לבקרת האש בתפקידו כמטוס קרב, כי חיל-הים רואה בכך מותרות ביחס למטוס, אשר עיקר יעודו לשמש מטוס לסיוע-התקפי-לדעת השלטונות האמריקאים המוסמכים מחייבים שיקולי חסכון להשאיר את מהירותו של המטוס העתיד לסיוע-התקפי בת-חומי התת-קולי, ועל כן קבעו ל-A7-A מהירות של 1,100 קמ"ש. התאמת המטוס לדרישות המבצעות הופגנה לאחרונה בה-צגה בשדה. שם בוצעו טיפול במנוע והוחלפו מיכלי המערכת האלקטרונית שלצדי המטוס תוך 8 דקות.

החסרונות היחידים של ה-A7-A הם דרישתו למסלול המראה ונחיתה ארוך יח-סית ויכולת התמרון המוגבלת שלו בתנאי קרב, הנובעת כנראה מפער בין המשקל העצמי הנמוך לבין משקל החימוש. אך אין ספק, שה-A7-A עומד עתה בראשית צעדי פיתוחו, ובודאי ימצאו הדרכים להפכו למטוס סיוע אידאלי, חסכוני ואיתן.

"פיאט" G-91-Y ו-"ואק" 191

בזמנו יצא ה-"פיאט" G-91 כמנצח ממכרו של נאט"ו לדגמי מטוס קל לסיוע-התקפי, והוא הוכנס לשימוש בכמה מדינות נאט"ו, בעיקר באיטליה ובגרמניה. אחרוני המטוסים מדגם זה נמסרו בחודשים אלה לחיל-האוויר המערב-גרמני. בתחילה היה זה מטוס חלוצי מסוג, בשל אמינותו והסתפקותו בשדה-נחיתה מאיכות פשוטה, אך עתה שוב אין הוא עונה על הדרישות המודרניות, בעיקר משום מעמס החימוש הנמוך שלו והאורך הרב יחסית של המסלול הדרוש לו. כנראה הבינו עתה כל חילות-האוויר המפעילים את ה-"פיאט" G-91, שהתכונות המשכנעות של

מה חוש נשכר, מערכות

7 ינוי
סואץ

א. ג'. ברקר

ספרו של קול ברקר — כשמו הוא: ספר המתאר בנאמנות, ומנתח בגילויי לב הראוי לשבח, את שלביו השונים של המסע האנגלוצרפתי לכיבוש תעלת סואץ, שהחל יומיים לאחר שכוחות צה"ל נכנסו לסיני — ובא אל סימונו בליל ה-6-7 בנובמבר, כ-36 שעות בלבד לאחר השלמת מבצע „קדש“.

מגמתו המוצהרת היתה להפריד, לאורך תעלת סואץ, בין כוחות ישראלים ומצריים, להשתלט על התעלה ולהבטיח כי תהיה פתוחה לשיט בין-לאומי חופשי. במה ובדל בכל-זאת מבצע מושט-מוטס זה מאחרים, שקדמו לו — ומה גרם לשלונגו המר? אפיינו אותו, בתחום הצבאי, חוסר-כוננות משוע של כוחות בעלות-הברית (והבריטים במיוחד) למלחמה, ולו מוגבלת; ובתחום המדיני — המאמץ לכבול בתחמדה את פעולות הכוחות המזוינים — תחילה לשיקולי מדיניות-פנים, ואחר-כך ללחצי מדיניות-חוץ.

האירועים, השיקולים והלקחים תיאורים הוא ענייני ומסיר את הלנט מעל רבים מן הלבטים בהם התלבטו המפקדות וההנהגות שברמות השונות — החל ברמה המדינית בלונדון ופריס, וכלה ברמה הטקטית אשר בשדה-הקרב.

אך אין זה „סיכום-מטה“ מורחב ומלווה-תצלומים. מענינות ומחכימות הן התמונות המבזיקות מפעם-בפעם בספר, בגון השואה נוקבת של נוהגי כוחות צרפתיים לעומת אלה של הבריטים, ושחזורי מראותיה של עיר חדישה מותקפת מן האויר ובנחיתה „אמפיבית“, בשלבי השונים של כיבוש פורט-סעיד.

כל המתעניין במהלך התפתחותו המדינית והצבאית של מסע-מלחמה זה, אשר נגע לנו כליכך מקרוב — ושאינו נוטה להסתפק ב„גילויים“ עתונאיים, סנציוניים-מרעישים, ימצא בספר זה לקחי „עשה“ ואולי מעל-לכל „אל-תעשה“, שבמבצע משולב במלוא מוכנה של המלה: יבשתי-אווירי-ימי — וציבורי-פסי-כולוגי-מדיני.

„הכיבוש הגדול“ — חרגומו לעברית של הספר רבי-הענין למיכאל פראודין — הוא, ככתוב על מעטפת הספר, „סיפור היסטורי בלתי-רגיל... עוצר-נשימה“, על „קיסרות-המונגולים, שגדולה ממנה לא קמה מעולם“. אך זה איננו רק תיאור (דרמטי — ועם זאת עובדתי) לעלייתה המסחררת של אומה לא-נודעת, ולשלטונה, במשך כמאתים שנה, במתצית-העולם דאז. מורשת הימים ההם, המגיעה אל הקורא באמצעות ספר זה, שמרה על חיוניות ואקטואליות מפתח עזת. מי יאמר, שאין עוד ממש בבעיות הנרמזות, למשל, במשפט זה: „מוג-גוליה היא מפתח לצפון-סין ולסיביריה, ואף מפתח ללב-אסיה — לתורכי-ס-תאן המזרחית (הסינית) ולטיבאט“ (ואף אל תורכיסתאן הסובייטית)? וכמובן, שגם בתחום זה אין לדלות את המאלף במושגים גיאוגרפיים בלבד; לא פחות מחכימה ואקטואלית היא הדינמיקה ההיסטורית. אך המפתח מכל הוא, כי כך הוא הדבר גם בתחום הצבאי. לקחי האינטרטיגה של ימי ג'ינגיז-חאן, על מלוא חיוניותם בעינים עומדים אף כיום; ואילו על „מודרניותם“ של הלקחים האופרטיביים — יעידו מקצת ממחשבותיו של ב.ה. לידל-הארט, המובאות בפתח הספר (וכן — פרקים לא-מעטים בכתביו ההיסטוריים); ואולם הבלתי-צפוי מכל הוא, כי לפנינו כאן לקחים גם בתחומי טקטיקה ואימון-גיטות, ההולמים דוקא מבצעים משוריינים-ממונעים מהירי-קצב. מן הראוי הוא לגבי הקורא הצבאי, כי לאחר ש„יבלע“ את העלילה המרתקת של הסיפור, יתחיל להרהר היטב בלקחים; ולא רק באלה המוזכרים בעליל ובמבט-ראשון.

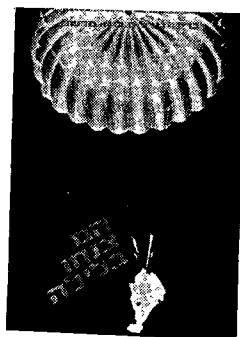
הכיבוש
הגדול

מ. פראודין

מה חדש בספרי „מערכות“

הם צנחו בלילה

בריג'גני ס.ל.א. מרשל

„בלוחמתי ימינו במת־הקרב היא, לרוב, גוף ריק־מאדם. לחוש את האש ניתכת בכל מה שסביבך, לראות חבריך נופלים לעשרות, בלי שתבחין במטרה' חיה אחת ויחידה בתחום־ראיתך — זה גורלו של חייל־רגלי ממוצע בזמננו. אלה הם אולי הדברים רבי־המשמעות ביותר שבדברי המחבר עצמן — בריג'גני ס.ל.א. מרשל — במבואו לספרו „הם צנחו בלילה“, סיפורה של הנחיתה המוטסת הגדולה שבקורות־המלחמה: זה „קפי־צה“ של שתי דיביזיות־צנחנים אמריקאיות לתוככי גורמנדית. כך, הדרך אל הקרב היתה מוטסת, אך מציאות הקרב שלאחר־ה — „רגלית“ מובהקת. ניתן לומר, כי במלחמות ה„ממונעות“ של ימינו — הצנחן (והחייל־המוטס בכלל) הוא אולי הרגלי האמיתי המופיע ופועל בשדות־הקרב. מנת־חלקו זו מעלה מרשל בלשון סגנונית, באמיתיות נוקבת, בניתוח החודר אל לבם של מצבים ומעשים. לא לשוא כתב אחד מגדולי סופרי העלילה שבאמריקה של זמננו — קרל סנדבורג — שורות אלו בהקדמתו: „לא אחת, בעת קריאה, אמרתי בלבי: קטע זה — אקראנו שנית, כדי ליהנות מהדרמה שובת־הלב...“ אחר שוקע הנך במחשבות ואומר: „אכן, כדברים האלה יקרו לבני־אדם בזמן המל־חמה. יש בספריתי מספר ספרים, שאני חש מדי־פעם צורך לשוב ולקרוא מהם דף או שניים. הם צנחו בלילה“ — הוא אחד מן הספרים הללו.

ריגלתי בארצות הברית

קולי. פ. מונט

„ריגלתי בארצות־הברית“ הוא ספר האופייני לעולם המוזר בו אנו חיים. שני גושים ענקיים מתאמצים, כל אחד, לשמור על סודותיה־הוא ולגלות את סודות היריב, ל„משחק“ זה מסגרת־כללים כפולה: זו של נוהגים רשמיים — וזו של תנאים־שבמציאות; ושתיהן ידועות היטב לשני הצדדים. מדי־פעם „הוצא את הקו“ אי־צבא או „פעיל“ של צד אחר — ומעמיד את ידיעותיו לרשות האויב, וחוסך ממנו טרחה רבה ומאמצים מיותרים... לעתים קרובות ישנה למקרים אלה גם תוצאה משנית: הופעתם של ספרים — ספרי וידוי וגילוי. ספרים מסוג זה מספקים ל„עולם השלישי“, שאינו מעורב במישרין בתחרות מודיעינית זו של ה„גדולים“, תודמנות שאין־דומה־לה להציץ אל חוץ ה„פנים“ של האיבקות־גומלין עצומה זו.

אחד מספרים אלה הוא „ריגלתי בארצות־הברית“ — סיפורו של „גר־צדק“ מזרחי בשם פאול מונט, מי שהיה (במחצית השנייה של שנות־החמישים) הנספח הצבאי של פולין בארה״ב. אם נפסח על הידוי האישי וה„תגדרה עצמית“ שבספר זה, הרי מזדקרים בו מצד אחד — עלילה מגוונת ומרתקת של מלאכת־קישור וריגול מסועפת ברחבי ארצות־הברית; המלמדת גם עד כמה „פשוטים“ ו„אפורים“ הם פני הדברים והמעשים — אך גם מה רב הוא הכושר המתמיד הנדרש מסוכן־מודיעין כתנאי להצלחתו; ומצד שני — הניתוח של אופי מלאכה זו ומחותה; המבליט עד כמה „סדנא דארעא חד הוא“ — ומה דומה שגרת־שירותם זו של „אנשי המודיעין הרשמיים“, אשר כל אחד משני המחנות הגדולים מקיים בארצות יריבו. הספר שלפנינו, ודאי שהיתה גם כונה „דיקטטית“ לפרסומו בארה״ב: להדגים ולהמחיש לקוראיו עד כמה נטיתם לשוחח ולספר, והסברת־הפנים־שלא־במקומה, עלולים להקל על סוכנים זרים את מלאכתם; ותכופות אף לתת בידיהם תוך כדי כך „מפתחות“ להבנת הענין אותו נשלחו תללו לחקור. מבחינה זו, טמונה בספר — נוסף על חומרה־קריאה „המותח“ שבו (כגון ציד־אדם ברחובות ניו־יורק, או הרפתקאות הבילוש אחר תמרונים) גם משמעות „השכלתית“ רחבה יותר, החורגת אף הרחק מחופי אמריקה.

הרקע

בעיה מרכזית ולא חדשה היא כיצד לאמן חיילים במקצועות צבאיים מורכבים, תוך זמן קצר ובבטחה, כדי שיוכלו למלא משימות ביעילות מקסימלית.

העובדה, שרמת האימון אינה תמיד משביעה רצון, הכריחה את האחראים על ההדרכה לחפש שיטות חדשות ויעילות. עוד ב-1963 הוחלט לעבור לשיטת ההדרכה במסגרות אימון גדולות, שיסודותיה אחידות והתמחות.

שיטה זו מתבססת על יסוד מתודי איתן ועל דרכי הדרכה מפותחות, המביאות לרמת אימון גבוהה. במסגרות אימון גדולות מתנהלת ההדרכה כך, שנקודת המוקד בהתעניינות החניכים, "דולגת" חליפות מהמדריך, המנהל את השיעור (שלהלן ייקרא מדריך-השיעור), אל הפעילות העצמית של החניכים, בפיקוח מדריכים-עוזרים.

השגיאות האפייניות בהדרכה

הליקוי העיקרי שנתגלה במשך השנים, בהן יושמה ההדרכה במסגרות גדולות, הוא, שהמדריכים לא יכלו לפקח באופן יעיל על מילוי נכון של הפעולות, בשל מספר החניכים הרב — גם בשלב הלימוד וגם בשלב התרגול. עובדה זו הורידה את הרמה והביאה לביצוע מוטעה של הפעולות הנדרשות. על-כן נאלצו האחראים להדרכה לשכלל את השיטה הקיימת ולייעלה על-ידי מעבר להדרכה בשיטת התרגולות האחידות במסגרות גדולות.

השיטה החדשה מחייבת להקפיד שכל שלב בשיעור יתנהל לפי תרגולות אחידות (המתבצעות לפי פקודות), כמפורט במערך השיעור.

נעמוד, בקצרה, על ההדרכה בשיטת התרגולות ועל דרך מילויה.

הדרכה בשיטת התרגולות

ההדרכה בשיטת התרגולות, במסגרות אימון גדולות, מנוהלת על-ידי מדריך-השיעור הנעזר במדריכים-עוזרים.

תפקידו העיקרי של מדריך-השיעור:

- להדריך את כל השיעור (המבוא, הצגת התכלית, שלבי השיעור, סיכום).

- להקדים הסבר לכל תרגול, בעת "הלימוד בשלבים" שבשיעור, וללוות בהסברים את הדגמות המדריכים-העוזרים.

- לתת את הפקודות לביצוע ההדגמות וכן את הפקודות לביצוע התרגולות תוך הלימוד והתרגול בשלבי השיעור.

תפקידי המדריכים-העוזרים:

- עיקר תפקידם הוא לפקח על החיילים, המבצעים את התרגולים והתרגולות האחידות בשלבי השיעור. כל מדריך-עוזר מפקח על קבוצת חיילים מוגדרת.

- לסייע למדריך-השיעור, בהדגמים לפני החיילים את הפעולה הנדרשת, בהתאם לתרגולות האחידות, ובהתאם לפקודות מדריך-השיעור (לעתים, בלימוד השלבים, מדגימים המד-

ההדרכה בשיטת התרגולות

סא"ל ג. נאגל

ריכים-העוזרים את הפעולות הנדרשות. בעוד שהחיילים מחקים את פעולותיהם).

אופן העברת שיעור בשלבי העיקריים - בשיטת התרגולות

להלן דוגמה לניהול שיעור בשלבי העיקריים, במסגרת גדולה ובשיטת התרגולות:

מבוא

מדריך-השיעור יפתח את השיעור בעריכת החיילים לפי פקודות של תרגילי סדר, בצורה מתאימה למתן השיעור (בצורת ז או בצורת ר בשיעורי לימוד; לעומת זאת במטנחים — בשורות, בהתאם למקצה היורים). המדריך יפתח את השיעור בחזרה קצרה על השיעור הקודם, בדרך של שאלות ותשובות, וכן יערוך תרגול חוזר, במידת האפשר. התרגול החוזר יבוצע לפי מלות-פיקוד של מדריך-השיעור ובפיקוח מדריכים-עוזרים.

מדריך-השיעור יסביר את נושא השיעור ואת מטרתו, ואילו אחד המדריכים-העוזרים יציג את תכלית השיעור לפי מלות-פיקוד של מדריך-השיעור.

הצגה זו יש לקיים במקום מרכזי, המאפשר לחיילים לראות את הפעולות לפרטיהן.

בגמר הצגת התכלית יודיע מדריך השיעור לחיילים מה רמת ההישגים הנדרשת.

זכור! ב"הצגת התכלית" הפקודות והפעולות צריכות להיות מושגות למות וזהות לאלה שניקטו בשיעור עצמו.

לימוד בשלבים

הדגמה

כל שלב בשיעור ייפתח בהדגמה רצופה על-ידי המדריכים-העוזרים לפני כיתור תיהם, לפי פקודות מדריך-השיעור, ללא הסבר.

לאחר ההדגמה הרצופה יחזרו המדריכים-העוזרים וידגימו שנית בשלבים, לפי פקודות מדריך-השיעור, אך הפעם בצירוף הסבר מפי מדריך-השיעור.

שלב הלימוד יועבר לפי פקודות מדריך-השיעור. בעזרת המדריכים-העוזרים.

מדריך-השיעור פוקד על עריכת שלב אחד משלבי השיעור, תוך הסבר פירוט הפעולות שיעשו החיילים, כגון: השלב "פירוק והרכבה של המחלק, הברית ומכסה הגוף", בשיעור "פירוק והרכבה" ברובה-מיטען (בחלק זה של השיעור ישתמש מדריך-השיעור ברוב העזרים שלרשותו, כדי להבהיר לחיילים את אופן הביצוע).

מס' / צד	הפקודה א	פירוט הביצוע ב
1.	"רובה מיטען — פתח!"	החזק במתפס ביד שמאל; יד ימין — על צואר הקת. דחוף באגודל יד ימין את מכלל תפס הגוף לאחור. משוך את הקת כלפי מטה, והרובה המיטען ייפתח לשניים.
2.	"המערכת הנעה — הוצא!"	תפוס ביד ימין במוט המחלק, משוך החוצה את המערכת הנעה (מחלק ובריח) והנח אר תה מימינך, במרחק של הושטת יד.
3.	"מכסה הגוף — הוצא!"	הכנס את האצבע המראה של יד ימין לתוך פתח ההפלטה, האגודל מעל מכסה הגוף — ומשוך את מכסה הגוף לאחור. הנח את מכסה הגוף ליד הברית ומשמאלו.

לאחר-מכן יימשך השיעור לפי הפקודות של מדריך-השיעור, תחילה בקצב אטי בליווי הסבריה, לעתים תוך הדגמה של מדריכים-עוזרים, כשהם מבצעים את הפעולות לפי פקודות מדריך-השיעור יחד עם החיילים, ואלה מחקים את פעולות המדריכים-העוזרים.

תרגול

בגמר שלב הלימוד יש להתחיל בתרגול לפי התרגולות, כמפורט במערך השיעור. תחילה יתן מדריך-השיעור פקודות קצרות לביצוע חלק מהפעולות, לדוגמה: השלב "פירוק והרכבה של המחלק, הברית ומכסה הגוף" בשיעור "פירוק והרכבה" ברובה מיטען:

- פעולה א' — רובה מיטען — פתח!
- פעולה ב' — המערכת הנעה — הוצא!
- פעולה ג' — מכסה הגוף — הוצא!
- פעולה ד' — בריח הפרד!

לאחר התרגול בשלבים יש להמשיך ולתרגל את כל הפעולות ברציפות לפי פקודות מדריך-השיעור, לדוגמה: "המערכת הנעה — פרוק!"

זכור! לעולם אל תתחיל לתרגל ולאמן לפני שסיימת ללמד.

תרגול מסכם

בשלב התרגול המסכם על מדריך-השיעור להקפיד על:

- צירוף הנלמד פרקים-פרקים לשלמות אחת.
- ליטוש פרטים המצריכים ליטוש, תוך תרגול החניכים.
- יצירת תמונה מציאותית יותר על הנושא הנלמד.

תרגול מסכם יבוצע לפי פקודות מדריך-השיעור ובפיקוחם של המדריכים-העוזרים.

לדוגמה: בשיעור פירוק והרכבה ברובה מיטען יבוצע התרגול לפי פקודות מדריך-השיעור — "רובה מיטען — פרוק!" "רובה מיטען — הרכב!"

בעת התרגול המסכם ייבדקו הישגיו של כל חניך.

כיתת שיפורים

בעת התרגול בשלבים יש להפריד את החניכים המתקשים בתרגולות ולהעבירם לידי מדריך-עוזר — לאימון מיוחד, עד שיישגו רמת הישגים נאותה.

זכור! אין המטרה לתת את השלבים או את השיעור, אלא להגיע לרמת ההישגים הנדרשת; לפיכך יש להמשיך ולתרגל, עד שכל החיילים יגיעו לרמה הנדרשת.

סיכום

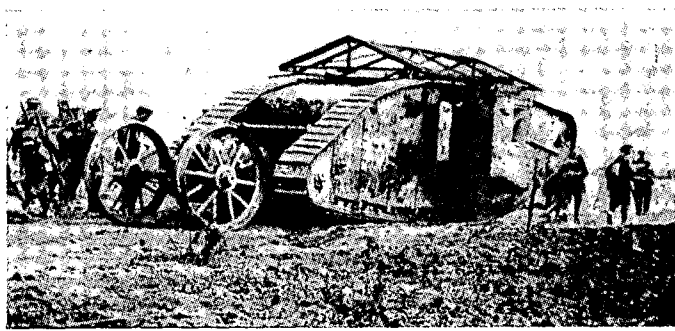
כדי לודא רמה אחידה בהישגי החיילים וכדי להבליט את עיקרי הלקחים, מן הרצוי לסיים את השיעור ב"תחרות" ובמבחן.

מדריך השיעור ינהל את שלבי הסיום כדלקמן:

- שאלות של החניכים ותשובות המדריך.
- תרגיל מסכם — ינוהל לפי פקודה, מן הרצוי בצורת "תחרות", בה יתמודדו יחידים או יחידות-משנה, בפיקוח של מדריכים-עוזרים.
- מדריך-השיעור יסכם תוך הדגשת ההישגים, ויאמר כמה דברים לקישור בין השיעור הנלמד לשיעור הבא.

מסע בזק משוריין

1919

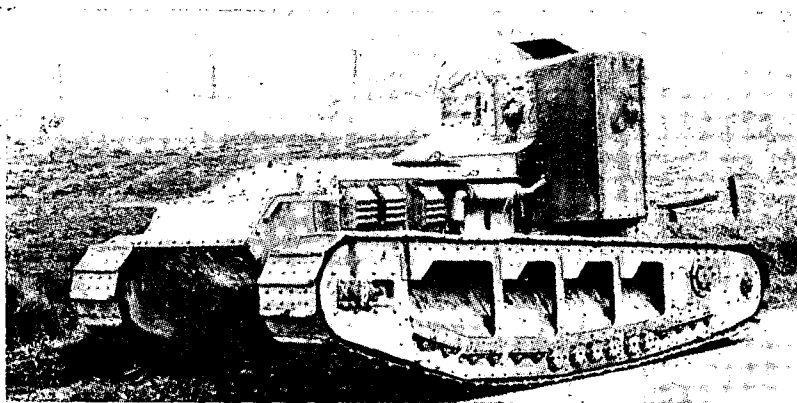
התכנית מנשרת העתיד של גנ' פולר

אלי"ם ד"ר י. ואלך

רעיונות מתקדמים ביותר, הן בתחום הפעלת שריון והן בזה של שיתוף, שילוב ופעולת-גומלין בין הזרועות הצבאיות השונות. ל"תכנית 1919" ללא-ספק זכות-הבכורה של העלאת רעיון הארמיה המשוריינת, אותו הגשימו הגרמנים במלחמת העולם השנייה — ולגביו התלבטו יריבי גרמניה זמן רב (רב מדי!) עד שסיגלוהו בארגון צבאותיהם. כי מה שם ייקרא לכוח משוריין של 2,000 טנקים ומעלה, ולהפעלתם במשולב עם חיל-האוויר להשגת משימה מבצעית אחת: שיתוק מרכזי הפיקוד והשליטה על הגרמנים — אם לא ארמיה משוריינת? אם נתעלם לרגע מתמגבלות הטכניות, שדבקו עדיין בשלהי מלחמת-העולם הראשונה בטנקים, ונתבונן בהרכבו של הכוח

בשנת 1918 זכו מתקפות-האביב הגרמניות להצלחה התחלית מפתיעה ואיימו להבקיע את קוי בעלות-הברית בחזית המערב. כשנבלמו, התעוררה בצד בעלות-הברית השאלה, כיצד להכניע סוף-סוף את הגרמנים ולסיים את המלחמה בת ארבע השנים. ג' פולר, שהיה אז לויט-קולונל ושימש כראש-המטה של "קורפוס הטנקים" הבריטי הצעיר, הכין במאי 1918 את "תכנית 1919", שחלקיה העיקריים ניתנים להלן בתרגום עברי. כידוע, התמוטט הצבא הגרמני — ובראש-וראשונה התמוטטו עצביו של האיש אשר היה המוח הדוחף שבו, גנרל לודנדרוף — עוד בטרם שהיה צורך להור ציא אל הפועל את תכניתו של פולר. הנוסח המלא של הצעת

פולר ראה אור לראשונה ב-1936, בספרו "זכרונותיו של איש-צבא שחרג מהמקובל". אפס, מסמך זה הוא יותר מתעודה היסטורית גרידא. ערכו ההיסטורי ודאי שאינו מבוטל כלל ועיקר, אך כאן לפנינו תכנית מפורטת של הבקעת מערך מבוצר, באמצעות כוח משוריין, שלא נס ליחה אפילו בימינו אלה. עיון מדוקדק בטקטיקה, ובטכניקת-הלחימה, שנקטו הגייסות הגרמניים בפריצותיהם לפולין ב-1939 ולצרפת ב-1940, יגלה כי השתיים בוצעו על פי הסכימה של פולר. יתרה מזו, בצד ההוראות המפורטות כיצד להבקיע בעזרת שריון מערך שבוצר היטב לעומק, מכילה "תכנית 1919" עוד שפע של

הטנק הבריטי "סימן 1" מתקופת מלחמת-העולם הראשונה

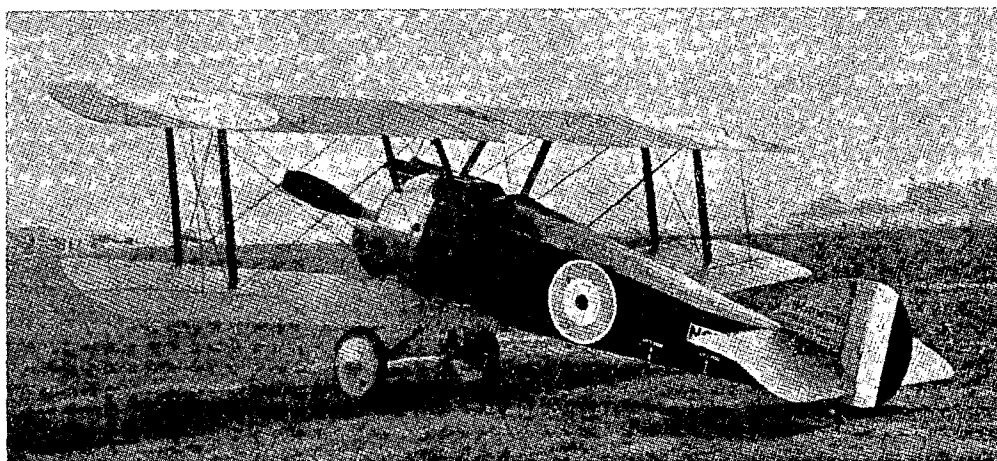
קישור הנובעים מקצבת התקדמותן המהיר של שדרות השריון. כן מופיע כאן שיתוק המערכת הנגד-טנקית של היריב — רעיון שפיתחו כעבור זמן הגרמנים על-ידי טיפוח מטוסי הצלילה, אשר פעלו בשיתוף-פעולה הדוק עם ה"פנצרים" המתקדמים — ומעל לכל, ניצולו של המטוס לתפקידי פיקוד ושליטה. אם כי פולר הזניח בהמשך פיתוח תורתו, את הרעיון של שיתוף-הפעולה בתוך הקרב בין הטנק לבין המטוס, ובמרצת הזמן נטה לראות באוירון בראש-וראשונה מכשיר סיור והובלה, הרי בשלב מוקדם זה, בקיץ 1918, שירטט הוא קוים חדישים ביותר לעיצובו של צות-קרב משולב: קרקעי-משוריין ואוירי.

מן הדין שקורא התעודה (אשר פרקים נבחרים מתוכה מובאים להלן) יוזהר מפני טעות אפשרית. אין לראות ב"תכנית 1919" תורה כוללת להפעלת שריון בכל מקרה ומצב. כפי שכבר נאמר, מכוונת התכנית למקרה מוגדר של הבקעת מערך מבוצר. זו היתה הבעיה הבוערת בפניה עמדו אנשי-הצבא במלחמת-העולם הראשונה, מאז קפאה בשלהי 1914 החזית — ואותה בלבד התכוון פולר לפתור בהצעתו זו. באשר ללוחמה המשוריית בכלל, זו שעיקרה ניידות ותנועה — את תפיסתו לגביה פיתח פולר בכתביו המאוחרים יותר, ובעיקר בשתי החוברות הדנות בלוחמה הממוכנת ובלוחמה המשוריית. אפס, "תכנית 1919" נשארה עד ימינו חיבור קלאסי בענין ההבקעה המשוריית. ענין רב אצור בה לשריונאי הרוצה ללמוד כיצד לנהוג במקרה מעין-זה — אך, מאידך גיסא, גם לאותו איש-צבא, שמוטל עליו להתגונן מפני הבקעת מערכו-הוא ולבלמה. עיון בתכניתו של פולר יבהיר את הצפוי מהתקפה משוריית שתיערך על מגנניו. על כל פנים, שניהם גם-יחד יצאו נשכרים דיים מלימוד המסמך. ואף שחובר לפני כמעט חמישים שנה, טרם הפך להיות "היסטוריה בלבד" — ועדיין רב בו האקטואלי והשימושי.

שהוצע על-ידי פולר, נפתח לא-מעט. בשלב כה מוקדם יכולנו בצדק לצפות כי יוצג לפנינו לכל-היותר עוברה הראשוני של "ארמיה משוריית", במובנו המלא של מושג זה. אך מן התכנית נשקף דוקא כוח מושלם ומאוזן, המורכב טנקים, חיל-רגלים-מוסע, ארטילריה, כוחות ניידים קלים (שנועדו ל"מיסוך" הפערים אשר בין טריזיה-שריון החודרים לעומק), כוחות הנדסה ותחזוקה; כוח, הנתמך (לפי התכנית) בצורה מתואמת ביותר בפעולותיה של הזרוע האוירית. אכן, כוח כזה עשוי היה לעמוד אף במבחן דרישותינו כיום.

יש ומאן-דהוא זורק לחללו של עולם רעיון מהפכני בטרם שיהיו בידו פתרון ומענה לבעיות המעשיות הקשורות ברעיון הגדול. ברם, ב"תכנית 1919" נשקפת, בצד האידאה המקפת שבה, גם תשומת-לב רבה ודקדקנית לאותם "פכים קטנים" שהם המעבירים רעיון מתחום הדמיון וההזיה אל תחום המציאות וההופכים אותו לבר-ביצוע. המעיין בנוסח המסמך של פולר יגלה בו לא רק הגדרה ברורה של היעדים, אלא גם הרבה פרטים טכניים; למשל — כיצד לסמן, הן ביום והן בלילה, יעדים אלה לכוחות המסתערים. מסתבר איפוא מהר-תכנית, כי פולר כלל וכלל לא נרתע מהרעיון של הפעלת חילו, שנמצא עדיין בחיתוליו, גם בקרב לילה — רעיון המבעית אנשי-צבא לא-מעטים עד היום הזה.

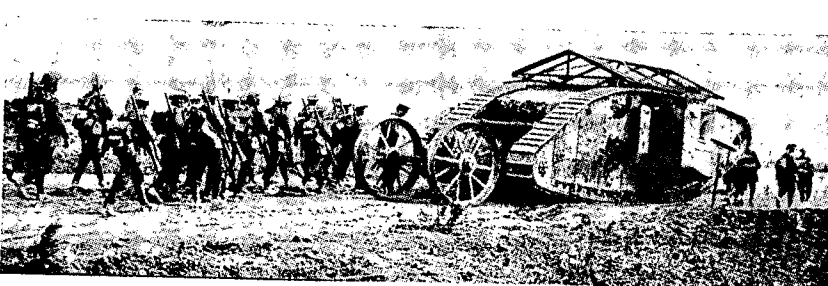
לא פחות מעניינת ומעוררת התפעלות העובדה, שאם כי גם חיל-האויר היה באותם הימים בראשית התפתחותו הצבאית, כבר יעד לו פולר מכלול מגוון של תפקידים בפעולה המשותפת של שריון וחיל-האויר; ובדיעבד אפשר עתה לומר גם מכלול-תפקידים חדיש מאד באופיו. שכן רשימת המשימות שהטיל פולר על חיל-האויר כוללת לא רק תפקידי תצפית, וכן הכונת הטנקים ליעדיהם, אלא גם רעיון מתקדם כמו הספקה-בהיטס של דלק ותחמושת לחודי השריון, ואף תפקידי

מטוס מטיפוס "קאמל"
ממלחמת-העולם הראשונה

1919

קטעים נוספרו של ג' פולר

1. השפעת הטנקים על הטקטיקה: הטקטיקה, או במילים אחרות — אמנות העברתם של גייסות ממקום למקום בשדה הקרב — משתנה בהתאם לכלי הנשק ולאמצעי-התובלה המצויים בשימוש. כל כלי-נשק חדש או משופר וכל אמצעי תעבורה חדשים דורשים שינוי מתאים באמנות המלחמה. כניסתו של הטנק הופכת כיום על פיה את אמנות המלחמה, וזאת משום גורמים אלה:

„א) היא מגבירה את הניידות על-ידי החלפת כוח השרירים בכוח מכני.

„ב) היא מגבירה את הבטיחות על-ידי שימוש בלוחות שריון כדי למנוע חדירת כדורים.

„ג) היא מגבירה את הכוח ההתקפי, בשחררה את החייל מן הצורך לשאת את כלי-הנשק ואת הסוס מן הצורך לגררם, וכן מגבירה את עוצמת ההרס של כלי-הנשק על-ידי הגדלת הספקת התחמושת.

„יוצא מכך, שהדלק מאפשר לצבא להשיג תוצאות יותר טובות בכלי הנשק שלו בזמן נתון ובפחות אבידות מאשר צבא המתבסס על כוח השרירים. הטנק מגן על החייל באופן נייד, והוא מאפשר לו ללחום באופן נייד. בכך הוא מיישם את הטקטיקה הימית לטקטיקה היבשתית; כלומר — הוא מאפשר לאנשים לירות ממשטח נעה, המוגנת על-ידי לוחות מגן קבועים.

2. השפעת הטנקים על האיסטרטגיה: האיסטרטגיה נרקמת על פני דרכי תקשורת. כלומר — על דרכים, על מסילות-ברזל, על נהרות ועל תעלות. הכנסתן לשימוש של מכוניות מונעות בדלק, המסוגלות לעבור שלא בדרכים סלולות, מרחיבה את רשת התקשורת במידה כזו, שכלולים בה שבעים וחמישה אחוזים מכלל זירת המלחמה. זהו הישג העולה לאין שיעור על אפשרויות התקשורת שהיו עד עתה. כיום, האפשרות של קיום צירי הספקה ושל הנעת כלי נשק ותחמושת בשטח

1. עד עתה ניצבו בפני הטקטיקה הזעירה שני קשיים חמורים: א. התיאום בין התנועה לאש. הרובאי לא היה מסוגל לנוע תוך כדי יריה ולא היה ביכולתו לירות תוך כדי תנועה. כיום, כאשר הוא יושב בתוך מכונית מונעת דלק וחסינה מפני כדורים, ביכולתו לרכז את כל כוח השרירים שלו להפעלת נשק, ובו בזמן הוא מונע קדימה באמצעים מכניים.

ב. השגת בטיחות בתנועה. אין הרובאי מסוגל לחפות באש על התקדמותו בזמן שהוא בתנועה. כיום מאפשר לו השריון החסיני מפני כדורים לרכז את כל מאמציו בהכאת יריבו במקום לחלקם בין הכאת האויב ואבטחת עצמו.

הדלק איפשר כיוון חדש בלחימה. כיון שעד עתה לא ניתן היה להשיג קו יורים נע, חסין בפני כדורים.

פתוח, ללא תלות בדרכים וללא התלות המגבילה בסבילות בעלי-חיים, הכניסה בעיה חדשה לגמרי להיסטוריה של המלחמה. כל הקולט את מלוא המשמעות של שינוי זה, כלומר — שניתן לעבור כעת ביבשה באותה קלות כמו בים, מגדיל את סיכויי הנצחון כמעט עד ודאות. נקל ליישם את עקרונות המלחמה אם אפשר להגביר את המהירות — ולעשות זאת על חשבון האויב.

„כיום, פריסה של צבא הממונע מכנית על כל השטח כנגד צבא שתלותו בדרכים, במסילות-ברזל ובכוח השרירים — כמוה כהצבת צי של ספינות-מערכה מודרניות נגד צי של מפרשיות בעלות שלושה סיפונים. אין בכלל להעלות על הדעת אפשרות של ספק באשר לתוצאותיה של פעולה כזו — צי המפרשיות יושמד לבטח, כי מנצח הכוח הממונע יותר מבחינה מכנית. כוח זה חוסך זמן — וזמן הוא גורם מכריע במלחמה.

3. התפיסה הנוכחית על טקטיקה של טנקים: עד עתה התרכז זה התפיסה לגבי הפעלתם של הטנקים בנסיון לשלב את תכונותיהם עם אורחי הלחימה הקיימים, כלומר — עם הטקטיקה של ה"חי"ר ושל הארטילריה. למעשה ניסו למזג את רעיון הטנק, המביא עמו מהפיכה בשיטות הלחימה, עם המערכת שאותה נועד להרוס — במקום לתת לו חופש התפתחות עצמית. לא ניתן להימנע מכך, בשל החידוש שברעיון, בשל חוסר הבטחון שבמכונה החדשה ובשל אי-הידיעה כיצד להשתמש בה.

„העובדות שעליהן מבוססת תפיסה זו משתנות כעת בקצב מהיר, ואם לא תשתנה התפיסה יחד עמן — לא נצליח לנצל עד מקסימום את תכונותיה של המכונה החדשה, כלומר — לא תושג האפשרות של תנועה מהירה לכל הכיוונים תוך חסינות יחסית בפני כלי-הנשק הקל.

„מכאן נוכל להסיק עובדה חשובה מאד: ה"חי"ר, כפי שהוא מצויד כיום, ייעשה בתחילה משני בחשיבותו, ולאחר זמן גם ייעשה חסר תועלת על כל קרקע שבה מסוגלים טנקים לנוע. עובדה זו עצמה מספיקה כדי להביא מהפיכה בתפיסתנו הנוכחית לגבי המלחמה, והיא מסמנת ראשיתה של תקופה חדשה בטקטיקה.

4. המטרה האיסטרטגית. אין עקרונות האיסטרטגיה משתנים, בכל זרועות הצבא. רק השינויים בכלי-הנשק משפיעים על יישומם. העקרון האיסטרטגי החשוב ביותר הוא עקרון המטר (במונח מטרה כאן, הכוונה להשמדת כוח הלחימה של האויב).

„ניתן להשיג עקרון זה בכמה דרכים, שהשכיחה היא השמדת חילות השדה של האויב, כלומר — הגופים הלוחמים שלו. „כוח הלחימה של גוף בני-אדם תלוי בארגונו-שלו; מכאן ש-

אם ביכולתנו להרוס ארגון זה, נצליח להרוס את כוח הלחימה שלו, ובכך להשיג את מטרותנו.

„שתי דרכים להריסת ארגון:

„א. עלידי התשתית.

„ב. עלידי הוצאתו מכלל פעולה.

„הדרך הראשונה — משמעה הרג, פציעה, שבייה ופריקת נשקם של חילי האויב — מלחמה פיזית. הדרך השנייה, שמגמתה נטילת כושר הפיקוד והשליטה של האויב, היא מלחמת מוחות. את השיטה הראשונה אפשר להשוות למספר פציעות קלות בגוף הנגרמות בזו אחר זו, פציעות העלולות לגרום שתיתת דם עד מות; ואת השנייה אפשר לדמות ליריה ישירה במוחו „מוחו של הצבא הוא המטה שלו — מטה הארמיה, מטה הקורפוס ומטה הדיביוזיה. לוא יכולנו להרחיקם פתאום מגזרה רחבה של החזית הגרמנית, היתה התמוטטותו של הגוף הלוחם כולו, שעליו הם שולטים, נמשכת שעות מספר, אף נציב מולו התנגדות מוגבלת בלבד. אף אם לא נקיים כל התנגדות, אלא רק, נוסף ליריה במוחו של האויב, נירה כדור שני בבטנו, כלומר — נוציא מכלל פעולה את מערכת ההספקה שאחרי חזיתו, ירעבו אנשיו למות או יפוצו לכל נשק שטנח פעולתם מוגבל — התבססה על השגת יעדנו האיסטרטגי באמצעות כוח אלים; כלומר — לכולות את שריריה, עצמותיו ודמו של האויב. כדי להגיע לכך במהירות באמצעות טנקים, יש צורך באלפים רבים של מכונות כאלה, ואין להניח שנצליח להגיע למספר הדרוש עד השנה הבאה. לכן עלינו לחפש אמצעים אחרים. עם זאת נזכור, כי קרוב לדאג, מעולם לא נתעוררה בעיה מלחמתית, שפתרונה לא עלה באותה שעה במוחו של אדם מסוים, ולעתים קרובות — גם במוחם של מספר אנשים. הקושי העיקרי בסיגול דרכים חדשות ארב כמעט תמיד לא בפתרון עצמו, אלא במידת קבלתו עלידי אלה שלהם זכויות מוקנות על השיטות הקיימות.

„כשם שהתפיסה הנוכחית שלנו מחייבת להשמיד את כוח האדם, כן צריכה התפיסה החדשה לחייב חיסול הפיקוד, וזאת לא לאחר גרימת אנדרלמוסיה בשורות האויב, אלא דוקא לפני ההתקפה עליו, כדי להבטיח שבזמן התקפתנו יימצא האויב באנדרלמוסיה מוחלטת. בכך נביא ליישום מקסימלי את עקרון ההפתעה — הפתעה בשל החידוש בשיטת הפעולה, או הפתעה בשל נטילת כל אפשרות מן האויב

טנקים לפני יציאה לקרב

לבצר את בטחוננו, גם אם הבלתי-צפוי נעשה מקובל. „לעומת מספר הלוחמים בשדה-הקרב, קטן מאד מספרם של המצביאים. לכן האמצעים הדרושים להשמדתם מצומצמים לאין שיעור ממה שבדרך-כלל נדרש כדי להשמיד את פקדיהם.

5. הפתרון המוצע: מה נדרש כדי להוציא את פיקוד הכוחות הגרמניים מכלל פעולה בכל חזית נתונה?

„המרחק הממוצע מקו החזית הגרמני אל תשע ממפקדות הארמיות שלהם הוא כ-30 ק"מ; אל שלוש ממפקדות קבוצות הארמיות — 70 ק"מ; והמרחק אל המפקדה הכללית של המערב — 150 ק"מ. להדגמה תספיק לנו רצועה או איזור 30 ח"ק"מ שבו מפקדות הארמיות, הקורפוסים והדיביוזיות. „כדי להגיע למפקדות אלה יש לעבור דרך מערכות משוכללות ומורכבות מאד של חפירות ומחסומי תיל, המוגנות על ידי כל כלי הנשק הקיימים לירית טילים.

„כדי להדור בעד רצועת התנגדות זו, שאותה ניתן להשוות לצינה המגינה על מערכת הפיקוד, מתאימים שני סוגים של כלי-נשק:

„א. המטוס.

„ב. הטנק.

„כלי-הנשק הראשון מסוגל לדלוג מעל כל המכשולים; השני מסוגל לעבור בעד רובם.

„הקשיים שבשימוש בכלי-הנשק הראשון חמורים ביותר: אם אפשר בכלל למצוא שטחי נחיתה סמוך למפקדות השונות, הרי האנשים שינחתו — אין הם חמושים יותר טוב מאלה שמולם הם עתידים להתייצב. למעשה — אפשר להשוותם לפרשים שירדו מעל סוסיהם והניצבים מול חי"ר.

„הקשיים העומדים בפני הטנק הם יחסיים בלבד. בשלב זה אין בידנו טנק המסוגל לבצע משימה כזו באורח מניח את הדעת, אולם אין שום סיבה מדוע לא יהיה בידנו טנק כזה — נניח בעוד תשעה חודשים, אם נרכז את כל המאמצים בתכנונו ובייצורו. הרעיון של טנק כזה קיים, וכבר שקלו בו מוחות רבים בעלי שיעור קומה. טנק זה קרוי „הטנק הבינוני D“...

6. הטקטיקה של הטנק הבינוני D: הטקטיקה של הטנק הבינוני D מבוססת על עקרונות התנועה וההפתעה, ומשיר מתו הטקטית היא לחזק את ההפתעה באמצעות תנועה — פחות עלידי מהירות מאשר עלידי יצירת מצבים בלתי צפויים. לעולם אל לנו לפעול כפי שהאויב מצפה שנפעל; אדרבא —

עלינו להטעותו, כלומר — לשלוט במוחו עלידי מוחנו שלנו. עלינו לרמוז בפניו על אפשרויות מספר בהן יכולים אנו לבחור, ואחרי כן, כאשר נדרשת מאתנו פעולה, עלינו לפתח את האפשרות שבחרנו בדרך השונה מן הקצה אל הקצה מזו שנצטיירה מן ההכנות שלנו.

„וכך, בעבר, כאשר ריכזנו אנשים ותור תחים מול גזרה נתונה, עשה האויב כמונו וסיכל את התקפתנו. הוא חיזק את מערך ההגנה שלו עד כדי כך, שלא יכולנו לפרוץ דרכו; ואם עלה

„לאחר שהות מה (שתספיק כדי לגרום לאנדרלמוסיה מד-
בכת של פקודות ופקודות סותרות), יש לפתוח בהתקפה
מתוכננת היטב של טנקים, חי"ר וארטילריה על היעד הטקטי
המשני — המרחב הארטילרי של האויב, שעומקו כ-10.000
מטרים.

„מיד לאחר שבוצע המבצע — יש להתחיל במרדף. בכוחות
הרודפים צריכים להיות כל הטנקים הבינוניים שניתן לקבץ
וכן חי"ר רכוב על משאיות. כדי להכפיל את עוצמתו של
כוח זה, יש ליצור לו חוד של פלוגות טנקים בינוניים D,
אשר ישתלטו על כל מרכזי התקשורת. ישמידו מפקדות
קבוצות-ארמיות של האויב ויפיצו לכל רוח את כל היחיד
דות שיתקלו בהן. במפקדת הכוחות הגרמניים במערב יש
לטפל על-ידי הטלת כמה מאות טונות של פצצות נפוצות
עליה: מעשה זה, לפחות, ינטרל כל מחשבה ברורה.

8. ההתקפה בקטעי חזית. חזית התקפה רצופה בת 150
ק"מ נראית ארוכה מלהיות מעשית. על-ידי תמרון טנקים
פשוט אפשר להפחית את רוחבה של החזית, לפחות מבחי-
נתו של התוקף, עד 80 ק"מ, מבלי להפחית את כל 150
הק"מ של החזית כולה שיש לערערם. הדיאגרמה מראה כיצד
ייעשה תמרון זה. נקודות א"ח מציינות את החזית של 150
ק"מ. מתוך חזית זו, יש לתדור לגזרות א-ב, ג-ד, ה-ו
ו-ז-ח (שבהן כ-80 ק"מ), באמצעות טנקים כבדים וחי"ר,
ואילו הגזרות ב-ג, ד-ה ו-ו-ז יאוגפו, אם ישותפו גם
כמה טנקים בינוניים D בפעולת איגוף זו. תספיק כנראה
האנדרלמוסיה שתשתרר בגזרות ב-ג, ד-ה ו-ו-ז כדי
להפחית את התנגדות המגינים המחזיקים בהן עד לנקודה
כזו שקל יהיה לטפל בהם. אם אין סיכוי זה נראה מתקבל
על הדעת, אפשר לסייע להתקפות האגפיות האלה באש
ארטילריה חזיתית ומרוכזת או בהתקפות חי"ר קלות, המוג-
נות על-ידי מחסומי אש כבדים לפי הנוסח הישן.

9. השפעות הטנק הבינוני D על הטקטיקה: השיפור בכל
זרוע, במיוחד שיפור בניידות, משפיע על היעילות והשימוש
בכל יתר הזרועות ביחס ישר למידת השיפור. אם נביא
בחשבון את הזרועות השונות — חי"ר, פרשים, ארטילריה,
אוויריה, הנדסה-קרבית ואפסנאות — אפשר יהיה להסיק את
המסקנות הבאות:

א. חי"ר מלבד כיבוש היעד המשני, לא תהיה כל תועלת
ביחי"ר הצועד. צריך יהיה לשאת את הרגלים בכלי-רכב
ממונעים, כדי לא לפגור אחר הטנק הבינוני D, אשר יתקדם
לפחות לעומק של 30 ק"מ ליום.
השימוש בחי"ר ייעד למטרות אלה:
1. לסייע במבצע הטקטי.

הדבר בדינו — היינו עייפים ותשושים מכדי לנצל את
הצלחתנו ההתחלתית...

— — — כיום מכוונים מאמצינו להשגת שילוב של שני
עקרונות אלה:

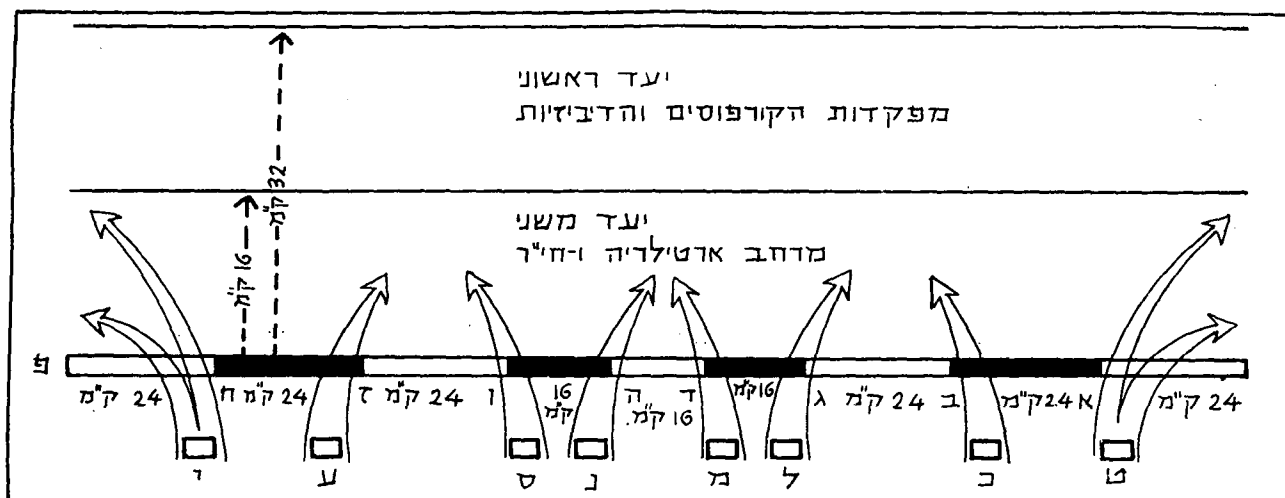
א. לאלץ את האויב לרכז את עתודותיו בגזרה נתונה.
ב. לשבש את מערכן של העתודות האלה לפני שנפרץ
דרך.

„כשיושגו אלה, יתאפשר ביצוע המרדף, שהוא הביטוי הטקטי
של ההשמדה. המרדף הוא הדיכדוך של הנצחון; ככל שגדלות
העתודות שאותן אולץ האויב לרכז, וכל עוד אנו מצליחים
לשבש את מערכן — כן תגדל הריבית הטקטית שתתוסף
להשקעתנו. באמצעות הטנק הבינוני D והמטוס, אין כל
סיבה מדוע לא נקבל מאה אחוז ריבית על השקעתנו. זוהי
דוגמה, כיצד אפשר לנצח במלחמה כולה על-ידי נצחון
בקרב יחיד.

7. קרב הטנקים הבינוניים D: קרב המתבסס על אפשר-
ויות ביצועו של הטנק הבינוני D, אפשר לתאר בקצרה:
„יש לבחור בחזית התקפה של כ-150 ק"מ, שבה יתקבצו
נוכח הכנות גלויות שלנו, כ-4 או 5 ארמיות גרמניות. היעד
הטקטי הראשון יהיה האיזור שבין הקוים המבצרים את
מפקדות הארמיות הגרמניות לבין אלה המבצרים את המפק-
דות הדיביזיוניות שלהם. עד עתה נחשב כיעד הראשון האיר-
זור שבין קו החזית של האויב ועמדות התותחים העיקריות
שלו. עתה הפך איזור זה יעד טקטי משני. כלומר — נהפך
סדר מקומם הגיאוגרפי של היעדים: האחרון הפך ראשון
והראשון הפך אחרון. בכך אנו משיגים את ההפתעה.

„מיד לאחר שנסתיימו ההכנות, ללא התרעה כלשהי, יש
להוציא ציים שלמים של הטנק הבינוני D במלוא המהירות
בשעות היום או אם אפשר בלילה, ולכונם ישר אל המפק-
דות השונות הפרוסות ביעד הטקטי הראשון. אם יצאו ביום —
יש לסמן את המטרות האלה באמצעות פצצות עשן צבעוני
שיוטלו ממטוסים, ואם יצאו בלילה — על-ידי פצצות תאורה
צבעוניות שיוטלו ממטוסים או על-ידי פגזי תאורה צבעונית
מתותחים. כיוון שהמרחק הגדול ביותר שיש לכסות הוא כ-30
ק"מ, יגיעו הטנקים הבינוניים אל מפקדות הארמיות הגר-
מניות תוך כשעתיים.

„בינתיים ירוכזו כל אמצעי ההפצצה על מרכזי האספקה
ועל צומתי הדרכים החשובות. אין להרוס את מערכת התק-
שורת, כיון שחשוב כי המבוכה שתיגרם כתוצאה מן ההתק-
פה המשולבת של הטנקים הבינוניים D והמטוסים תופץ
ותתפשט על-ידי האויב עצמו. חדשות רעות מטילות מבוכה,
ומבוכה מעוררת בהלה.

הרוחב הכללי של קטעי החזית המאוגפים (ב-ג; ד-ה; ו-ז):
65 ק"מ.
ט ו-י — אגפי הטנקים התוקפים.
כ, ל, מ, נ, ס, ע — כוחות איגוף של הטנקים.

ההתקפה בקטעי חזית.
רוחב החזית כולה (א-ח): כ-150 ק"מ.
הרוחב הכללי של קטעי החזית המותקפים (א-ב; ג-ד;
ה-ו; ז-ח): 80 ק"מ.

יהיה עליו להישען על המטוס למען בטחונו ושרידותו.
„תפקידי חיל-האוויר יהיו אלה:
1. לפעול כמשמר קדמי לטנקים.
2. לסייע לטנקים בשיבושן ובפיזורן של מפקדות האויב.
3. להוביל את הטנקים אל יעדיהם.
4. להגן על הטנקים מאש תותחי האויב.
5. לצייד פלוגות קדמיות של טנקים בדלק, בתחמושת וכו'.
6. לפעול כמקשרים בין הטנקים לבסיסיהם.
7. להטיס את מפקדי חטיבות הטנקים מעל לגזרות פעולת-
תיהם, כדי שיוכלו לראות בפעולת הטנקים שלהם ובהתאם
לכך להפעיל את העתדרות שברשותם.
„הקשר בין המטוס לטנק יהיה כקשר שהיה בעבר בין הפרש
לאיש ה-ח"ר.

„——— העובדה העיקרית היא, שניידות הטנק הבינוני D
תגביר את ניידות כל כלי הנשק האחרים.

„——— הזמן הוא אויבנו; הדבר היחיד שיש לחשוש מפניו
הוא, שלא יהיה לנו זמן מספיק לייצר את כל הטנקים האלה
עד לשנה הבאה. להשתמש בכלי נשק חדש טיפין טיפין
כמוהו כשיתוף האויב בייצורו, אם לא נצליח לנצח במלח-
מה ב-1919 בשל היעדר מספר מספיק של טנקים בינוניים D.
אנו מסתכנים בתבוסה מידי הגרמנים, שתונחל לנו באמצ-
עות טנק משובה יותר ב-1920. יש לזכור, שעד עתה עוד
לא נוצר כלי-נשק שהזמן לא הפכו לישן. מספר הטנקים
הבינוניים D הדרושים עד מאי 1919 הוא 2,000, ואם יהיו
בידנו 2,000 טנקים, בידנו גם הסיכוי לשים קץ למלחמה.

2. לפעול באזורים שאינם מתאימים לפעולת טנקים.
3. לתפוס את השטחים שכבשו הטנקים.
4. להגן על השירותים העורפיים.

„לאחר המהלומה הראשונה תקטן האפשרות של צורך בהת-
קפת ח"ר, ומשום כך יהיה תפקידם העיקרי ליצור קו הגנה
נייד מאחורי הטנקים הבינוניים D, כדי לאבטח את השירור
תים המנהליים וההנדסיים מפני הטרדה מקומית. לכן תהא
הטקטיקה שלהם הגנתית, ונשקם העיקרי המקלע הבינוני.
„ב. פרשים. אם לפרשים סבילות מספקת כדי לקיים מרדף
של לפחות 30 ק"מ ליום משך 5-7 ימים, ערכם ניכר, כיון
שביכולתם להוות שורות „מתגרים“ בין יחידות הטנקים
הבינוניים D. אפשר להניח, כי אף אם לאחר שבעה ימים
יהיו כל הפרשים ללא סוסים, לא יהיה האויב מסוגל ללחי-
מה לאחר מרדף של יותר מ-240 ק"מ².

„ג. ארטילריה. הארטילריה הכבדה לא תהיה בזרוע הניי-
דת לאחר ההתקדמות של היום הראשון ותוחזר למקומה
הטבעי בין אמצעי המצור. ארטילריה השדה, אם היא עדיין
נגזרת עליידי סוסים, לא תצליח להדביק את קצב הלחימה
לאחר ההתקדמות שהושגה ביום השני או השלישי. לכן יש
להחליף את הסוסים הגוררים את התותחים בכלי-רכב גור-
רים; הדבר נעשה כבר היום הכרח בשל הקושי שבהחזקת
הסוסים בשדה הקרב או מאחוריו.
„ד. חיל-האוויר המלכותי. ככל שגדולה ניידות הטנק, כן

2. קטע זה הוכנס כדי להפיס דעתם של חסידי הפרשים. ח"ר קל,
מוסע עליידי רכב גורר, עשוי להיות יותר יעיל.

נשק נ"ט על פרשת דרכים

קפ"פ. קולאשסקי

מאז הופיעו ברעש רב ראשוני הטנקים, ב-1916, עומדים המפקדים מול הבעיה כיצד לבלמם. נוסו ונפסלו הצעות פתרון רבות — לא משום שהיו גרועות, אלא משום שפיתוח הטנק מצא תשובות לפתרונות אלה.

אמנם לא יאבד הכלה על הטנקים בשל כליהנשק בהם דנה רשימה זאת, אך הם ישחררו את המפקד מהצורך להעסיק טנקים כנשק נ"ט ויאפשרו לו שימוש בהם במשימה לה נועדו: פעילות התקפית אלימה.

מצוי עתה נשק רב-גוני למדי להשמדת טנקים. מכאן התיאוריה של הצפיפות ההולכת וגדלה. רק למספר קטן יחסית של כלי-נשק היכולת להשמיד את האויב בטוחים גדולים מאד. במקרה שתבניות האויב נשארו שלמות והן ממשיכות בהתקדמותן, מסוגלים גם כלי-נשק נוספים לפעול נגדן. כך, אם יעלה בידי היריב להגיע לשפתו הקדמית של המערך, יעמוד מול הסיכון, כי בידי כל חייל נשק המסוגל להשמידו. תפיסת ההגנה ה"נ"ט היתה הבסיס לתכנונם ולרכישתם של כלי הנשק המצויים עתה או שיימצאו בקרוב בידי הגייסות הלוחמים.

כלי-הנשק ה"נ"ט הנוכחיים

נוהגים לסווג את הנשק ה"נ"ט כקל, בינוני או כבד. סיווגו של כל כלי-נשק בפני עצמו מתבסס על שלושה גורמים: הרמה בה הוא משמש כנשק תקני, משקלו של הנשק וטווחו. איז כוח ההשמדה גורם בסיווג הנשק, כיון שכל הכלים חייבים להיות מסוגלים להשמיד את הטנק הכבד ביותר המצוי. אפשר לייחד את כל כלי הנשק ה"נ"ט לבצע זאת, משום סוגו של ראש-הנפץ שלהם, הפועל על עקרון המטען החלול. יעילותו של ראש-הנפץ זה ומשקלו הקל יחסית מקנים לו סיכויים סבירים בהשמדת טנקים.

הטנק הוא הנשק הטוב ביותר לבלוימת טנק. אך לרוע המזל, לא תמיד תעמוד לרשותנו הכמות הדרושה של טנקים כדי לבצע משימה זאת. במצב כזה הנשק ה"נ"ט הוא המכריע לכשלוך או להצלחה.

כרגע נושאים בתפקיד מכריע זה ארבעה כלי-נשק: הנשק ה"נ"ט הקל LAW (M-72); התותח לא-רתע בן 90 ה"מ"מ (M-67); התותח לא-רתע בן 106 ה"מ"מ (M-40 A1) והטיל המונחה ה"נ"ט "אנטק". מבין ארבעה כלי-נשק אלה ה"נ"ט M-72 הוא חדש ומיוחד. לפני שניגש לבדיקתו ולבדיקת האחרים, וכן כמה כלי-נשק עתידיים, ראוי לסקור בקצרה את תפיסת הלוחמה ה"נ"ט הנוכחית.

עקרון הצפיפות

בעיקרה מתבססת תפיסה זאת על טנקים, בעוד הנשק ה"נ"ט מגביר אשם של אלה. התכנית הכללית, ללא קשר לגודל היחידה, מבוססת על שילובם של כלי הנשק העומדים לרשות הכוח ועל הגברת צפיפותם ככל שקרב האויב לשפתו הקדמית של המערך. מכאן הדגש על השימוש במוקשים, לאו דוקא משום יכולתם לגרום אבידות רבות לתוקף, אלא משום שהם מאלצים אותו להיכנס לשטח הריגה שנקבע מראש. אחר תיעול האויב לשטח זה יידרשו להשמדתו כלי-נשק מעטים יותר.

ה-M-67

שני כלים תקינים מסוג זה במחלקת הנשק. על אף שאינו מסווג בתור כזה, התול"ר בן 106 ה"מ"מ הוא נשק נ"ט כבד. בהיותו מורכב על גבי רכב בן 1/4 טונה (ג"פ) מהחזק נשק זה בפלוגת הרובאים נשק נייד יחסית, המסוגל להשמיד טנקים בטוחים עד קצת למעלה מ-1,000 מטרים.

כלי להיכנס לפירוט התכונות, בולטות שתיים — ניידות וטוח. הנשק ה"נ"ט הכבד הנוכחי הוא הטיל המונחה מסוג „אנטק". טיל זה הוא תקיני במחלקת ה"נ"ט אשר בפלוגת המפקדה של הגדוד, וטוחו 2,000 מטרים; זו הסיבה שסווג ככבד.

מערכת זו יעילה למדי, אם נתחשב ביכולת הקטילה של ראש הנפץ בעל המטען החלול בן 130 ה"מ"מ ובטוחו לעומת משקלו (17.5 ק"ג). אולם, אם נוסיף על אלה את בעיית ההנחיה והבקרה, פוחתת היעילות כמעט עד ללא כלום.

הטיל מבוקר תוך כדי מעופו ומונחה למטרה בידי הנוט באמצעות מוט-בקרה מנוהל-יד. אף אם תהא לנוט ראייה מעולה וזריזות ידיים של טייס סילון, עדיין יידרש להכשרתו אימון מרוכז, לפחות של שלושה שבועות. זמן זה לא יעמוד לרשותנו בעת-קרב. מלבד מגרעות אלה, למערכת נשק זו מגבלה יסודית

M-40 A1

נוספת: היעדר משטח שיגור נייד. הכיתה נושאת את טיליה על גבי רכב בן 3/4 טונה. אין אפשרות לפתות בירי אלא לאחר עצירת הרכב, הורדת הטילים וציוד הבקרה, והצבתם בעמדות אש. לכן אין נשק זה שימושי במצב בו חלים שינויים מהירים.

יתרון מיוחד ל„אנטק" במצבי-ההגנה, כי ניתן להפעילו על-ידי נוט המצוי בעמדת תצפית במרחק מה מעמדת השיגור.

● החדש מבין ארבעה כלי הנשק ה"נ"ט הנוכחיים הוא ה-M-72. המכונה LAW (ר"ת: נשק נ"ט קל). הוא סווג כקל בשל היותו נשק נ"ט אישי, משקלו כ-2 ק"ג, והטוח היעיל המקסימלי שלו — כ-250 מטרים — מאפשר לחייל-הבודד הממוצע לפגוע במטרה ביריה הראשונה. ל-M-72 טיל בן 66 מ"מ שמשקלו כ-1 ק"ג. יתר המשקל, 0.95 ק"ג, הוא של המשגר.

המערכת כולה מיוחדת בכך, שהנשק, אם אפשר לכנותו נשק, מנופק כיחידת תחמושת. עתה מומלץ בסיס חישוב של 15 כלי LAW לפלוגת רובאים. ניפוקם לחייל הבודד יהא דומה לניפוקם של רימוני יד. כך יהיה ביכולת המפקד לצייד כל רובאי בכלים נוספים מסוג M-72, אם זקוק קטע מסוים בגורתו לנשק נ"ט נוסף.

ה-M-72 מהפכני בכך, שאין החייל זקוק לאימון מיוחד כדי לירותו. כל הדרוש: יכולת קריאה. אם ימלא כדרוש את ההנחיות המודפסות, בליווי תמונות, על צדו של המשגר, יהא ביכולתו להפעיל את הנשק ולהעסיק את המטרה.

ה-M-72 (LAW)

הדיוק מעולה, כי השימוש בנשק הוא בטוח קצר בלבד, והוא מאופס בשעת הייצור. המשגר, שהינו מיכל אריות אטום למים, מיועד לשימוש חד-פעמי ונזרק אחר היריה.

● הנשק ה"נ"ט הבינוני הוא כרגע התול"ר בן 90 ה"מ"מ — M-67. שני תול"רים כאלה תקינים בכיתת הנשק של מחלקת רובאים (במקום המטול בן 3.5 האינטש).

על אף של-תול"ר בן 90 ה"מ"מ כמה תכונות חיוביות, לא מילא את כל החקוות שתלו בו. משקלו (15.75 ק"ג) מטיל על צותו בן שני האנשים עבודת פרך, כאשר יש להפעיל את הכלי ללא רכב על פני מרחקים גדולים או על פני קרקע קשים. על כן יקרה תכופות, שמחלקת הרובאים נשר ארת ללא הגנה נ"ט תוך כדי ההסתערות ומיד אחריה. בהגנה יש ל-M-67 כמה תכונות מצוינות, שהעיקרית בהן: דיוק רב עד לטוח 450 מטרים. אולם דיוק זה מותנה ביכולתו של הצות לאמוד מרחקים. לכן אין סבירות הפגיעה ביריה הראשונה גדולה; אך אם הושגה פגיעה, כמעט ודאי שהטיל בעל המטען-החלול בן 4.5 ק"ג יעצור כמעט כל טנק.

● הנשק ה"נ"ט השלישי העומד לרשות פלוגת הרובאים הוא התול"ר בן 106 ה"מ"מ (M-40 A1). לפלוגת הרובאים

כלי הנשק ה"נ"ט הצפוי

מדברינו עד כאן ניתן להסיק בקלות, שמשפחת הנשק ה"נ"ט הנוכחית עדיין לוקה בחסר רב. ה-M-72 הוא הכלי היחיד המספק את כל הדרישות. לשלושת הכלים האחרים תכונות המגבילות באופן ניכר את יכולתם להשמיד טנקים.

ההכרה בחסרונות אלה נתנה דחף לתכנית מחקר ופיתוח גדולה, שתעמיד לרשות היחידות כלי נשק נ"ט התואמים לצרכים. מטרה מיוחדת במסגרת זו היא ייצורם של כלי נשק נ"ט בינוניים וכבדים מסוג חדש.

הנשק ה"נ"ט הבינוני החדש חייב להיות קל מאד במשקלו, ועם זאת בעל טוח מינימלי, לפחות כפול מזה של ה"תול"ר בן 90 ה"מ"מ. הנשק ה"נ"ט הכבד צריך להוכיח יתרון דומה לעומת ה"תול"ר בן 106 ה"מ"מ וה"אנטק" גם יחד.

הבעיה הגדולה בפיתוח היא עתה הדרישה להגדלת הטוח. המדובר בטוחים, בהם אין החייל יכול להשיג פגיעה ביריה הראשונה ללא מתקני טיווח. מוצעים פתרונות שונים להתגבר על בעיה זו, כגון: ציודם של כלים אלה במדיטוח או מקלע אכנו. כל אחד מפתרונות אלה מוסיף על משקל הכלי, ואין בו שיפור של ממש. פיתוחו של טיל, שמחירותו גדולה דיה כדי לאפשר מסלול-תעופה שטוח, עשוי אף הוא לחסל את הבעיה, אך לרוע המזל יחסל אף את הנוט, מאחר שתופעות הלואי הנגרמות על-ידי היריה יוציאו מכלל אפשרות את תפעול המערכת על-ידי אדם. זה יהיה דומה לירית כדור חודר-שריון-מנעל בן 105 מ"מ כאשר התותח מנוהל-כתף.

הפתרון הסופי היותר מבטיח: פיתוחם של טילים מונחים אוטומטיים. הנחיה זו עשויה להינתן באחת משתי דרכים: ביות אל המטרה או הנחיה על-ידי ניווט.

● עקרון הביות הותאם לטילים מספר, בעיקר ל"סיידוונדר" של חיל-האוויר. אחר היריה ננעל הטיל על המטרה בעזרת קרינה אינפרא-אדומה, הרגישה לחימו של מפלט המטוס, והוא נצמד אל המפלט של מטוס האויב — ממש נתקע לתוכו.

● שיטת ההנחיה האחרת היא בקרה על-ידי ניווט. זו השיטה הנהוגה במערכת הנשק "שיללה". מערכת זו תהיה החימוש העיקרי של טנקי הסיור "שרידן". פעולתה: עם התגלות המטרה, מכון אליה הנוט את התותח או המשגר באמצעות כונת-צלב פשוטה. הטיל נורה, והנוט ממשיך להחזיק את

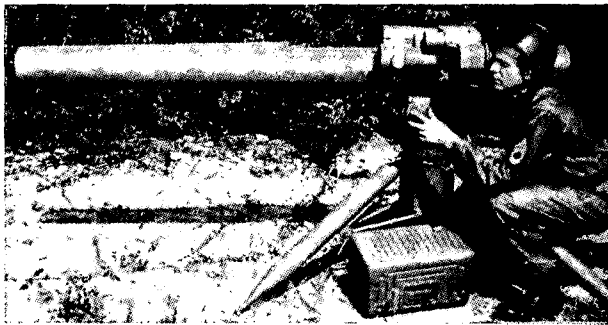
ה"שיללה" בפעולה

כונת הצלב על המטרה. הטיל נע בכיוון זה ישר אל המטרה. אין צורך בטיווח או בהנחיה. מגבלתה העיקרית של מערכת זו היא חובת הנוט לעקוב אחר המטרה עד הפגיעה. הזמן הדרוש לכך הוא בהתאם לטוח אל המטרה. הממוצע הוא 6—10 שניות. תוך כדי זמן זה אין אפשרות להעסיק מטרות נוספות. אחת הפגיעות הגדול מפצה על מגבלה זו.

אף כי גדולות הבעיות הטכניות, נפתרו רבות מהן. על כן נבדקת עתה התאמתם האפשרית של כלים שונים לשמש נשק נ"ט בינוני וכבד.

מערכת הנשק הנבחרת עתה כדי להחליף גם את ה"תול"ר בן 106 ה"מ"מ וגם את ה"אנטק" הוא הטיל "טאו" TOW (משוגר, צינור, מונחה-אופטית, מבוקר-תיל). ביסודה מערכת

TOW ה

זו היא שכלול של ה"שיללה" בכל הקשור לגודל, משקל ושיטת-הנחיה. הפחתת המשקל מושגת על-ידי צמצום גודלו של ראש-הנפץ, משקל המטול וציוד הבקרה. שינוי נוסף הוא הכנסת תיל-הנחיה, המאפשר בקרה יותר יעילה.

אם נניח, כי ניתן יהיה לפתח משטחה טובה ל"טאו", הרי יעמוד אז לרשות ה"ח"ר נשק נ"ט מצוין. נשק זה, שמשקלו פחות מ-100 ק"ג, יהיה מסוגל להשמיד את שריון האויב בטוחים, בהם אפילו טנקים יתקשו בפגיעה ביריה הראשונה.

לפי שעה אין בודקים נשק מיוחד, אשר יחליף את המטול בן 90 ה"מ"מ. יש רגליים לסברה, כי תהיה זו גירסה משוכללת יותר של ה"טאו" או של ה"שיללה". יהיה צורך לצמצם עד למינימום את מידות מערכת הבקרה וההנחיה כדי להשיג משקל מועט. הטיל יהיה יותר קל בשל דרישות טוח מופתחות. פישוט התפעול וקלות התחזוקה יהיו זהים גם ב"טאו" וגם ב"שיללה". לכשימצא הנשק ה"נ"ט הבינוני ברשות הכוחות, תוכל מחלקת הרובאים לגבור על הטנקים של האויב.

מאז הופיעו ברעש רב ראשוני הטנקים, ב-1916, עומדים המפקדים מול הבעיה כיצד לבלמם. נוסו ונפסלו הצעות פתרון רבות — לא משום שהיו גרועות, אלא משום שפיתוח הטנק מצא תשובות לפתרונות אלה.

אמנם לא יאבד הכלח על הטנקים בשל כלי-הנשק בהם רנה רשימה זאת, אך הם ישחררו את המפקד מהצורך להעסיק טנקים כנשק נ"ט ויאפשרו לו שימוש בהם במשימה לה נועדו: פעילות התקפית אלימה.

גייסות מוטסים

ציוד הנדסי יביל-אוויר

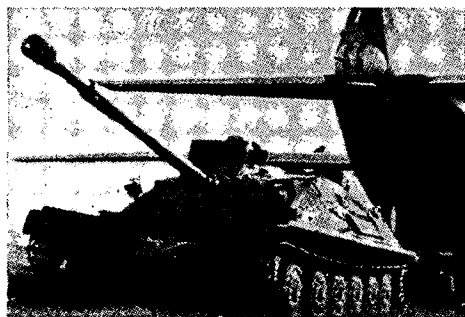
בדיביזית הפרשים ה-1 (דיביזית גיידת-אוויר) של צבא ארה"ב קיים גדוד פלסים, אשר אף הוא גיידת-אוויר. פלוגות השדה של גדוד זה קלות מאוד, כדי שאפשר יהיה להובילן באוויר. לכל פלוגה נושאי-נשק מדגם M-274 ו"פרדות" מכניות להובלת הציוד ההנדסי התקני.

כל מחלקות-הגדוד מסוגלות להניח שדות מוקשים מתוך מסוקים. המסוק העיקרי שישמש את גדוד הפלסים הוא ה-CH-47 ("צ'ינוק"), הנמצא בכמויות גדולות בתובלה הדיביזיונית, ולו טנח גדול יותר מאשר ל"עגורן המעופף" CH-54. רוב הציוד מובל במחלה.

מטוס תובלה בריטי

מטוס התובלה הבריטי החדש, "בלפאסט", יכול לשאת במהירות של 600 קמ"ש מטען של 9 טונות לטנח של 9000 ק"מ או מטען של 35 טונות לטוח של 1600 ק"מ. בתמונה. אנו רואים שריונית מדגם "סאלאדין" (צלאח-א-דין), ומאחור- ריה תותח מתנייע מדגם "אבוט" ושריונית מדגם "פרט", כשהם יוצאים מבטן המטוס.

משחית-טנקים יביל-אוויר

בתמרוני ברית-הרשות, שנערכו לא-מזמן בבולגריה, הופיע לראשונה משחית-הטנקים הסובייטי ASU-85 בדגם יביל-אוויר. משחית-טנקים זה, שקיים כבר שנים אחדות בצבא הסובייטי, הותאם עתה לשימוש הגייסות המוטסים. הוא מובל לשדה הקרב בדגם החדש של מטוס- התובלה "אנטונוב".

צקלון

לקט תרגומים

התוכן

התקפה בהרי השומרון	מירד ה.א. לוק	עמ' ב'
גמישות טקטית	קול' א.ב. וילר	עמ' ג'

גמישות טקטית

מי יזכור קרב בורקין, שהתרחש בדרום-מערב הרי השומרון, בשלהי מלחמת העולם הראשונה בזירת ארץ-ישראל? אולי מעטים מן המעטים. אך משתי סיבות ראוי קרב זה להילמד בעיון גדול יותר מאשר קרבות רבים אחרים. הסיבה האחת — השטח. זהו מרחב אופייני של גבעות (מהן תלולות ומהן מתונות) וואדיות (תכופות — בדמות חריצים עמוקים). באיזור-המפתח הגיאוגרפי-אופרטיבי של ארץ-ישראל המערבית, היינו — גוש הרמה ההררית של השומרון; והמתבונן בנסיון הפעולות בו נמצא למד ביחס לתנאים וסיכויים בשורה לא-קצרה של מרחבים דומים. הסיבה השניה היא — הכוחות. לא מכלול שלם של דיביזיות, אלא שתיים-שלוש-ארבע חטיבות מכל צד — כלומר, היקף-כוחות שניתן להכילו בעין (בשדה, מגבעה נישאת) ובמוח (בבואנו לנתח את מה שנתרחש). אף הסייע — בעוצמת עשרות (אך לא מאות) רבות של תותחים, ואולי מאה — מאה וחמישים מק"בים בכל צד. הלחימה — „גדודית“ בעיקרה, אך במסגרת תכנון וסיוע שברמת הדיביזיות. יש כאן ממה להתרשם, ומה ללמוד, לקצין בגדוד לוחם או במטה טקטי — בין „סירון“ ובין „ותיק“.

בהרי השומרון

מה מתקשר במוחנו למושג „מלחמה בויאט-נאם“? אולי לפני הכל — המארב (וכמובן — ה„מארב הגנדי“). על עשרות גלגוליו ותחבולותיו השונים; הפשיטה — קרקעית, או „מסוקית“; עמידתו של מוצב-מבוצר מותקף — כרגיל בלילה; מטעי „טיהור“ — על פני גזנגל, בחבל גבעי, באייה השטוחים של דלתת נהר גדול; מבצעים-מוטסים רחבי היקף, שיתוף קרקע-אוויר מתודק ונמרץ, סיוע-ארטילרי ארוך-טוח; ולבסוף — התכלית, שהיא גם האמצעי — הכפר הויאט-נאמי, וכל מה שנעשה (או שאינו נעשה) בו עלידי כל אחד מן הצדדים המתמודדים. מספיק? ודאי. אך היכן המסגרת המבצעית המשותפת לכל אלה? כיצד משתלב כל סוג מסוגי-מעשים אלה ברקמתה הכללית של מלחמה כה מורכבת? כאן טמון העניין המיוחד שבסקירתו של קצין אמריקאי, המנסה להציג את „התמונה ההחבה קצת-יותר“ — במסגרת גדוד, רגימנט, ויותר מזה. בעצם, מנסה הוא להראות, כיצד פועל בזירת ויאט-נאם מעין „חוק כלים שלובים“ מבצעי; כיצד תשומת-הלב של המפקד, כוח הגייסות, הפגית המאמץ, נדרשים פעם פה לתכלית אחת, פעם שם לתכלית אחרת — ורובי-הזמן בהרבה מקומות, ולהרבה תכליות (או, כביטוי-הוא: — „משיכה אל שמונה כיוונים בעת אחת“). אין תמה, שאת ה„מגנינה“ המרכזית בתזמורת מורכבת זו מהווה, לדעתו, הגמישות הטקטית: הן של הכוחות עצמם — והן של מחשבת המפקד.

זו המציאות שיש צורך לראותה היטב, לאחר שנסיר אולי מקצת מן המלל המתלות לתיאור. גם בתנאים שהם, לכאורה, שונים מאוד מן הללה, רב יהיה לקחם המאלף של מצבים כאלה, בהם חייבים מפקד ומטה לחשוב, בו בומן, בכמה מישורים שונים, ובמושגי סוגים שונים של לוחמה ושל דרכי-תגובה.

התקפות בהרי השומרון

לפני 48 שנים

מיוזם. א. לוק

בורקין

התנגדות זו ב"גבעת הקסדה" שיבשה את ההתקפה, כיון שגם אגפה השמאלי של החטיבה ה-232 וגם חטיבה 233 לא יכלו להתקדם ליעדם האחר עד כיבוש בורקין. בינתיים התאושש האויב מהפתעתו. בחזית החטיבה ה-234 הנחית שתי התקפות נגד לפני שעה 1030 על גדוד ה"דורסט" השני, שהתמקם ב"גבעת שלוש-השיחים". על אף שקו ההגנה הבריטי טי עמד ולא נפרץ, הצליחו התורכים להיאחזו במרחק לא רב לפני קו הרכס של הגבעה. לבסוף החליט המיור-גנרל פאלין, כי אינו יכול להשלים משימתו באותו יום, וכי ההתקדמות אל "רכס-מוג", שיח-צובח' ועררה — שנמצאו כ-2—3 קילומטרים מצפון ליעד הראשון — חייבת להידחות למחרת היום. הגדוד ה-5 של רגימנט "דבונשייר" שהיה בבורקין הותקף קשות, וקרוב רימונים וכידונים בחוצות הכפר ובין הבתים לא פסק משך כל הלילה. פלוגה מגדוד ה"סומרסט" השני, שהגיעה עם שחר, נוכחה כי נטוש מאבק נואש וכי האויב מחזיק ביותר ממחצית הכפר.

אך בסופו של דבר נעקר האויב. גם בגזרות אחרות של החזית נערכו התקפות נגד, ומשך הלילה רעמו התותחים. טרטרו המקלעים וזהרו הזיקוקין. קריאותיו הבלתי פוסקות של חיל-הרגלים למתן סיוע ארטילרי גרמו להוצאה רבה של תחמושת, ביחוד פגזי-שרפנל. בשל כך, רק בקושי ניתן לתספק למועד את המלאי ליד מחפורות התותחים.

ההתקדמות חודשה ב-10 בחודש ב-0600. הגדוד ה-2/3 של רובאי הגורקה של חטיבה 232 הגיע לקצה המערבי של "רכס-מוג". על גבעה זו נתקיימו משך כל היום קרבות מבולבלים, שהוכרעו פעם לצד זה ופעם לצד האחר. במרכז ניטשה המערכה על שיח-צובח', לא עלה בידו של הגדוד ה-3/3 של רובאי הגורקה להשתלט בשלמות על יעדו

ההתקפות המקדימות של הדיביזיה ה-75 החלו ב-9 באפריל בשעה 0510. לצורך מבצע זה הועמדה הארטילריה שברשות הדיביזיה (אשר כללה את החטיבה ה-8 של ארטילריית-ההרים וכן מחלקה אחת של סוללת-המצור ה-134) תחת פיקודם של מפקדי חטיבות הרגלים. את השלב הראשון של ההתקפה פתחו שלוש חטיבות הרגלים, כשהן ערוכות בקו חזית: החטיבה ה-232 מימין על בורקין ואל-כפר (הוא כפר אדידיך); החטיבה ה-233 במרכז על רפת; על החטיבה ה-234 הוטל ללכוד את "גבעת שלוש-השיחים" (כ-5 ק"מ ממזרח למגדל אפק, הוא מגדל צדק). ואת הרכס שבינה לבין רפת — וזאת במטרה להגן על אגפה השמאלי של החטיבה ה-233. היעדים לאורך כל החזית נכבשו במהירות, מלבד יעדה של החטיבה ה-233. בשמאלה של חטיבה זו חפס את אל-כפר הגדוד ה-3/3 של רובאי הגורקה; אולם בימינה נכנס הגדוד השני לרגימנט "סומרסטשייר", בירדו לואדי דיר-בלוט ובטפסו אל מחוץ לערוץ הגדול, תחת אש כבדה לא רק מ"גב-עת הקסדה", שהיוותה את יעדו, אלא גם מ"גבעת כפר-עין" שבאגפו הימני. הגבעה האחרונה יועדה להיתפס מוקדם עלידי הדיביזיה ה-10, אך כיבושה לא נשלם עד לשקיעה. בשל כך היתה כגידול ממאיר באגפה של החטיבה ה-232. ב-0945 כבר היתה "גבעת-הקסדה" בידי גדוד ה"סומרסט", אך כדי לכבושה נאלץ הגדוד לעמוד בפני התנגדות כה חזקה, שהיה על בריגדיר-גנרל הדלסטון לשלוח את הגדוד החמישי של רגימנט "דבונשייר" לתקוף את בורקין. שלוש פלוגות התקדמו במעלה ואדי-אלי-מתו, יצאו אותו בעיקול מדרום לכפר ועברו בחפזה בשטח הפתוח. פלוגה אחת חיפתה על התקדמותם מ"גבעת-הקסדה". בשעה 1600 אחה"צ נכבשה בורקין.

עם זאת, אפילו אם תכבוש הדיביוזה ה־75 את יעד השני, תהיה במצב חלש מכדי לבצע את קיפול ביצורי טבסור. אותו יום היה עליה להדוף התקפות־נגד נוספות. הוחלט לדחות את השלבים האחרונים של המבצע לימים מספר, אך ב־15 בחודש הסמיך סר אדמונד אלנבי את גנרל בלפין לבטלם כליל. ב־21 בחודש פונתה „גבעת־שלושת־השיחים”. בורקין ואל־כפר — שהיו בליטה חדה בקו החזית — הוחזקו ובוססו.

הכשילון נבע בחלקו מהעובדה, שהאויב היה הפעם בעירנות מושלמת. אך עדיין אין בכך כדי להבהיר, מדוע היתה הגנתו כזו הרבה יותר נמרצת מאשר בקרבות שנערכו לאחרונה מערבה לירדן. ללא ספק הוכיחו את עצמן השיטות של המצביא העליון החדש. החייל התורכי פעל במלוא יכולתו, כאשר הוצב בעמדה ונדרש להגן עליה בכל מחיר. כמרכן הובר, שמפות ופקודות, שנישאו בחוסר זהירות משך ההתקפה, נפלו בידי האויב וגילו את היקפה של התכנית הבריטית ואת החשיבות שבהבסתה. מלבד אלה, היתה לאויב תצפית ארטילרית מעולה מהרמה הסמוכה לפורקה, ממנה היה ביכולתו לצפות לתוך הערוצים, שכיוונם הכללי מצפון־מזרח לדרום־מערב. אכן, נראה, שכדי להבטיח את הצלחת המבצע היה חיוני שבו בזמן תתקוף הדיביוזה ה־10 גם את הרמה.

רפת

נוכחנו, בפרק קודם (צקלון, נספת ל„מערכות קצו”), שמשך כל המלחמה בארץ־ישראל, ובהתמדה, הקדים האגף השמאלי בהרבה את האגף הימני. כבר דגו בנימוקים לדבר ובי־תרונות שהושגו מכך.

חסרון ברור אחד היה לעובדה זו: כיון שהשטח מתרומם בשיפוע מכיוון שפלת החוף, היה האויב באגפנו הימני על שטח גבוה יותר, שנתן לו עדיפות בתצפית על שטחינו. כל אימת שכבשנו משלט מידי האויב בתזזית, הובר לנו שמאחוריו עוד משלט, יותר גבוה, השולט עלינו. עמדותינו לאורך רכס דיר־בלוט נצפו משלושה משלטים: עררה (משלט זה היה המפתח לגזרה, בשל מבנה הקרקע), רפת ו„גבעת־שלושת־השיחים”.

במטרה לשפר את קו החזית הכללי, וכהכנה להתקדמות נוספת, הוחלט להתקדם ולכבוש את שלושת המשלטים האלה. בהתאם לכך נעה כל החזית קדימה, בבוקר יום ה־9 באפריל. כפר אליקאפ (שמקומו בהמשך ימינה למשלטים, ליד הכפר בורקין) היה קו מק־לעים. לאחר הרעשה כבדה נכבש, על אף התנגדות עיקשת ועל אף העובדה, שמקומו

אך לנראה, שהגורם היותר חשוב היה ההגנה, וכן התקיפות שהוכיחו בהתקפות־הנגד שני הגדודים הגרמניים (עם מק־לעים ומרגמותיהם ובסיוע הארטילריה שלהם). ללא ספק, שלוש הסוללות הגרמניות שקטו בעמדותיהן עד שהחלה ההתקפה, ועובדת הימצאן שם לא נתגלתה למרכז ניהול־האש הנגד־סוללתית. לדיביוזה ה־75 נגרמו 1500 אבידות.³ נתפסו רק 27 שבויים, בכללם 9 גרמנים. נקברו כמאתיים הרוגים. אבידות האויב היו כ־4,700.

3. האבידות בחטיבות ה־232 וה־233, כולל הארטילריה ויחידות הסיוע האחרות, היו כלהלן:

נעדרים	פצועים	הרוגים	קצינים חוגרים
6	46	13	
131	792	96	

מספר האבידות הכולל של החטיבה ה־234 שלא סווגו היה כ־414. כך הסתכם מספר האבידות בדיביוזה ב־498. לגדוד הרובאים ה־123 נגרמו אבידות כבדות ב„גבעת־שלושת־השיחים”. אבידות גדוד זה הסתכמו ב־237 איש.

4. לימן פון־סנדרס, קובע, שציקר כובד המשקל של ההתקפה נפל בחלקם של הגדודים הגרמניים של העוצבה „פשה השני” ועל הדי־ביוזה ה־16. אפשר להניח, לכן, שעוצבות אלה סבלו אבידות כבדות. העוצבה היחידה שלגביה יש בידינו רשימת אבידות מדויקת היא הדיביוזה ה־46. רשימה זו נתן קולונל חוסיין חוסייני, או מפקדה של הדיביוזה. אבידותיו היו 9 קצינים ו־193 חוגרים.

את רפת, ולאחר מכן את עררה, שהיתה היעד העיקרי במבצע זה. כיבוש „גבעת־שלושת־השיחים” היה חיוני לאבטחתן של עררה ושל רפת מאש־עורפית, אולם כדי לאפשר את התזזית עררה היה צורך גם בכיבוש שטחים שולטים נוספים, דרומית־מזרחית לה, וביחוד את משלט „האבעבושה”. משלטים אלה נכבשו רובם, אך על אף מאמצים נמרצים, לא ניתן היה לעקור את האויב מ„האבעבושה”. למרות זאת התקדמו ה„סומרסטים” מרפת לעררה, והתבססו עליה

גבוה וחולש. גם בורקין נכבש לאחר קרב מר, ומכאן והלאה נעצרה כל התקדמות נוספת באיזור. למחרת הותקפו כפרים אלה בהתקפת־נגד עזה, ואם כי התזזיקו בהם כותר תינו בתוקף, לא יכולנו להתקדם, אף לאתר תום התקפות הנגד.

בינתיים כבש גדוד ה„סומרסטים” את רפת, וגדוד ה„דורסטים” כבש את „גבעת־שלושת־השיחים”. עתה התעצמו הפגזות האויב, ובי־עקבותיהן הונחתו התקפות־נגד, שכולן נהדפו. הכונה היתה שה„סומרסטים” יכבשו תחילה

בהצלחה. בהיותם כאן נורתה עליהם אש מכל הכיוונים, כאשר אש המקלעים שנורתה בעורפם מ"האבצבצה" שמה לאל את אפשרות ההגנה על עמדתם בעררה. הוברר להם שעררה עצמה נשלטה ממשלט הקרוי שיח" סילבי, כקילומטר אחד או שניים מעברה האחר. משום כך נסוגו לרפת והתבססו בה. אחד החיילים, שנעזב בנסיגה זו, התנסה בנסיון נורא. בהיותו פצוע בכמה מחלקי גופו, לא היה ביכולתו לסגת עם פלוגתו. הוא נשאר מונח בעררה משך שלושה ימים, עד שמצאוהו התורכים. משנוכחו, אגב הפ" שטתו, כי עודו חי, דקרוהו בכידונייהם והניחוהו למות. כך היה מוטל יום נוסף, כשר גופו העירום פצוע קשה. אז מצאוהו אלוגי קאים גרמניים, שריחמו עליו והעבירוהו לבית-חולים, בו קיבל טיפול והוחזר לחיים. המצב ב"גבעת-שלושת-השיחים" נעשה מענין. לוא נשארה הגבעה בשליטתנו המלאה, היתה שמה לאל את אפשרות ההגנה על עמדות האויב. לעומת זאת, לוא הצליח האויב לעקרו משם, היה ביכולתו, לאחר מכן, לקפל משם את עמדותינו ברפת ובמשלטינו האחרים. על כן עשה מאמצים נמרצים משך כל היום לכבוש את הגבעה בחזרה. המצב לא היה שונה הרבה מזה שבספיון-קופי. כל צד נאחז במדרון אחורי סמוך לפסגת הגבעה, בעוד המדרון הקדמי נתון לאש הפגזות האויב. תותחנינו לא היו מסוגלים לשחק את סוללות האויב. לא באה בחשבון כל נסיגה. עובדה זו אולי הבדילה בכל זאת את "גבעת-שלושת-השיחים" מספיון-קופ. הקושי בהעלאת תספוקת, מים ותחמו"ר שת, והקושי הגדול יותר, בנשיאת הפצועים והורדתם דרך מורד חסר שביל מגובה 130 מטרים, ניתן יותר לשערם מאשר לתארם. פעולות אלה נעשו בהכרח בעיקר בלילה, כאשר קוי התחבורה שלנו היו נתונים לתצפית האויב. האחרון בין גמלי-האמבולנס שלנו, שנשא פצוע מתתנת האיסוף הגדודית, חוסל בהפגזה. משום שלא הספיק לחצות את רכס דיר-בלוט ולהיעלם מעיני תצפית האויב לפני עלות השחר.

משך הלילה שוב הנחית האויב התקפות-נגד, שנהדפו.

בועה", שיח"צובח' וכן ביצורי האויב ש" מעבר ל"גבעת-שלושת-השיחים". בהתאם לכך הוחל בהכנות. הכל נכון היה להתקדמות, כאשר לפתע בא עלינו האסון בחזית צרפת. המתקפה הגרמנית הגדולה בצרפת החלה ב"21 במרס. ימים אחדים אחרי פתיחתה נערכה הפריצה הגדולה, שכמעט ששינתה את פני המלחמה. תחילה ניסו למנוע את השפעת המצב בצרפת על החזית בארץ-ישראל, אך משעמדו על חומרתו לא נחסכו מאמצים בריכוז כוחות לסתימת הפריצה שם. ניתנו הוראות להפסיק בארץ-ישראל כל מבצע תוקפני בהיקף גדול ולשלוח כל כוח שניתן לשחררו לחזית צרפת.

לא היתה לנו כל ברירה. התרכזנו בביצור הקו שהושג. זאת עשינו באמצעות גדודות חיל צפופים וסנגרים.

במבט ראשון עלול להסתבר, כי תוצאות מבצעים אלה היתה שלילית, וכי לשוא הקריבו כאן בחורים את חייהם. אך רפת עוד נועדה להתפרסם. היא בוצרה בצורה כמעט בלתי חדירה. הוצא למענה סכום של אלפי ל"ש. כשני מיליונים שקי חול הוכנסו לביצוריה. הוקם מבצר, שצפה נוכח רוב עמדות האויב. מבצר זה הותקף יותר מאשר פעם אחת על-ידי התורכים, אך לשוא. בסופו של דבר היתה רפת הציר החזק עליו נשענה התנופה הגדולה של כיבוש ארץ-ישראל.

• ספיון קופ — גבעה בדרום-אפריקה, שעליה התנהל קרב במלחמת הבורים — המער'.

למחרת בבוקר שינה את תכסיטיו. בהמשיכו לתפני את המדרונות האחוריים, קידם האויב צלפים שהתחפרו בעמדות. מהן התאפשר ירי לעבר כל תנועה גלויה. בעוד אשר מול הצלפים שהתמקמו בקרבת השיא הועמדו צלפי-נגד, קשה לאין ערוך היה הטיפול בצלפים שמוקמו במדרונות הנמוכים בצדו של האויב, אשר צפו על רפת מלמעלה והטרידות. הוחלט לפיכך לבער את האויב מן המדרון הקדמי.

ה"דורסט" היו עתה לאחר ארבעים ושמונה שעות לחימה על הגבעה. משום כך החליף אותם בליל שבין ה"10 ל"11 גדוד הורי. סמוך לעלות השחר התקדם הגדוד, הפתיע את התורכים, הניסם מהגבעה וביסס לאורך המדרון הקדמי עמדות תצפית ומקלעי "לור-איס". עיקר כוחו של הגדוד התחפר במדרון האחורי.

הצליפה הופסקה לזמן מה, והיום עבר בשקט יחסי. אך עם דמדומי ערביים הונחתה עלינו אחת ההרעשות הנועפות ביותר מאלה שהנחית האויב בארץ-ישראל. מכל הגזרות ריכוזו את אשם אל הגבעה ומחו כליל את הכוח שהחזיק את הקו הקדמי. ההרעשה לוותה בהתקפת נגד נמרצת, אך את זו הדפו ההודים וגדוד ה"דורסט", שבינתיים הוחזר לגבעה כדי לסייע להם.

הוברר עתה, כי הדרך האחת לכיבוש עררה ולהחזקתה היא קידום כללי של החזית לפחות קילומטר אחד לצפון ותפיסתם של "האבצ-

* חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה * ני
 יידות * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה
 * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה * ני
 יידות * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה
 * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה * ני
 יידות * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה
 * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה * ני
 יידות * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה
 * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה * ני
 יידות * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה
 * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה * ני
 יידות * חמרון * מהירות * זמן * מבנה וארגון * קרקע * יוזמה * הפתעה

קולי א. ב. וילר

של דאָן־ביאַרפּו. כל עוד ביכולתו לרכז עוצמה על־חטיבתית, בהכרח יוסיף הצורך לשמור על יכולת של התגוננות נגד התקפה־רבתי ממושכת להיות חלק מהמשואה הטקטית. בהמשך לדיון זה על הפעילות ההתקפית של הוּיא־ט־קונג, לא נוכל להתעלם מנטייתו להציק לנו על־ידי מוקשים ו„מלכודות־פתאים“. אלה מוטמנים, בדרך כלל, באיזור הלחימה הקדמי, אך אם אין עינינו פקוחה, עלולים אלה להיטמן בקרבת בתינו. צליפה ורצח מן המארב הן פעולות התקפיות — בודאי לגבי הנחתים שבאזורי הלחימה הקדמיים. המארב, הקשור לעתים במלכודת, הוא אורח טקטי ידוע היטב. בהערכת המצב של המפקד ברמה הטקטית יש לכלול אף את „איגוד המרצחים בע״מ״ של הוּיא־ט־קונג, המחדיר בודדים או חוליות קטנות למטרות רצח, פגיעה, סחיטה, הצתה ואונס.

נסתפק בתיאור מרפרף זה של שיטות הפעולה ההתקפיות של הוּיא־ט־קונג. אם נשוה אותן לשיטות ההגנה בעוצמה רבה ולפרקי זמן ממושכים, שיטות אותן נקט האויב במלחמת־העולם השניה ובקוריאה, הרי מבצעי הוּיא־ט־קונג אינם אלא פעולות הטרדה. האיום הפוטנציאלי ללא ספק גדול יותר, אולם נקודת המבט המקובלת היום היא, כי תוצאותיו העזירות יחסית של מארב מחלקתי — ממנו נהגו להתעלם במלחמות קודמות כמסיכון רגיל הקשור למקצוע — מקבלות אופי מיוחד של קרבות מכריעים, כאשר שוקלים אותן על רקע התבשיל המדיני והפסיכולוגי הקרוי וּיא־ט־נאם.

מבחינת קרב ההגנה, אין לוּיא־ט־קונג על מה להגן, אלא על עצמו. מצב נוח זה — מנקודת ראותו של המגן — נעשה עוד יותר נוח הודות לקרקע, לצמחייה ולתנאי מזג־האוויר של וּיא־ט־נאם. כך קורה, שבמהלך הפעולה ההתקפית שלנו נעשים השלבים של איכון וריתוק בעלי חשיבות גדולה יחסית משלב הביצוע של הלחימה.

אין זאת אומרת, כמובן, כי הרובאי רואה הבדל בין הלחימה היום ובין זו שנקטו קודמיו באיבר־גימיה. ומבלי לזלזל בחשיבות האמיתית של שלב הלחימה, נטעים כי עדיפותו הרבה

כונתי לדון, במונחים כלליים ויפים לרוב המצבים, בכמה מהפתרונות הטקטיים בעלי שתיים, ארבע, ולעיתים אף שמונה דרכי־פעולה אפשריות, בפניהן עומדות מפקדות הגדודים והחטיבות בוֹיא־ט־נאם.

אורחי הפעולה של הוּיא־ט־קונג

אין הגמישות נכללת בעקרונות המלחמה הרשמיים שלנו; יתכן שצריך לכלול אותה. נראה, כי הוּיא־ט־קונג יודעים גם הם את ערך הגמישות, לפחות מהבחינה האיסטרטגית — אולם מהבחינה הטקטית אין ידיעה זו ניכרת כל כך. היות שנודעת לאויב השפעה בלתי מבוטלת על התפתחותם של מצבים טקטיים, מן הראוי לבדוק מה אורח הפעולה המקובל שלו.

מלבד כמה יוצאים מן הכלל — היתה הטקטיקה ההתקפית של הוּיא־ט־קונג שהופעלה כלפי עמדותינו כמעט תמיד מן הסוג של „פגע וברח“. ה„פגע“ מבוצע, בדרך כלל, על־ידי התגנבות בתנאי ראות גרועים, או על־ידי הסתננות תוך התחזות כבני המקום, או שתי השיטות יחד.

הצלחתו של שלב זה מובטחת לרוב על־ידי איסוף ידיעות מקיף ומדויק ועל־ידי היעזרות במור־דרך מקומיים.

ההתקפה עצמה יכולה להיות הפגזה קצרה של מרגמות, תול־רים ו/או רקטות על חלק משדה־העופה, על חניון או על מתקן תחזוקתי. היא גם יכולה להיות הסתערות פתאומית, הנפתחת במטר רימוני־יד ובאש חזקה מנשק־קל; או שילוב של הסתערות עם אש־מסייעת. יחידות העורכות התקפות כאלה קטנות בדרך כלל מגודל בן 400 איש ופעמים רבות אף קטנות מפלוגה בת 100 איש. ההתקפה עלולה לבוא מכל כיוון, אף אם נמצא היעד בקרבת מכשול־מים. היעזרות בסירות ובשחיה מסייעת להתגנבות. בעיקר מתייחסים הדברים לפשיטה, שהיא אופיינית לשלב השני של לחימה חתרנית. אין זאת אומרת, כי האויב לא ישאף ליצור מצבים דומים לזה

● פעולה אורחית, שמשמעותה הבטחונות טקטית מטבעה. בבואו לבחון משימות טקטיות אלה מקרוב, ובידעו את מכלול סוגי האחריות — הלוגיסטית, המנהלתית, המשמעתית והמוסרית — דומה המפקד לרפד קירות בעל זרוע אחת ונפש חצויה.

מאחרי קו ההתנגדות המחבר את המוצבים והולך ומתרחב קיימות בהכרח משימות מספר של הגנה נייחת־ממש. בפניהן ניצב המפקד ברמה הטקטית. יש לשמור על גשרים, לאבטח מצבורי תחמושת, דלק ומזון, ולהגן על מתקני תקשורת. יש לשקול חסכון וכוח לנוכח מידת הבטחון הדרוש. כאן מתעוררים גם שיקולים על הפעלת גייסות, שמקורם בהקצאת כוחות להגנה נייחת. שעמום, עייפות וחוסר דריכות הם תוצאה של משכי שמירה ארוכים מדי בהגנה במקום.

המשתנה

פיטרול

תפקיד הסריקה והתצפית הוא ל-
מעשה בבחינת מגן, המוקם לפ-
ני אותו חלק של גורת-האח-
ריות שמאחרי מתנהלת התבס-

על רקע אורחי הפעולה המקובלים של הוויאטקונג, שתוארו כאן בהשפעת יתר — מהם המצבים הטקטיים השונים, שבפניהם ניצבות יחידות נחתים ברמה גדודית?

כפי שכבר הטעמתי, אין הם מיוחדות במינן. אין עקרונות היסוד של הלחימה משתנים. המעניין, שבמצבים רבים יש לספל בו בזמן.

● סריקת חלק מן הגזרה שנקבעה ותצפית עליה באמצעות עמדות תצפית וקו מוצבים.

● פיטרול, אבטחה, מארבים וביקורת-תנועה בין המוצבים הקדמיים ובעומק.

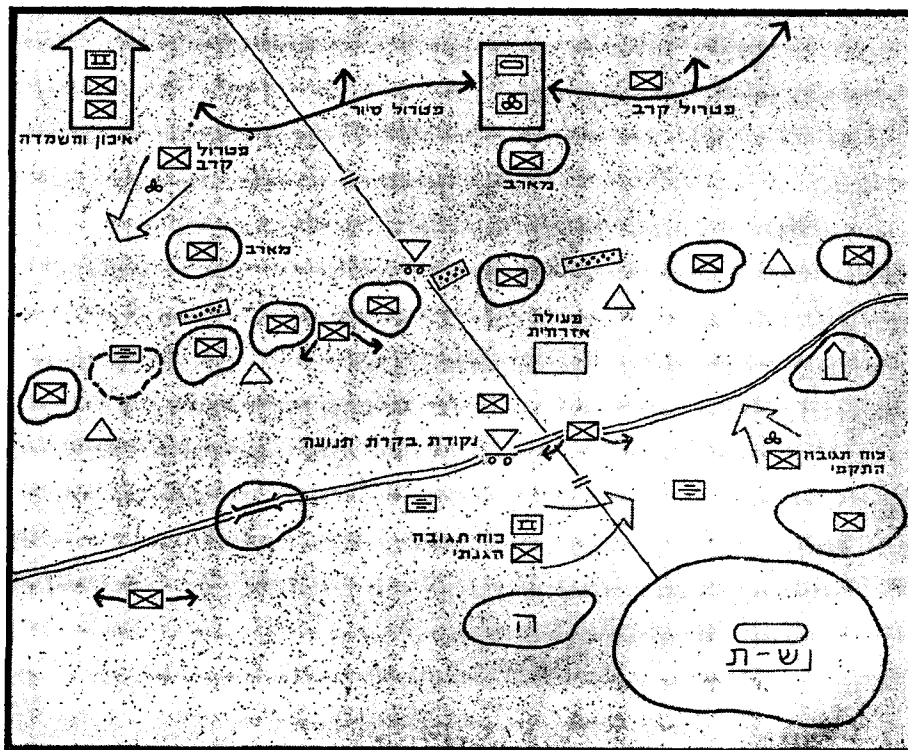
● הגנה ניידת וצמודה על מתקנים חשובים, כגון מתקני חיל-אוויר, גשרים ומתקני הספקה ותקשורת.

● כוונות לניהול פעולה הגנתית כללית נגד התקפה בכוחות גדולים.

● כוננות לנקיטת אמצעים פעילים וסבילים בלוחמה נגד-מטוסים.

● סוירים, פטרוליי-קרוב ומארבים לפני קורמוצבים.

המשימות הטקטיות בפעולה בויאט־נאם

כותיים עוזרים; וכן יעילים למטרה זו הטרדה, אמנעה והארת השטח.

אלא שהתושבים — מטרת הפעולה כולה — הם סותמי הפרצים היותר טובים. הכפריים, יחד עם ארגוני המיליציה המקומיים שלהם, הנכללים ברשתות הקשר הטקטיות, הופכים להיות המארג האמיתי של המגן.

שיטות פעולה, לוחזומנים, דרכי גישה, עוצמה, הרכב כוחות; אמצעים לקשת רחבה של סיוע; תיאום ושיתוף פעולה עם רשויות צבאיות ואזרחיות של ממשלת ויאטנאם — כל אלה הם היסודות של מבצעים אלה, והם נשקלים בכל הרמות.

התוצאה המצטברת של פעולת סריקה וטיהור, הנעשית על ידי יחידות זעירות רבות בפטרולים ובמארבים, הוכיחה עצמה כאמצעי יעיל למיטוט האינפרסטרוקטורה של הוֹאֹט־קונג. כאן מצליח אותו מפקד־יחידה־זעירה, שהוא נבון אך נועז, תוקפן אך שקול. כושר שיפוט, יוזמה והתחשבות בזולת מצדו של הנחת־הפרט נדרשים יותר מתמיד — נוסף על אומץ־לב, כושר עמידה וכושר ביצוע שנדרשים תמיד.

בעיות טקטיות עומדות בכל חריפותן ברמת הגדוד והחטיבה, ברגע שפטרולים אלה יצרו מגע עם האויב. אז מתעוררות השאלות הנושנות: האם לתקוף, להתגונן, לסגת או לתגבר? כרגיל פותר מפקד הפטרול את הבעיה במהרה על־ידי התקפה. תיאום הסיוע מעסיק אז את רמות הפיקוד הגבוהות, לפעמים, בפעולה התקפית יותר מקיפה, התגבור באמצעות מסוקים הוא קו הפעולה הרצוי. לעתים יותר רחוקות מוצדקת הנסיגה. אין זה יוצא־דופן, שאחדים מהמצבים הטקטיים האלה מתרחשים בו בזמן בתוך הגזרות האחריות הנרחבות יותר. חלק ניכר מתוצאותיהם של מבצעי יחידותינו הועירות לגבי האינפרסטרוקטורה של הוֹאֹט־קונג הוא עקיף. לא מעט מהפטרולים לים והמארבים שלנו חוזרים כלאחר כשלון — במונחים של אנשי ויאט־קונג הרוגים, פצועים, או שביים. הדבר דומה למכות הקצרות והישירות לגוף היריב משך הסיבובים הראשונים של קרב אגרופים: התוצאות ניכרות בקושי לעיני המכה והן מאכזבות את הצופה. אולם את תוצאותיה של כל מכה מרגיש היטב מקבל המכה, והן נגלות לעיני כולם עם התקדמות הקרב, לקראת התוצאה הסופית.

אכן, כזאת קורה לקבוצות אנשי הוֹאֹט־קונג ולתומכיהם, הנאלצים לנוע ללא הרף, ביום ובלילה, כדי לא להיתקל

נחתים אמריקאיים בפעולות סוציאליות בין אזרחי דרום ויאטנאם

סות מדינית, כלכלית ופסיכולוגית. בהשוואה להגנה הקוית והיסודית החזקה והרצופה, שאיפיינה את שלב הסיום של מלחמת קוריאה, נראה מבנהו של המגן דק למדי. על־פירוב מראהו כקו קמור של מוצבים פזורים ומרוחקים זה מזה, אשר עשוי להגיע ל־10–16 ק"מ בהיותו מוחזק על־ידי גדוד, המוצבים קשורים באמצעות תצפית הדדית, אמצעי תקשורת וחיפוי הדדי של נשק חי"ר כבד, וכן על־ידי סיוע של טנק מודמן. המוצבים מבוצרים היטב, וניתן לסייע להם מידית גם על־ידי ארטילריה וגם מן האוויר, ובמקרים רבים גם על־ידי תותחי צי ורכב־קרב משורין.

ממבט לזמן קצר, לשבועות מספר או לחודשים מספר, נראים מוצבים אלה כאילו הם נייחים מטבעם. ממבט רחב יותר אין הדבר כך. גבולותיהן של גזרות האחריות נוטים להתאחד זה עם זה, בהדרגתיות. כאשר נפגעת או נהרסת האינפרסטרוקטורה של הוֹאֹט־קונג בפאתה של גזרת האחריות, מתרחב המגן הפנימי כלפי חוץ. המוצבים הם נקודות החוזק של המגן, כי נקודות חוזק אלה, הרחוקות לעתים יותר מ־ק"מ וחצי זו מזו, אינן מונעות הסתננות בודדים או הסתננות קבוצה בגודל ניכר. יש צורך לארוג מארג בין נקודות החוזק או לפחות להקים מנגנונים של "תיל ממעיד". הפתרון נמצא בצירוף של אמצעים שונים. פיטרול נמרץ ומארבים מוסיפים למאמץ זה; ציוד אלקטרוני מסייע; מכשולים טבעיים ומלא-

נחתים אמריקאיים מפנים כפר דרום־ויאטנאמי שלם לאחר שסבל זמן רב מפעולות הוֹאֹט־קונג.

לות. בחינה ארגונית אחת בולטת ותודגש: יעילותו של הגדוד בעל ארבע הפלוגות ומערך היחידות המסייעות הקשור אתו.

למבנה זה ערך כל ישווער בניהול פעולות של לוחמה נגד גריליה בויאטנאם. הוא מקנה לגדוד ולחטיבה גמישות מוגברת, שעה שהם ניצבים מול מוצבים טקטיים כפי שתוארו כאן. הוא מגביר את מספר הרובים, הכידונים, העיניים והאוזניים הנמצאים בחדו של מנגנון הלוחמה נגד גריליה שלנו. פלוגה בת ארבע מחלקות היתה עשויה להגביר ולנצל גמישות זו גם ברמות הטקטיות הנמוכות.

רק מעט נאמר כאן על אודות הערך שנועד לכוחות האויר של הנחתים במשואה הטקטית. מובן שהערך רב מאוד. מוטב נזכיר לעצמנו, שדורות אחדים של נחתים כבר הספיקו לגדול במציאות של שיתוף קרקע-אויר, שראשיתו זמן רב לפני מלחמת העולם השנייה. דור נוסף צמח בעידן הדוקטרינה של הלפיתה האנכית על-ידי הסתערות מסוקים, שנולדה אצל הנחתים ב-1947. היישומים הטקטיים של כוחות-אויר בכל צורותיהם נעשו טבע שני אצל הנחת העומד על פרשת דרכים. יתכן שאנשי הויאט-קונג יסכימו עם ניסוח זה.

לא הרחק מהתמרור של פו באי — דא נאנג מצויים היס-הסיני הדרומי והכוחות האמפביים של הצי השביעי. כוחות אלה הנחיתו את הנחתים על-פי קריאתו של המפקד הכללי, שדרש הבאה מהירה של כוחות לחימה נכונים לפעולה.

„רפד הקירות בעל הזרוע האחת והנפש החצויה“ צפוי לעמוד מדי פעם מול אפשרויות טקטיות בעלות שמונה דרכי-פעולה — אלא שהרקע שלו, המורכב משלושה יסודות (קרקע, אויר, ים) מקנה לו יתרון, שאין דוגמתו כדי לפתור משואות טקטיות שבהן גורמים רבים. נראה בעליל, כי פתרונותיו מצוינים — עובדה המתגלה אפילו מתוך קריאה בעיתונים.

סיוע מצד כפריים בויאטנאם באיתור אנשי ויאט-קונג

פטרול של הנחתים ליד דא-נאנג

בסריקות הצפופות של הפטרולים הקטנים והרבים שלנו. הם „מאבדים“ שינה, בריאות, נשק, הספקה, זמן הדרוש לאחזקת הנשק, הכנסה מגביית מיסים — וכן ידידים ותומכים. חרדתם גוברת כאשר ידידים ותומכים לשעבר מתחילים „לדבר“.

פעולת המודיעין הולכת ומשתפרת — ובכך מוענקות לנו ידיעות מדויקות על ריכוזי אויב נסתרים מחוץ לגזרות-האחר-ריות, שאפשר לתקפם בהצלחה בכוחות בעלי עוצמה מתאימה. תגובה מהירה — היא המאפיינת התקפות אלה. בסיסי התקפה מוכנים בים, באויר וביבשה מאפשרים לנו לתקוף במהירות. קיומן של אפשרויות אלה משפיע על תכנונם והתארגנותם של הגדוד והחטיבה. הם חייבים להיות מסוגלים להמציא כוחות להפעלה מהירה גם מחוץ לגזרת הפעולה שלהם. כאן הולך ובולט לעין אותו מצב של פתרונות טקטיים בעלי שמונה דרכי-פעולה שונים.

לוא היה ניתן לנהל מלחמה זו לפי קוים יותר מקובלים, היינו מצפים, כי התקפות רחוקות כאלו ייעשו על-ידי כוחות עתודה. אך בגלל גזרות-האחריות ההולכות ומתרחבות ובהיעדר חזית, אין בנמצא כוחות עתודה גדולים המוצבים בשטחי כינוס. לכן, בהקצאת כוחות ובהפעלתם בגזרות-האחריות יש לקחת בחשבון את האפשרות, הצפויה כמעט תמיד, כי יהיה צורך להפעילם במהרה במקום אחר.

המשימה הטקטית האחרונה בדיוננו היא הפעולה האזרחית. ברור, כי מטרתה של הפעולה האזרחית אינה צבאית. אין היא אלא שימוש זמני במשאבים צבאיים ואחרים כדי לשקם את החיים האזרחיים והרכוש האזרחי. אולם כדי שתושגי מטרה זו וכדי שתתקיים לאורך ימים, יש לבצע את הפעולה כשהאיזור מטהר מכוחות עוינים. שוב מתעורר הצורך באבטחה צמודה, הצריכה להינתן על-ידי הפיקוד שבשטחו נעשית הפעולה האזרחית. יש לקוות, כי כוחות צבא מקומיים או כוחות מיליציה יוכלו לקיים אבטחה כזו. אלא שלא תמיד זה ניתן, במיוחד לא בתחילת הפעולה.

סיכום

בחינות רבות של אימונים, כוננות, מנהיגות, מוסר, רוח גייסות, אספקה, אחזקה וארגון תורמים להצלחתן של הפעור

לצה"ל ברכת שנה טובה

בית-אלפא קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	לנשיא המדינה, לראש הממשלה, ולשריה, לצבא ההגנה לישראל, לפועלי ישראל, לנוער העובד והלומד, להתישבות העובדת, לידידי ההסתדרות באשר הם, לאזרחי המדינה, לכל אחינו בתפוצות ברכתנו לשנה החדשה תהא זו שנת קדום המדינה, חיזוק בטחונה וכלכלתה, הגברת מזוג העדות והעליות, וביצור מעמדו של הפועל ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י הוועד הפועל
בית מרגוע בית-אורן	נשיא המדינה לראש הממשלה לצה"ל ברכת שנה טובה שולחת: מועצה מקומית טירת כרמל
גן-שמואל קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	ברכת שנה טובה שולחת המועצה המקומית עמק-חפר
קבוץ גת קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	בית-הספר לפעילי ההסתדרות ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
המעפיל קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	אוניברסיטה בר-אילן רמת-גן
הגושרים קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ ד.נ. גליל-עליון	מ. אמסלם שווק בשר קפוא חיפה, רח' הנמל 58 מברך את ידידיו ולקוחותיו ולכל הבאים אתו בקשרי מסחר בשנה טובה ומוצלחת
טירת צבי קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	גמול חב' להשקעות בע"מ תל-אביב, נחלת בנימין 54, טל. 57237
קבוץ יבנה קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	
קבוצת החוגים כברי ד.נ. גליל-מערבי	
משמרות קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	
משמר-השרון קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ	

לצה"ל ברכת שנה טובה

הקיבוץ הארצי השומר הצעיר

משרד ראשי: מרחבית, טל. עפולה 2026

משרדים בתל-אביב:

רח' איתמר בן-אבי 4, טל. 22-4141, 22-2497

מועצת פועלים תל-אביב

תל-אביב, רח' ברנר 5, טל. 623361

מועצה אזורית געתון

מועצה אזורית מגדל-העמק

מעין-צבי

קבוצת המכבי הצעיר להתישבות שתופית בע"מ

ד.ג. חוף הכרמל

שפיים

קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ

הצפון

ארגון קניות של מושבי העובדים בצפון

בנק אדנים למשכנתאות והלוואות בע"מ

תל-אביב, רח' אחד-העם 108

ת.ד. 4294, טלפון: 231704

בנק משכנתאות לשכון בע"מ

תל-אביב, שד' רוטשילד 50, טל. 623211

תנועת המושבים

תל-אביב, רח' ריינס 6, טל. 246241

משק נען, ד.ג. אילון

יכין חקל בע"מ

תל-אביב, רח' לינקולן 9, ת.ד. 332, טל. 58151

לשנה טובה עם מעדני, שמורי ומיצי יכין

לכל בית ישראל

שנה טובה

"מקורות"

חברת מים בע"מ

נפטא חב' ישראלית לנפט בע"מ

רח' קרליבך 10, תל-אביב, טל. 37931

לצה"ל ברכת שנה טובה

הדפוס החדש "בע"מ

הדפסת עתונים יומיים, כתבי
עת, ספרים, הדפסות צבעוניות,
פלקטים וצרכי משרד מכל הסוגים

מתקבלות עבודות בעברית, יידיש, פולנית,
אנגלית, צרפתית, רומנית וכו'

מחלקה מיוחדת לסידור בערבית

תל-אביב, בית "על המשמר", רח' המסגר,
טלפון 31276, ת.ד. 736

אניה

גיר פחם • פרטים למכונת כתיבה
שעוניות • צבע להכפלה • נזול לתקון

מחלקה מיוחדת לגיר רציף

ומפטים משרדיים אחרים
"אניה", ביח"ר לגיר פחם
ד"ר אינג' ו. ריזה ובנו בע"מ
ת"א, ת.ד. 1700, טל. 32177

המפקד הראשי:
מכשירי כתיבה

תל-אביב, רח' לבנתין 26, טל. 622165

כור חברת חרושת ומלאכה בע"מ

תל-אביב, רח' בן-יהודה 99, טל. 248241

גיר-עם

קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ
ד. נ. חוף אשקלון

ארגון בני עקיבא

תל-אביב, רח' דובנוב 7, טל. 246166

אוצר החייל בע"מ

תל-אביב, רח' החשמונאים 84, טל. 36971

ועד עובדי שקם

ועד עובדי בנק לאומי

ועד עובדי המשביר המרכזי

ועד עובדי רסקו

ועד עובדי בנק הפועלים

"סופרה" תעשית ניר

לוד, רח' הרצל 144

... **מרכזה** ...
תעשית ניר רגיש להעתקות
האחים כאהן ושות' בע"מ
ירושלים • תל ארזה • בית יחזקאל • טל. 61873

לתכנון • לבנין • להנדסה • לתעשיה • ולפיתוח

הסוכנות הראשית למכשירי כתיבה
רחוב לבונטין 26, טלפון 622165 תל-אביב

קבוץ עמיר

קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ

שדה-אליהו

קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ

לצה"ל ברכת שנה טובה

שמש הדר, חב' קבלנית לבנין בע"מ פתח-תקוה, רח' מוהליבר 7	אורדן מפעלי מתכת בע"מ נתניה המשרד: תל-אביב, רח' לילנבלום 39, טל. 625909
חריש בע"מ תל-אביב, רח' לבונטין 30, טל. 614471	אלקון אחים בע"מ תל-אביב, רח' המשביר 7, טל. 822149
אולמי "עשור" גבעתיים רח' ויצמן 10, מול קולנוע נוגה מברך את כל עם ישראל ובמיוחד את צה"ל על כל שלוחותיו, ביבשה, בים ובאוויר ואת כל לקוחותיו, בעבר בהווה ובעתיד בברכת שנה טובה	חב' לקרור והנדסה בע"מ תל-אביב, רח' תוצרת הארץ 12, טל. 253849
ברכה לקראת השנה החדשה לרמטכ"ל, לצה"ל, לחייליו ופקודיו שלוחה מחברת "אופיר" שרות נסיעות ותיירות בע"מ נציגים בלעדיים בישראל של החברות קוקס, וגון לי	מכשירי תנועה בע"מ תל-אביב, דרך פתח-תקוה 78, טל. 36115
"בינטרום" בנינים טרומיים בע"מ תל-אביב, שד' רוטשילד 28, טל. 621298	אלגמיטוד פוד פרודוקט לימיטד בת-ים, טלפון 844151
צלום קופמן בע"מ כימיקלים קופמן בע"מ סוכנות קופמן בע"מ תל-אביב, רח' החשמונאים 105	מפעלי דפוס פלאי בע"מ רמת-גן, דרך ז'בוטינסקי 21, טלפון: 720142
גליקמן ל. בע"מ חמרי בנין ומתכות תל-אביב, דרך יפו 37, טל. 52019	מכשירי פניקיה בע"מ ירושלים, ת.ד. 580, טל: 27508
"דופלו" תעשית אריגים והלבשה בע"מ המשרד: תל-אביב, רח' הרצל 4, טל. 56079	טלרד חב' מאוחדת לטלפון ורדיו בע"מ לוד, ת.ד. 50, טל: 962164

לצה"ל ברכת שנה טובה

מועצה אזורית הדר-השרון	מפעלי פלדה ישראליים חיפה, ת.ד. 1708
מועצה מקומית קרית-עקרון	אוטוקרס חב' בע"מ חיפה, רח' יפו 45, טלפון: 521226
מועצה מקומית כנרת	שטיבל טחנות קמח מפרץ חיפה חיפה, טלפון: 71090
מועצה אזורית מנשה	"חצרות הדר" בע"מ כפר-סבא, רח' ויצמן 89 ת.ד. 12, טלפון: 923249
לי עור בע"מ בית חרושת לעורות	תעשיות צמר "פולגת" קרית-גת
אחים רויכמן (שומרון) בע"מ חברה קבלנית לכבישים ולעבודות צבוריות	גומאוויר חב' לתוצרת גומי בע"מ
יצהר חרושת שמנים ישראלית בע"מ תל-אביב	שכון ופתוח לישראל בע"מ תל-אביב, הקריה, רח' ד' פינת רח' הארבעה טלפון: 35131, ת.ד. 7037
בנק כרמל למשכנתאות בע"מ חיפה, רח' הנביאים 22, טל. 66811	"נון" תעשיות שמורים בע"מ נוה-ים, טלפון: 942025 (עתלית)
SONOCOLOR יצרני הסרטים המגנטיים מאחל לצה"ל ולכל עם ישראל שנה טובה ומאושרת	תעשית רהיטים הזורע קרן ברל כצנלסון
שורה בע"מ, חב' קבלנית להנרמה אורחית ולכנין חיפה, דרך העצמאות 3, טלפון: 533782	

ל צ ה " ל ב ר כ ת ש נ ה ט ו ב ה

פ ל ת ו ר ס " פ ל "

המשרד הראשי:

תל-אביב, רח' אחד העם 28, טל. 50581

תנועת המושבים

תל-אביב, רח' ריינס 6, טל. 246241

"בנין" חב' לבטוח בע"מ

כל סוגי בטוח

משרד ראשי: תל-אביב, רח' אלנבי 113, טל. 622241
סניפים וסוכנויות בכל חלקי הארץ

התאחדות האכרים בישראל

תל-אביב, רח' קפלן 8, טל. 223191

ש ל ב בע"מ

תל-אביב

רח' גבורי ישראל 92, טל. 38864

הסתדרות המורים

תל-אביב, רח' ארלוזורוב 93

תנובה

תנובה משווקת למעלה מ-73 אחוז מכל
תוצרת המשק החקלאי העברי המעורב

המשרד הראשי:

תנובה, מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ,
בית "תנובה", רח' יהודה הלוי 17, ת.ד. 265, טל. 59511

אחוד הקבוצות והקבוצים

תל-אביב, רח' הירקון 123,

טלפון: 242341

הקופה המרכזית לתגמולים ופנסיה

לפקיד בע"מ

45000 מבוטחים

ההון — 100,000,000 ל"י

תל-אביב

רחוב אלנבי 113, טל. 623545

מ ב ט ח י ם

מוסד לבטוח סוציאלי של העובדים בע"מ

משרד ראשי: תל-אביב, רחוב ארלוזורוב 148,

ת.ד. 2746, טלפון: 220191

מ ס ד בע"מ

חב' הדדית להלוואות וחסכונות

תל-אביב, שד' רוטשילד 79, טל. 623306

לשכת המס המרכזית

תל-אביב

רח' ארלוזורוב 93, טל. 447121

ד"ר מירון חרושת כימית בע"מ

שרות ארצי והדברה

חיפה, ת.ד. 1630, טל: 71464

לצה"ל ברכת שנה טובה

גלידה אדי-ניר מפעלים לייצור מזון בע"מ
קרית-מלאכי

פרי טעים בע"מ
תעשית שמורי סרדינים, כבושים,
ירקות, פירות, ריבות
חדרה, ת.ד. 104, טל. 2785

המועצה לייצור ולשווק של אגוזי אדמה
תל-אביב, ת.ד. 7013

לחם חן בע"מ
בתיב, אזור התעשיה, טל. 845846

מצות דננברג בע"מ
פרדס-בן, טלפון 721451

ארגון מגדלי פירות
תל-אביב, רח' יהודה הלוי 4, טל. 58504

תנובה במחוז ת"א בע"מ
תל-אביב, השוק הסימונאי החדש, טל. 36911

קרן משקי עזר
המדור לחקלאים במושבה

בהתחדש שנה
שלוחה
ברכה נאמנה

לאנשי כוחות הבטחון וב"ב

הנהלת שקם

"שושנה" ביח"ר למוצרי מתכת בע"מ
תל-אביב, רח' המסגר 31, טל. 35935

תדיראן, תעשיות ישראל

לאלקטרוניקה בע"מ

תל-אביב, רח' אלנבי 113, טל. 611966

חברת בולמוש לפידות קבלני בנין בע"מ

נתניה, רח' ברודצקי 4, טל. 3749

גל-און מאוררים ומכשירי חשמל

ד.ג. שדה-גת, טל. 953074

בית אליעל בע"מ חברה לבנין בע"מ

תל-אביב, רח' בן-יהודה 32, טל. 55388

שבותי בנה

בנאמנות

בסולידיות

ובתנאים נוחים

הנואה וחסכון יפו-תל-אביב

אגודה הרדית בע"מ

תל-אביב-יפו ומתגן-חולון-בתיים-בני-ברק-גבעתיים-רמת-גן

הופיעו

הדפיו

